

Uuring

„Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnang haridusele“

Tellija: Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühendus
Koostajad: Mati Valgepea, Meelis Sügis

Uuringu koostajad tänavad kõiki uuringus osalenud waldorfkoolide vilistlasi ja uuringu teostamisele kaasa aidanud waldorfkoolide õpetajaid ja töötajaid. Osaliste heatahtliku panuseta olnuks käesoleva uuringu teostamine võimatu. Koolid osalesid aktiivselt nii uuringu kujundamisel ja andmehõive korraldamisel. Eriline tänu kuulub koolide kontaktisikutele.

Uuringut finantseeris Kodanikuühiskonna Sihtkapital projekti „Waldorfkool on haridussüsteemi loomulik osa“

Uuringu kohta täiendava info saamiseks palume pöörduda aadressil:

Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühendus

Ploomi tn 1 Tartu 50110

e-post: meelis.sygis@waldorfkool.info või

mati.valgepea@gmail.com

Kasutatud lühendid:

AVW – Aruküla Vaba Waldorfkool

ECSWE – Steiner-Waldorfhariduse Euroopa Nõukogu (European Council for Steiner Waldorf Education)

EVWLÜ – MTÜ Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühendus

JKR – Johannese Kool Rosmal

TVW – Tallinna Vaba Waldorfkool

TWG – Tartu Waldorfgümnaasium

VVW – Viljandi Vaba Waldorfkool

Sisukord	lk
1. Uuringu taust	5
2. Metoodika	7
3. Üldandmed	11
3.1 Vastajate vanus ja sugu	11
3.2 Eluvorm	12
3.3 Lapsed	13
3.4 Elukoht	13
3.5 Vastajate haridus	13
3.6 Vastaja tegevusala	15
4. Vilistlaste arv	16
4.1 Õpilaste arv	16
4.2 Põhikooli lõpetajate arv	17
4.3 Gümnaasiumi lõpetajate arv	20
5. Elukäik	22
5.1 Koolitee	22
5.2 Valikud waldorfkooli lõpetamise järel	26
5.3 Tööelu	32
5.4 Vilistlaste koostöö kooliga	38
6. Waldorfkooli kuvand	45
6.1 Rahulolu	45
6.2 Waldorfkooli maine	49
6.3 Vilistlaste waldorfkooliga seotud tulevikuplaanid	51
7. Vilistlaste väärtushinnangud	56
8. Hinnang waldorfkoolile ja oma kooliajale	66
8.1 Üldised hinnangud waldorfkoolile	66
8.2 Hinnangud kooliajale	72
8.3 Waldorfkoolide vilistlaste, lapsevanemate ja õpetajate hinnangud waldorfkooli kohta	78
8.4 Elupädevused koolist	87
9. Kokkuvõte	93
Lisa 1. Uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ kokkuvõte ja ettepanekud	98
Lisa 2. Kahe suurema waldorfkoolide vilistlaste uuringu kokkuvõte	102
Lisa 3. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse ja õpetajate küsitluse taustandmed	106
Lisa 4. Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused	110
Lisa 5. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused	114
Lisa 6. Steiner-waldorfhariidus Euroopas. Põhimõtete ja püüdluste avaldus	116
Lisa 7. Waldorf/steinerkoolide rahvusvahelise konverentsi (Haagi ring) poolt koostatud waldorfpedagoogika oluliste tunnuste kirjeldus	120

1. Uuringu taust

2010. aasta aprillis tähistas Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühendus (EVWLÜ) 20 aasta möödumist esimeste waldorfkoolide asutamisest Eestis. Pidulikku tähtpäeva ilmestasid näitus, kontsert ja hariduskonverents „Südamega mõeldes ja üksmeelselt tegutsedes”. Koolide esindajate, HTM-i ja teiste osaliste hinnangul on vanemate ja õpetajate ühise pingutusega rajatud koolid suutnud leida oma koha Eesti hariduselus. Kahe aastakümne jooksul arendatud on toetanud ka Eesti Vabariik: waldorfkoolide on tunnustanud nende loomisest alates ning nad on sisuliselt lõimitud üldharidussüsteemi; õiguspärase nõuete täitmisel on koolidele antud koolitusloa ja tagatud on riigieelarveline finantseerimine „pearaha” alusel. Samas on viimastel aastatel koostöö muutunud konkreetsemaks ja põhinenud osapoolte vajaduste ja ootuste selgemale teadvustamisele.

EVWLÜ tutvustas konverentsil HTM-i poolt tellitud uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest” tulemusi (uuringu põhijärelduse ja ettepanekud on esitatud lisas 1. Uuringu üheks eesmärgiks oli waldorfkoolide arenguvõimaluste sõnastamine, milleks tekkis vajadus waldorfkoolide raamõppekava puudutava arendustegevuse käigus. Uuring andis ülevaate waldorfkoolide liikumise arengust maailmas ning kirjeldas Eesti waldorfkoolide ülesehitust, õppekava, õppetöö ja koolielu korraldamist, koolide finantseerimist ja majandamist jmt küsimusi. Uuring põhines varasematele rahvusvahelistele uuringutele, Eesti waldorfkoolide lapsevanemate ja õpetajate rahuloluküsitlusele ning waldorfkoolide küsitlusele. Uuring andis küll ülevaatliku pildi waldorfkoolidega seonduvast sh haridusliku käsitluse eesmärkidest, kuid ei esitanud põhjalikult „töö tulemusi” ehk hinnanguid koolis omandatud teadmiste, oskuste ja pädevuste. Piirduti põhiliselt vanemate ja õpetajate üldiste hinnangutega. Samas ei sisaldanud uuring olulisel määral teavet Eesti waldorfkoolide vilistlaste kohta. Vilistlaste elukäigu ja eluhoiakute uurimist võib pidada waldorfkoolide poolt püstitatud eemärkide saavutamise hindamise üheks olulisemaks mooduseks. Uuringus esitati küll lühiülevaade Ameerika ja Saksamaa vilistlaste uuringutest (vt Lisa 2). Ühtlasi pidasid uuringu teostajad vastava uuringu teostamist Eestis võimalikuks ning vajalikuks: „Praeguseks on kogunenud piisavalt arvukas waldorfkoolide vilistlaskond, mis annab võimaluse teostada ka vastavateemalist uuringut. Vilistlaste uuring võimaldaks hinnata waldorfkoolide olukorda ja arenguvajadusi veel ühest olulisest lähtekohast.”

Vajadust vastavasisulise uuringu järele väljendasid ka waldorfkoolide esindajad. 2011. aastal alustati vilistlaste uuringu kavandamist. Uuringu käivitamisele andis lisatõuke võimalus rahastada EVWLÜ uurimistööd Kodanikuühiskonna Sihtkapitali poolt finantseeritava projekti „Waldorfkool kui haridussüsteemi loomulik osa” vahenditest. Tööd jätkasid ka eelmises uuringus osalenud eksperdid. Seega võib käesolevat uuringut pidada nii vormiliselt kui sisuliselt uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest” jätkuks ja süvendamiseks ühes konkreetsetes uurimisvaldkonnas. Mõlema uuringu tulemusi tuleks käsitleda ühtse tervikuna. Seetõttu on käesolevas kokkuvõttes andmete võrreldavuse huvides esitatud uurimistulemusi võrdluses varasema uuringu tulemustega. Üldisema konteksti saavutamiseks ning laiemate seaduspärasuste selgitamiseks on võimalusel esitatud võrdlusandmeid rahvusvahelistest uuringutest.

Arvestades uuringu läbiviimiseks kasutada olnud finantsvahendite mahtu ja uuringu läbiviijate ajalisi võimalusi, valiti järgmised töövormid: töö kirjalike allikatega (eelkõige välismaiste waldorfkoolide vilistlaste uuringuteosas) ja waldorfkoolide vilistlaste uuring küsitluse vormis. Seejuures tuleb arvestada, et tegemist on esimese suurema Eesti waldorfkoolide vilistlasi käsitleva uuringuga ja seda võib käsitleda lähte- või taustauuringuna edasiseks uurimistegevuseks. Käsitleti küllalt laia temaderingi ning juba uuringu kavandamisel eeldati, et peamiseks väljundiks saab olema üldine ülevaade hetkeolukorrast, ja loodeti, et uuring kirjeldab nähtusi ja suundumusi ning tõstatab küsimusi, mis annavad koolidel tehtud töö kohta tagasisidet ning ideid koolielu paremaks korraldamiseks. Sarnaselt waldorfkoolide hetkeseisu käsitleva küsitlusega võib väita, et: „Antud uuringu eesmärgiks ei ole waldorfhariiduse põhimõtete kirjeldamine ja selgitamine, samas

võimaldavad uuringu tulemused, esitatud viited ja allikad pakkuda asjakohast informatsiooni. Samuti ei ole uuringu eesmärgiks üksikute waldorfkoolide hetkeolukorra vaid üldise olukorra kirjeldamine. Uuring ei sisalda waldorfkoolide võrdlust Eesti riikliku üldharidussüsteemi ja teiste erakoolidega.“

Uuringusse kaasati Eestis hetkel tegutsevate üldharidust andvate waldorfkoolide vilistlased, kes on lõpetanud vähemalt põhikooli ehk järgmiste koolide vilistlased:

- Johannese Kool Rosmal (edaspidi ka lühendiga JKR);
- Aruküla Vaba Waldorfkool (edaspidi ka lühendiga AVW),
- Viljandi Vaba Waldorfkool (edaspidi ka lühendiga VVW),
- Tartu Waldorfgümnaasium (edaspidi ka lühendiga TWG).

Seega ei kajasta uuring otseselt hinnanguid teiste praegu Eestis tegutsevate waldorfkoolide kohta: Tallinna Vaba Waldorfkool (hetkel koolis 1.-7. klass), Keila erakool „Läte“ (1.-4. klass) ja Rakvere Vanalinna Kool (1. klass alustas tegevust 2011. a sügisel). Uuringusse ei kaasatud, arvestades kooli eripära, ka Tartu Maarja Kooli. Tartu Maarja Kool on munitsipaalkool, kus õpivad toimetuleku- ja hooldusõppe õpilased. Õppetöös kasutatakse ravipedagoogikat, mis on erivajadustega õpilastele kohandatud waldorfpedagoogika. Uuringust jäid kõrvale ka 1990. aastatel waldorfkoolidena tegutsenud Nõmme erakool ja Rakveres Vaba Waldorfkool (praegu Rakvere Eragümnaasium), mis 1990. aastate lõpust jätkasid riiklikku õppekava järgivate erakoolidena. Samas on vastanute hulgas mõned, kes viimatinimetatud koolides on õppinud.

Uuringu eesmärkideks seati:

- ülevaate saamine waldorfkoolide vilistlaste:
 - elukäigust kooli lõpetamise järel sh edasised õpingud ja töö;
 - hinnangutest waldorfkoolis veedetud ajale sh õpi- ja koolikeskkonnale,
 - hinnangutest kooli mõjust nende elukäigule ja kujunemisele;
 - üldistest eluhoiakutest.
- uurida kogutud andmete põhjal kirjeldatud suundumuste seotust waldorfkoolide ja waldorfpedagoogikaga sh võrreldavate andmete esitamine teiste riikide samalaadsete uuringute tulemuste põhjal anda esialgne hinnang waldorfkoolide püstitatud eesmärkide täitmisele waldorfkoolide vilistlaste vaatenurgast lähtudes.

2. Metoodika

Uuringu lähteülesanne kooskõlastati uuringusse kaasatud koolide esindajatega. Otsustati, et andmeid kogutakse peamiselt järgmistest allikatest:

- waldorfkoolide vilistlaste kohta varem avaldatud teave: ülevaated ja uuringud sh trükised ja interneti kodulehed;
- uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ (edaspidi Waldorfkoolide uuring 2010) tulemused
 - waldorfkoolide lapsevanemate küsitlus¹,
 - waldorfkoolide õpetajate küsitlus),
 - waldorfkoolide küsitlus;
- waldorfkoolide vilistlaste küsitlus.

Iga uuringus osalenud kool nimetas kontaktisiku, kes vastutas vilistlaste kontaktandmete edastamise, küsitluse testimise ja infovahetuse eest kooli ja uurimisrühma vahel. Waldorfkoolide vilistlaste küsitluse andmete kogumiseks kasutati veebikeskkonda e-Formular. Sama „kanalit“ kasutati ka varasemas uuringus waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse (edaspidi „Vanemate küsitlus 2009“) ja waldorfkoolide õpetajate küsitluse (edaspidi „Õpetajate küsitlus 2009“) andmete kogumiseks. Vilistlaste küsitluse (edaspidi „Vilistlaste küsitlus 2011“) küsimused ja kogutud andmed jagati teemavaldkondadeks, mille analüüsimise viimases etapis seostati erinevate küsitluste tulemused ja kirjanduse andmed.

Waldorfkoolide vilistlaste kohta maailmas on tehtud arvestatav hulk uuringuid, mis varieeruvad oma ulatuse, eesmärgipüstituse, uuringumeetodite ja esitluse poolest (alates vabas vormis ülevaadetest kuni raamatuna kirjastatud uuringutulemusteni). Enamasti on need uuringud riikide või riigi väiksema regiooni või isegi üksiku kooli põhised. Ülevaatlikke üleilmseid uuringuid on nende hulgas ei leitud. Enamasti käsitlevad uuringud waldorfkoolide vilistlaste elukäiku koolijärgselt (edasiõppimine ja tööelu ning rahulolu saavutatuga). Vähem on uuritud waldorfkoolide mõju eluhoiakute kujunemisele ning oskuste ja pädevuste omandamisele. Möödunud kümnendi olulisemateks uuringuteks võib pidada kaheetapilist „Põhja-Ameerika waldorfkoolide vilistlaste uuringut“² (edaspidi Ameerika vilistlaste uuring) ja Saksa waldorfkoolide vilistlaste uuringut³ (edaspidi Saksa vilistlaste uuring). Saksa waldorfkoolide vilistlaste küsitlust võib pidada kõige põhjalikumaks uuringuks valdkonnas viimastel aastatel ning see võeti ka Eesti vilistlaste küsitluse koostamisel aluseks, et saada rahvusvaheliste uuringutega võrreldavaid andmeid. Vaata uuringute lühikokkuvõtet lisast 2.

¹ Waldorfkoolide lapsevanemate ja õpetajate küsitluse kohta vt täpsemalt: Lisa 3. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse ja õpetajate küsitluse taustandmed; Lisa 4. Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused; Lisa 5. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused

² Baldwin, F., Gerwin, D., Mitchell D.; Research on Waldorf Graduates in North America. Phase I; Research Institute for Waldorf Education, 2005 http://www.steinerwaldorfeurope.org/wren/documents/Graduate_Research.pdf; Gerwin, D., Mitchell D.; Survey of Waldorf Graduates Phase II; Research Institute for Waldorf Education, 2007; http://www.steinerwaldorfeurope.org/wren/documents/phase_II_03-08-07.pdf

³ Allikas: Barz, Heiner; Randoll, Dirk (koost): Absolventen von Waldorfschulen. Eine empirische Studie zu Bildung und Lebensgestaltung, (Waldorfkoolide lõpetanud – empiiriline uuring hariduse ja elu kujundamise kohta), VS Verlag für Sozialwissenschaften/GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden 2007. Uuringust täpsemalt aadressil: <http://www.waldorf-absolventen.de/>. Inglise keelne kokkuvõte: http://www.waldorf-absolventen.de/files/Abstract_Steiner_School_Leavers.pdf

Eesti waldorfkoolide vilistlaste seisukohtade selgitamiseks viidi uuringu käigus läbi vilistlaste küsitlus, mille eesmärgiks oli koguda vilistlastelt:

- hinnanguid waldorfkooli kohta ehk rahuloluuuring (hinnangud koolielu, õppetöö, omandatud hariduse ja kooli maine kohta);
- andmeid vilistlaste koolijärgse käekäigu kohta (õpingud ja tööelu);
- hinnanguid vilistlaste väärtushinnangute ning kooli mõju kohta oskuste ja elupädevuste kujunemisele.

Küsitluse koostamisel arvestati varasemaid küsitlusi Eestis (waldorfkoolide lapsevanemate ja õpetajate küsitlused) ja välismaal, et koguda võrreldavat informatsiooni Eesti waldorfkoolide tegevuse hindamiseks. Uurimisrühma poolt koostatud küsimustik sisaldab küsimusi kõigist eelpoolnimetatud küsimustikest. Seejuures tuli oluliselt vähendada küsimuste arvu võrreldes nt Saksa küsitlusega. See vajadus tulenes:

- nii küsitluse teostamise moodusest: Saksa küsitlusvormid täideti paberil, mis võimaldab küsitlust täita pikema aja jooksul, sellal kui Eesti küsitlus täideti veebilehel, mis eeldas „ühe korraga“ vastamist;
- kui ka mitme küsitluse liitmisel liigsuureks paisunud küsimuste arvust.

Mõned küsimused tuli Eesti konteksti arvestades ümber sõnastada või küsimust muuta. Küsitlusvormi koostamine ja kompromissi leidmine küsitluse mahu ja sisalduvate küsimuste sõnastuse üle võttis algselt kavandatust tunduvalt rohkem aega. Seetõttu lükkus vastuste kogumine kevadsuvest (suveperiood jäeti teadlikult vahele eeldatava vähesse vastamisaktiivsuse tõttu) 2011. a sügisesse. Küsimustiku ülesehitust ja sõnastust aitasid parandada waldorfkoolide poolt nimetatud esindajad, kes testisid enne küsitluse käivitamist ka tehnoloogilist lahendust. Lisaks olid testijateks ka 2 vilistlast.

Vastajatel paluti enamike küsimuste puhul (va vastaja üldandmete korral) valida loetelu hulgast või hinnata teema kohta esitatud väiteid 5-astmelisel skaalal, kus 1 tähendas „ei nõustu üldse“ ja 5 „nõustun täielikult“. Vastajatel oli võimalik iga teemavaldkonna kohta kirjutada ka vabatekstilisi kommentaare. Vastata võis anonüümselt, kuid paljud vastajaist märkisid ka oma nime. Küsimustik koosneb 152 küsimusest, mis on jaotatud 9 teemavaldkonnaks:

- üldandmed (8 küsimust);
- eluviis, elueesmärgid, elufilosoofia (34 küsimust);
- haridustee (10 küsimust);
- tööelu (12 küsimust); Koostöö kooliga (5 küsimust);
- waldorfkoolide maine (4 küsimust);
- rahulolu ja soovitamine (10 küsimust);
- üldised hinnangud waldorfkoolile (35 küsimust sh 11 küsimust waldorfkooli mõju kohta oskuste ja pädevuste kujunemisele);
- üldised hinnangud waldorfkoolis veedetud ajale (34 küsimust).

Kõik küsimused ei olnud täitmiseks kohustuslikud nt tööelu puudutavad küsimused, kui vastaja ei olnud töötanud. Samuti olid üldisi kommentaare kirjutada võimaldavate vastuskohtade täitmine vabatahtlik.

Küsitlus viidi läbi internetipõhise küsitlustarkvara eFormular (<http://www.eformular.com>) abil. eFormulari tehniline keskkond võimaldab küsimustele vastata internetiühendusega arvuti abil. Küsimustiku koostamisel on võimalik küsimuste tüüpi ja vastuse vormi eelnevalt määratleda. Vastajale saadetakse viide kodulehele, kus on võimalik küsimustikule vastata. eFormulari kasutamine võimaldab vältida andmete topeltsisestamist ning vastused kogutakse ühtse struktuuriga andmefailidesse, mis välistab andmete moondumist sisestamisel või erinevatest andmeformaatidest konverteerimisel. Iga osalenud kool kogus vilistlaste e-posti aadressid ning edastas

uurimisrühmale. Seega mõjutab vastanute valimi kujunemist oluliselt koolis olemasolevate e-posti aadresside olem. Samas tuleb osutada koolide poolt tehtud pingutusele täiendavate kontaktaadresside leidmiseks, ilma selleta oleks vastuseid oluliselt vähem olnud.

Kutse osaleda küsitluses saadeti kõigile koolide poolt edastatud e-posti aadresside omanikele. Kokku saadeti kutse osaleda 280 e-posti aadressile. 30 juhul saabus kirjale automaatne vastus e-posti teenuse pakkujalt, et kirja polnud võimalik kohale toimetada. Samuti ei ole teada, kas kõik aadressaadid küsitluse perioodil e-kirju lugesid. Küsitluse täitmine oli anonüümne ning e-posti aadressi paluti küsimustikus kooli kontaktaadresside loendi täiendamise eesmärgil. Küsitluses ei palutud täpsustada, millisest allikast oli teave küsitluse toimumisest vastajani jõudnud. Seega ei ole võimalik hinnata kui paljud e-kirja saajatest ka küsitlusele vastasid. e-kirjas paluti vilistlastel küsitluse veebiaadressi levitada suhtlusvõrgustikes (nt Facebookis levis vastav teave küsitlusest). Samuti paluti kooli lõpetanud lendude klassijuhatajatel kontakteeruda endiste õpilastega, teavitati praegu koolis õppivate laste vanemaid e-kirjaga ja pandi teave kooli kodulehele. Küsitlusele võisid vastata kõik waldorfkoolis õppinud ning vähemalt põhikooli lõpetanud inimesed. Põhikooli lõpetamine võeti alampiiriks kuna uuringus osalenud 3 Eesti waldorfkooli on põhikoolid ning ainult Tartu Waldorfgümnaasiumil on pikemalt tegutsenud ka ülaaste. Vastata võisid ka need endised õpilased, kes ei olnud kooli lõpetanud waldorfkoolis. Vaata täpsemalt peatükk 3. Üldandmed. Seega on vastanute hulgas ka praegu üldhariduskoolide gümnaasiumiastme õppijaid (täpsemad andmed on esitatud haridusteed käsitlevas peatükis).

Otsus kaasata veel koolis õppivaid vastajaid tuleneb suhteliselt väikesest waldorfkoolide vilistlaste üldarvust ning lühikese aja möödumisest esimeste lendude lõpetamisest – esimene põhikoolilend lõpetas 1998. a ja gümnaasiumilend 2002. aastal. Selle asjaolu poolest erineb Eesti vilistlaste uuring Saksa ja Ameerika uuringutest, kus küsitleti kooli lõpetanud vilistlasi erinevatest vanuserühmadest. Seda võimaldab nende riikide waldorfkoolide pikem ajalugu ja suurusjärgu võrra suurem vilistlaste arv. Andmete võrdlemisel tuleb seda asjaolu silmas pidada ning Eesti tulemusi peaks võimalusel vaatlema kõrvuti pigem teiste riikide noorima vastajaterühma tulemustega. Suhteliselt lühike ajaline distants kooli lõpetamisest võib vastuseid mõjutada nii positiivses suunas (selgemad ja konkreetsemad mälestused kooliajast hiljuti lõpetanutel) või ka negatiivses suunas (värskelt on meeles ja vastuseid mõjutab mõni väga konkreetne emotsionaalne kogemus koolist – „asjad ei ole jõudnud settida“).

Küsitlusele sai vastata alates 25. oktoobrist 2011, mil saadeti e-kirjad vilistlastele. 15. novembriks 2011, mil saadeti esimene kordusteade, oli vastanud 50 inimest ning 29. novembriks 2011, kui saadeti e-kirjaga välja teine kordusteade, oli küsitlusele vastanud 120 inimest. Järgneva kuu jooksul vastas veel 33 inimest ning viimane vastus saabus 1. jaanuaril 2012. Kokku saadi 153 vastust. Ühe vastaja puhul oli andmebaasi salvestunud vaid vastaja nimi ning ülejäänud väljad olid tühjad. Seega läksid analüüsimisele 152 inimese vastused. Vastajate tagasiside põhjal võib vastamiseks kulunud aega hinnata 20 minutist („kiire valikvastuste täitja“) kuni 90 minutini („põhjalik argumenteeriv vastaja“) sõltuvalt vastaja reaktsiooni kiirusest, küsimuste analüüsimisele ja vastuse kujundamisele kulutatud ajast ning pikemate kommentaaride kirjutamiseks võetud vaevast. Küsitluse vastused sai ära saata vaid juhul kui kõik kohustuslikud väljad olid täidetud. Kohustuslike küsimuste puhul on olemas kõigi 152 vastaja vastused, mittekohustuslike küsimuste puhul on vastuste arv erinev ning seda näidatakse käesoleva raporti analüüsiosas iga konkreetse küsimuse kohta eraldi.

Waldorfkoolide vilistlaste küsitluse tulemuste andmed kontrolliti ning võimalusel parandati vastaja lohakusest tekkinud sisestusvead. Näiteks võis vastuse rippmenüüst hooletu valiku korral valida vale vastuse. Vastuste terviku hindamisel oli võimalik tuvastada loogika põhjal mõned vead (nt nime ja soo võrdlemisel), vajadusel konsulteeriti andmete täpsustamiseks koolide esindajatega. Korrastatud andmebaasi põhjal koostati vastuste jaotuste tabelid (vt lisa 4 ja lisa 5). Sealjuures hinnati positiivseks vastused, mille puhul esitatud väitele oli vastatud „nõustun täielikult“ või

„pigem nõustun“ (valikud „5“ ja „4“ 5-astmelisel skaalal). Uuringu põhiosas on tulemused esitatud joonistena, kus on tulpades hinnangute osakaalud väite kohta ning iga hinnangu taseme kohal on märgitud ka vastavalt vastanud inimeste arv. Joonised on kujundatud nn „valgusfoori“ printsiibil st hinnangud „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ on rohelise värvitooniga, hinnang „nii ehk naa“ (osaliselt nõustun ja osaliselt ei nõustu) kollase värvitooniga, hinnangud „pigem ei nõustu“ ja „ei nõustu üldse“ punasega ning hinnang „ei oska vastata“ musta värvitooniga. Korrastatud andmestikku võrreldi varasemate uuringute tulemustega ning võimalusel koostati võrdlevad joonised ja tabelid. Uuringute ja koostatud andmestiku põhjal analüüsiti tulemusi, mille põhjal koostati käesolev uuringuraport.

3. Üldandmed

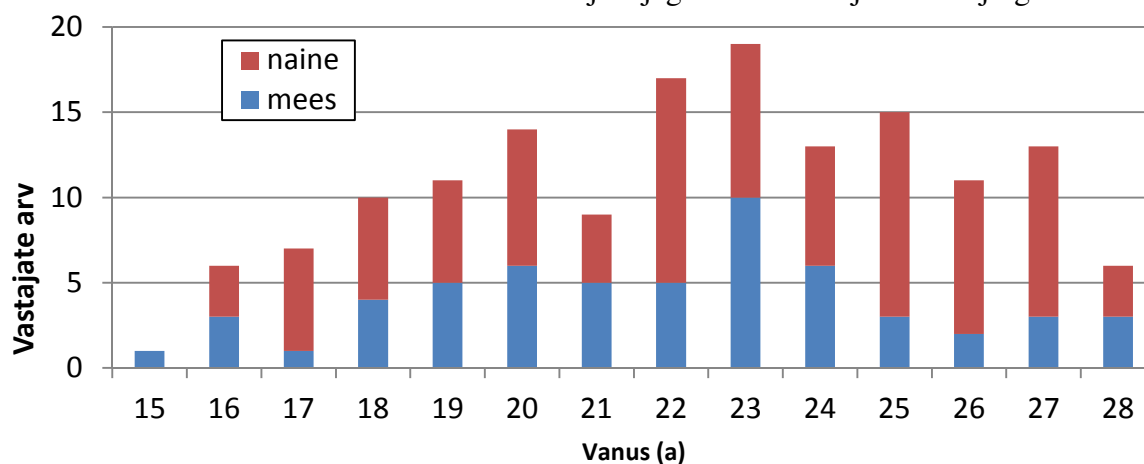
3.1 Vastajate vanus ja sugu

Vilistlaste küsitlusele vastas kokku 152 vastajat vanusevahemikus 15–28 eluaastat. Vastajate jaotus sooti ja vanuse järgi on esitatud alljärgnevas tabelis ja joonisel. 95 vastajat oli naissoost (62,5% vastajate koguarvust) ja 57 vastajat meessoost (37,5%). Vastajate hulgas olid enim esindatud 23 aastased (12,5% vastajatest), 22 aastased (11,2% vastajatest), 25 aastased (9,9% vastajatest) ja 20 aastased (9,2%). Kõige vähem olid esindatud üldhariduskooli ülaastme ealised vastajad (16–18 aastased) ja kõige vanemad vastajad ehk 28 aasta vanused vilistlased. Vastas ka üks 15 aasta vanune põhikooli lõpetanu, kes sai novembrikuus vahetult pärast vastamist 16 aastaseks. 20 aastased ja vanemad vastajad, kes peaksid olema üldhariduskooli lõpetanud, moodustavad 77% vastajate koguarvust, üldhariduskooliealised 23%. Meessoost vastajate hulgas oli üldhariduskooliealisi pisut rohkem (24,6%) kui naissoost vastajate hulgas (22,1%). Kõigist vastajatest moodustavad ligikaudu poole (48,7%) 20 aasta vanused ja vanemad naisterahvad. Vastajate keskmine vanus on 22,3 aastat. Üldiselt võib valimit pidada vanuse järgi võrdlemisi ühtlaselt jagunuks ning esinduslikuks. Valimi hulgas on „ülesindatud“ naissoost vastajad (vt ka ptk vilistlaste arv).

Tabel Waldorfkoolide vilistlaste küsitluse vastajate arv soo ja vanuse järgi

Vanus (aastat)	Vastajate arv			Osakaal soogrupi sisest (%)		Osakaal vastajate koguarvust (%)		
	mees	naine	Kokku	mees	naine	mees	naine	Kokku
15	1		1	1,8	0,0	0,7	0,0	0,7
16	3	3	6	5,3	3,2	2,0	2,0	3,9
17	1	6	7	1,8	6,3	0,7	3,9	4,6
18	4	6	10	7,0	6,3	2,6	3,9	6,6
19	5	6	11	8,8	6,3	3,3	3,9	7,2
20	6	8	14	10,5	8,4	3,9	5,3	9,2
21	5	4	9	8,8	4,2	3,3	2,6	5,9
22	5	12	17	8,8	12,6	3,3	7,9	11,2
23	10	9	19	17,5	9,5	6,6	5,9	12,5
24	6	7	13	10,5	7,4	3,9	4,6	8,6
25	3	12	15	5,3	12,6	2,0	7,9	9,9
26	2	9	11	3,5	9,5	1,3	5,9	7,2
27	3	10	13	5,3	10,5	2,0	6,6	8,6
28	3	3	6	5,3	3,2	2,0	2,0	3,9
Kokku	57	95	152	100,0	100,0	37,5	62,5	100,0

Joonis Waldorfkoolide vilistlaste küsitluse vastajate jagunemine soo ja vanuse järgi

3.2 Eluvorm

152 vastanust oli abielus 7 vastajat (4,6%), elas elukaaslasega koos või oli vabaabielus 41 vastajat (27%) ehk kokku oli kolmandikul vastajatest püsisuhtele põhinev eluvorm. Seejuures oli noorim abielus olev vastaja 22 aasta vanune ja vabaabielus olev 16 aasta vanune. Püsisuhtega oli vastajate seas enam naisterahvaid. Seltskondlikult ehk ühiselamus või üürikorteris koos sõprade või koolikaaslastega elas 22 vastajat (14,5%), ka selles vastajategrupis oli suhteliselt enam naisterahvaid. Ligikaudu kolmandik (32,9%) vastajaist elab koos vanematega, kusjuures vastajate selles grupis domineerivad meessoost vastajad (51% meessoost vastajatest). See on ka suurim vastajate gruppeluvormi järgi võetuna. Iseseisvalt üksinda elab 32 vastajat (21,1%) ning noorim selles grupis on 18 aasta vanune naisterahvas.

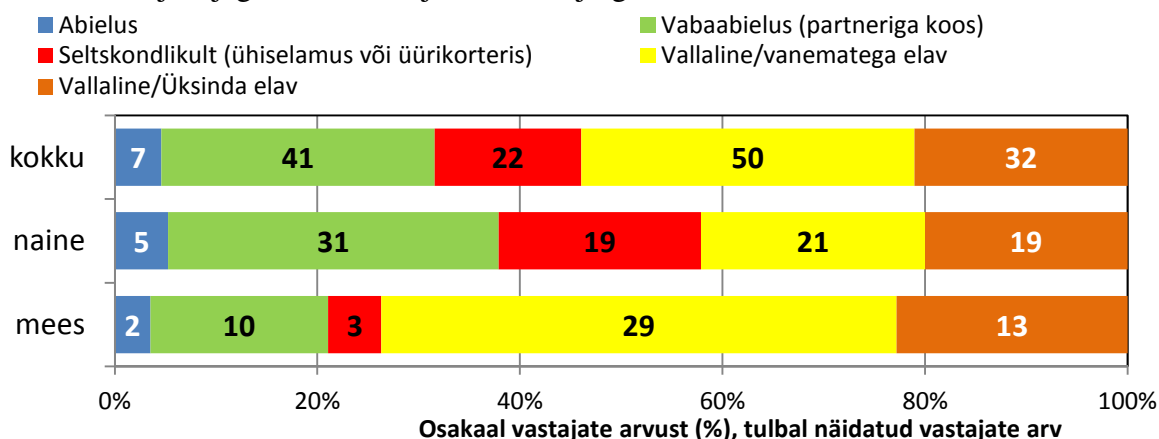
Tabel Vastajate arvu jagunemine soo, eluvormi ja vanuse järgi

Vanus (aastat)				Vabaabielus (partneriga koos)			Selts- kondlikult*			Vallaline								
										vanematega elav			üksinda elav					
	M	N	K	M	N	K	M	N	K	M	N	K	M	N	K	M	N	K
15										1		1				1		1
16				1		1		2	2	2	1	3				3	3	6
17					1	1		2	2	1	3	4				1	6	7
18										4	5	9		1	1	4	6	10
19				1	3	4		1	1	3	2	5	1		1	5	6	11
20				1	1	2		2	2	4	2	6	1	3	4	6	8	14
21					1	1	2	1	3	2	1	3	1	1	2	5	4	9
22		1	1		3	3		3	3	3	2	5	2	3	5	5	12	17
23		1	1	1	1	2		3	3	6	1	7	3	3	6	10	9	19
24				2	2	4	1	2	3	2		2	1	3	4	6	7	13
25	1	1	2	1	7	8					2	2	1	2	3	3	12	15
26		1	1	1	4	5		1	1	1		1		3	3	2	9	11
27		1	1		6	6		2	2		1	1	3		3	3	10	13
28	1		1	2	2	4					1	1				3	3	6
Kokku	2	5	7	10	31	41	3	19	22	29	21	50	13	19	32	57	95	152
Osakaal (%)																		
koguarvust	1,3	3,3	4,6	6,6	20,4	27,0	2,0	12,5	14,5	19,1	13,8	32,9	8,6	12,5	21,1	37,5	62,5	100
grupi sees	28,6	71,4	100	24,4	75,6	100	13,6	86,4	100	58,0	42,0	100	40,6	59,4	100	37,5	62,5	100
soogrupi siseselt	3,5	5,3	4,6	17,5	32,6	27,0	5,3	20,0	14,5	50,9	22,1	32,9	22,8	20,0	21,1	100	100	100

M- mees, N – naine, K – kokku

*ühiselamus või üürikorteris koos sõprade või koolikaaslastega

Joonis Vastajate jagunemine soo ja eluvormi järgi

3.3 Lapsed

24 vastajal (15,8% vastajate koguarvust) oli kokku 32 last. Seejuures oli laps 4 meessoost vastajal (7% meesvastajatest). 20 lapsega naissoost vastajast (21% naisvastajatest) oli 1 laps 13 vastajal, 2 last 6 vastajal ja 3 last ühel vastajal. Eluvormi põhjal on enim lapsega vastajaist vabaabielus (62,5% lapsega vastajate koguarvust), järgnesid abielus vastajad (25%). Vastajatel paluti märkida ka lapse vanus. 4 vastajal oli 6 aasta vanune laps ehk või eeldada, et järgmisel kooliaastal lähevad nende vilistlaste lapsed ise kooli. Ülejäänud lapsed olid nooremad.

Tabel Vastajate jagunemine laste, soo ja eluvormi järgi

Eluvorm	Vastajate arv										
	mees			naine					Kokku	lastega	
	ei ole lapsi	1 laps	kokku	ei ole lapsi	1 laps	2 last	3 last	kokku		arv	Osakaal (%)
Abielus	1	1	2		4	1		5	7	6	25,0
Vabaabielus (partneriga koos)	7	3	10	19	7	4	1	31	41	15	62,5
Seltskondlikult*	3		3	18	1			19	22	1	4,2
Vallaline/vanematega elav	29		29	20	1			21	50	1	4,2
Vallaline/üksinda elav	13		13	18		1		19	32	1	4,2
Kokku vastajaid	53	4	57	75	13	6	1	95	152	24	100
Osakaal soogrupis (%)	93,0	7,0	100	78,9	13,7	6,3	1,1	100			
Osakaal vastajate koguarvust (%)	34,9	2,6	37,5	49,3	8,6	3,9	0,7	62,5	100	15,8	
Kokku lapsi		4			13	12	3	32			

*ühiselasus või üürikorteris koos sõprade või koolikaaslastega

3.4 Elukoht

Kaks kolmandikku vastajatest (111) elas linnas ja ligikaudu kümnendik (9,2%) asulas. Maal elas 17 vastajat (11,2%) ja välismaal 20 vastajat (13,2%). Naissoost vastajaid elas suhteliselt enam asulas ja maal, meessoost vastajaid linnas, välismaal oli suhteline esindatus ligilähedane.

Tabel Vastajate jagunemine elukoha ja soo järgi

Sugu	Elukoht				Kokku
	Linn	Asula	Maa	Väljaspool Eestist	
mees	41	4	6	6	57
naine	60	10	14	11	95
Kokku	101	14	20	17	152
Osakaal soogrupis (%)					
mees	71,9	7,0	10,5	10,5	100,0
naine	63,2	10,5	14,7	11,6	100,0
Kokku	66,4	9,2	13,2	11,2	100,0

3.5 Vastajate haridus

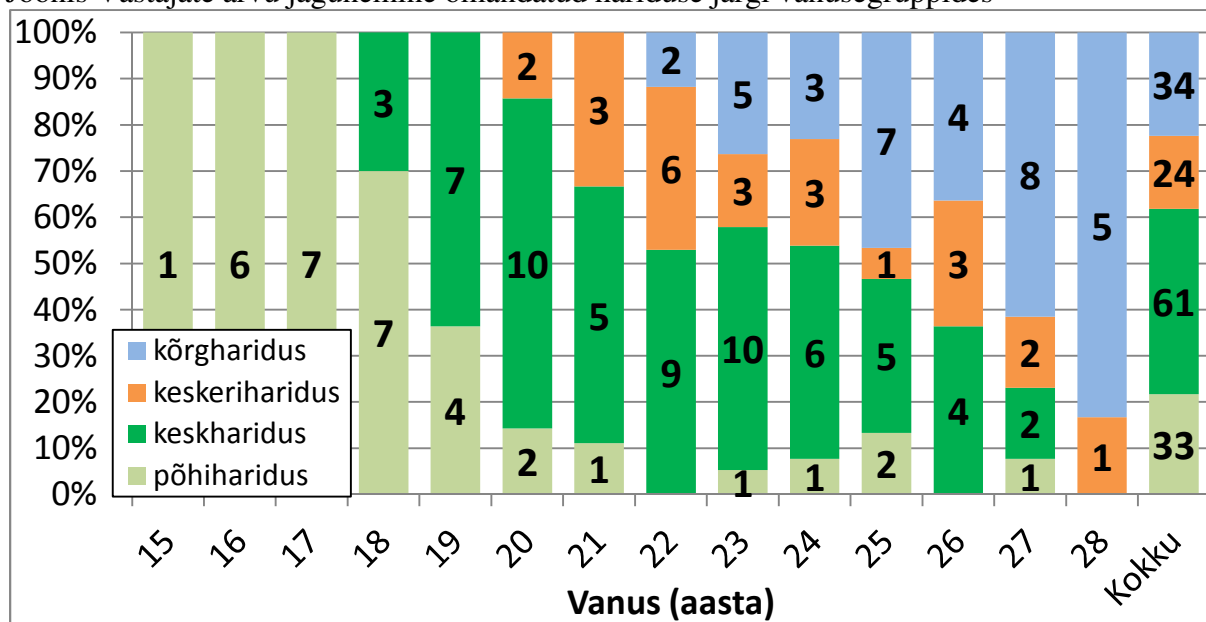
33 vastajat (21,7% koguarvust) oli põhiharidusega, seejuures oli meesvastajaid (26,3% meestest) selles grupis suhteliselt rohkem kui naisvastajaid (18,9% naistest). Vanemad põhiharidusega vastajad töötasid või olid lapsega kodus. Keskkooli hariduse oli vastamise hetkeks omandanud 61 vastajat (40,1%): 41 naissoost ja 20 meessoost vastajat. Selles grupis oli suhteliselt enam esindatud naissoost vastajad. Keskeriharidusega oli 24 vastajat (15,8% vastajatest) ning kõrgharidusega 34 vastajat (22,4%). Nendes gruppides oli meessoost ja naissoost vastajaid suhteliselt võrdselt

esindatud. Haridus eja soo järgi on vastajate seas enim esindatud keskharidusega naisterahvad (27% vastajate koguarvust), järgnevad kõrgharidusega naisterahvad (13,8%), keskharidusega meesrahvad (13,2%) ja põhiharidusega naisterahvad (11,8%). Väiksearvulisim on meessoost keskeriharidusega vastajate grupp (5,9%).

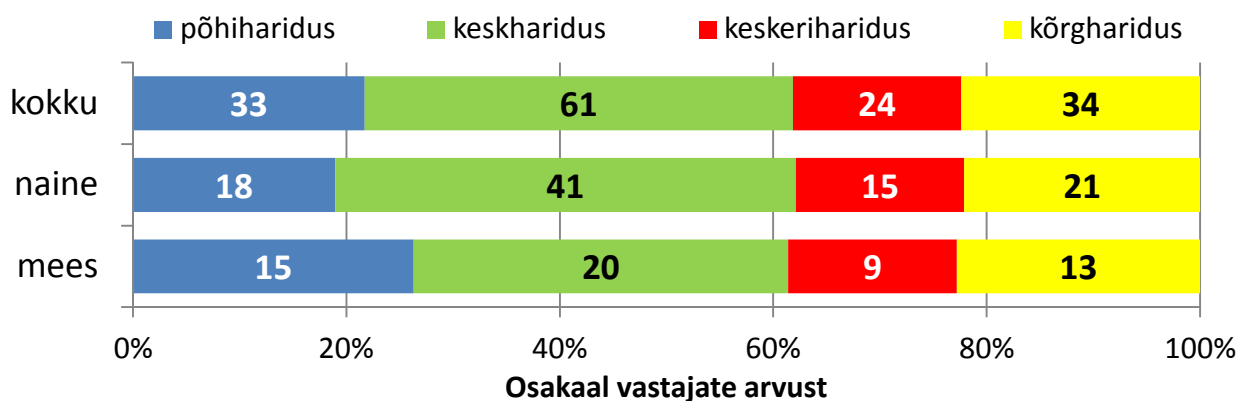
Tabel Vastajate arvu jagunemine omandatud hariduse, vanuse ja soo järgi

Vanus (a)	põhiharidus			keskharidus			keskeriharidus			kõrgharidus			Kokku		
	M	N	K	M	N	K	M	N	K	M	N	K	M	N	K
15	1		1										1	0	1
16	3	3	6										3	3	6
17	1	6	7										1	6	7
18	4	3	7		3	3							4	6	10
19	2	2	4	3	4	7							5	6	11
20	2		2	4	6	10		2	2				6	8	14
21	1		1	2	3	5	2	1	3				5	4	9
22			0	2	7	9	2	4	6	1	1	2	5	12	17
23	1		1	5	5	10	1	2	3	3	2	5	10	9	19
24		1	1	2	4	6	1	2	3	3		3	6	7	13
25		2	2	1	4	5	1		1	1	6	7	3	12	15
26			0	1	3	4		3	3	1	3	4	2	9	11
27		1	1		2	2	1	1	2	2	6	8	3	10	13
28			0			0	1		1	2	3	5	3	3	6
Kokku	15	18	33	20	41	61	9	15	24	13	21	34	57	95	152
Osakaal hariduse grupis	45,5	54,5	100,0	32,8	67,2	100,0	37,5	62,5	100,0	38,2	61,8	100,0	37,5	62,5	100,0
osakaal soogrupis	26,3	18,9	21,7	35,1	43,2	40,1	15,8	15,8	15,8	22,8	22,1	22,4	100,0	100,0	100,0
osakaal koguarvust	9,9	11,8	21,7	13,2	27,0	40,1	5,9	9,9	15,8	8,6	13,8	22,4	37,5	62,5	100,0

Joonis Vastajate arvu jagunemine omandatud hariduse järgi vanusegruppides

Joonis Vastajate arvu jagunemine omandatud hariduse järgi soogruppides

3.6 Vastaja tegevusala

79 vastaja põhitegevuseks oli õppimine (52,1% vastajate koguarvust) sh õppis kõrgkoolis 51 vastajat (33,6%), kutseõppeasutuses 13 vastajat (8,6%) ja 15 üldhariduskoolis (9,9%). 58 vastajat töötas (38,1%), neist Eestis 44 (28,9%) ja välismaal 14 (9,2%). Õppimise ja töö vahelises „olukorras“ oli kokku 15 vastajat (9,9%), neist 9 (5,9%) olid kodused (kasvasid last), 3 vastajat otsis tööd (oli töötu), 2 vastajal oli vaheaasta ja 1 oli ajateenistuses kaitseväes.

Tabel Vastajate jagunemine tegevusala, soo ja omandatud hariduse järgi

Hetkel	haridus										Kokku	
	põhi	kesk	keskeri	kõrg	kokku	põhi	kesk	keskeri	kõrg	kokku		
	mees					naine					arv	osakaal
olen kodune või kasvatan last						5	1	1	2	9	9	5,9
olen töötu (töötuna arvel)		1			1	1				1	2	1,3
on mul vaheaasta (sotsiaaltöö, enesetäiendus vmt)		1		1	2						2	1,3
otsin tööd							1			1	1	0,7
teenin sõjaväes			1		1						1	0,7
töötan Eestis	2	3	4	7	16	1	11	7	9	28	44	28,9
töötan välismaal	1	2	2		5		2	4	3	9	14	9,2
õpin üldhariduskoolis	7				7	8				8	15	9,9
õpin kutseõppeasutuses	5	1			6	3	2	2		7	13	8,6
õpin kõrgkoolis		12	2	5	19		24	1	7	32	51	33,6
Kokku	15	20	9	13	57	18	41	15	21	95	152	100,0
Osakaal soogrupis	26,3	35,1	15,8	22,8	100,0	18,9	43,2	15,8	22,1	100,0		
Osakaal koguarvust	9,9	13,2	5,9	8,6	37,5	11,8	27,0	9,9	13,8	62,5	100,0	

Kokkuvõte Vaatamata valimi nn isekujunemisele (vastajaid ei valitud eelmääratletud tunnuste järgi valikukriteeriumite alusel) e-posti aadresside olemasolust sõltuvalt, võib üldiselt hinnata vastajate jagunemist eelpoolestatud tunnuste põhjal rahuldavaks. Esindatud on mitmekesine spekter vastajaid nii soo, vanuse, eluvormi, hariduse, elukoha ja põhitegevusala järgi. Üldkogumit iseloomustavate näitajate hinnangute puudumisel võib hinnata vaid soolist jagunemist; valimis on suhteliselt ülesindatud naissoost vastajad.

4. Vilistlaste arv

4.1 Õpilaste arv

Eestis tegutses vilistlaste küsitluse hetkel 7 waldorfkooli:

- Johannes Kool Rosmal (alustas tegutsemist 1990. a);
- Tartu Waldorfgümnaasium (1990);
- Aruküla Vaba Waldorfkool (1992);
- Viljandi Vaba Waldorfkool (1993);
- Tallinna Vaba Waldorfkool (2001);
- Keila erakool Läte (2008);
- Rakvere Vanalinna Kool (2011).

1990. aastal alustanud Nõmme Erakool ja 1991. a alustanud Rakvere Vaba Waldorfkool on tänaseks on waldorfkoolina tegevuse lõpetanud ning jätkasid 1990. aastate lõpust riiklikku õppekava järgivate erakoolidena. Täpsema ülevaate waldorfkoolide olukorrast ja ajaloost annab Waldorfkoolide uuring 2010. Waldorfkoolide õpilaste arvust alates nende loomisest annab ülevaate järgnev tabel.

Tabel Waldorfkoolide õpilaste arv* kooliaasta alguses aastail 1990–2011

Aasta	TWG	VVW	JKR	TVW	AVW	Läte	Rakvere Vanalinna Kool	Kokku
1990	34		18					52
1991	45		38					92
1992	65		54		9			143
1993	98	30	69		24			235
1994	120	35	84		38			299
1995	151	49	106		60			367
1996	173	55	105		61			404
1997	187	58	117		71			425
1998	144	32	80		63			308
1999	136	40	64		52			299
2000	158	32	55		59			313
2001	158	31	62	7	68			323
2002	177	39	53	16	65			347
2003	179	32	54	23	62			355
2004	181	28	39	27	67			342
2005	171	23	39	30	65			328
2006	174	29	41	48	67			359
2007	190	25	41	67	60			383
2008	195	27	41	58	65	13		399
2009	186	31	54	37	66	27		401
2010	190	32	48	50	73	44		437
2011	180	36	45	64	82	60	7	474
Osakaal 2011	38,0	7,6	9,5	13,5	17,3	12,7	1,5	100,0
Keskmine	150	35	59	39	59	36	7	304

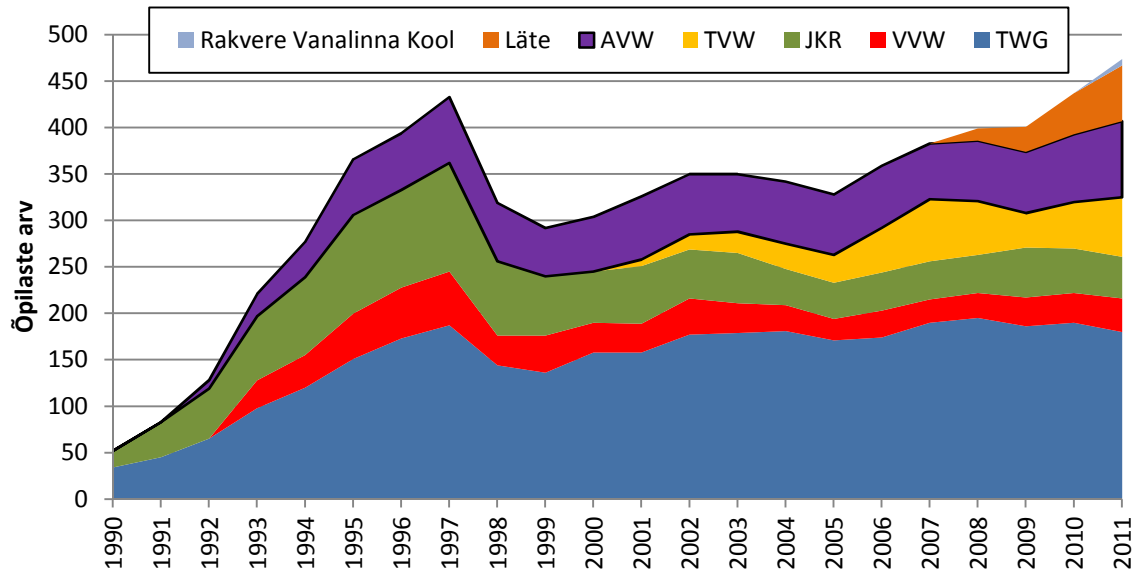
*ei sisalda 1990. aastatel tegutsenus Nõmme Erakooli ja Rakvere Vaba Waldorfkooli andmeid

TWG – Tartu Waldorfgümnaasium, VVW – Viljandi Vaba Waldorfkool, JKR – Johannese Kool Rosmal, AVW – Aruküla Vaba Waldorfkool, TVW – Tallinna Vaba Waldorfkool

Kokku õppis 2011. aastal Eesti waldorfkoolides 414 õpilast, neist enim Tartu Waldorfgümnaasiumis (38% õpilaste koguarvust), mis on ka ainuke täismahus ülaastmega waldorfkool. Aruküla Vabas Waldorfkoolis on avatud siiani üks ülaastme klass. Teise koolid tegutsevad kuni põhikooli ulatuses. Aruküla Vabas Waldorfkoolis õppis 82 õpilast (17,3%),

Tallinna Vabas Waldorfkoolis 64 õpilast (13,5%), Keila erakoolis Läte 60 õpilast (12,7%), Johannese Koolis Rosmal 45 õpilast (9,5%), Viljandi Vabas Waldorfkoolis 36 õpilast (7,6%) ja Rakvere Vanalinna Koolis 7 õpilast (1,5%). Enamasti alustavad koolid esimese klassiga, millele lisandub igal kooliaastal uus esimene klass ehk nn samm-sammult kasvamine. Seda mudelit võib näha ka tabelist kõigi koolide esimeste kooliaastate õpilaste arve silmas pidades.

Joonis Eesti Waldorfkoolide õpilaste arv aastail 1990–2011

Waldorfkoolide uuring 2010 kirjeldas koolide õpilaste arvu arengut järgnevalt: „Waldorfkoolide õpilaste arv kasvas koolide loomise järel kiiresti ning saavutas maksimumi 1997. aastal (425 õpilast, 5 praegu tegutseva kooli andmed). Esilekerkinud probleemide ja muutunud ühiskondliku suhtumise mõjul võtsid paljud lapsevanemad 1998. aastal oma lapsed koolidest ära ja õpilaste arv langes 1999. aastal 194. aasta tasemele (299 õpilast). Koolide maine ja vanemate usaldus on taastunud tasapisi ning 2008. aastaks on õpilaste arv tõusnud 386 õpilasele (220 poissi ja 166 tüdrukut). Seega ei ole veel siiani suudetud täielikult taastada 1998. aasta kriisist.“ Seejuures võib esile tuua meessoost õpilaste suuremat osakaalu (57% õpilaste koguarvust) waldorfkooli õpilaste seas. Kiiret kasvu pole toimunud ka uuringule järgnenud kolmel aastal, küll annab uute koolide lisandumine ja esimeste klasside täituvus lootust mõõdukale kasvule lähiaastatel.

4.2 Põhikooli lõpetajate arv

1998. a lõpetas Tartu waldorfkoolis I põhikooli lend ning 1999. aastal Johannese Kooli Rosmal ja Tallinna Nõmme Erakooli I lend. 2011. aasta seisuga on Eestis omandanud põhikoolihariduse waldorfkoolis 414 õpilast (4 uuringusse kaasatud kooli lõpetajad, teistel tegutsevatel waldorfkoolidel veel põhikooli lõpetajaid ei ole) sh:

- 49 Viljandi Vabas Waldorfkoolis (11,8% põhikooli lõpetajate koguarvust);
- 57 Aruküla Vabas Waldorfkoolis (13,8%);
- 97 Johannese Koolis Rosmal (23,4%);
- 211 Tartu Waldorfgümnaasiumis (51,0%).

Soogrupisisese jaguneme alusel võib esile tuua suhteliselt suuremat meessoost vilistlaste esindatus Viljandi Vaba Waldorfkooli puhul (14,3% meessoost lõpetajatest ja 8,2% naissoost lõpetanutest) ja pisut suurem suhteline esindatus naissoost vastajate osas Tartu Waldorfgümnaasiumi puhul (vastavalt 49,6% ja 52,9%). Suurim põhikooli lõpetajate arv on olnud aastatel 2004 (43 lõpetajat; 10,4% lõpetanutest), 2005 (41; 9,9%), 2001 (39; 9,4%) ja 2001 (38; 9,2%). Väiksemad olid

lõpetajate arvud esimestel lõpuaastatel, aga ka viimasel neljal aastal, mis peegeldab 1998. aasta kriisi ja sellele järgnenud õpilaste arvu languse tagajärgi. Nii lõpetas 2011. aastal waldorfkoolides põhikooli vaid 24 õpilast (5,8% siiani lõpetanute koguarvust).

Kokku moodustavad meessoost põhikooli lõpetajad 58,9% lõpetajate koguarvust ja naissoost lõpetajad 41,1%. Teistest koolidest eristub Viljandi Vaba Waldorfkool, kelle vilistlastest moodustavad meessoost lõpetajad koguni 71,4%. Lõpetajate arv kooliti ja sooti on esitatud alljärgnevas tabelis.

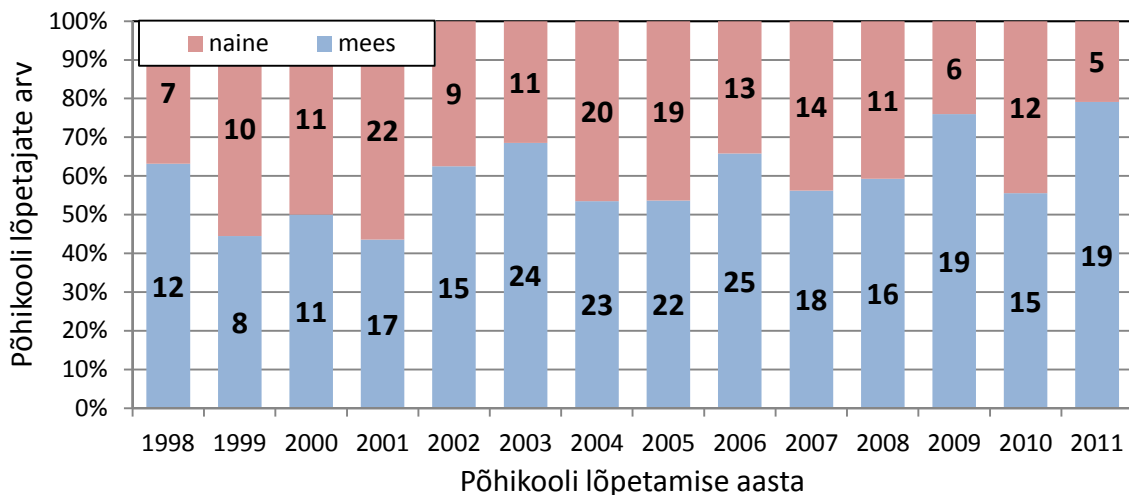
Tabel Waldorfkoolide põhikooli lõpetajad sooti ja kooliti aastail 1998–2011

Lõpe- tamise aasta	Põhikooli lõpetajate arv																	
	Sugu												Kokku					
	mees						naine											
	JKR	AVW	VWV	TWG	Kokku	Osakaal	JKR	AVW	VWV	TWG	Kokku	Osakaal	JKR	AVW	VWV	TWG	Kokku	Osakaal
1998				12	12	4,9				7	7	4,1				19	19	4,6
1999	6			2	8	3,3	5			5	10	5,9	11			7	18	4,3
2000	3			8	11	4,5	1			10	11	6,5	4			18	22	5,3
2001	1	2	5	9	17	7,0	3	5	1	13	22	12,9	4	7	6	22	39	9,4
2002	6		3	6	15	6,1	1		1	7	9	5,3	7		4	13	24	5,8
2003	6	6	3	9	24	9,8	4		1	6	11	6,5	10	6	4	15	35	8,5
2004	8	3	5	7	23	9,4	8	3	2	7	20	11,8	16	6	7	14	43	10,4
2005	4	4	6	8	22	9,0	5	4	2	8	19	11,2	9	8	8	16	41	9,9
2006	2	2	5	16	25	10,2	4	3	1	5	13	7,6	6	5	6	21	38	9,2
2007	4	4	2	8	18	7,4	2	3		9	14	8,2	6	7	2	17	32	7,7
2008	5	3	2	6	16	6,6	2	2		7	11	6,5	7	5	2	13	27	6,5
2009		5	2	12	19	7,8		1	1	4	6	3,5		6	3	16	25	6,0
2010	6		1	8	15	6,1	2	4	4	2	12	7,1	8	4	5	10	27	6,5
2011	5	3	1	10	19	7,8	4		1		5	2,9	9	3	2	10	24	5,8
Kokku	56	32	35	121	244	100	41	25	14	90	170	100	97	57	49	211	414	100
Osakaal soogrupis	23,0	13,1	14,3	49,6	100		24,1	14,7	8,2	52,9	100		23,4	13,8	11,8	51,0	100	
Osakaal lõpetajate kogu- arvust	13,5	7,7	8,5	29,2	58,9		9,9	6,0	3,4	21,7	41,1		23,4	13,8	11,8	51,0	100	
Osakaal koolis	57,7	56,1	71,4	57,3	58,9		42,3	43,9	28,6	42,7	41,1		100	100	100	100	100	

TWG – Tartu Waldorfgümnaasium, VVW – Viljandi Vaba Waldorfkool, JKR – Johannese Kool Rosmal ,

AVW – Aruküla Vaba Waldorfkool

Joonis Waldorfkooli põhikooli lõpetajate arv sooti aastail 1998–2011

Tabel Vilistlaste küsitlusele vastanud waldorfkooli põhikooli lõpetajate arv sooti ja kooliti waldorfkoolis õppimise jätkamise järgi

Kool	Põhikooli lõpetajad									
	Ei jätkanud õpinguid waldorfkoolis			Jätkasid* Tartu Waldorfgümnaasiumis			Kokku			
	mees	naine	Kokku	mees	naine	Kokku	mees	naine	Kokku	Osakaal
Viljandi Vaba Waldorfkool	10	9	19	1	1	2	11	10	21	16,9
Aruküla Vaba Waldorfkool	4	12	16		2	2	4	14	18	14,5
Johannese Kool Rosmal	4	5	9	2	8	10	6	13	19	15,3
Nõmme Erakool		2	2	2		2	2	2	4	3,2
Rakvere Vaba Waldorfkool					1	1		1	1	0,8
Tartu Waldorfgümnaasium	8	11	19	17	25	42	25	36	61	49,2
Kokku	26	39	65	22	37	59	48	76	124	100,0
Osakaal	21,0	31,5	52,4	17,7	29,8	47,6	38,7	61,3	100,0	
Osakaal grupi siseselt	40,0	60,0	100,0	37,3	62,7	100,0	38,7	61,3	100,0	

*4 vastanud õpilast Tartu Waldorfgümnaasiumist ja 2 Johannese Koolist Rosmal jätkas pärast põhikooli gümnaasiumis, kuid ei lõpetanud seda, tabelis on nad paigutatud Taru Waldorfgümnaasiumis jätkanute sekka

Vilistlaste küsitlusest võttis osa 124 waldorfkoolis põhikooli lõpetanut, neist 65 (52,4%) ei jätkanud õpinguid waldorfkoolis ning 59 (47,6%) jätkas Tartu Waldorfgümnaasiumis. Naissoost vastajaid oli 76 (61,3%) ja meessoost põhikooli lõpetajaid 48 (38,7%). Koolidest on vastanute seas enam esindatud põhikooli lõpetajaid Tartu Waldorfgümnaasiumist (49,2%). Enam-vähem võrdselt on esindatud Viljandi Vaba Waldorfkool (16,9%), Aruküla Vaba Waldorfkool (14,5%) ja Johannese Kool Rosmal (15,3%).

Kui arvestada põhikooli vastanute hulgast maha 4 Nõmme Erakooli ja 1 Rakvere Vaba Waldorfkooli lõpetaja, siis moodustavad 4 uuringusse kaasatud waldorfkooli põhikooli lõpetajad (119), kes vastasid küsimustikule, 28,7% nende koolide põhikooli lõpetajate koguarvust (414).

4.3 Gümnaasiumi lõpetajate arv

Gümnaasiumivilistlasi on Eestis vaid Tartu Waldorfgümnaasiumil, kus ülaaste loodi 1999. aastal, aasta pärast esimese põhikooli lennu lõpetamist. 2002. a lõpetas Tartu Waldorfgümnaasiumi gümnaasiumiastme I lend ning praeguseks on lõpetanud kokku 10 lendu ja 145 õpilast. Kui põhikooliõpilaste ja vilistlaste hulgas olid ülekaalus meessoost õpilased, siis gümnaasiumis on lõpetajate hulgas veidi enam naissoost õpilasi (51,7%). Ülaastme õpilastest ja lõpetajatest ligikaudu pooled on tulnud oma koolist. Vaatamata suhteliselt kaugele asukohale teiste waldorfkoolide suhtes, on ka nendest tulnud Tartusse õppima; sellised õpilased (19) moodustavad 8,3% 10. klassi õppima asunutest ja vilistlastest 7,6% (11 vilistlast). Muudest üldhariduskoolidest on tulnud õppima 89 õpilast (38,9%) ja siiani lõpetanud 62 õpilast (42,8%).

Tabel Tartu Waldorfgümnaasiumi ülaastmesse vastuvõtt aastail 1999–2011 ja lõpetamine aastail 2002–2011 (õpilaste arv)

Vastu- võtmise aasta	Tartu Waldorfgümnaasiumi 10. klassi vastuvõetute arv: õpilane on tulnud gümnaasiumiastmesse					Lõpe- tamise aasta	Tartu Waldorfgümnaasiumi lõpetajate arv						
							sugu		lõpetaja on tulnud gümnaasiumiastmesse				
	oma koolist	teistest waldorf- koolidest	mujalt	kokku	Osa- kaal (%)		naine	mees	Oma koolist	teistest waldorf- koolidest	mujalt	Kokku	Osa- kaal (%)
1999	6	2	3	11	4,8	1999							
2000	15	3	5	23	10,0	2000							
2001	9		8	17	7,4	2001							
2002	8	1	12	21	9,2	2002	2	4	5	1		6	4,1
2003	14		6	20	8,7	2003	10	7	11	3	3	17	11,7
2004	10	1	8	19	8,3	2004	5	7	3		9	12	8,3
2005	9	4	10	23	10,0	2005	9	8	7	1	9	17	11,7
2006	9		13	22	9,6	2006	7	10	12		5	17	11,7
2007	12	3	10	25	10,9	2007	8	9	7		10	17	11,7
2008	9	3	6	18	7,9	2008	8	8	6	3	7	16	11,0
2009	9		4	13	5,7	2009	8	5	5		8	13	9,0
2010	5	1	4	10	4,4	2010	12	6	9	2	7	18	12,4
2011	6	1		7	3,1	2011	6	6	7	1	4	12	8,3
Kokku	121	19	89	229	100	Kokku	75	70	72	11	62	145	100
Osakaal	52,8	8,3	38,9	100		Osakaal	51,7	48,3	49,7	7,6	42,8	100	

414 waldorfkooli põhikooli lõpetajast on Tartu Waldorfgümnaasiumi ülaastmesse tulnud 140 õpilast ehk kolmandik (33,8%) kõigist waldorfkoolis põhikooli lõpetanutest. Seejuures on 211 Tartu Waldorfgümnaasiumi põhikooli lõpetajast oma koolis jätkanud üle poole ehk 121 õpilast (57,3%). Viimastel aastatel on täheldatav mujalt koolidest Tartu Waldorfgümnaasiumi ülaastmesse tulevate õpilaste arvu langust. Seda võib seletada nii üldise õpilaste arvu vähenemisega kui ka kooli vastuvõtmise sõela „tihendamisega“. Viimase ajendiks on liialt suur õpilaste arvu muutumine ja klasside sotsiaalse keskkonna ebastabiilsus. Lahkumise põhjusteks ülaastmes on olnud Waldorfkoolide uuringu 2010 andmetel: „X klassi või XI klassi õpilaste omal soovil lahkumine, õpiraskuste või muude probleemide tõttu“.

Vilistlaste küsitlusele vastas 63 Tartu Waldorfgümnaasiumi 12. klassi lõpetanut ehk 43,4% lõpetanute koguarvust. Vastajates 27 olid meessoost (38,6% meessoost lõpetajate koguarvust) ja 36 naissoost (48% naissoost lõpetajate koguarvust). Vastajate hulgas on suhteliselt enam esindatud waldorfkoolidest ülaastmes õppimist jätkanud ja suhteliselt vähem esindatud muudest üldhariduskoolidest õppima tulnud vilistlased (ülaastme lõpetanud vilistlastest 42,8% ja vastavalt küsitlusele vastajatest 15,9%).

Tabel Vilistlaste küsitlusele vastanud Tartu Waldorfgümnaasiumi vilistlaste arv sooti ja kooli järgi, kust ülaastmesse on tulnud

Sugu	Tartu Waldorfgümnaasiumi vilistlased: kool, kust ülaastmesse on tulnud								
	VVW	AVW	JKR	Nõmme Erakool	Rakvere Vaba Waldorfkool	Tartu Waldorf-gümnaasium	Mujalt*	Kokku	Osakaal
mees	1		2	2		17	5	27	42,9
naine	1	2	6		1	21	5	36	57,1
Kokku	2	2	8	2	1	38	10	63	100,0
Osakaal	3,2	3,2	12,7	3,2	1,6	60,3	15,9	100,0	

*Muudest üldhariduskoolidest

5. Elukäik

Käesolev peatükk annab ülevaate waldorfkooli vilistlaste elukäigust: kooliteest, koolijärgsetest valikutest ja tööelust.

5.1 Koolitee

Waldorfkoolide uuring 2010 tõdes lapsevanemate küsitluse andmetele tuginedes, et lapsed „satuivad“ waldorfkooli enamasti vanemate teadliku valiku tagajärjel: „Kokkuvõtvalt võib öelda, et vähemalt pooltel juhtudest on waldorfkooli valiku aluseks teadlik otsustus waldorfhariduse kasuks (otsitakse just waldorfkooli, laps on varem käinud waldorflasteaias või vanem ise seminaris) ning võib eeldada, et need vanemad on teadlikud ka waldorfhariduse põhialustest. Küllalt suur hulk vanematest (vähemalt kolmandik) valib lapsele waldorfkooli usaldusväärse informatsiooni alusel, mille ta on saanud tuttavatelt (ilmselt on nendeks sageli teised waldorfkooli lapsevanemad), kooli õpetajatelt, arstilt, psühholoogilt või meediast. 13% vanematest valib waldorfkooli „juhuslikult“ – ainukese põhjusena märgitud vastused „Sattusin kooli juhuslikult“ ja „Käisin mööda kodukandi koole ja see kool oli sobivaim“.

Samas andis uuring ka ülevaate õpilaste liikumisest waldorfkoolides ning tõi esile põhjused koolivahetuseks: „Küsimusele waldorfkooli tuleku põhjuste kohta eristusid koolide vastuste hulgast kõige sagedamini esinevatena järgmised:

- lapsevanema teadlik valik waldorfkooli kasuks;
- väikese kooli eelistamine;
- õpiraskused: suutmatus õppimistempoga kaasa minna, logopeedilised probleemid jms;
- koolistress kas õppemahu või kiusamise tõttu;
- muud tervislikud põhjused, ootus suuremale individuaalsele lähenemisele;
- õpikeskkonna otsimine, milles oleks võimalik loovamalt ja paindlikumalt areneda;
- elukohavahetus ja kooli valimisel jõutakse waldorfkoolini;
- lapse enda valik, kui vanem on käinud mööda koole ning laps osalenud küllalisena tundides.

Vilistlastel paluti märkida, millisest klassist nad asusid waldorfkoolis õppimist. Vastanute hulgas on enim esindatud Tartu Waldorfgümnaasiumis õpinguid alustanud vilistlased (51,3%), järgnevad Johannese Kool Rosmalt (18,4%), Viljandi Vaba Waldorfkool (14,5%) ja Aruküla Vaba Waldorfkool (11,8%). Vastajate hulgas oli ka 4 Nõmme Erakoolis ja 1 Rakvere Vabas Waldorfkoolis õpinguid alustanu.

Tabel Koolitee algus waldorfkoolis (õppima asumise klass) kooliti

Õppima asumise klass	Kool, kus õpilane asus õppima (vilistlaste arv)								
	AVW	JKR	muu*	Nõmme Erakool	Rakvere Vaba Waldorfkool	TWG	VVW	Kokku	Osakaal
1	10	21	1	3	1	53	11	100	65,8
2	2	3		1		1	4	11	7,2
3	3	2				2	1	8	5,3
4						3		3	2,0
5	3							3	2,0
6						1	2	3	2,0
7						3	1	4	2,6
8		2				3	3	8	5,3
9						2		2	1,3
10						10		10	6,6
Kokku	18	28	1	4	1	78	22	152	100
Osakaal	11,8	18,4	0,7	2,6	0,7	51,3	14,5	100,0	

*Alan Howard Waldorf School Torontos

Waldorfkooli õppekava käsitletakse ja rakendatakse kui tervikut ja seetõttu eelistatakse olukorda, kus õpilased läbivad koolitee terviklikult sama õppekava alusel. Samas, kui konkreetse klassi sotsiaalne olukord võimaldab ning õpetajad peavad võimalikuks kooli hilisemates klassides õppima tulevat õpilast abistada, siis võetakse õpilasi vastu ka vanematesse klassidesse. Üldiselt püütakse vältida õpilaste vastuvõtte pärast kuuendat klassi. Waldorfkoolide uuring 2010 esitas täpsema ülevaate: *Küsimusele, mitmendast klassist keeldub teie kool reeglina tavakoolist uusi õpilasi vastu võtmast, vastati erinevalt. Kõik koolid peale Tartu Waldorfgümnaasiumi viitasid otsuse tegemisel individuaalsele lähenemisele, kuid samas märkisid, et neil on kogemusi ka väljaspool kehtestatud normi lisandunud lastega. Kooliti vastati küsimusele „mitmendast klassist keeldub teie kool reeglina tavakoolist uusi õpilasi vastu võtmast“ järgnevalt:*

- *alates 6. klassist (Johannese Kool Rosmal);*
- *3. klassist me lapsi juurde võtta ei taha (Aruküla Vaba Waldorfkool);*
- *7. klassi enam ei võta (Tallinna Vaba Waldorfkool);*
- *alates 4.–5.klassist (Viljandi Vaba Waldorfkool);*
- *IX ja XII klassi reeglina vastu ei võeta (Tartu Waldorfgümnaasium).*

Selle printsiibi rakendamist kinnitab ka eeltoodud tabel. Ligikaudu 2/3 vastajatest asus õppima waldorfkooli esimesse klassi ning esimese kolme klassi jooksul alustas õpinguid 78,3% vastanutest. Kümndendas klassis alustanud on Tartu Waldorfgümnaasiumi ülaastmesse väljastpoolt waldorfkooli tulnud õpilased. Sisuliselt moodustub seetõttu uus klassikollektiiv, mis mõnedel juhtudel on väljastpoolt tulnute suure osakaalu tõttu osutunud keerukaks väljakutseks õpetajaskonnale just 10. klassi esimesel poolel. Samas näitab tabel, et ka põhikooli viimasel kolmandikul on koolides õpilasi vastu võetud.

Lisaks õppimaasumise algusele on oluliseks näitajaks waldorfkoolis õpitud aeg. Vaatamata tõsiasjale, et ka waldorfkoolidest „käib läbi“ nn eksirändajaid, on üldiselt väljalangevus põhikoolist madal: *„Väljalangevus waldorfkoolide põhikooliosast on väga väike. Peamiste põhjustena on koolid küsitluses välja toonud järgmise probleemi: õpilased on tulnud põhjuseta puudumise probleemiga, mis pole lahenenud ka waldorfkoolis. Täpsemat analüüsi koolide poolt antud vastused ei võimalda. Küll aga võib täheldada, et algusest peale waldorfkoolis käinutega koolist väljalangevuse probleemi ei esine. Koolidele valmistavad muret erinevate probleemidega nn läbirändavad õpilased, kes tulevad kooli ning oma probleemidele kiiret lahendust leidmata lahkuvad mõnda järgmisse kooli. Väikestele klassidele mõjub selline olukord tihti häirivalt“.* Samas on toodud ka waldorfkoolis lahkumise põhjused: *„elukohavahetus; lapse enda soov üle minna tavakooli; keskastmesse tulnud õpilaste kohanemiskasvus; lootus saada hiljem kergemini mõnda valitud gümnaasiumi 10. klassi, alates 7. klassist; pinged õpetajatega, eriti alates 7.–8. klassist; rahulolematuse kooliga; peresisesed lahkumised kooli valiku suhtes; koolipoolne soovitus kooli vahetada või koolist väljaarvamine; vanemate soovil koduõppel olnud õpilaste üleminek elukohajärgsesse kooli; X klassi või XI klassi õpilaste omal soovil lahkumine, õpiraskuste või muude probleemide tõttu (TWG).“* (Waldorfkoolide uuring 2010).

Alljärgnevas tabelis on esitatud vilistlaste õpingute kestvus waldorfkoolis aastates õpingute alguse (mitmendast klassist) järgi. Roosaga on märgitud lahtrid, kus õpingute lõppedes on jõutud põhikooli lõpetamiseni. Nendest lahtritest vasakule jäävates lahtrites on õpilased, kes lahkusid enne põhikooli lõpetamist. Kollasega on märgitud lahtrid, kus on esitatud vilistlaste arv, kes jõudsid Tartu Waldorfgümnaasiumi ülaastme lõpetamiseni. Roosade ja kollaste lahtrite vahele jääval alal on õpilased, kes lahkusid ülaastmes. 10. klassi õppima asunud 10 õpilast on väljastpoolt waldorfkooli Tartu Waldorfgümnaasiumisse õppima tulnud. Esimeses klassis waldorfkooli alanutest jõudis gümnaasiumi lõpetamiseni 36% ja põhikooli lõpetamiseni 45% õpilastest. Seejuures tuleb silmas pidada, et asukoha tõttu on kaugemate koolide õpilastel keerukas õppima tulla Tartusse ning seetõttu võib teise üldhariduskooli õppima minek olla „sundvalik“. Enim on vastanute hulgas 12 aastat waldorfkoolis õppinuid (34,4%), järgnevad 9 (30,1%), 8 (6,4%), 7 (5,6%) ja 6 või 10 (4,8%) klassi läbinud. Seega võib esinevale õpilaste koolivahetustele vaatamata lugeda waldorfkooli võrdlemise stabiilseks õpikeskkonnaks, kuhu õppima tulles on võimalik rahulikult jõuda kooli lõpetamiseni. Õpilaste liikuvuse näitajaid suurendab vanemates klassides ilmnunud probleemidele

waldorfkoolidest „kiiret lahendust“ loota soovivate vanemate kärsitus, aga ka koolide erinev võimekus raskemate probleemide lahendamisel.

Tabel Küsitluses osalenud vilistlaste arvu jagunemine waldorfkoolis õppimise aja (aastat) ja koolis õppima asumise klassi järgi

Õppima asumise klass	Waldorfkoolis õpitud aastad (vilistlaste arv)												Kokku	Osakaal
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
1			1	4	5	5	4	41	2	2	36	100	65,8	
2					1	1	6			3		11	7,2	
3			1			3			4			8	5,3	
4					2			1				3	2,0	
5				3								3	2,0	
6			2			1						3	2,0	
7		2			2							4	2,6	
8	4	1	1	2								8	5,3	
9			2									2	1,3	
10		10										10	6,6	
Kokku	4	13	7	9	10	10	10	42	6	5	36	152	100,0	
Aastaid kokku	8	39	28	45	60	70	80	378	60	55	432	1255		
Osakaal	0,6	3,1	2,2	3,6	4,8	5,6	6,4	30,1	4,8	4,4	34,4	100,0		

Keskmiselt oli küsitluses osalejate õpiaeg waldorfkoolis 8,3 aastat. Kõrgeim on see näitaja vastajate seas Johannese Koolis Rosmal alustanutel (8,5 aastat) ja madalaim Viljandi Vaba Waldorfkooli õpilastel (7,0) aastat. Johannese Kooli keskmine viib suuremaks suhteliselt suurem arv Tartu Waldorfgümnaasiumis õpinguid jätkanud. Seega on 10–12 aastat waldorfkooli õppinud õpilased käinud kindlasti ka Tartu Waldorfgümnaasiumis. Tabelis loetakse erinevates waldorfkoolides õpitud aega ühtse kooliteena waldorfkoolis. Tartu Waldorfgümnaasiumi keskmine õpiaja viivad madalamaks ülaastmes õpinguid alustanud (10 õpilast 3 aastase õpiajaga).

Tabel Waldorfkoolis õppimise aeg kooliti

Kool, kuhu asuti õppima	Waldorfkoolis õpitud aastaid (vilistlaste arv)												Kokku	Keskmiselt aastaid koolis
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
Aruküla Vaba Waldorfkool				3		2	1	10	1	1		18	8,2	
Johannese Kool Rosmal	1		1	1	2	5	2	7	2	2	5	28	8,5	
Muu*											1	1	12,0	
Nõmme Erakool								2		1	1	4	10,3	
Rakvere Vaba Waldorfkool							1					1	8,0	
Tartu Waldorfgümnaasium		12	4	3	8	2	2	17	2	1	27	78	8,4	
Viljandi Vaba Waldorfkool	3	1	2	2		1	4	6	1		2	22	7,0	
Kokku	4	13	7	9	10	10	10	42	6	5	36	152	8,3	

*Alan Howard Waldorf School Torontos

Järgnevas tabelis on esitatud andmed kooli lõpetamise või koolist lahkumise kohta. 9 klassi lõpetanud on põhikooli vilistlased. 12. klassi lõpetanud on gümnaasiumi vilistlased. Enamikul juhtudel on nad ka põhikooli lõpetanud waldorfkoolis. Tartu Waldorfgümnaasiumi andmete puhul tuleb arvestada, et 10 õpilast alustas kooliteed 10. klassist ehk tulid „mittewaldorfkoolidest“.

Nn keskmine vastanud vilistlane on lõpetanud waldorfkooli 10. klassi, kõikidel koolidel on see näitaja üle 9. Enim on vastanute hulga 9. klassi lõpetanud – 65 vastajat (42,8%), kui neile lisada 53 gümnaasiumi lõpetajat, kes olid ka waldorfkooli põhikoolis lõpetanud (53), siis oli vastanute hulgas 118 põhikooli lõpetanut (77,6%). Gümnaasiumi lõpetanud oli 63 (41,4%). Teistes

klassides waldorfkoolist lahkunuid oli vastanute seas kokku 15,8%, kellest suurema osa moodustasid Johannese Koolist Rosmal ja Tartu Waldorfgümnaasiumist lahkunud. Iga üksiku muust klassist lahkujate osakaal jäi alla 4,0%-i.

Tabel Waldorfkooli lõpetamine või koolis lahkumine (klass) õpingute alustamise kooli järgi

Kool, kuhu asuti õppima	Klass, mis lõpetati või milles koolis lahkuti (vilistlaste arv)									Kokku	Keskmine: lõpetatud klass
	5	6	7	8	9	10	11	12			
Aruküla Vaba Waldorfkool					16			2	18	9,3	
Johannese Kool Rosmal	1	2	4	2	9		2	8	28	9,3	
Muu*								1	1	12,0	
Nõmme Erakool					2			2	4	10,5	
Rakvere Vaba Waldorfkool								1	1	12,0	
Tartu Waldorfgümnaasium	1	4	1	2	19	3	1	47	78	10,6	
Viljandi Vaba Waldorfkool	1				19			2	22	9,1	
Kokku	3	6	5	4	65	3	3	63	152	10,0	
Osakaal	2,0	3,9	3,3	2,6	42,8	2,0	2,0	41,4	100,0		

*Alan Howard Waldorf School Torontos

Waldorfkoolis õppimise kulgemise kohta annab ülevaate järgnev tabel, kus on toodud vastanud vilistlaste arv nii õppima asunud waldorfkooli kui ka lõpetatudvõi lahkunud waldorfkooli järgi. Kollasega on esile tõstetud lahtrid, kus on esitatud õpilaste arv, kes alustasid ja lõpetasid sama kooli ehk kogesid koolitee jooksul ühte waldorfkooli. Kokku moodustavad samas waldorfkoolis alustanud ja lõpetanud vastajad 84,9% vastajate koguarvust. Kõrgeim on see näitaja (98,7%) Tartu Waldorfgümnaasiumis, kelle küsitluses osalenud vilistlastest vaid üks oli jätkanud õpinguid Johannese Koolis Rosmal. Järgnevad Viljandi Vaba Waldorfkool (86,4%) ja Aruküla Vaba Waldorfkool (83,3%). Johannese Koolis Rosmal oli vastav osakaal 60,7% ehk vastanute hulgas oli küllalt palju kooliteed Tartu Waldorfgümnaasiumis jätkanud. Kooli lõpetajatest oli vaid oma waldorfkoolis käinute osakaal Viljandi Vabas Waldorfkoolis (100%), järgnesid Johannese Kool Rosmal (94,4%) ja Aruküla Vaba Waldorfkool (93,8%). Tartu Waldorfgümnaasiumi lõpetajatest moodustasid oma koolis waldorfkoolis käimist alustanud 64,5%. Viimane näitaja iseloomustab veelkord Tartu Waldorfgümnaasiumi ülaastme tähendust: see kool pakub võimalust ülaastmes waldorfkooli jätkamise võimalust. Põlva lähisel asuv Johannese Kool on Tartule lähim ja seetõttu pole ka üllatav suhteliselt suur sellest koolist pärit õpilaste arv ülaastmes.

Tabel Waldorfkoolis õppimise alustamine ja lõpetamine kooliti.

Waldorfkool, kuhu asuti õppima	Waldorfkool, mis lõpetati või millest lahkuti (vilistlaste arv)						Samas waldorfkoolis algusest lõpuni käinud õpilaste osakaal
	AVW	JKR	Nõmme Erakool	TWG	VVW	Kokku	
AVW	15			3		18	83,3
JKR		17		11		28	60,7
Muu*				1		1	
Nõmme Erakool	1		1	2		4	25,0
Rakvere Erakool				1		1	
TWG		1		77		78	98,7
VVW				3	19	22	86,4
Kokku	16	18	1	98	19	152	84,9
Osakaal	10,5	11,8	0,7	64,5	12,5	100	
Samas waldorfkoolis alustanud õpilaste osakaal kooli lõpetanutest	93,8	94,4	100,0	78,6	100,0		

*Alan Howard Waldorf School Torontos

5.2 Valikud waldorfkooli lõpetamise järel

Eesti waldorfkoolide vilistlaste edasiõppimise ja koolijärgsete valikute kohta pole siiani terviklikke ülevaateid avaldatud. Enamasti on koolid ise võimaluste piires püüdnud vastavaid andmeid „oma tarbeks“ koguda. Tuginedes Tartu Waldorfgümnaasiumi ülaastme vilistlaste kohta kogutud andmetele avaldas Waldorfkoolide uuring 2010 ülevaatliku tabeli:

Tabel Tartu Waldorfgümnaasiumi gümnaasiumiastme lõpetajad aastail 2002–2008

Lõpetanute valik	Lend/aasta (vilistlaste arv)							Kokku	Osakaal
	I	II	III	IV	V	VI	VII		
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
kõrgkool	4	10	8	4	11	9	9	55	53,4
kutseharidus		2	2	3	2	2		11	10,7
õppima välismaale		1			1			2	1,9
tööle Eestisse	2	1	1	5	1	4	3	17	16,5
tööle välismaale		1	1	3	2	1	1	9	8,7
ajateenistusse		1		2			1	4	3,9
lapsega kodus		1		1				2	1,9
andmed puuduvad							3	3	2,9
Kokku	6	17	12	18	17	16	17	103	100,0

Allikas Tartu Waldorfgümnaasium, Waldorfkoolide uuring 2010

Lisaks kirjeldas uuring lühidalt elukutseid, mida I lennu lõpetajad on omandanud: „*Esimese lennu lõpetajatest – 3 noormeest, 3 neidu – on tänaseks saanud jurist, arst, pangatöötaja, projektijuht, profiratsasportlane, tööline.*“ Ülaltoodud tabeli 7 lennu andmete põhjal võib väita, et waldorfkooli ülaastme järel jätkas koheselt õpinguid 66% lõpetanutest, seejuures 53,4% kõrgkoolis, tööle läks veerand ehk 25,2%, ajateenistusse 3,9% ja lapsega koju 1,9%. Hilisemate aastate kohta selline terviklik ülevaade puudub. Põhikooli lõpetajate käekäigu kohta analoogseid ülevaateid pole avaldatud.

Vilistlaste küsitluses paluti vastajatel märkida nende kooli lõpetamise (või sellest lahkumise) järgne elutee jätkamise valik. Ühtlasi küsiti analoogilise jaotuse alusel, millega vastaja hetkel tegeleb. Lisaks sooviti teada edasiõppimise puhul ka õppeasutuse nime ja eriala ning praeguseks omandatud haridustaset ning eriala. Koolijärgse valiku ja hetke tegevuse puhul sai valida vaid ühe vastuse. Seega võib esineda olukordi, kus vastaja oleks võinud valida mitu valikut, nt õpin ja töotan samaaegselt, seda küsitluse vorm ei võimaldanud. Soovi korral võis vastaja märkida vastavad märkused kommentaarina

Alljärgnevas tabelis on esitatud andmed vilistlaste koolijärgse valiku kohta. Vilistlaste küsitlusele vastanutest 5,2% jäi kooli järgselt koduseks, neist pooled last kasvatama. 39,5% jätkas õpinguid üldhariduskoolis, 20,4% kutseõppeasutuses ja 21,1% kõrgkoolis. 5,9% läks tööle, 5,3% võttis vaheaasta (sotsiaaltöö, enesetäiendus vm) ja 2,6% läks ajateenistusse. Põhikooli lõpetamise järel olid peamisteks valikuteks õpingute jätkamine üldhariduskoolis (60% lõpetajatest) ja kutsekoolis (36,9%); 3% vastanutest jäid koduseks. Põhikooli lõpetajate andmed ei sisalda põhikooli järgselt Tartu Waldorfgümnaasiumis õpinguid jätkanud ja seal kooli lõpetanud põhikooli vilistlaste valikuid, antud juhul oleks selleks edasiõppimine üldhariduskoolis. Gümnaasiumi lõpetamise järgselt oli suurima osakaaluga õppimise jätkamine kõrgkoolis (50,8%), 14,3% läks tööle ja, 12,7% võttis vaheaasta, 9,5% jätkas õpinguid kutseõppeasutuses, 6,4% jäi koduseks ja 6,3% läks ajateenistusse.

Tabel Waldorfkooli vilistlaste arv kooli lõpetamise või koolist lahkumise järgse valiku ja lõpetamise aja järgi

Waldorfkooli lõpetamise (või sellest lahkumise) järgne valik	Klass, mis waldorfkoolis lõpetati või millest lahkuti (vilistlaste arv)									Osakaal		
	5	6	7	8	9	10	11	12	Kokku	9. klassi järel	12. klassi järel	Kokku
jäin koduseks					1			3	4	1,5	4,8	2,6
jäin koduseks (last kasvatama)					1	1	1	1	4	1,5	1,6	2,6
läksin edasi õppima teise* üldhariduskooli	3	6	5	4	39	1	2		60	60,0		39,5
läksin edasi õppima kutseõppeasutusse					24	1		6	31	36,9	9,5	20,4
läksin edasi õppima kõrgkooli								32	32		50,8	21,1
läksin sõjaväkke								4	4		6,3	2,6
läksin tööle Eestis								6	6		9,5	3,9
läksin tööle välismaale								3	3		4,8	2,0
võtsin vaheaasta (sotsiaaltöö, enesetäiendus vmt)								8	8		12,7	5,3
Kokku	3	6	5	4	65	3	3	63	152	100	100	100

* sisaldab ka vastajaid, kes läksid teise waldorfkooli või samasse waldorfkooli (Tartu Waldorfgümnaasium), mida pole veel lõpetanud

Hindamaks vilistlaste edasiliikumist haridusteel, on järgnevas tabelis esitatud vastanud vilistlaste praeguseks omandatud haridustase ning waldorfkooli järgne valik. Kollasega on esitatud lahtrid, kus vilistlane on saavutanud eesmärgiks seatud haridustaseme või muu astme ehk on haridusteel edasi liikunud. Seejuures tuleb arvestada, et osadel vastajatest oli soovitud haridustaseme omandamine alles käsil. Ligikaudu pooled vastanutest (49,3%) on kooli järgselt omandanud järgneva haridustaseme (kollased lahtrid). 75% põhikooli lõpetanutest on omandanud järgmise haridustaseme, sama näitaja on 51,6% kutseõppeasutuses jätkanute puhul ja 34,4% kõrgharidust omandama asunute puhul. Teiste valikute puhul on edasiliikumine haridusteel madal (võimalik, et järgnev haridustase on omandamisel ja jaotus seda ei kajasta).

Tabel Vilistlaste praeguseks omandatud haridustase koolijärgse valiku järgi.

Kooli lõpetamise või koolist lahkumise järgne valik	Praeguseks omandatud haridus (vilistlaste arv)					
	põhi-haridus	kesk-haridus	keskeri-haridus	kõrg-haridus	Kokku	Osakaal
läksin edasi õppima teise* üldhariduskooli	15	17	7	21	60	39,5
läksin edasi õppima kutseõppeasutusse	13	2	15	1	31	20,4
läksin edasi õppima kõrgkooli		21	1	10	32	21,1
jäin koduseks	2	2			4	2,6
jäin koduseks (nt last kasvatama)	3	1			4	2,6
läksin sõjaväkke			3	1	4	2,6
võtsin vaheaasta			7	1	8	5,3
läksin tööle Eestis			5	1	6	3,9
läksin tööle välismaale			3		3	2,0
Kokku	33	61	24	34	152	100
Osakaal	21,7	40,1	15,8	22,4	100	

* sisaldab ka vastajaid, kes läksid teise waldorfkooli või samasse waldorfkooli (Tartu Waldorfgümnaasium), mida pole veel lõpetanud

Koolijärgse haridustee jätkamise korral paluti nimetada eriala, mida õppima asuti. Järgnevalt on esitatud loend erialadest, mida vastajad nimetasid (eriala nimi muutmata kujul, eriala on nimekirjas ühekordselt, subjektiivselt grupeeritud):

- õigusteadus, riigiteadused, Lähis-Ida ja Aasia kultuurid (spetsialiseerumine Hiinale), Euroopa Liidu - Vene õpingud, rahvusvahelised suhted;
- noorsootöö, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika, alushariduse pedagoog, eripedagoogika, haridusteadus (humanitaar), käsitöö ja kodunduse eriala (ajaloo lisaerialaga), semiootika ja kultuuriteooria, rakenduspsühholoogia ja personalijuhtimine, psühholoogia, sotsioloogia;
- ärijuhtimine ja kõrvaleriala majandusarvestus, väikeettevõtlus, majandusarvestus ja finantsjuhtimine, turundus ja majandusõigus, materjalide taaskasutus ja ettevõtte juhtimine;
- soojusenergeetika, keskkonnatehnika lukksepp, üldehitaja, ehitusrestauraator insener, õhusõiduki hooldus, teedehitus. liikurmasina tehnik, erakorralise meditsiini tehnik, teatrikunsti visuaaltehnoloog, lennundusside ja -navigatsioon, tisler;
- andmetöötlus- ja veebidisain, veebidisain ja e-kaubandus, kunstiline kujundamine, arvutiteenindus ja laomajandus, infotehnoloogia;
- keskkonnakaitse, kalakasvatus, metsamajandus, maastikukaitse ja -hooldus, veemajandus, loodusemajandus, veterinaaria, maastikuarhitektuur, rekreatsiooni ja vabaaja korraldus, loodusvarade kasutamine ja kaitse, maaturismi teenindus, reisikorraldus;
- keemia, bioloogia;
- klassikaline laul, folkmuusika, jazzmuusika;
- toiduainete tehnoloogia, turismi- ja toitlustuskorraldus, toiduainete tehnoloogia, kokk,
- rätsep-stilist, mööbli disain, kunstiline kujundamine ja artisan, rõivaõmbleja, sisekujundus/disain, dekoraator-stilist, maal ja maalingute restaureerimine;
- lapsehoidja, eesti viipekeeke tõlk, ämmaemand, juuksur.

Waldorfkooli järgselt õpingute jätkamisel kutseõppeasutuses või kõrgkoolis nimetati järgmisi õppeasutusi (asutus on nimekirjas ühekordselt, nimi muutmata kujul):

Õisu Toiduaine ja Tööstuskool, Tallinna Majanduskool, Tallinna Tööstushariduskeskus, Järvamaa Kutsehariduskeskus, Tallinna Tehnikagümnaasium, Lääne-Viru Rakenduskõrgkool, Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool, Võrumaa Kutsehariduskeskus, Tallinna Pedagoogiline Seminar, G. Otsa nim Tallinna Muusikakool, Heino Elleri nim Tartu Muusikakool, Kehtna MTK, Tartu Kutsehariduskeskus, Rakvere Kutsehariduskeskus, Kuressaare Ametikooli, Räpina Aianduskooli, Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool, Tartu Kõrgem Kunstikool, Aarhus Technical College (kõrg.), IT Kõrgkool, Euroakadeemia, Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor Eesti, Eesti Lennuakadeemia, Eesti Maaülikool, Audentese Ülikooli, Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikooli Tartu Kolledž, Tallinna Ülikool, Tartu Tervishoiu Kõrgkool, Syddansk Musikkonservatorium & Skuespillerskole, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Tartu Ülikooli Euroopa Kolledž, Gerrit Rietveld Academie

Vilistlastel paluti küsitluses märkida ka omandatud eriala. Kahjuks oli küsimus mittekohustuslik (osad vastajatest alles õppisid) ning esitatud kommentaarvastust võimaldanud vormingus. Parema ülevaate saamiseks oleks vaja olnud ka täiendavaid lisaküsimusi: nt õppeaeg, omandatud teaduskraad, kooli nimi (seda uuesti ei küsitud, võib esineda olukordi, kus vilistlane kooli või eriala vahetas). See temaatika vajab tulevikus täiendavat uurimist, mis võimaldaks võrrelda waldorfkooli vilistlaste omandatud erialade struktuuri Eestis üldiselt valitsevate suundumustega.

Vilistlaste omandatud erialad (tähestikulises järjekorras muutmata kujul):

- Aiandus, bakalaureus
- alushariduse pedagoog ja veebidisainer
- Arvutiteenindus, logistika
- automaaler
- Avalike suhete juhtimine
- Bakalaureus Tartu Ülikooli riigiteaduste eriala, magister Tartu Ülikooli Euroopa kolledži Euroopa õpingute eriala, tööalaselt siseaudiitori kutse Certified Government Auditing Professional.
- ettevõtja
- Ettevõtlus ja projekti juhtimine
- hambatehnika eriala
- Harvesteri juht
- pärimusmuusika rakenduskõrgharidus (õpetajakutse) TÜ Viljandi Kultuuriakadeemiast lõpetamata rakendusarhitektuur rakenduskõrgharidus Tallinna Tehnikakõrgkoolist
- Iluterapist, kutseharidusena grimeerija kursus
- info- ja dokumendihaldus (rakenduskõrgharidus)
- Inglise keel ja kirjandus
- IT
- joonistamine
- Juuksur
- juuksur, elektrik
- Juuksuri eriala - Rahvusvaheliselt tunnustatud Juuksur I kategooria
- Kaevumeister
- Kaskadöör
- keskkonnakaitse
- Keskkonnakaitse bakalaureus
- Keskkonnakorraldus, 2a diplom
- Klassikaline laul
- klienditeenindus
- Kokk, kelder-ettekandja
- Kunstiline kujundamine
- Laborant
- lapsehoidja
- Loodusteaduse bakalaureus Maastikuarhitektuur (omandamisel, magistrikraad)
- Luua metsanduskool - loodusretkede juhtimine
- Lõpetamas ämmaemanda eriala
- maastikuarhitekt
- maastikukaitse ja hooldus keskkonnakaitse eriala bakalaureuse kraad
- Maastikuarhitektuuri bakalaureusekraad
- maastikukaitse ja -hooldus, MSc
- magister, liikumis- ja sporditeadused (kehalise kasvatusõpetaja ja treener)
- Magistrikraad omandamisel, tööstus- ja tsiviilehitus (ehitiste restaureerimine).
- Metsamajandus, magister
- Muusik
- Müüja-Klienditeenindaja
- Näitleja
- Toiduainete tehnoloog ja juuksur
- Puhastusteenindus
- Rahvusvaheliste suhete bakalaureus
- Rätsep-stilist
- semiootika ja kultuuriteooria MA
- Soojusenergeetika
- Sotsiaalteaduste bakalaureus
- Sotsiaalteaduste magister
- Sotsiaaltöö
- sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika
- Tallinna Tehnikakõrgkool Bakalaureus Autotehnika erialal, TTÜ Magistrikraad Transporditehnika erialal, Diplomeeritud Autoinseneri VII kutsetase
- Tartu Kõrgem Kunstikool, Meedia- ja reklaamikunst
- teedeehitus
- teenindaja
- tehnikateaduste magister
- tekstiilitöö
- tiskler
- TKN kasvataja
- Toiduainete tehnoloog, juuksur
- Tootearendus ja Tootmistehnika BSc
- Turundus/majandusõigus
- Vabad kunstid
- Veemajandus
- Võõrkeeled ja ärikorraldus (EBS)
- Õhusõiduki hooldus
- Õmbleja I kutse kvalifikatsioon, Rätsepatöö, Hobusekasvatuse eriala ja Põllumajandus tootja III kvalifikatsioon

Lisaks koolijärgsele valikule on elutee jätkamise iseloomustamiseks oluline hinnata hetkeseisundi ja omandatud haridustaseme suhet. Järgnev tabel esitab vastamise hetke tegevusala ja omandatud haridustaseme. Roosaga on esile tõstetud lahtrid, kus toodud vilistlased osalevad veel aktiivselt hariduse omandamisel. 50,7% (roosad lahtrid) vilistlastest on aktiivselt haridust omandamas. 2 keskeriharidusega ja 11 kõrgharidusega vilistlast jätkavad juba omandatud hariduse täiendamist (ilmselt, kas lisaeriala või kõrgema akadeemilise kraadi omandamine). Vastamise hetkel õppis 9,9% vastanutest üldhariduskoolis, 7,9% kutseõppeasutuses ja 32,9% kõrgkoolis. 40,1% vastanutest töötas, 5,3% olid kodused, 2% otsisid tööd ja 0,7% olid vaheaastal või sõjaväes aega

teenimas. Töötavatest vilistlastest olid vastamise hetkeks omandanud keskerihariduse 27,9% ja kõrghariduse 32,8%.

Tabel Vilistlaste praeguseks omandatud haridustase hetke tegevusala järgi

Hetkel	Omandatud haridus					Osakaal
	Põhi-haridus	Kesk-haridus	Keskeri-haridus	Kõrg-haridus	Kokku	
õpin muus* üldhariduskoolis	15				15	9,9
õpin kutseõppeasutuses	7	3	2		12	7,9
õpin kõrgkoolis		36	3	11	50	32,9
olen kodune või kasvatan last	4	1	1	2	8	5,3
olen töötu (töötuna arvel)	1	1			2	1,3
otsin tööd		1			1	0,7
on mul vaheaasta		1		1	2	1,3
teenin sõjaväes			1		1	0,7
töötan Eestis	4	14	11	16	45	29,6
töötan välismaal	2	4	6	4	16	10,5
Kokku	33	61	24	34	152	100

* sisaldab ka vastajaid, kes läksid teise waldorfkooli või samasse waldorfkooli, mida pole veel lõpetanud

Eeltoodud jaotustele kõrval on võimalik vaadelda ka koolijärgse valiku ja hetketegevuse vahet. Järgnevas tabelis on esitatud vastavad andmed, kus kollasega on märgitud lahtrid, kus koolijärgne valik ja hetketegevusala on sama ehk vilistlased, kes ei ole veel jõudnud koolijärgse aja jooksul teha eluteel järgnevat sammu. Koduseks jäänud vilistlastest pooled on endiselt kodused, veerand üldhariduse omandamist jätkanutest õpib ka hetkel üldhariduskoolis, 32,3% jätkab vastavalt kutseõppeasutuses, 56,3% kõrgkoolis, 75% töötab Eestis ja kolmandik välismaal: Sõjaväkke läinutest kõik on leidnud uue tegevusala, vaheaasta võtnutest 25% otsib tööd ehk pole uut väljakutset leidnud (võimalik, et need vastajad on vaheaasta järel omandanud hariduse ja seejärel otsivad tööd, vastustest ei ole võimalik seda üheselt tuvastada). Kokku on vastajatest koolijärgselt valitud tegevusalal 52 vastajat (34% vastanutest) ning 100 vilistlast (66%) on jõudnud eluteel uude etappi.

Tabel Vilistlaste arv koolijärgse valiku ja hetke tegevusala järgi

Kooli lõpetamise või koolist lahkumise järgne valik	Hetkel										
	olen kodune või kasvatan last	olen töötu (töötuna arvel)	on mul vaheaasta	otsin tööd	teenin sõjaväes	töötan Eestis	töötan välismaal	õpin muus* üldhariduskoolis	õpin kutseõppeasutuses	õpin kõrgkoolis	Kokku
jään koduseks	1					1				2	4
jään koduseks (last kasvatama)	3									1	4
läksin edasi õppima teise üldhariduskooli	3					15	5	15	1	21	60
läksin edasi õppima kutseõppeasutusse		1			1	12	6		10	1	31
läksin edasi õppima kõrgkooli	1		2			9	1		1	18	32
läksin sõjaväkke							1			3	4
läksin tööle Eestis						4	2				6
läksin tööle välismaale						2	1				3
võtsin vaheaasta		1		1		2				4	8
Kokku	8	2	2	1	1	45	16	15	12	50	152
Osakaal	5,3	1,3	1,3	0,7	0,7	29,6	10,5	9,9	7,9	32,9	100

* sisaldab ka vastajaid, kes läksid teise waldorfkooli või samasse waldorfkooli (Tartu Waldorfgümnaasium), mida pole veel lõpetanud

Lisaks koolis õppimisele omandavad noored teadmisi nii kodust, meediast, sõpradelt jmt. Üheks oluliseks „ametliku“ hariduse täiendajaks ja silmaringi avardajaks on teadmiste ja kogemuste omandamine väljaspool Eestit. Vilistlastel paluti etteantud vastuste hulgast, kas nad on oma elus vastavaid kogemusi saanud; valida sai ühe vastuse. 43% vilistlastest väitis, et nad ei ole saanud kogemusi välismaalt. Kogemusi saanute hulgas oli enim puhkuse- või õppereisidel käinuid (28,3% vastanutest), järgnesid seoses koolituse või õpingutega välismaal käinud (8,6%), töölähetuse kaudu või muul moel (mõlemad 7,9%) ja õpilasvahetuse või vabatahtliku/sotsiaaltöö kaudu (mõlemad 6,6%). Üldistades võib öelda, et kolmandik pole vastavaid kogemusi saanud, veidi üle veerandi on kogemusi saanud eraviisiliselt reisides ja kolmandik hariduse omandamise või töötamise käigus. Võib tõdeda, et viimase kahe kümnendi jooksul toimunud järk-järguline liikumisvõimaluste kasv peegeldub ka vastustes. Eraldi uurimisteema oleks sellise mitteformaalse haridusmeetodi mõju hindamine. Ühtlasi vajaks selgitamist, kas oleks vajalik koolides eesmärgipärasemat tegevust vastavate võimaluste loomiseks (õpilasvahetus, vabatahtliku töö soodustamine, välismaa koolide õpilastele õppimisvõimaluse pakkumine jmt).

Tabel Kogemuste omandamine välismaal

Vastaja vanus	kogemused välismaalt (vastajate arv)							
	ei ole saanud	eraviisiliselt nt puhkuse- või õppereisil	õpilasvahetuse käigus	vabatahtliku või sotsiaaltöö käigus	seoses ameti- koolituse või õpingutega	töö- lähetus	muu	Kokku
15	1							1
16	3	3						6
17	5	2						7
18	3	6					1	10
19	4	3			1	1	2	11
20	5	5		2		1	1	14
21	3	3	1		1		1	9
22	9	3			1	2	2	17
23	5	5	3	2	1	1	2	19
24	5	1		2	3	1	1	13
25	4	2	2	2	1	4		15
26	2	3	1	1	3		1	11
27	2	4	2	1	2	2		13
28	1	3	1				1	6
Kokku	52	43	10	10	13	12	12	152
Osakaal	34,2	28,3	6,6	6,6	8,6	7,9	7,9	100

Kokkuvõte Vilistlaste küsitluse andmetel on waldorfkooli järgselt asunud õppima väga erinevatel erialadel nii kutseõppeasutustes kui ka kõrgkoolides. Esindatud on pea kõik põhilised erialade valdkonnad. Nii geograafiliselt kui sisuliselt on mitmekesine ka õppeasutuste spekter. Küsitluse tulemused ei võimalda otseselt hinnata, kas või mil määral waldorfkoolis saadud haridus piiras vilistlaste valikut edasiõppimisel ning millised olid selle peamised puudused ja tugevused vilistlaste silmis valiku langetamisel. Küll võib kokkuvõtvalt hinnata võimalusi haridustee jätkamiseks waldorfkooli järel soodsateks. Waldorfkoolis õppimine ei takista otseselt edasiõppimisvõimalusi ega ole hariduslikus mõttes „tupiktee“, kust edasi liikuda pole võimalik. Uuringu tulemused näitavad, et kahtlused waldorfkoolides õppinute kesiste edasiõppimisvõimaluste osas on alusetud. Küll vajaks edaspidi täiendavat uurimist waldorfkooli mõju erialavalikule ning selgitada võimalikke kitsaskohti waldorfkooli õppekava rakendamisel, mis mõjutavad vilistlaste arvates negatiivselt edasist õppimis- ja töötamist.

5.3 Tööelu

Elukutse omandamise järel jätkub elutee enamasti tööle minekuga. Ei ole harvad ka juhud, kus juba õppimise ajal alustatakse töötamist. Samuti esineb olukordi, kus mõningase töötamise järel otsustatakse minna teadmisi täiendama või uut elukutset omandama. Arvestades eeltoodud võimalusi, paluti tööelu puudutavatele küsimustele vastata vilistlastel, kes töötasid või olid viimase kahe aasta jooksul töötanud. Tööelu käsitlevate küsimuste täitmine oli vabatahtlik kuna osad vastanuist alles õppisid. Enamikule tööelu küsimustest vastas 95 vastajat ehk ligikaudu 2/3 (62,5%) kõigist vastajatest. Töö tegemist innustavate faktorite hindamisel vastas kuni 98 vastajat. Arvestades vastuste hulka, tuleks esitatud tulemusi käsitleda indikatiivsetena, kuna:

- 1) vastajad on enamasti alles tööelutee alguses (vanim vastaja on 28 aastane) ning enamasti alles hiljuti asunud tööle, püsiva töökoha otsingul või töötavad õpingute kõrvalt ehk töökogemus on valdavalt veel lühike;
- 2) vastuste maht on väike, et teha kindlaid üldistusi enamike jaotuste osas; küll on andmestik heaks aluseks võimalike edasiste uuringute tarbeks. Seetõttu ei ole esitatud ka võrdlusi Eesti tööjõu statistika üldiste näitajatega;
- 3) Omandatud eriala ja haridustaseme seosed töökohaga ei pruugi vastajate nooruse ja lühikese tööstaaži tõttu veel olla piisavalt selgelt välja kujunenud.

Vilistlaste paluti etteantud vastuste hulgast valida valdkond, kus nad töötavad. Alljärgneva tabeli põhjal võib tõdeda, et waldorfkoolide vilistlased on töötamas kõigis põhilistes valdkondades. Enim töötab vilistlasi teeninduses (32,6%), ehituses (10,5%), tööstuses ja tootmises (8,4%), hariduses ja koolituses (7,4%) ning põllumajanduses-kalanduses-metsanduses ja riigisektoris (mõlemas 5,3%). Ülejäänud töövaldkondades töötas alla 5% vastanutest. Teenindussektori kõrge osakaal on seletatav õppimise kõrvalt töötamisega, mida kinnitab ka tõsiasi, et 71% valdkonna töötajatest ei ole töö seotud õpitud erialaga. Küsitluse hetkel töötanutest kokku oli veerandil (25,3%) töö seotud õpitud erialaga, 13,7% oli töö osaliselt seotud õpitud erialaga ning 55,3% ei olnud töö seotud õpitud erialaga. 5 juhul puudus vastus seose kohta õpitud erialaga.

Tabel Vilistlaste töö seotus õpitud erialaga töötamise valdkonna järgi

Töötamise valdkond	töö seos õpitud erialaga (vastajate arv)					
	töö ei ole õpitud erialaga seotud	töö on osaliselt seotud õpitud erialaga	töö on tihedalt seotud õpitud erialaga	Vastus puudub	Kokku	Osa-kaal
ehitus	5	1	2	2	10	10,5
haridus ja koolitus	1	2	4		7	7,4
infotehnoloogia	1		1		2	2,1
kaubandus	2	2			4	4,2
kinnisvara	1				1	1,1
käsitöö	1			1	2	2,1
meditsiin			3		3	3,2
põllumajandus/ metsandus/ kalandus	1	2	2		5	5,3
rahandus	2		1		3	3,2
riigisektor	2	2	1		5	5,3
teenindus	22	2	6	1	31	32,6
telekommunikatsioon	3			1	4	4,2
toitlustus	3		1		4	4,2
transport-logistika			2		2	2,1
turism	3	1			4	4,2
tööstus/ tootmine	6	1	1		8	8,4
Kokku	53	13	24	5	95	100
Osakaal	55,8	13,7	25,3	5,3	100	

Lisaks õpitud eriala seosele töötamise valdkonnaga on tööelus osalemisel näitajaks töötaja positsioon ettevõttes. Alljärgnev tabel esitab töötaja positsiooni seose töövaldkonnaga. Enim on

esindatud spetsialistid (25,3% vastanutest, enim nendest riigisektoris, ehituses ja hariduses), järgnevad teenindustöötajad (22,1%), kellest enamus töötab teenindusvaldkonnas aga ka turismi valdkonnas. Oskustöölisi on töötavate vastajate hulgas 17,9% (enim tööstuses/tootmise ja teeninduses) ja lihttöölisi 14,7% (enim teeninduses ja ehituses). Juhi positsioonil oli kokku 7,4% vastanutest, seejuures 5,3% keskastme juhid ja 2,1% tippjuhid. Tippjuhi positsiooni märkinud vastajad olid endale kuuluva ettevõtte juhid. 11,6% vastanutest märkis vastuseks „muu“ positsioon.

Tabel Vilistlaste positsioon ettevõttes töövaldkonna järgi

Valdkond	positsioon ettevõttes (vastajate arv)								Kokku
	liht-tööline	teenindus-töötaja	oskus-tööline	spet-sialist	keskastme juht/ametnik	tippjuht/kõr-gem ametnik	muu	vastus puudub	
ehitus	3		2	4				1	10
haridus ja koostitus	1	1		4			1		7
infotehnoloogia				2					2
kaubandus	2						2		4
kinnisvara				1					1
käsitöö							2		2
meditsiin			1	2					3
põllumajandus/ metsandus/ kalandus			1	2	1	1			5
rahandus			2			1			3
riigisektor				5					5
teenindus	4	16	4	2	2		3		31
telekommunikatsioon	1			1			2		4
toitlustus	1	1	1				1		4
transport-logistika			1		1				2
turism		3			1				4
tööstus/ tootmine	2		5	1					8
Kokku	14	21	17	24	5	2	11	1	95
Osakaal	14,7	22,1	17,9	25,3	5,3	2,1	11,6	1,1	100

Kõrgemate haridustasemete omandamine võimaldab „edasi liikuda“ ka positsiooni osas ettevõttes. Omandatud haridustaseme ja töötaja positsioon sõltuvust iseloomustab ka järgnev tabel. Põhiharidusega vastajad töötavad enamasti lihttöölise, teenindustöötaja või oskustöölisena (75%), keskarhariduse omandanutel on valikuvõimalus juba laiem, kuid ka siin domineerivad teenindus- (30,6% keskarharidusega töötajatest) ja lihttöötajad (22,2%). Selles grupis on ilmselt esindatud ka kõrg- ja keskerihariduse omandamise kõrvalt õppijad. Keskerihariduse omandanute hulgas on enim oskustöölisi (42,1%) ning teenindustöötajaid ja oskustöölisi (mõlemat 21,1%). Kõrghariduse omajate hulgas domineerivad spetsialistid (57,1%), kuid on ka keskastme juhte, teenindustöötajaid ja täpsustamata positsiooniga vastanuid (kõiki 10,7%). Tulemuste käsitlemisel tuleb arvestada vastajate nooruse ja lühikese tööstaažiga

Tabel Vilistlaste positsioon ettevõttes omandatud haridustaseme järgi

Positsioon ettevõttes	omandatud haridustase									
	põhiharidus		keskarharidus		keskeriharidus		kõrgharidus		Kokku	
	arv	osakaal	arv	osakaal	arv	osakaal	arv	osakaal	arv	osakaal
lihttööline	3	25	8	22,2	2	10,5	1	3,6	14	14,7
teenindustöötaja	3	25	11	30,6	4	21,1	3	10,7	21	22,1
oskustööline	3	25	4	11,1	8	42,1	2	7,1	17	17,9
spetsialist			4	11,1	4	21,1	16	57,1	24	25,3
keskastme juht/ametnik			2	5,6			3	10,7	5	5,3
tippjuht/kõrgem ametnik			1	2,8	1	5,3			2	2,1
muu	3	25	5	13,9			3	10,7	11	11,6
vastus puudub			1	2,8					1	1,1
Kokku	12	100	36	100,0	19	100,0	28	100,0	95	100,0

Töötaja positsioon ettevõttes ja omandatud haridustase ei ole alati õnnestunud tööelutee kindlustajaks. Ka „madalal positsioonil“ töötades või „madalamat haridustaset“ omades võib oma tööeluga rahul olla. Rahulolevad ja innustunud töötajad on sageli ettevõtete edukuse üheks tugisambaks. Samas kui töötaja soovib hariduse ja töökoha osas ei vasta hetkeolukorrale, siis on rahulolematust tööga suurem. Järgnev tabel iseloomustab elukutse (või ametiga) rahulolu ja töötaja positsiooni seost. Vilistlaste paluti rahulolu hinnata 5-astmelisel skaala (5 – olen ametiga väga rahul kuni 1- olen ameti osas väga rahulolematu, märkida võis ka „ei oska vastata“). Igale grupile arvutati rahulolu kohta keskmine hinne. Kõrgeim oli rahulolu elukutsega/ametiga tippjuhtide (hinne 4,5) ja oskustööliste (4,1) seas, kellel on ilmselt parimad võimalused oma plaane ning omandatud teadmisi ja oskusi rakendada. Üsna samal tasemel olid tööga rahulolu osas spetsialistid (3,8), keskastme juhid (3,8), täpsustamata positsiooniga töötajad (3,8%) ja teenindustöötajad (3,7%). Kõige madalam oli rahulolu lihttöötajate hulgas (hinne 3,1). Keskmine rahuloluhinne kõigi vastajate kohta oli 3,7, mis näitab, et vastajatel tuleb veel kulutada aega ja näha vaeva sobiva töökoha leidmisel ning oma võimete ja hariduse täielikul rakendamisel. Kõigi vastanute seas oli tööga rahul olevaid 60% (24,2% väga rahul ja 35,8% rahul) ning rahulolematuid 9,5% (rahulolematuid 6,5% ja väga rahulolematuid 3,2%). Kõrgeim oli rahulolevate osakaal tippjuhtide ja oskustööliste seas, madalaim lihttööliste, teenindustöötajate ja „muu“ positsiooniga töötajate seas. Rahulolematute osakaal oli kõrgeim lihttööliste, „muu“ positsiooniga töötajate ja spetsialistide hulgas.

Tabel Elukutsega rahulolu töötaja positsiooni järgi ettevõttes

Positsioon ettevõttes	Olen oma elukutse/ametiga: (vastajate arv)							Keskmine hinne	Osakaal: Tööga	
	väga rahul	rahul	nii ehk naa	rahulolematu	väga rahulolematu	ei oska vastata	Kokku		rahul*	rahulolematu**
Positsioon märkimata	1						1	5,0	100,0	0,0
tippjuht/ kõrgem ametnik	1	1					2	4,5	100,0	0,0
oskustööline	4	9	3			1	17	4,1	76,5	0,0
spetsialist	8	7	6	3			24	3,8	62,5	12,5
keskastme juht/ ametnik	1	2	2				5	3,8	60,0	0,0
muu	4	2	3		1	1	11	3,8	54,5	9,1
teenindustöötaja	3	8	8	1		1	21	3,7	52,4	4,8
lihttööline	1	5	4	2	2		14	3,1	42,9	28,6
Kokku	23	34	26	6	3	3	95	3,7	60,0	9,5
Osakaal	24,2	35,8	27,4	6,3	3,2	3,2	100,0			

*väga rahul ja rahul kokku, **rahulolematu ja väga rahulolematu kokku

Elukutse ja töökohaga rahulolule võib mõju avaldada ka töötamise valdkond: kas töötaja on saanud tööle soovitud valdkonnas. Samuti mõjutab rahulolu asjaolu, kas töökohal valitsevad tingimused vastavad töötaja ootustele. Järgnevas tabelis on töötamise valdkonnad reastatud töötajate elukutsega (tööga) rahulolu järgi. Iga valdkonna kohta arvutati analoogiliselt eelmise tabeli juures kirjeldatud meetodile keskmine rahulolu hinne 5-pallilisel skaalal. Tabelis on valdkonnad esitatud töötajate rahulolu järgi kahanevas järjestuses. Kõrgeima hinne on saanud infotehnoloogia ja käsitöö valdkonnad (hinne 5), kus kõik töötajad on väga rahul ametiga. Suhteliselt kõrge rahulolu on ka telekommunikatsiooni (4,7), põllumajanduse- metsanduse-kalandus ja transpordi-logistika valdkondades (4, 5) ning toitlustuse ja turismi valdkondades (4,3). Madalaim on ametiga rahulolu hinne kaubanduses (2,8), tööstuses-tootmises, riigisektoris ja ehituses (3,4) ning teeninduses (3,5). Ametiga rahulolevate osakaal oli madalaim kaubandus (0%), tööstuses-tootmises (37,5%) ja teeninduses (48,4%). Rahulolematute osakaal oli kõrgeim ehituses (30%), kaubanduses (25%) ja riigisektoris (20%). Kõigi nende osakaalude puhul tuleb silmas pidada väikest vastajate arvu jaotustes.

Tabel Elukutsega rahulolu töötamise valdkonna järgi

Töö valdkond	Olen oma elukutse/ametiga: (vastajate arv)							Keskmine hinne	Osakaal: Tööga	
	väga rahul	rahul	nii ehk naa	rahulolematu	väga rahulolematu	ei oska vastata	Kokku		rahul*	rahulolematu**
infotehnoloogia	2						2	5,0	100,0	0,0
käsitöö	2						2	5,0	100,0	0,0
telekommunikatsioon	2	1				1	4	4,7	75,0	0,0
põllumajandus/ metsandus/kalandus	2	2				1	5	4,5	80,0	0,0
transport-logistika	1	1					2	4,5	100,0	0,0
toitlustus	1	3					4	4,3	100,0	0,0
turism	1	3					4	4,3	100,0	0,0
haridus ja koolitus	3	1	3				7	4,0	57,1	0,0
kinnisvara		1					1	4,0	100,0	0,0
meditsiin	1	1	1				3	4,0	66,7	0,0
rahandus		3					3	4,0	100,0	0,0
teenindus	5	10	11	2	2	1	31	3,5	48,4	12,9
ehitus	3	2	2	2	1		10	3,4	50,0	30,0
riigisektor		3	1	1			5	3,4	60,0	20,0
tööstus/ tootmine		3	5				8	3,4	37,5	0,0
kaubandus			3	1			4	2,8	0,0	25,0
Kokku	23	34	26	6	3	3	95	3,7	60,0	9,5

*väga rahul ja rahul kokku, **rahulolematu ja väga rahulolematu kokku

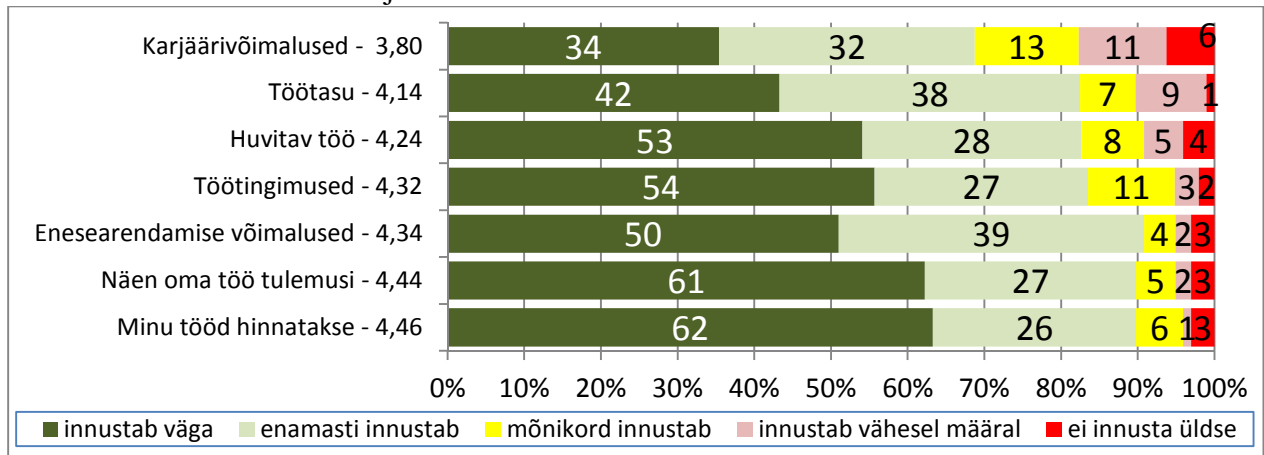
Vilistlastel paluti hinnata ka erinevate faktorite mõju töötamisele 5-astmelisel skaalal (5 – faktor mõjub väga innustavalt kuni 1 - faktor ei innusta töö tegemist üldse). Igale faktorile arvutati keskmine hinne. Tulemused on esitatud keskmise hinde järgi kahanevas järjekorras. Kõrgemalt hinnati tööd innustavate faktorite seast järgmisi „minu tööd hinnatakse“ (hinne 4,5) ning „näen oma töö tulemusi“ (4,4). Ka järgnevad faktorid asetsesid skaalal võrdlemisi lähestikku (enesearendamise võimaluses“ (4,3), soodsad töötingimused (4,3), huvitav töö (4,2) ja töötasu (4,1). Kõige madalamaks hindasid vastajad karjäärivõimaluste innustavat mõju (3,8). Keskmine hinne kõigi faktorite kohta oli 4,2, seejuures innustavateks hindasid neid faktoreid keskmiselt 84% vastajatest ning mitteinnustavateks 8,1%. Mitteinnustavate hinnangute osakaal oli kõrgeim karjäärivõimaluste (17,7%), töötasu (10,3%) ja töö huvitavuse (9,2%) osas.

Tabel Erinevate faktorite mõju töötamisele

mõjur	Mind innustab töö tegemisel (vastajate arv)						Keskmine hinne	Osakaal	
	innustab väga	enamasti innustab	mõnikord innustab	innustab vähesel määral	ei innusta üldse	Kokku		innustab	ei innusta
minu tööd hinnatakse	62	26	6	1	3	98	4,5	89,8	4,1
näen oma töö tulemusi (eneseteostuse võimalus)	61	27	5	2	3	98	4,4	89,8	5,1
enesearendamise võimalused	50	39	4	2	3	98	4,3	90,8	5,1
töötingimused (nt hea 'töökliima', paindlik tööaeg, täiendkoolitused, iseseisev töö, töö ja laste kasvatamise ühildamise võimalus)	54	27	11	3	2	97	4,3	83,5	5,2
huvitav töö (nt kontaktid erinevate inimestega, võimalus ideid rakendada, teiste aitamine)	53	28	8	5	4	98	4,2	82,7	9,2
töötasu	42	38	7	9	1	97	4,1	82,5	10,3
karjäärivõimalused (sh võimalus teisi juhtida)	34	32	13	11	6	96	3,8	68,8	17,7
Keskmine	50,9	31,0	7,7	4,7	3,1	97,4	4,2	84,0	8,1
Osakaal	52,2	31,8	7,9	4,8	3,2	100,0			

*innustab väga ja enamasti innustab kokku, **innustab vähesel määral aja ei innusta üldse kokku

Joonis Erinevate faktorite mõju töötamisele

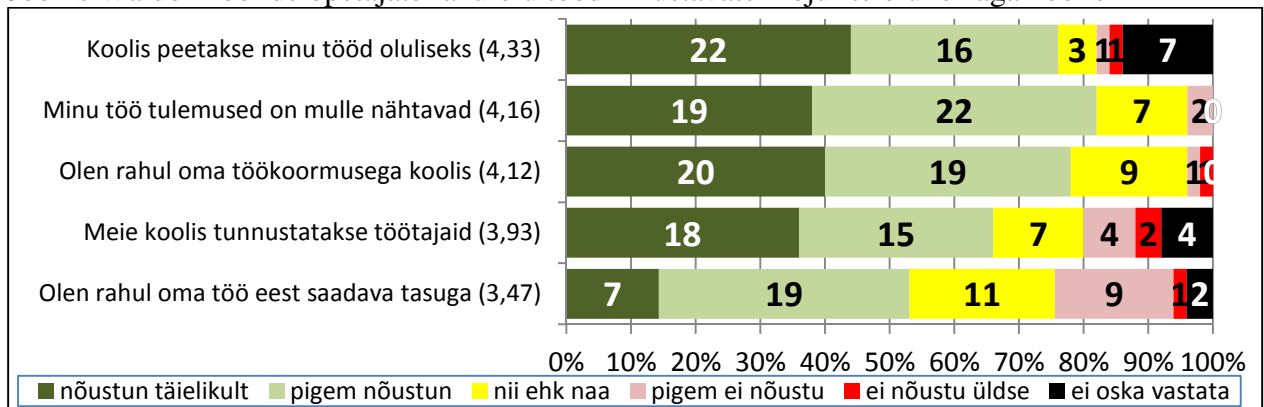

Kokkuvõtvalt võib tõdeda, et ehkki kõik tööd mõjutavad faktorid on vastajatele olulised, omavad vilistlastele suurimat tähtsust asjaolud, et nende tööd hinnatakse ning, et nad tajuvad oma töö tulemuslikkust. Ka enesearendamise võimalused, töötingimused ja töö huvitavus ning töötasu omavad innustavat mõju. Madalaimaks hindavad vilistlased karjäärivõimaluste tähtsust.

Waldorfkoolide uuringu 2010 käigus uuriti waldorfkoolide õpetajaid motiveerivaid faktoreid: *Vaid veidi üle poole vastanud õpetajatest oli rahul töötasuga ja 20% ei olnud sellega rahul. See viitab väikeste õpilaste arvuga waldorfkoolide kesistele finantsvõimalustele õpetajate tasustamisel. Täiendavat analüüsi vajaks õpetajate tunnustussüsteem koolides, sest vaid 66% vastanuteist nõustus, et seda tehakse koolis piisavalt. Samas oli veidi kõrgem vastajate osakaal, kes leidsid, et nende tööd peetakse koolis oluliseks (76%) ning enamuse õpetajatest leidis, et nende töö tulemused on neile nähtavad (82%).*

Seejuures võib esile tuua, et nii õpetajad, kelle töö on oluliselt mõjutanud vilistlaste käekäiku, kui ka vilistlased ise peavad tähtsamateks mõjuriteks töö tegemisele asjaolusid „minu tööd hinnatakse“ (vilistlased – hinne 4,46, õpetajad – 4,33) ning „minu töö tulemused on mulle nähtavad“ “ (vilistlased – 4,44, õpetajad – 4,16)

Joonis Waldorfkoolide õpetajate rahulolu tööd innustavate mõjurite olukorraga koolis

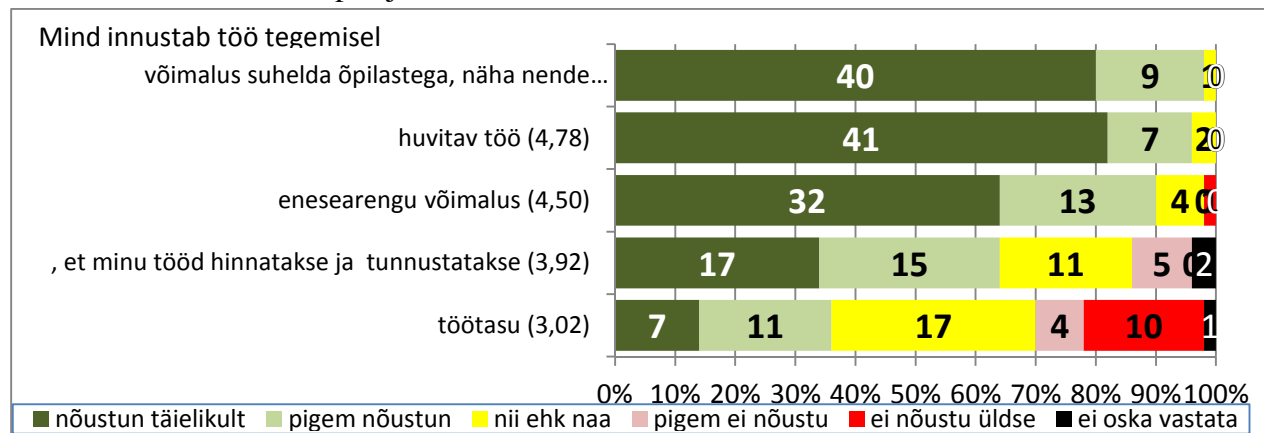

Allikas: Waldorfkoolide uuring 2010

Waldorfkoolide uuringus tõsteti esile veel järgnevat: *Kui õpetajad ei ole sageli rahul töötasu või töö tunnustamisega koolis, siis nende tööd innustavad enam hoopis teised faktorid. Nii pidas töötasu tööd innustavaks mõjuriks 36% õpetajatest ja 22% ei nõustunud selle väitega. Töötasust olulisem on tunnustamine (64% vastanuteist nõustus väitega). Suurimateks tööd innustavateks faktoriteks on aga huvitav töö (96% nõustus), võimalus suhelda õpilastega ja näha nende arengut (98%) ning enesearenguvõimalus (90%). Uuringutulemuste alusel võib järeldada, et õpetajatele soodne arengukeskkond ja eneseteostamisvõimalused kaaluvad enamasti üles mõningase rahulolematuse töötasu suhtes. Töö tulemused on küll õpetajatele „nähtavad“, kuid oodatakse ka oma panuse avalikku tunnustamist väljastpoolt nt kolleegide ja vanemate poolt. Sarnaselt vilistlastega nimetasid õpetajad olulise innustava tegurina „enesearengu võimalust“ (vilistlased – 4,34, õpetajad – 4,50). Oluliselt kõrgemalt võrreldes*

vilistlastega hindavad õpetajad töö huvitavuse mõju (vilistlased – 4,24, õpetajad – 4,78), millega samaväärselt innustavaks peavad nad „võimalust suhelda õpilastega, näha nende arengut“ (4,78). Samas on töötasu tähtsus innustajana võrreldes vilistlastega õpetajatele tunduvalt madalam (vilistlased – 4,14, õpetajad – 3,02).

Joonis Waldorfkoolide õpetajate tööd innustavad faktorid

Allikas: Waldorfkoolide uuring 2010

Riikides, kus waldorfkoolid on pikemalt tegutsenud, on waldorfkoolide lõpetajad tööelus kauem osalenud. Teatud juhtudel on ettevõtjatel tekkinud waldorfkoolis käinute suhtes positiivse kogemuse põhjal eelistused. Enamasti põhineb selline info konkreetsetele elujuhtumitele. Selgitamaks olukorda Eestis, paluti vilistlastel hinnata, kas waldorfkoolis käimine mõjutas töökoha saamist. Ligikaudu pooled vastanutest väitsid, et sellel polnud mingit tähtsust (49%) ning üle kolmandiku (37,5%), et see asjaolu oli vähetähtis. Vaid 13 vilistlast (13,6%) märkis, et waldorfkoolis käimine omandas suurt või väga suurt tähendust töö saamisel. Samas ei tohiks seda asjaolu alahinnata, sest aja möödudes võib ka Eesti waldorfkoolide vilistlaste töötamise tulemusel waldorfkoolis käimine omandada suurema tähenduse tööandjatele. Seda asjaolu võiks ka tulevikus analoogilistes uuringutes hinnata.

Tabel Waldorfkoolis käimise tähendus tööandjatele

Omandatud haridustase	Missugust väärtust omab waldorfkooli tunnistus (või waldorfkoolis õppimine) töökoha saamisel (vastajate arv)				
	ei oma tähtsust	vähetähtis	suurt	väga suurt	Kokku
põhiharidus	4	5	2	1	12
keskharidus	14	16	3	2	35
keskeriharidus	11	6	1	1	19
kõrgharidus	18	9	1	2	30
Kokku	47	36	7	6	96
Osakaal	49,0	37,5	7,3	6,3	100,0

Kokkuvõte Waldorfkoolide vilistlased on töötamas kõigis põhilistes valdkondades. Enim töötab vilistlasi teeninduses (32,6%), ehituses (10,5%), tööstuses ja tootmises (8,4%), hariduses ja koolituses (7,4%) ning põllumajanduses-kalanduses-metsanduses ja riigisektoris (mõlemas 5,3%). Ülejäänud töövaldkondades töötas alla 5% vastanutest. Teenindussektori kõrge osakaal on seletatav õppimise kõrvalt töötamisega. Enim on töötavate vilistlaste seas esindatud spetsialistid (25,3%), järgnevad teenindustöötajad (22,1%), oskustöölised (17,9%), lihttöölised ja juhid (7,4% vastanutest). Kõigi vastanute seas oli tööga rahul olevaid 60% ning rahulolematuid 9,5%. Vilistlasi motiveerivad töötamisel enim asjaolud, et nende tööd hinnatakse ning, et nad tajuvad oma töö tulemuslikkust. Ka enesearendamise võimalused, töötingimused ja töö huvitavus ning töötasu omavad innustavat mõju. Madalaimaks hindavad vilistlased karjäärivõimaluste tähtsust. Waldorfkoolis omandatud haridus ei oma hetkel Eesti tööandjate silmis olulist tähendust.

5.4 Vilistlaste koostöö kooliga

Kooli lõpetamise järel muutub vilistlaste side kooliga nõrgemaks. Osaletakse küll kooli üritustel, antakse mõni koolitund või tullakse appi ürituste korraldamisel. Enamasti vahetatakse õppima või tööle minnes elukohta ning aktiivne suhtlemine kooliga katkeb. Esimestel koolijärgsetel aastatel säilib sageli suhtlemine klassi- ja koolikaaslastega ning vahel ka mõne õpetajaga. Samas on vilistlased, kes kooli tunnevad ja enamasti selle suhtes ka poolehoidu omavad, kõige adekvaatsemad koolielule hinnangu andjad ning „välismaailma“ jaoks kooli esindajad. Vilistlasi võib pidada iga kooli „visiitkaardiks“ nii heas kui halvas. Seda eriti edasiõppimisel, kus uues koolis sageli seostatakse õpilaste oskusi ja saavutusi just eelmise kooliga, aga mitte konkreetse isiku võimete ja isikupäraga,

Aktiivse suhte säilitamine kooliga võiks olla kasulik mõlemale poolele. Vilistlastele oleks võimalus panustada oma elutee olulise kujundaja arengusse mõttekaks väljakutseks ning kool saaks vilistlaste kaudu tagasisidet oma töö tulemuslikkuse kohta ning võimaluse vilistlaste kaudu kooli tutvustada. Vilistlastel paluti hinnata, kui oluliseks nad peavad koostööd kooliga 5-astmelisel skaalal (5 – nõustun väitega täielikult kuni 1 – ei nõustu üldse). Igale vanusele ja soole arvutati keskmine hinne. Järgnevas tabelis on esitatud tulemused sooti ja vanuseti

Kooliga koostööd peab oluliseks 72,4% vastanutest (30,3% nõustus täielikult ja 42,1% pigem nõustub), ebaoluliseks peab seda vaid 4,0% vastajatest ning 19,7% jääb kahtlevale seisukohale. Mida noorem on vastaja, seda kõrgem on vastajate keskmine hinnang (hinne 4,1-4,2); mõned neist vastajatest õpivad veel koolis ning seetõttu on tihe side kooliga loomulik. Vanuse kasvades küll koostöö olulisuse hinnang mõnevõrra väheneb, kuid mitte olulisel määral. Vanimate vastajate hulgas on ka väiksem vastajate osakaal, kes peavad koostööd oluliseks. Kõigi vastajate keskmine hinne koostöö olulise kohta on 4 (pean koostööd pigem oluliseks), naissoost vastajad tähtsustavad koostööd enam (hinne 4,2) võrreldes meessoost vastajatega (3,8), Naissoost vastajate hulgas pidas koostööd oluliseks 76,8% ning ebaoluliseks vaid 1,1% vastajatest, Meessoost vastajate puhul oli mõnevõrra vähem oluliseks pidajaid (64,9%) ja enam ebaoluliseks pidajaid (8,8%). Vanuse järgi pidasid koostööd vähemoluliseks 26, 19, 27, 24 ja 20 aasta vanused, kuid mingit selget suundumust siin esile ei ole võimalik tuua. Kokkuvõtvalt võib öelda, et waldorfkoolide vilistlased peavad koostööd kooliga oluliseks.

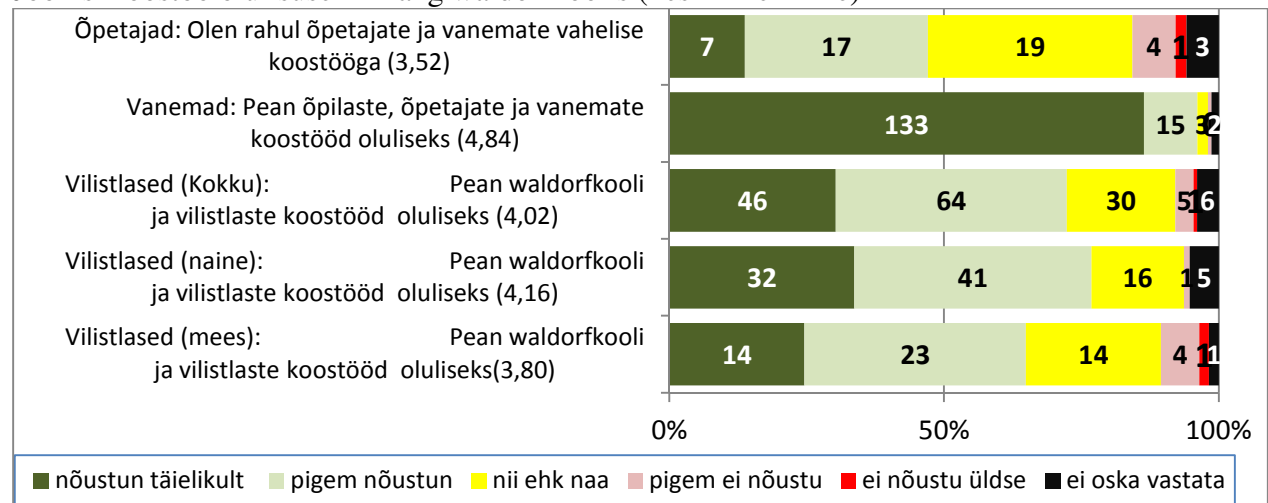
Tabel Kooliga koostöö olulisus vilistlastele vanuse ja soo järgi

Pean waldorfkooli ja vilistlaste koostööd oluliseks	Vilistlaste vanus (arv)																Sugu (arv)	
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	Kok ku	Osa- kaal	mees	naine
nõustun täielikult		2	2	4	3	7		7	5	4	5	2	4	1	46	30,3	14	32
pigem nõustun		3	4	4	5	4	6	7	9	4	6	4	5	3	64	42,1	23	41
nii ehk naa		1	1	2	2	1	3	3	4	3	3	3	2	2	30	19,7	14	16
pigem ei nõustu					1				1	1		1	1		5	3,3	4	1
ei nõustu üldse						1									1	0,7	1	
ei oska vastata	1					1				1	1	1	1		6	3,9	1	5
Kokku	1	6	7	10	11	14	9	17	19	13	15	11	13	6	152	100	57	95
Keskmine hinne		4,2	4,1	4,2	3,9	4,2	3,7	4,2	3,9	3,9	4,1	3,7	4,0	3,8	4,0		3,8	4,2
Peab tähtsaks*																		
osakaal		83,3	85,7	80,0	72,7	78,6	66,7	82,4	73,7	61,5	73,3	54,5	69,2	66,7	72,4		64,9	76,8
Ei pea tähtsaks**																		
osakaal		0,0	0,0	0,0	9,1	7,1	0,0	0,0	5,3	7,7	0,0	9,1	7,7	0,0	3,9		8,8	1,1

* „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ kokku ** „pigem ei nõustu“ ja „ei nõustu üldse“ kokku

Waldorfkoolide uuring 2010 käsitles koostöö olulisust lapsevanematele ja õpetajatele. Uuringu järeldus oli: „Valdav enamuse (96%) Eesti waldorfkooli vanemate küsitlusele vastanud vanematest peab õpilaste, õpetajate ja vanemate koostööd oluliseks. Õpetajate küsitluses paluti vastajatel seda koostööd hinnata ning saadud tulemuste alusel on 43% vastanud õpetajatest rahul õpilaste, vanemate ja õpetajate koostööga ja tervelt 37% omab selles osas erinevaid kogemusi. Vanemate panus ei vasta alati õpetajate koostööootustele. Seega võib täheldada teatud ootuste ja tegeliku koostööpraktika erinevusi, kuid uuringu andmestik ei võimalda välja tuua selle põhjuseid. Teema on keerukas ja vajab täpsemat uurimist mõlema osapoole ootuste, koostööks valmiduse ja koostöö korraldamise osas.“ Vanemate kõrged ootused koostöö suhtes on mõistetavad, sest sellest sõltub nende laste käekäik koolis. Vilistlaste ootused on mõnevõrra tagasihoidlikumad, sest neil otsene aktiivne side kooliga puudub, kuid uuringu tulemused näitavad, et koostöö kooliga on neile endiselt oluline. Vanemate ja vilistlaste ootused ning õpetajate hinnang koostööle I on esitatud järgneval joonisel

Joonis Koostöö olulisuse hinnang waldorfkoolis (keskmine hinne)

Allikas: Waldorfkoolide uuring 2010, Vilistlaste küsitlus

Koostöö väärtustamise kõrval on oluline, kas seda soovi ka ellu viiakse või, kas koolis on selleks loodud sobivad eeldused. Selgitamaks vilistlaste osalust koolielu korraldamisel, paluti neil etteantud vastuste hulgast valida, mil moel nad on kooliga aktiivset koostööd teinud. Järgnevad 2 tabelit esitavad tulemused sooti ning asjaolu „kui oluliseks pidasid vastajad koostööd“ järgi. Tabelid ei kajasta kooli külastamisi või kooliüritustel osalemist vaid aktiivseid tegevusi koolis. Kokku väitsid 16 vastajat (10,5%), et nad on koolis aidanud koolitööd korraldada (6 vilistlast, 3,9% vastanutest), osalenud koolis toimunud kursustel ja koolitustel (7; 4,6%) või õpetajana tundi andnud (7; 4,6%). Meessoost vilistlasi on aktiivsete hulgas 6 (37,5%) ja naissoost 10 (62,5%) ehk mõlema soo aktiivsus on samaväärne (võrdne üldise vastajate soolise jagunemisega). Enam on koolide abistajaid vastajate hulgas, kes peavad koostööd väga oluliseks (6 vilistlast), järgnesid kahtleval seisukohal olijad (5) ja pigem oluliseks pidajad (4). Samas on koostöö vajaduses kahtlevate ning seda pigem mitteoluliseks pidavate abistajate suhteline osakaal eelnimetatutest kõrgem ehk vastavalt 16,7% ja 20%. Seega ei pruugi alati olla selget seost koostööd oluliseks pidamise ja selles osalemise vahel. Kuigi 10,5% koolielus osalevatest vilistlastest ei ole madal osalusmäär, võib siiski tõdeda, et arvestades üldist koostöö tähtsustamise kõrget taset, on ilmselt potentsiaali enamaks. Koolidel on siin võimalus seda „ressurssi paremini ära kasutada“. Parim moodus on ilmselt konkreetse ülesande või teema osas otse vilistlaste poole pöörduda.

Tabel Aktiivselt koolielus osalenud vilistlased sooti (koostöö viisid grupeerituna)

Sugu	Aktiivselt koolielu korraldamises osalenud vilistlased*			Kokku vastanud vilistlasi
	aidanud koolitööd korraldada	koolis toimuvate kursustel ja koolitustel	koolis õpetajana tundi andnud	
mees	2	2	3	57
naine	4	5	4	95
Kokku	6	7	7	152
Osakaal	3,9	4,6	4,6	100

*Kokku osales koolitöö korraldamisel 16 vilistlast, mõned vastajad oli aktiivsed erineval viisil ehk nad on tabelis esindatud mitmekordselt erinevate tegevuste all

Tabel Aktiivselt koolielus osalenud vilistlased sooti (erinevad koostöö võimalused)

Pean waldorfkooli ja vilistlaste koostööd ooluliseks	Aktiivselt koolielu korraldamises osalenud vilistlased												Kokku vas- tajaid	Aktiiv- selt kooli- ellu panus- tanute osa- kaal
	aidanud koolitööd korral- dada		aidanud kooli- tööd korral- dada ja koolis õpeta- jana tundi andnud	koolis toimu- vatel kursustel ja kooli- tustel		koolis toimuvatel kursustel ja koolitustel ja aidanud koolitööd korraldada	koolis toimuvatel kursustel ja koolitustel ja aidanud koolitööd korraldada ja koolis õpetajana tundi andnud	koolis õpe- tajana tundi andnud		Kokku				
M	N	M	M	N	N	N	M	N	M	N	Kokku			
nõustun täielikult	1	1	1	1	1	1			3	3	6	46	13,0	
pigem nõustun				1	1		1		1	1	3	4	64	6,3
nii ehk naa		1			1			1	2	1	4	5	30	16,7
pigem ei nõustu								1		1		1	5	20,0
ei nõustu üldse													1	0,0
ei oska vastata													6	0,0
Kokku	1	2	1	2	3	1	1	2	3	6	10	16	152	10,5
Osakaal aktiivsetest	6,3	12,5	6,3	12,5	18,8	6,3	6,3	12,5	18,8	37,5	62,5	100		
Osakaal kõigist vastajatest	0,7	1,3	0,7	1,3	2,0	0,7	0,7	1,3	2,0	3,9	6,6	10,5	100	

M – mees, N - naine

Kooliga sideme säilitamiseks on vajalik koolieluga kursis olla. Selleks tuleb koolil pidevalt vilistlastele infot edastada, kuid teiselt poolt peab ka vilistlastel olema huvi selle infoga tutvuda ning tahtmist koolieluga kursis olla. Vilistlastel paluti hinnata, kuivõrd nad soovivad koolieluga kursis olla. Vastuste tulemused on esitatud järgnevas tabelis nii sooti kui ka asjaolu järgi „kuivõrd oluliseks peavad vilistlased kooliga koostööd“. Kollasega on tähistatud lahtrid, kus hinnangud koostöö olulisuse ja koolieluga kursis olla tahtmise kohta kattuvad. Enamasti need hinnangud kattuvad või on lähedase olulisusega. Nii näiteks koostööd väga oluliseks pidavatest vilistlastest 29 (63,0%) tahab kindlasti ka koolieluga kursis olla, 15 (32,6%) pigem tahab kursis olla ning vaid 2 (4,3%) on kahtleval seisukohal. 27,6% kõigist vastajatest tahab kindlasti koolieluga kursis olla, 41,4% pigem tahaks kursis olla, 21,1% on kahtleval seisukohal ning 8,6% ei pea seda vajalikuks. Keskmise hinne antud näitaja kohta on 3,9 ehk sarnane koostöö olulisuse hindega (4). Meessoost vilistlaste soov koolieluga kursis olla on pisut madalam (hinne 3,7) kui naissoost vilistlastel (4,0). Küllalt kõrge on kursis olla tahtmise hinne ka neil vastajatel (3,8), kes kooliga koostööd olulisust ei osanud hinnata. Vilistlased peavad koostööd kooliga oluliseks ning seda toetab tõsiasi, et nad soovivad ka koolieluga kursis olla.

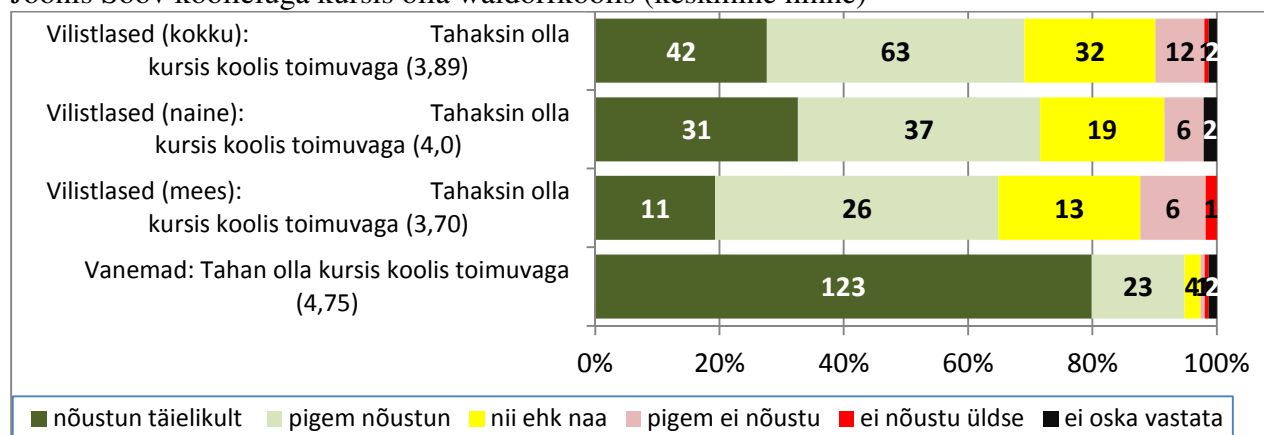
Tabel Vilistlaste soov koolieluga kursis olla sooti ja kooliga koostöö tähtsustamise järgi

Pean waldorfkooli ja vilistlaste koostööd oluliseks	Tahaksin olla kursis koolis toimuvaga							Hinne (soov kursis olla)	Osakaal	
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku		tahab kursis olla*	ei taha kursis olla**
nõustun täielikult	29	15	2				46	4,6	95,7	0,0
pigem nõustun	10	35	16	2		1	64	3,8	70,3	3,1
nii ehk naa	1	11	12	6			30	3,2	40,0	20,0
pigem ei nõustu	1			4			5	2,6	20,0	80,0
ei nõustu üldse					1		1	1,0	0,0	100,0
ei oska vastata	1	2	2			1	6	3,8	50,0	0,0
Kokku	42	63	32	12	1	2	152	3,9	69,1	8,6
Osakaal	27,6	41,4	21,1	7,9	0,7	1,3	100,0			
Hinne (koostöö olulisus)	4,6	4,1	3,7	2,8	1,0	4,0	4,0			
peab tähtsaks osakaal*	92,9	79,4	56,3	16,7	0,0	50,0				
ei pea tähtsaks osakaal**	2,4	0,0	0,0	33,3	100,0	0,0				
Sugu										
mees	11	26	13	6	1		57	3,7	64,9	12,3
naine	31	37	19	6		2	95	4,0	71,6	6,3

* „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ kokku ** „pigem ei nõustu“ ja „ei nõustu üldse“ kokku

Sarnaselt „koostöö olulisusega“ peavad lapsevanemad koolieluga kursis olemist võrreldes vilistlastega tähtsamaks. Waldorfkoolide uuring 2010 tõi esile, et 95% lapsevanematest peavad seda oluliseks (hinne 4,75), sellal kui vilistlaste puhul on vastavad näitajad (69,1%; hinne 3,9). Põhjused on tõenäoliselt samad, mida „koostöö olulisuse“ lõigus kirjeldati.

Joonis Soov koolieluga kursis olla waldorfkoolis (keskmine hinne)

Allikas: Waldorfkoolide uuring 2010, Vilistlaste küsitlus

Koolieluga kursis olemiseks on erinevaid võimalusi alates otsekontaktides kuni nt kooli uudislehe lugemiseni. Vilistlastel paluti etteantud valikute hulgast märkida, milliseid infokanaleid nad eelistaksid kooli kohta info saamisel (võimalik oli valida mitu infokanalit). Järgnev tabel annab ülevaate nii erinevate infokanalite nimetamise jagunemisest kui ka infokanalite kombinatsioonidest, mida vilistlased eelistasid. Tabelis on jaotused esitatud asjaolu „tahaksin kursis olla koolis toimuvaga“ järgi. Kokku nimetasid vastajad 186 infokanalit ning vaid 12 juhul ei soovinud vilistlased koolist infot (7,9% vastajate koguarvust). Enimsoovitud infoedastamise viisiks on e-kirjad (55,3% kõigist nimetatud variantidest) ja kooli koduleht (45,4%), vähem oli nimetatud kooli infotehte (13,2%) ja muud täpsustamata kanalit (8,6%).

Erinevatest infokanalite kombinatsioonidest olid eelistatud „ainult e-kirjad“ (34,9% vastajate arvust), „kooli veebileht“ (27%) ja „e-kirjad“ ja veebileht“ 9,9%. „kooli kodulehte, e-kirju ja kooli uudislehte“ eelistas 5,3% vastajatest, sama hulk vastajaid oli valinud „muu täpsustamata“ infokanali. Ülejäänud infoallikate kombinatsioonide puhul jäi nende eelistajate osakaal alla 3%. Koolieluga vähem kursis olla tahtvad vilistlased eelistavad ka väiksemat infokanalite arvu, kas ainult e-kirju, kodulehte või muud kanalit. Koolieluga kursis olla soovijatel on sageli märgitud mitme erineva infokanali kasutamise soov. Seega võib tõdeda, et vilistlastega suhtlemisel on peamiseks info edastamise kanaliteks e-kirjad ja kooli koduleht. Kooli uudislehte on nimetatud vähem, kuid ilmselt on ka selle levitamine vilistlastele oluline. Veebi kasutamisel ei tasuks koolidel unustada lähiaastatel kiiresti populaarsust võitnud elektrooniliste sotsiaalvõrgustike võimalusi.

Tabel Vilistlaste eelistatud infokanalid kooli kohta info saamiseks

Soovitud info allikas (erinevad kombinatsioonid)	Tahaksin olla kursis koolis toimuvaga							Osakaal
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	
e-kirjad	13	30	9	1			53	34,9
kooli koduleht	6	15	15	5			41	27,0
kooli koduleht e-kirjad	7	8					15	9,9
ei ole uudistest huvitatud	1		3	5	1	2	12	7,9
kooli koduleht e-kirjad kooli uudisleht	6	2					8	5,3
muu	2	1	4	1			8	5,3
e-kirjad kooli uudisleht	3	1					4	2,6
kooli uudisleht	1	2	1				4	2,6
e-kirjad muu	1	1					2	1,3
kooli koduleht e-kirjad kooli uudisleht muu	1	1					2	1,3
kooli koduleht kooli uudisleht	1	1					2	1,3
kooli koduleht muu		1					1	0,7
Kokku	42	63	32	12	1	2	152	100,0
Osakaal	27,6	41,4	21,1	7,9	0,7	1,3	100,0	
Soovitud infoallikaid (iga allikas eraldi)								
e-kirjad	31	43	9	1			84	55,3
kooli koduleht	21	28	15	5			69	45,4
kooli uudisleht	12	7	1				20	13,2
muu	4	4	4	1			13	8,6
ei ole uudistest huvitatud	1		3	5	1	2	12	7,9
Kokku	69	82	32	12	1	2	198	
Osakaal	34,8	41,4	16,2	6,1	0,5	1,0	100,0	

Waldorfkoolide uuringu 2010 käigus paluti ka lapsevanematel märkida eelistatud infokanal kooliga suhtlemisel. Kokkuvõtvalt tõdeti: „Küsimusele vastanud 153 vanemast pidas sobivaimaks infoallikaks kirju e-posti aadressile (86% vastanutest), järgnesid kooli interneti kodulehekülg (51%) ja koolileht (18%). Vaid üks vastaja väitis, et ta ei ole kooli uudistest huvitatud. Erinevate infokanalite kombinatsioonidest (vastaja võis valida mitu infokanalit) olid enam esindatud järgmised:

- ainult e-kirjad (44%);
- kooli kodulehekülg ja e-kirjad (24%);
- kooli koduleht, e-kirjad ja koolileht (11%);
- kooli koduleht (10%).

Nii vilistlaste kui vanemate eelistused infokanalite osas on sarnased. Samas tasuks koolidel kaaluda, millist infot erinevatele sihtrühmadele esitada. Igapäevane „operatiivne“ info, mis on tähtis lapsevanematele, ei pruugi vilistlastele tähendust omada ja pigem „risustab“ üldist infovoogu.

Seetõttu on soovitatav vilistlastele ja vanematele luua nt eraldi postitusnimekirjad või kodulehe osa. Samas on oluline koolidel pingutada ka just vilistlastele mõeldud info koostamisel ja edastamisel, vastasel korral võib infovoog jääda nende jaoks liiga harvaks ja lünklikuks.

Lisaks senise kooliga koostöö kohta vastamisele paluti vilistlastel hinnata, milliseid koostöövorme nad tulevikus eelistaksid. Vilistlaste paluti etteantud valikute hulgast märkida, milliseid koostöövorme nad eelistaksid kooli abistamisel (võimalik oli valida mitu koostöövormi). Järgnev tabel annab ülevaate nii erinevate koostöövormide jagunemisest kui ka nende kombinatsioonidest, mida vilistlased nimetasid. Tabelis on jaotused esitatud asjaolu „pean waldorfkoolide ja vilistlaste koostööd oluliseks“ järgi. Kokku nimetasid 117 vilistlast (77% vastajatest) 136 koostöövormi. Enim nimetamist leidis variant „muu“ koostöövorm (35,5%). Ilmselt peavad need vilistlased kooli abistamist oluliseks, kuid sobivat varianti nimekirjas polnud või ei ole nad ise veel enda jaoks sobivat varianti selgeks teinud. Osakaalult järgmisena nimetati „soovin osaleda vilistlaskogu töös“ (23,7%). Ülejäänud variante nimetati juba tunduvalt harvemini; järgnesid „tööandjana soovin pakkuda õpilastele praktika võimalusi“ (3,3% vastajate koguarvust), „soovin aidata kooli materiaalselt“ ja „soovin osa võtta õppekavade koostamisest“ (mõlemat 2,6%). Edasi järgnesid juba mitme koostöövariandi kombinatsioonid.

Tabel Vilistlaste eelistatud koostöövormid kooli abistamisel

Koostöö vorm (erinevad kombinatsioonid)	Pean waldorfkooli ja vilistlaste koostööd oluliseks							Hinne (koostöö olulisus)	Osakaal:	
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku		kogu-arvust	Koostöö on oluline
muu	12	28	12	1		1	54	4,0	35,5	74,1
vilistlaskogu	18	14	2			2	36	4,5	23,7	88,9
ei ole koostööst huvitatud	3	12	13	3	1	3	35	3,4	23,0	42,9
õpilastele praktika võimalusi	1	4					5	4,2	3,3	100,0
materiaalne abi	3			1			4	4,3	2,6	75,0
õppekavade koostamine	1	1	2				4	3,8	2,6	50,0
vilistlaskogu töös, muu	2	2					4	4,5	2,6	100,0
õpilastele praktika võimalusi, muu	1	2					3	4,3	2,0	100,0
vilistlaskogu, õppekavade koostamine		1	1				2	3,5	1,3	50,0
õppekavade koostamine, muu	1						1	5,0	0,7	100,0
õpilastele praktika võimalusi, materiaalne abi	1						1	5,0	0,7	100,0
õpilastele praktika võimalusi, materiaalne abi, vilistlaskogu, muu	1						1	5,0	0,7	100,0
õpilastele praktika võimalusi, materiaalne abi, õppekavade koostamine, muu	1						1	5,0	0,7	100,0
õpilastele praktika võimalusi, vilistlaskogu	1						1	5,0	0,7	100,0
Kokku	46	64	30	5	1	6	152	4,0	100,0	72,4
Osakaal	30,3	42,1	19,7	3,3	0,7	3,9	100,0			
Koostöö vorm (iga vorm eraldi)										
muu koostöö vorm	18	32	12	1	0	1	64	4,1	47,1	78,1
soovin osaleda kooli vilistlaskogu töös	23	17	3	0	0	2	45	4,5	33,1	88,9
tööandjana soovin pakkuda õpilastele praktika võimalusi	6	6	0	0	0	0	12	4,5	8,8	100,0
soovin aidata kooli materiaalselt	6	0	0	1	0	0	7	4,6	5,1	85,7
soovin osa võtta õppekavade koostamisest	3	2	3	0	0	0	8	4,0	5,9	62,5
Kokku	56	57	18	2	0	3	136	4,3	100,0	83,1
Osakaal	41,2	41,9	13,2	1,5	0,0	2,2	100,0			

Kõigist koostöövariantidest eraldivõetuna märgiti enam „muud koostöövarianti“ (47,1%) ja „soovin osaleda vilistlaskogu töös“ (33,1%). Vähem märgiti „tööandjana soovin pakkuda õpilastele praktika võimalusi“ (8,8%), „soovin osa võtta õppekavade koostamisest“ (5,9%) ja „soovin aidata kooli materiaalselt“ (5,1%). Keskmiselt on kooli abistada soovivate vilistlaste hinnang kooli ja vilistlase koostöö olulisusele kõrgem (4,3, vahemikus 4,0-4,6) kui koostöö olulisuse hinne kõigi vastajate kohta (4,0). Koostööd oluliselt pidaja on ka valmis rohkem sellesse panustama. Kõige enam koostöövariante pakkunud vastajate hinnang koostöö olulisusele on väga kõrge (5,0), koostööd mitteoluliselt pidavate vilistlaste hinnang koostöö olulisusele oli (3,4). Kooli ja vilistlaste koostööks on ilmselt oluliselt rohkem võimalusi kui seni kasutatud. Selle olukorra muutmiseks tuleb koolidel ühelt poolt olla vilistlastega aktiivses sidemes ning teada nende võimalusi kooli abistamiseks, teisalt tuleks koolidel ka analüüsida, millistes valdkondades oleks see abi kõige mõistlikum ning panustada nende võimaluste teadvustamisesse ja töö korraldamisesse. Küsitluse tulemustele toetudes võib eeldada, et selle töö üheks võimaluseks on kooli vilistlaskogu moodustamine.

Kokkuvõte Waldorfkoolide vilistlased peavad koostööd kooliga oluliselt, seejuures on oluliselt pidajaid kolmveerand vastanutest ning ebaoluliselt pidajaid vaid 4,0%. Vilistlasena on koolitöö aktiivsel korraldamisel osalenud 10,5% vastajatest, mis ei ole madal osalusmäär. Kuid arvestades üldist koostöö tähtsustamise kõrget taset waldorfkooli vilistlaste poolt, on ilmselt potentsiaali enamaks. Koolist info saamisel on enimsoovitud infoedastamise viisiks e-kirjad ja kooli koduleht. Enim sooviksid vilistlased osaleda koolielu korraldamises vilistlaskogu kaudu, vähem ollakse valmis tööandjana pakkuma õpilastele praktikavõimalusi, aitama kooli materiaalselt või osalema kooli õppekavade koostamisel. Kooli ja vilistlaste koostööks on ilmselt oluliselt rohkem võimalusi kui seni kasutatud.

6. Waldorfkooli kuvand

Kooli vilistlastel kujuneb oma isiklikule koolikogemusele tuginev ettekujutus waldorfkoolist, mis üsna tõenäoliselt kandub üle üldiseks hinnanguks kõigi waldorfkoolide kohta. Aja jooksul see hinnang ilmselt „objektiviseerub“ mõningal määral – (ajaliselt) kaugelt vaadates tundub asi (kooliaeg) selgem ja arusaadavam. Samas võivad tugevad negatiivsed kogemused varjutada ka seda „head“, mida kool vilistlasele andis. Vilistlaste endi poolt teistele inimestele edastatav waldorfkooli kuvand mõjutab oluliselt ühiskondliku teadvuse kujunemist waldorfkoolist ja selle olemusest: Vilistlaste rolli waldorfkoolide maine kujundamisel on raske alahinnata – tegelikule koolikogemusele põhinev teave võiks olla asendamatu teabe allikas waldorfkoolist huvitatutele. Käesolev peatükk kirjeldab vilistlaste üldist rahulolu kooliga, koolide mainet ühiskonnas vilistlaste silme läbi ning vilistlaste valmidust oma kooli tutvustada

6.1 Rahulolu

Vilistlastel paluti vastata küsimusele „kui rahul on nad waldorfkooliga üldiselt“ 5-astmelisel skaalal (5 – nõustun väitega täielikult kuni 1 – ei nõustu üldse). Igale vanusele ja soole arvutati keskmine hinne. Järgnevas tabelis on esitatud tulemused sooti ja vanuseti. 80.3% vastanud vilistlastest on waldorfkooliga rahul sh 44,1% nõustub väitega täiesti ja 36,2% pigem nõustub. Vaid 2% vastanutest ei ole kooliga rahul ning 17,1% jääb vastates kõhklevale seisukohale. Seejuures on täiesti nõustuval ja kõhklevale seisukohal olivate hulgas suhteliselt rohkem meesterahvaid ning pigem nõustujate hulgas naisterahvaid. Keskmine rahuloluhinne kõigub vanuseti 3,7st kuni 4,67%ni (silmas tuleb pidada suhtelist väikest vastajate arvu igas vanusegrupis) ning kindlat seost vanuse muutumise ja rahulolu vahel ei ole võimalik täheldada. Küll aga iseloomustab selline suur hinnete kõikumine, et vastajate seas leidub nii neid, kes on kooliga väga rahule jäänud, kui ka koolis teatud määral pettunud. Keskmine rahuloluhinne kõigi vastajate kohta on 4,22, kusjuures nii mees- kui ka naissoost vastajatel on see praktiliselt sama. Seega küsitluste tulemustele põhinevalt väita, et vilistlased on kooliga enamasti rahul.

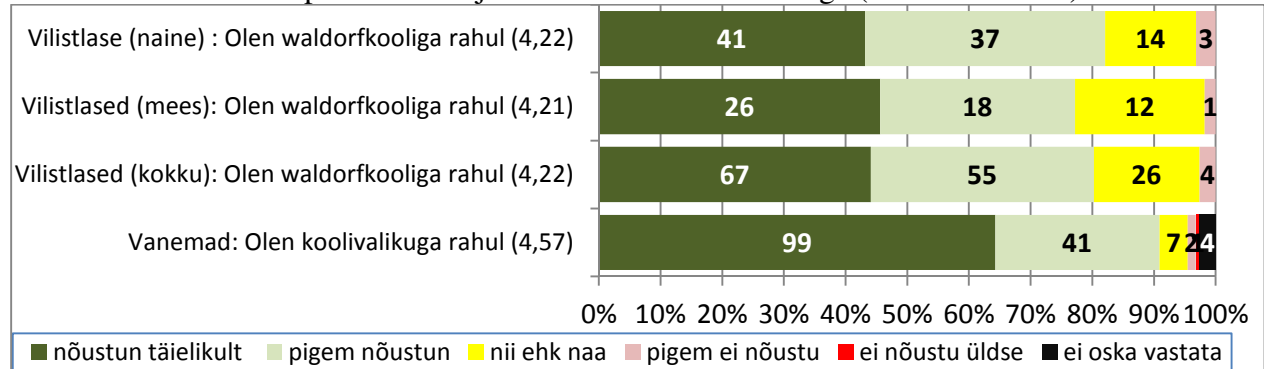
Tabel Vilistlaste rahulolu waldorfkooliga sooti ja vanuseti

Vastaja vanus	Olen waldorfkooliga rahul															Hinne: rahulolu waldorfkooliga		
	nõustun täielikult			pigem nõustun			nii ehk naa			pigem ei nõustu			Kokku					
	M	N	K	M	N	K	M	N	K	M	N	K	M	N	K	M	N	K
15				1		1							1		1	4,00		4,00
16	1	2	3	1	1	2	1	1	2				3	4	7	4,00	4,25	4,14
17	1	3	4		2	2							1	5	6	5,00	4,60	4,67
18	2	1	3	1	5	6				1		1	4	6	10	4,00	4,17	4,10
19	4	5	9		1	1	1	1	2				5	7	12	4,60	4,57	4,58
20	3	3	6	1	4	5	2	1	3				6	8	14	4,17	4,25	4,21
21	1	1	2	3	1	4	1	2	3		1	1	5	5	10	4,00	3,40	3,70
22	1	6	7	3	3	6	1		1		1	1	5	10	15	4,00	4,40	4,27
23	7	5	12	2	4	6	1	2	3				10	11	21	4,60	4,27	4,43
24	1	3	4	3	2	5	2	3	5				6	8	14	3,83	4,00	3,93
25	2	4	6		5	5	1	3	4				3	12	15	4,33	4,08	4,13
26	1	3	4		3	3	1		1				2	6	8	4,00	4,50	4,38
27	1	5	6	2	4	6		1	1		1	1	3	11	14	4,33	4,18	4,21
28	1		1	1	2	3	1		1				3	2	5	4,00	4,00	4,00
Kokku	26	41	67	18	37	55	12	14	26	1	3	4	57	95	152	4,21	4,22	4,22
Osakaal koguarvust	17,1	27,0	44,1	11,8	24,3	36,2	7,9	9,2	17,1	0,7	2,0	2,6	37,5	62,5	100			
Osakaal soogrupi sees	45,6	43,2	44,1	31,6	38,9	36,2	21,1	14,7	17,1	1,8	3,2	2,6	100	100	100			
Osakaal rahulolu-grupi sees	38,8	61,2	100	32,7	67,3	100	46,2	53,8	100	25	75	100	37,5	62,5	100			

M – mees, N – naine, K – kokku

Waldorfkoolide uuring 2010 käsitles lapsevanemate rahulolu koolivalikuga. Uuringu tulemuste alusel: „Enamus vanematest on tehtud koolivalikuga rahul (91% vastanutest). Vaid 2% vastanutest ei ole koolivalikuga rahul ja 3% ei osanud seisukohta võtta.“ Võrreldes vilistlaste rahulolu näitajaid lapsevanemate koolivaliku rahulolu näitajatega, võib tõdeda, et vanemate rahulolu kooliga on olnud õigustatud ning vanemate ootused on üldiselt täitunud ning ka nende lapsed on kooliga rahule jäänud. Vilistlaste seas leidub siiski mõnevõrra rohkem kõhklevale seisukohale jäänud vastajaid. Samas ei ole nende hulgas ühtegi, kes oleks täiesti rahulolematu või ei oskaks antud küsimusele vastata.

Joonis Waldorfkooli lapsevanemate ja vilistlaste rahulolu kooliga (keskmine hinne)

Allikas: Waldorfkoolide uuring 2010, Vilistlaste küsitlus

Lisaks rahulolule on oluline, kas koolis õppinu suudab ka „väljapoole“ näidata oma rahulolu kooliga ehk kas ta on valmis seda rahulolu ka teistega jagama. Vilistlaste jaoks sõnastati see küsimus väitena “Olen uhke, et õppisin waldorfkoolis“. Vilistlased pidid jällegi vastama 5-astmelisel skaalal (5 – nõustun väitega täielikult kuni 1 – ei nõustu üldse). Tulemused on esitatud alltoodud tabelis nii sooti kui ka kooliga rahulolu järgi. Kollasega on märgitud lahtrid, kus kooliga rahulolu ja uhkuse hinnangud kattuvad. Enamasti need hinnangud kattuvad või on lähedase väärtusega. Nt waldorfkoolis õppimise üle uhkust tundvatest vilistlastest 51 (76,1%) on kooliga ka väga rahul, 15 (22,4%) on pigem rahul ning vaid 1 (1,5%) on kahtleval seisukohal. 52,0% kõigist vastajatest on uhked, et õppisid waldorfkoolis, 28,3% on pigem uhked (kokku on uhked 80,3%), 15,8% on kahtleval seisukohal ning 3,3% ei tunne uhkust selle üle. Keskmine hinne antud näitaja kohta on 4,3 ehk lähedane kooliga rahulolu keskmisele hindele (4,2).

Tabel Vilistlaste uhkustunne waldorfkoolis käimise üle soo ja waldorfkooliga rahulolu järgi

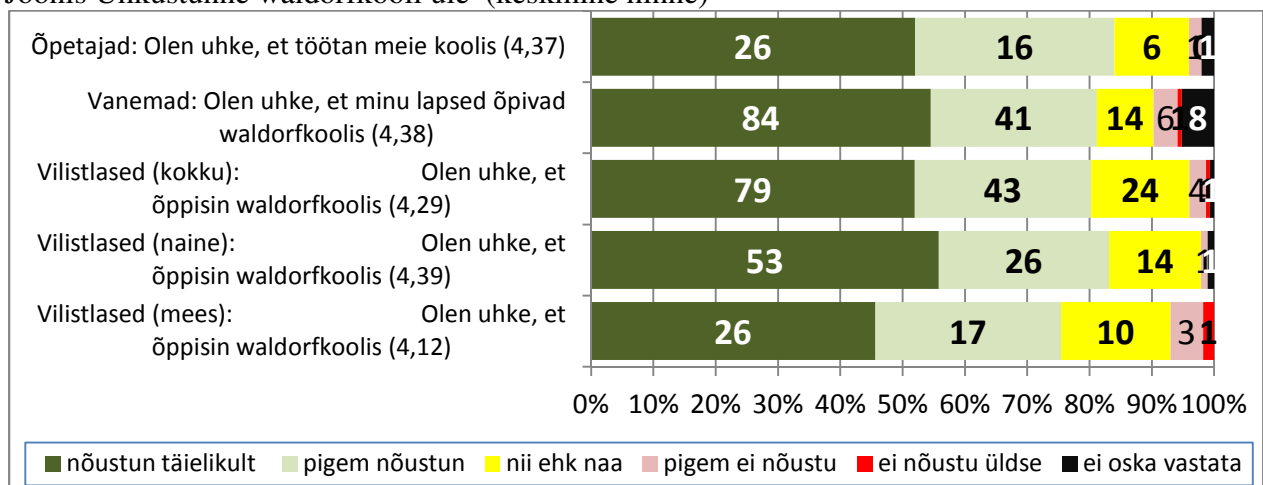
Olen waldorfkooliga rahul	Olen uhke, et õppisin waldorfkoolis							Hinne	Osakaal	
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku		uhke*	ei ole uhke**
nõustun täielikult	51	15	1				67	4,7	98,5	0,0
pigem nõustun	23	25	7				55	4,3	87,3	0,0
nii ehk naa	5	3	14	3	1		26	3,3	30,8	15,4
pigem ei nõustu			2	1		1	4	2,7	0,0	25,0
ei nõustu üldse										
ei oska vastata										
Kokku	79	43	24	4	1	1	152	4,3	80,3	3,3
Osakaal	52,0	28,3	15,8	2,6	0,7	0,7	100,0			
Hinne (rahulolu)	4,6	4,3	3,3	2,8	3,0	2,0	4,2			
On rahul*	93,7	93,0	33,3	0,0	0,0	0,0				
Ei ole rahul**	0,0	0,0	8,3	25,0	0,0	100,0				
mees	26	17	10	3	1		57	4,1	75,4	7,0
naine	53	26	14	1		1	95	4,4	83,2	1,1

* „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ kokku ** „pigem ei nõustu“ ja „ei nõustu üldse“ kokku

Meessoost vilistlased tunnevad waldorfkoolis käimise üle pisut vähem uhkust (hinne 4,1) kui naissoost vilistlastel (4,4). Koolis õppimise üle uhkust tundvatel vilistlastel on ka rahulolu kooliga väga kõrge – üle 90% on neist kooliga väga või pigem rahul. Uhkuse tundmise üle kõhkleva seisukohal olevate vastajate hulgas on kooliga rahulolevaid vaid 33,3%. Vilistlased on enamasti kooliga rahul ning tunnevad kooli üle uhkust. Uhkust ei tohiks siinjuures käsitleda kui upsakusena või üleolekuna vaid pigem valmisolekuna tunnustada ja tunnustada ka teistele inimestele oma kooli ja seal kogetut. Suurem enamus waldorfkooli vilistlastest on uhked, et õppisid waldorfkoolis ning vähe on neid, kes selle üle üldse uhkust ei tunne.

Waldorfkooli uuring 2010 kirjeldas ka lapsevanemate ja õpetajate hinnangut oma seotuse kohta waldorfkooliga: „Enamus vastanud vanematest ei häbene kooli kus nende lapsed õpivad. 81% vastanutest tunnustab uhkusega, et nende lapsed õpivad waldorfkoolis, 5% ei ole sellega nõus ja 5% ei osanud väidet kommenteerida. Ka 84% vastanud õpetajatest tundsid uhkust võimalusest töötada waldorfkoolis, vaid 1 vastaja ei olnud selle väitega nõus ja 1 õpetaja ei osanud vastata.“ Antud küsimuse osas omavad nii kooli õpetajad, lapsevanemad kui ka vilistlased ligilähedast seisukohta (keskmine hinne 4,4–4,4) – oma kooli ei häbeneneta. See küsimus võib tunda ebaolulisena, kuid waldorfkoolide õpetajad ja lapsevanemad ning ilmselt ka õpilased ja vilistlased on pidanud möödunud kahekümne aasta jooksul küllalt vaeva nägema, et waldorfkooli olemust ja koolielu kirjeldada ja selgitada. Sageli ei ole suhtumine olnud sõbralik või isegi neutraalne. Eriti keeruline oli olukord 1998. aastal, kui avalikkuses said waldorfkoolid „kõrgetasemelise“ kriitika osaliseks. Toimunu mõjul võtsid paljud lapsevanemad oma lapsed waldorfkoolidest ära. Sellistes keerulistes oludes ei ole olnud lihtne waldorfkooli üle avalikult uhkust välja näidata, isegi kui kooliga ollakse väga rahul.

Joonis Uhkustunne waldorfkooli üle (keskmine hinne)

Allikas: Waldorfkoolide uuring 2010, Vilistlaste küsitlus

Kooliga rahulolu ja kooli üle uhkuse tundmine ei tähenda veel seda, et ollakse alati valmis kooli tutvustama ja eripärasid selgitama. Waldorfkoolide uuring 2010 täheldas küsitlusandmete põhjal: „Oma kooli on valmis kõigile tutvavatele soovutama 59% vastanutest, 21% ei teeks seda iga kord ja kõigile. Lisatud kommentaarides märgivad vanemad, et on valmis hea meelega waldorfkoolidest rääkima kui selle vastu huvi tuntakse. Samas ei minda waldorfkooli teistele vägisi „kuulutama“ ega „pähe määrima“. Sageli on lapsevanema koolivaliku aluseks just tutvavatel ja sõpradel saadud info. Seepärast on waldorfkoolidele oluline, et kooliga seotus inimesed oleks valmis kooli soovutama ja selles toimuvast adekvaatset teavet jagama. Vilistlastel paluti hinnata väidet „soovitan tutvavatel minna õppima waldorfkooli“ 5-astmelisel skaalal (5 – nõustun väitega täielikult kuni 1 – ei nõustu üldse). Tulemused on esitatud alltoodud tabelis nii sooti kui ka kooliga rahulolu järgi. Kollasega on märgitud lahtrid, kus kooliga rahulolu ja kooli soovitamise hinnangud kattuvad. Tabelist nähtub, et enamasti need hinnangud ka kattuvad või on lähedase väärtusega. Nt waldorfkooli õppimiseks kindlasti soovitatavatest vilistlastest 46 (68,7%) on kooliga väga rahul, 21 (31,3%) on pigem rahul

ning ühtegi ei olnud kahtleval või vastupidisel seisukohal. Kõigist vastajatest 73,6% on valmis waldorfkooli õppimiseks soovitama, seejuures 36,8% teeb seda kindlasti ja 36,8% pigem soovitab. Ligikaudu viiendik (19,8%) on soovitamise suhtes kõhkleva seisukohal ja 5,9% kooli pigem ei soovitaks. Keskmine hinne soovitamise osas on 4,0 ehk pisut madalam kui kooliga rahulolu ja kooli üle uhkuse tundmise hinne. Võib oletada, et see peegeldab sarnast suhtumist kui on lapsevanematel: hea meelega kooli soovitatakse, kuid „vägisi“ seda tutvustama ei minda.

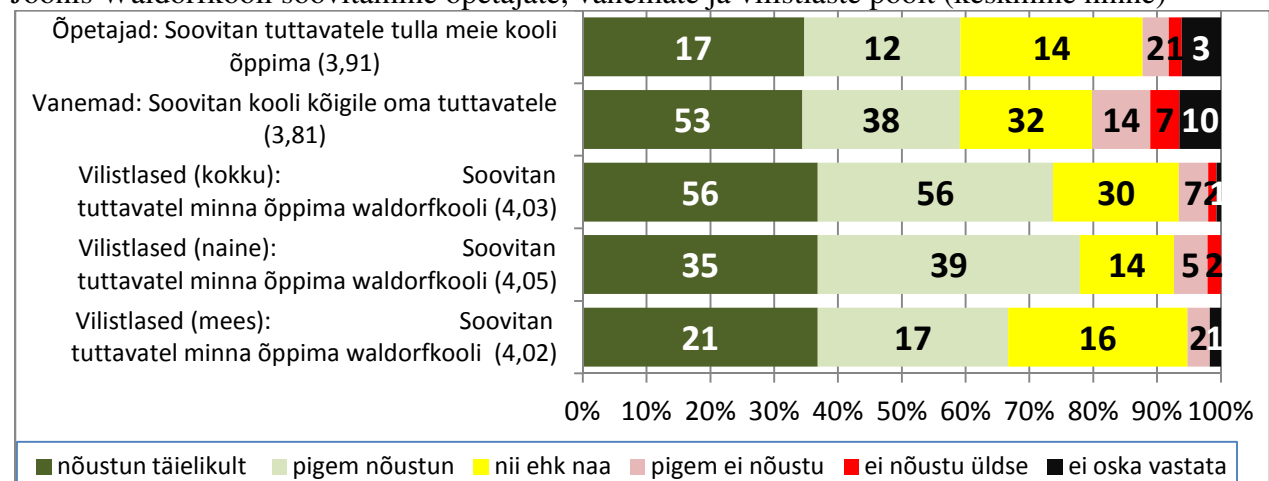
Tabel Waldorfkooli soovimine õppimiseks vastaja soo ja kooliga rahulolu järgi

Olen waldorfkooliga rahul	Soovitan tuttavatel minna õppima waldorfkooli							Hinne (soovitamise)	Osakaal	
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku		soovitan*	ei soovita**
nõustun täielikult	46	21					67	4,7	100,0	0,0
pigem nõustun	10	32	13				55	3,9	76,4	0,0
nii ehk naa		3	16	5	1	1	26	2,8	11,5	23,1
pigem ei nõustu			1	2	1		4	2,0	0,0	75,0
ei nõustu üldse										
ei oska vastata										
Kokku	56	56	30	7	2	1	152	4,0	73,7	5,9
Osakaal	36,8	36,8	19,7	4,6	1,3	0,7	100,0			
Hinne (rahulolu)	4,8	4,3	3,4	2,7	2,5	3,0	4,2			
On rahul*	100,0	94,6	43,3	0,0	0,0	0,0				
Ei ole rahul**	0,0	0,0	3,3	28,6	50,0	0,0				
mees	21	17	16	2		1	57	4,0	66,7	3,5
naine	35	39	14	5	2		95	4,1	77,9	7,4

* „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ kokku ** „pigem ei nõustu“ ja „ei nõustu üldse“ kokku

Meessoost vilistlaste valmidus kooli soovitada (hinne 4,0) on samal tasemel kui naissoost vilistlastel (4,1). Analoogiliselt koolis õppimise üle uhkust tundvatele vilistlastele on ka kooli soovitavate vilistlaste rahulolu kooliga väga kõrge – üle 94% on neist kooliga väga või pigem rahul. Soovitamise suhtes kõhkleva seisukohal olevate vastajate hulgas on kooliga rahulolevaid 43,3%. Vilistlased rahulolu kooliga väljendub ka nende valmiduses kooli soovitada – enamus vilistlastest on valmis seda tegema. Küll oleks koolidele oluline teada saada ka kooli mitte soovitavate vilistlaste motive ning selgitada, mida oleks võinud waldorfkoolis paremini teha, et nende vilistlaste koolikogemus ja kooliga rahulolu oleks paremad olnud. Selline konstruktiivne kriitika on ka waldorfkoolidele hädavajalik. Alljärgnev joonis näitab, et vilistlaste valmidus waldorfkooli soovitada on isegi mõnevõrra kõrgem kui õpetajatel ja lapsevanematel (tuleb arvestada, et õpetajate ja vanemate küsitlus viidi läbi 2 aastat varem)

Joonis Waldorfkooli soovimine õpetajate, vanemate ja vilistlaste poolt (keskmine hinne)

Allikas: Waldorfkoolide uuring 2010, Vilistlaste küsitlus

6.2 Waldorfkooli maine

Waldorfkooli maine tajumine koolisiseselt ja ühiskonnas on sageli üsna erinev. Varasemad kogemused näitavad, et ka waldorfkooliga seotud inimesed tajuvad kooli mainet ühiskonnas kesisenä. Seejuures ei ole üheselt selge, kas see tajumus vastab tegelikkusele, kuna vastavasisulisi uuringuid ei ole läbi viidud. On võimalik, et selline tajumus kujuneb üksikute väga vastuoluliste hinnangute mõjul, mida on oma elus kohatud, ning üldine suhtumine ei pruugi olla nii ebasoosiv kui tajutakse. Waldorfkoolide uuring 2010 käsitles ka waldorfkooli maine küsimust. Uuringus tõdeti: „... kooli mainet ühiskonnas peetakse pigem madalaks. Vaid 34% vastanud vanematest ja 22% õpetajatest hindab waldorfkooli mainet ühiskonnas heaks, kusjuures mitte ükski vastanud õpetajatest ei nõustunud antud väitega täielikult. 30% vanematest ja 50% õpetajatest peab kooli mainet vastuoluliseks või pigem halvaks vastavalt 25% vanematest ja 22% õpetajatest.“ Samas väljendati uuringus maine kujundamise vajalikkust: „Waldorfkoolide kohta adekvaatse ja piisava info edastamine on koolidele jätkuvaks väljakutseks. Ühiskonnas levinud väärarusaamu on suhteliselt väikesel grupil raske muuta ning iga ühiskonnaliikmeni keeruline jõuda. Avatus nii ühiskonnale info edastamisel, hariduspoliitika kujundamisel kaasärääkimine kui ka koolist „väljapoole“ suunatud ürituste korraldamine nõuab koolide õpetajatelt ja lapsevanematelt olulist pingutust. Teadlik ja pidev info edastamine nõuab koordineeritud tegutsemist nii kooli sees kui koolide vahel. Waldorfkoolide „nähtavus“ – osalemine avalikel üritustel, koolitus- ja teabepäevade korraldamine, koostöö erinevate organisatsioonidega, kooliürituste kohta teabe levitamine – on seejuures kriitilise tähtsusega.“ Vilistlaste rolli maine kujundamisel tuleb pidada väga oluliseks. Kuna nende inimeste kujunemist ja arengut on waldorfkool oluliselt mõjutanud, siis just nende kaudu võib avalikkusele välja paista ka „waldorfkoolide töö tulemus“.

Küsitlusega sooviti teada saada, kuidas vilistlased tajuvad waldorfkoolide mainet ühiskonnas. Selleks paluti neil hinnata väidet „waldorfkoolidel on ühiskonnas hea maine“ 5-astmelisel skaalal (5 – nõustun väitega täielikult kuni 1 – ei nõustu üldse). Tulemused on järgnevas tabelis nii sooti kui ka kooliga rahulolu järgi. Kollasega on märgitud lahtrid, kus kooliga rahulolu ja kooli maine osas hinnangud kattuvad. Tabelist võib selgelt näha, et enamasti tajutakse kooli mainet tunduvalt madalamana võrreldes kooliga rahuloluga. Enamik vastuseid paikneb tabelis kollastest lahtritest paremal ehk viletsama hinnangu tsoonis). Nii peab waldorfkoolide mainet heaks vaid 6% waldorfkooliga rahulolevatest vilistlastest, hea maine väitega pigem nõustuvad moodustavad 13,4% kooliga rahulolijatest, 58% kooliga rahulolijatest peab kooli mainet kaheldavaks ning 20,9% halvaks.

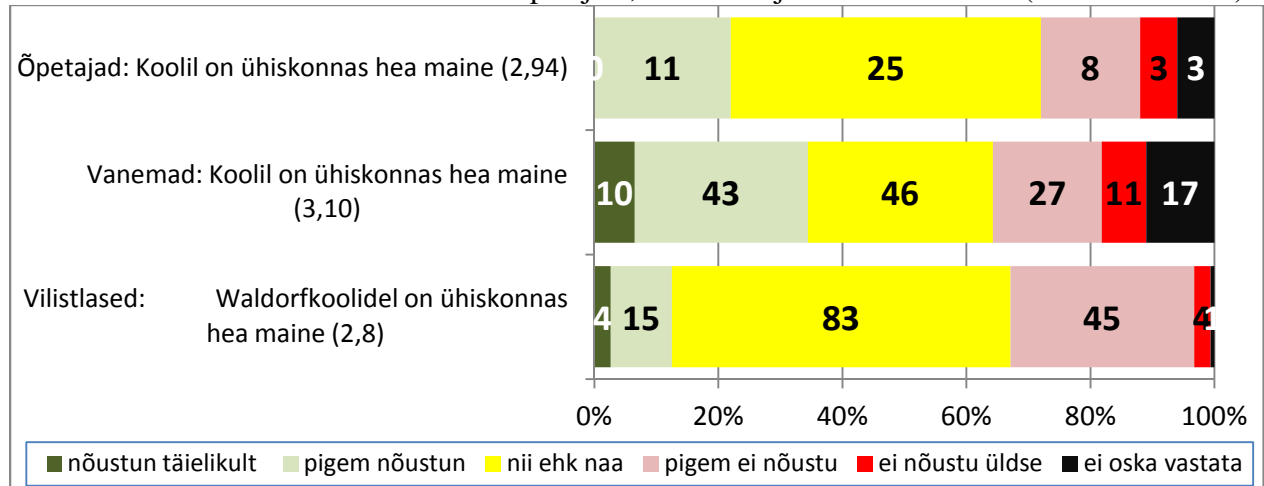
Tabel Waldorfkoolide maine vilistlaste silmis vastajate soo ja kooliga rahulolu järgi

Olen waldorfkooliga rahul	Waldorfkoolidel on ühiskonnas hea maine							Hinne (maine)	Osakaal: maine	
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku		Hea*	Halb**
nõustun täielikult	4	9	39	12	2	1	67	3,0	19,4	20,9
pigem nõustun		5	30	19	1		55	2,7	9,1	36,4
nii ehk naa		1	12	12	1		26	2,5	3,8	50,0
pigem ei nõustu			2	2			4	2,5	0,0	50,0
ei nõustu üldse										
ei oska vastata										
Kokku	4	15	83	45	4	1	152	2,8	12,5	32,2
Osakaal	2,6	9,9	54,6	29,6	2,6	0,7	100,0			
Hinne (rahulolu)	5,0	4,5	4,3	3,9	4,3	5,0	4,2			
On rahul	100,0	93,3	83,1	68,9	75,0	100,0				
Ei ole rahul	0,0	0,0	2,4	4,4	0,0	0,0				
mees	3	3	30	17	3	1	57	2,8	10,5	35,1
naine	1	12	53	28	1		95	2,8	13,7	30,5

*"nõustun täielikult" ja „nõustun“ kokku **"pigem ei nõustu" ja „ei nõustu üldse“ kokku

Koolide kesist mainet tajuvad enam-vähem ühtmoodi kooliga erinevalt rahul olevad vastajad. Kõigist vastajatest vaid 12,5% peab waldorfkooli mainet heaks, seejuures 2,6% on väitega täiesti nõus ja 9,9% pigem nõus. Üle poolte vastajatest (54,8%) peab waldorfkooli mainet ühiskonnas vastuoluliseks ning 29,6% pigem ei nõustu selle väitega ja 2,6% üldse ei nõustu. Mees- ja naissoos vastajate keskmine hinnang kooli mainele on ühesugune. Keskmine hinne waldorfkooli maine osas on tunduvalt madalam (2,8) võrreldes kooli rahulolu hinnanguga (hinne 4,2). Selline terav vastuolu kooli „sisemise“ ja „välimise“ tajumise osas on peatüki alguses esitatud põhjustel teatavas mõttes paratamatu. Selle olukorra muutmiseks on „võtmed waldorfkoolide endi kätes“. Mõnel määra võivad koolid loota ka ajafaktorile, et koolidega „harjutakse“ ning, mida enam aja jooksul inimesi waldorfkoolidega kokku puutub, seda enam muutub suhtumine tegelikku olukorda peegeldavaks.

Joonis Waldorfkooli maine ühiskonnas õpetajate, vanemate ja vilistlaste silmis (keskmine hinne)

Allikas: Waldorfkoolide uuring 2010, Vilistlaste küsitlus

Eelnevalt jooniselt nähtub, et vilistlased on võrreldes lapsevanemate ja õpetajatega kooli maine suhtes ühiskonnas kõige kriitilisemad. Vanemad on kooli maine suhtes kõige positiivsemalt meelestatud, samas on nende hulgas ka enim seda küsimust hindamata jätnuid. Vilistlaste vastuste jaotuse juures torkab võrreldes teiste gruppidega silma väitega nõustuvate või pigem nõustuvate vastajate väike osakaal ning väite suhtes kahtlevate või sellega pigem mitte nõustuvate vastajate suur osakaal.

Kokkuvõte Vilistlased on waldorfkooliga enamasti rahul: 80,3% on rahul ning vaid 2% vastanutest ei ole rahul. Rahuloluhinde suur kõikumine näitab, et vastajate seas leidub nii neid, kes on kooliga väga rahule jäänud, kui ka koolis teatud määral pettunuid (keskmine rahuloluhinne 5-pallilisel skaalal 4,22). Võrreldes vilistlaste rahulolu näitajaid lapsevanemate koolivaliku rahulolu näitajatega, võib tõdeda, et vanemate rahulolu kooliga on olnud õigustatud ning vanemate ootused on üldiselt täitunud ning ka nende lapsed on kooliga rahule jäänud. Vilistlased tunnevad sarnaselt waldorfkooli lapsevanemate ja õpetajatega enamasti uhkust, et nad on waldorfkooliga seotud (hinne 4,12). Vilistlaste rahulolu kooliga väljendub ka nende valmiduses kooli teistele soovitada – enamus vilistlastest on valmis seda tegema. Vaid 12,5% vilistlastest peab waldorfkooli mainet heaks, 54% hindab kooli mainet ühiskonnas vastuoluliseks ning kolmandik peab mainet pigem halvaks. Vilistlased on võrreldes lapsevanemate ja õpetajatega kooli maine suhtes ühiskonnas pisut kriitilisemad.

6.3 Vilistlaste waldorfkooliga seotud tulevikuplaanid

Küsitluses osalenud vilistlastel polnud veel kooliealisi lapsi, kuid 2012. aasta sügisel peaksid mõned vastajate lapsed alustama kooliteed. See aeg on lapsevanemast waldorfkooli vilistlasele tagasivaatamiseks oma kooliajale ning kaalumiseks, kas valida ka oma lastele waldorfkool. Siin leiab kinnitust, kas oma positiivne kogemus waldorfkoolist kaalub üles välised takistused (kooli olemasolu lähikonnas, lähedaste suhtumine, teiste koolide pakutavad võimalused) ja sisemised kahtlused (waldorfkooli pedagoogiline kontseptsioon, edasiõppimisvõimalused jmt). Waldorfkooli valikuga vilistlane teatud mõttes kinnitab oma rahulolu waldorfkooliga ehkki ka kõik teised valikud ei ole seejuures paremad või halvemad. Samas võiksid just vilistlased olla waldorfkoolide õpilaste kasvu üheks toetajaks. Waldorfkooli vilistlastelt küsiti 3 otsest valikut nõudvat küsimust. Üks neist oli teoreetiline „kui oleks“ tüüpi küsimus, mis tegelikkuses ei ole realiseeritav: „Kui teil oleks valida, kas siis lähetsite uuesti waldorfkooli“, teised kaks „kui oleks“ küsimust võivad mõnede vilistlastele lähiaastatel ka tegelikkuseks saada: „Paneksin oma lapsed waldorflasteaeda“ , „Paneksin oma lapsed waldorfkooli“. Vilistlased said vastata 3-astmelisel skaalal (3 – nõustun kuni 1 – ei nõustu väitega). Järgnevas tabelis on vastused esitatud sooti.

Küsimusele, kas lähetsite uuesti waldorfkooli, kui teil oleks valida, vastas jaatavalt 75,7% vilistlastest, 11,8% kaaluks seda võimalust ning vaid 3,3% ei teeks seda. 9,2% vastajatest ei suutnud selles küsimuses seisukohta võtta. Seejuures oli mees- ja naissoost vastajate vastuste jagunemine peaaegu identne: kindlalt lähets waldorfkooli 75,4% meestest ja 75,8% naistest, minekut kaaluks vastavalt 12,3% ja 11,6%. Keskmine hinne waldorfkooli uuesti mineku osas oli kõrge (2,8; 3-astmelisel skaalal). Selle vastusega kinnitavad vilistlased oma üldist rahulolu waldorfkooliga ning hindavad seda kõrgelt koolikeskkonnana.

Tabel Vilistlaste võimalikud valikud seoses waldorfkooliga vastaja soo järgi

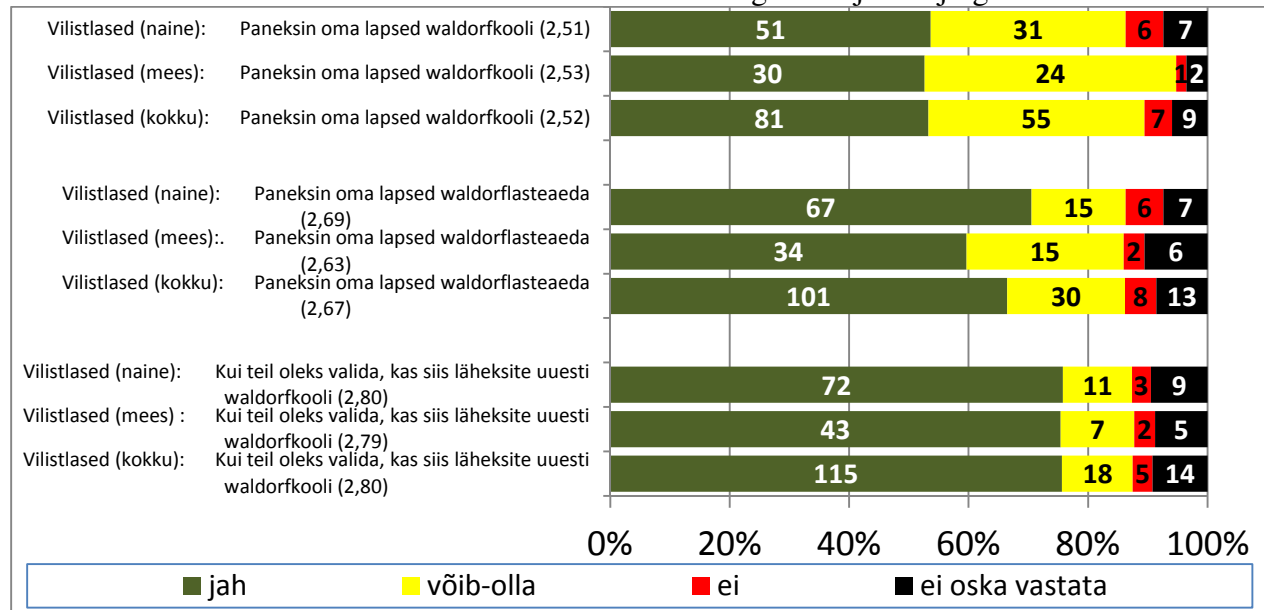
Sugu	Kui teil oleks valida, kas siis lähetsite uuesti waldorfkooli					Osakaal			Hinne*
	jah	võib-olla	ei	ei oska vastata	Kokku	kindlalt nõus	kahtleb	"ei" ja "ei oska vastata"	
mees	43	7	2	5	57	75,4	12,3	12,3	2,8
naine	72	11	3	9	95	75,8	11,6	12,6	2,8
Kokku	115	18	5	14	152	75,7	11,8	12,5	2,8
Osakaal	75,7	11,8	3,3	9,2	100,0				
Paneksin oma lapsed waldorflasteaeda									
mees	34	15	2	6	57	59,6	26,3	14,0	2,6
naine	67	15	6	7	95	70,5	15,8	13,7	2,7
Kokku	101	30	8	13	152	66,4	19,7	13,8	2,7
Osakaal	66,4	19,7	5,3	8,6	100,0				
Paneksin oma lapsed waldorfkooli									
mees	30	24	1	2	57	52,6	42,1	5,3	2,5
naine	51	31	6	7	95	53,7	32,6	13,7	2,5
Kokku	81	55	7	9	152	53,3	36,2	10,5	2,5
Osakaal	53,3	36,2	4,6	5,9	100,0				

*hinne 3-astmelisel skaalal, kus 3 – nõustun väitega ja 1 – ei nõustu väitega

Küsimusele, kas paneksite oma lapse waldorflasteaeda, vastas jaatavalt 66,4%, seda võimalust kaaluks 19,7%, ning oma last ei paneks waldorflasteaeda 5,3% vastajatest. 8,6% ei suutnud küsimuse osas seisukohta võtta. Võrreldes oma nn teoreetilise võimalusega uuesti waldorfkooli minna, paneks oma lapse waldorflasteaeda mõnevõrra vähem vastajaid ning kõhklejaid oleks enam. Selles küsimuses mängib rolli ka vastajate sugu: naissoost vastajatest paneks lapse waldorflasteaeda 70,5% ja meeste puhul 59,6% vastajatest. Meeste hulgas oleks kõhklejaid (26,3% vastajatest) enam kui naissoost vastajate korral 15,8%. Ka keskmine hinne on meestel pisut madalam (2,6) kui naistel (2,7). Keskmine hinne kõigi vastajate kohta on 2,7 ehk ainult pisut väiksem kui enda waldorfkooli mineku võimaluse (2,8) kaalumisel.

Küsimusele, kas paneksite oma lapse waldorfkooli, vastajate hulgas on veelgi vähem neid, kes seda kindlasti teeks (53,3%), samas tervelt 36,2% kaaluks seda võimalust. Samas on kooli paneku vastaseid (4,6%) ja vastata mitteosanuid (5,9%) vähem kui kahe eelmise küsimuse puhul. Kui oma lapsi waldorfkooli panevaid vanemaid on võrdses osakaalus meeste ja naiste puhul, siis kahtlejaid on suhteliselt rohkem meeste hulgas. Keskmine hinne on meeste ja naiste puhul sama 2,5. 2,5 on ka kõigi vastajate keskmiseks hindeks, mis jääb 0,2 punkti võrra madalamaks võrreldes hindega soovi kohta last waldorflasteaeda panna.

Joonis Vilistlaste võimalikud valikud seoses waldorfkooliga vastaja soo järgi

On huvitav, et küsimuste sellises järjestuses väheneb kindlalt nõustujate ning suureneb kahtlejate osakaal. Sellist tendentsi võib kohata aeg-ajalt ka waldorfkooli tulevate lapsevanemate juures, kes arvavad, et waldorflasteaed ja kooli esimesed astmed on lapse arengule soodsad, kuid hilisemas koolieas tuleks neid harjutada „tavakoolis“ suurema konkurentsi tingimustes „tegeliku eluga hakkama saama“. Vastata mitteosanute osakaal on väikseim just laste koolipaneku osas. Ilmselt on oma koolikogemus selgelt mees ja selle osas on ka lihtsam seisukohta võtta.

Kahes järgnevas tabelis on esitatud vastajate soov uuesti waldorfkool valida või sinna oma lapsed panna rahulolu järgi kooliga. Kollasega on märgitud lahtrid, kus valiku ja rahulolu hinnangud kattuvad. Mõlemal puhul oleks pakutud võimalust valmis kasutama vastajad, kes on valdavas enamuses kooliga täiesti rahul või pigem rahul ning vaid mõned neist olid rahulolu suhtes kõhklevad seisukohal. Uuesti waldorfkooli valimises kahtlejate hulgas on vastajad, kes on rahulolu suhtes kõhklevad või kooliga pigem rahul, waldorfkooli uuesti ei valiks vastajad, kes kooliga pigem ei ole rahul. Oma lastele waldorfkooli valimisel on kõhklemist rohkem. Seda valikut kaaluksid ka paljud nendest vastajatest, kes on kooliga rahul või pigem rahul. Suhteliselt kõrge keskmine hinne kooliga rahulolu suhtes on ka neil vastajatel, kes ei suutnud küsimuste suhtes seisukohta võtta.

Tabel Vilistlaste „soov“ võimalusel uuesti waldorfkooli minna kooliga rahulolu järgi

Kui teil oleks valida, kas siis läheksite uuesti waldorfkooli	Olen waldorfkooliga rahul							Hinne (rahulolu)	Osakaal: Waldorfkooliga	
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku		rahul*	rahul-olematu**
jah	64	43	8				115	4,49	93,0	0,0
voib-olla		6	12				18	3,33	33,3	0,0
ei			1	4			5	2,20	0,0	80,0
ei oska vastata	3	6	5				14	3,86	64,3	0,0
Kokku	67	55	26	4			152	4,22	80,3	2,6

*"nõustun täielikult" ja „nõustun“ kokku **"pigem ei nõustu" ja „ei nõustu üldse“ kokku

Tabel Vilistlaste „soov“ oma lapsi waldorfkooli panna kooliga rahulolu järgi

Paneksin lapse waldorfkooli	Olen waldorfkooliga rahul						Hinne (rahulolu)	Osakaal: waldorfkooliga	
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata		rahul*	rahulolematu**
jah	50	28	3			81	4,58	96,3	0,0
võib-olla	15	20	19	1		55	3,89	63,6	1,8
ei		1	3	3		7	2,71	14,3	42,9
ei oska vastata	2	6	1			9	4,11	88,9	0,0
Kokku	67	55	26	4		152	4,22	80,3	2,6

*"nõustun täielikult" ja „nõustun“ kokku **"pigem ei nõustu" ja „ei nõustu üldse“ kokku

Jätkuna eeltoodud küsimustele paluti vilistlastel selgitada, et kui nad kõhklevad või ei soovi oma last waldorfkooli panna, siis millised on sellise valiku peamised põhjused. Valida sai etteantud loetelu hulgast (valida võis mitu varianti). Järgnevas tabelis on esitatud põhjused eraldi kooliga rahulolu hinde järgi reastatuna. Enim tekitab waldorfkooli valimises kõhkluksi või paneb sellest loobuma asjaolu, et leidub ka teisi häid koole (19,4% esitatud põhjustest). Kõhkluksi tekitab ka hirm kehvade edasiõppimisvõimaluste suhtes (16,8%), koolis tehtava töö kvaliteet (11,6%), lähedaste inimeste kahtlused kooli suhtes (9,7%), oma halvad koolimälestused (8,4%), waldorfkooli pedagoogiline kontseptsioon (8,4%), õpisisu (7,7%), kallidus (7,1%), waldorfkooli puudumine elukoha läheduses (5,8%) ja muud põhjused (3,9%). Omal moel annavad vilistlased kõhklaste kirjeldamisega laste waldorfkooli panekul hinnangu ka enda koolile, sest ilmselt põhinevad need põhjused just koolis läbielatud. Seega saavad koolid selle küsimuse vastuste kaudu tagasisidet oma tööle.

Keskmine hinne kõigi kõhklevate ja waldorfkooli kasuks mitteotsustajate puhul on 3,8 (üldine rahulolu hinne on 4,2). Vaid vastajatel, kes kahtlesid õpisisu või pedagoogilise kontseptsiooni suhtes oli hinne keskmise tasemel. Kõige madalam oli keskmine hinne põhjuse „pole vabu kohti“ puhul. Antud vastuse korral on tõenäoliselt tegemist waldorfkooliga rahulolematu vilistlasega, sest enamasti on koolidel probleeme pigem väikese õpilaste arvuga klassides.

Tabel Waldorfkooli eelistamist takistavad põhjused rahulolu järgi kooliga

Põhjused, mis panevad teid oma laste waldorfkooli panekust loobuma või tekitavad kõhkluksi (iga takistus/kahtlus eraldi)	Olen waldorfkooliga rahul						Hinne (rahulolu)	Osakaal: Waldorfkooliga	
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	Kokku	Osa-kaal		rahul*	rahulolematu**
kõhklused õpetatava suhtes	5	5	1	1	12	7,7	4,2	83,3	24,0
kahtlused waldorfkooli pedagoogilise kontseptsiooni suhtes	6	4	2	1	13	8,4	4,2	76,9	24,1
liiga kallis, käib üle jõu	3	5	3		11	7,1	4,0	72,7	0,0
halvad koolimälestused oma kooliajast	4	5	3	1	13	8,4	3,9	69,2	25,5
kõhklused koolis tehtava töö kvaliteedi suhtes	6	5	6	1	18	11,6	3,9	61,1	25,7
hirm kehvade edasiõppimisvõimaluste suhtes	6	8	11	1	26	16,8	3,7	53,8	26,8
ka teised koolid teevad head pedagoogilist tööd	8	7	13	2	30	19,4	3,7	50,0	54,1
kahtlused sotsiaalses ringis (abikaasa, vanemad, sõbrad) waldorfkooli suhtes	1	8	5	1	15	9,7	3,6	60,0	27,8
pole läheduses waldorfkooli või liiga pikk tee minna	2	2	4	1	9	5,8	3,6	44,4	28,1
muu		2	3	1	6	3,9	3,2	33,3	31,6
pole vabu kohti			1	1	2	1,3	2,5	0,0	40,0
Kokku	41	51	52	11	155	100,0	3,8	59,4	290,5
Osakaal	26,5	32,9	33,5	7,1	100,0				

*"nõustun täielikult" ja „nõustun“ kokku **"pigem ei nõustu“

Tabel Waldorfkooli eelistamist takistavate põhjuste kombinatsioonid rahulolu järgi kooliga

Põhjused, mis panevad teid oma laste waldorfkooli panekust loobuma või tekitavad kõhklusi	Olen waldorfkooliga rahul						Hinne (rahulolu)	Osakaal: Waldorfkooliga	
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	Kokku	Osakaal		rahul	rahulolematu
teised koolid ka head muu	1				1	0,66	5,0	100,0	0,0
ümbritsevate inimeste kahtlused edasiõppimisvõimalused	1				1	0,66	5,0	100,0	0,0
pole läheduses waldorfkooli liiga kallis	1				1	0,66	5,0	100,0	0,0
pole läheduses waldorfkooli pole vabu kohti liiga kallis	1				1	0,66	5,0	100,0	0,0
pole läheduses waldorfkooli	4	2			6	3,95	4,7	100,0	0,0
pole kahtlusi	48	30	3		81	53,29	4,6	96,3	0,0
pole läheduses waldorfkooli edasiõppimisvõimalused	1	1			2	1,32	4,5	100,0	0,0
ümbritsevate inimeste kahtlused	1	2			3	1,97	4,3	100,0	0,0
muu	4	5	1		10	6,58	4,3	90,0	0,0
liiga kallis	3	1	3		7	4,61	4,0	57,1	0,0
teised koolid ka head liiga kallis		2			2	1,32	4,0	100,0	0,0
ümbritsevate inimeste kahtlused teised koolid ka head		1			1	0,66	4,0	100,0	0,0
ümbritsevate inimeste kahtlused teised koolid ka head liiga kallis		1			1	0,66	4,0	100,0	0,0
ümbritsevate inimeste kahtlused liiga kallis muu		1			1	0,66	4,0	100,0	0,0
pole läheduses waldorfkooli ümbritsevate inimeste kahtlused		1			1	0,66	4,0	100,0	0,0
pole läheduses waldorfkooli ümbritsevate inimeste kahtlused waldorfpedagoogiline kontseptsioon kõhklused õpetatava suhtes edasiõppimisvõimalused			1		1	0,66	4,0	100,0	0,0
teised koolid ka head	1	1	2		4	2,63	3,8	50,0	0,0
edasiõppimisvõimalused	1	3	2	1	7	4,61	3,6	57,1	14,3
waldorfpedagoogiline kontseptsioon		1	1		2	1,32	3,5	50,0	0,0
koolitöö kvaliteet kõhklused õpetatava suhtes		1	2		3	1,97	3,3	33,3	0,0
koolitöö kvaliteet		1	4		5	3,29	3,2	20,0	0,0
teised koolid ka head waldorfpedagoogiline kontseptsioon koolitöö kvaliteet kõhklused õpetatava suhtes edasiõppimisvõimalused			1		1	0,66	3,0	0,0	0,0
waldorfpedagoogiline kontseptsioon halvad koolimälestused oma kooliajast koolitöö kvaliteet edasiõppimisvõimalused			1		1	0,66	3,0	0,0	0,0
waldorfpedagoogiline kontseptsioon koolitöö kvaliteet kõhklused õpetatava suhtes edasiõppimisvõimalused			1		1	0,66	3,0	0,0	0,0
pole läheduses waldorfkooli halvad koolimälestused oma kooliajast edasiõppimisvõimalused			1		1	0,66	3,0	0,0	0,0
pole läheduses waldorfkooli ümbritsevate inimeste kahtlused teised koolid ka head waldorfpedagoogiline kontseptsioon koolitöö kvaliteet kõhklused õpetatava suhtes			1		1	0,66	3,0	0,0	0,0
halvad koolimälestused oma kooliajast			2	1	3	1,97	2,7	0,0	33,3
teised koolid ka head koolitöö kvaliteet edasiõppimisvõimalused			1	1	2	1,32	2,5	0,0	50,0
pole läheduses waldorfkooli või liiga pikk tee minna waldorfpedagoogiline kontseptsioon halvad koolimälestused oma kooliajast koolitöö kvaliteet kõhklused õpetatava suhtes				1	1	0,66	2,0	0,0	100,0
Kokku	67	55	26	4	152	100	4,2	80,3	2,6
Kahtlejaid kokku	19	25	23	4	71	46,71	3,8	62,0	5,6
Osakaal kahtlejatest	26,8	35,2	32,4	5,6	100,0				
Kahtlejate osakaal rahulolugrupi siseselt*	28,4	45,5	88,5	100,0	46,7				

*Üldiselt kehti seos: mida rahulolematum vilistlane seda rohkem kõhklusi (kõhklejaid rahulolugrupis)

Eelnevas tabelis on toodud samad põhjused, kuid seekord vastajate poolt valitud kombinatsioonidena põhjustest. Kokku vastas sellele küsimusele 71 vilistlast (46,7% kõigist vastajatest) ehk kõik, kes lastele waldorfkooli valimisel kõhklesid, seda ei valiks või ei osanud seisukohta võtta. Enim on nimetatud põhjust „muu“ (6,6% kõigist vastanutest), mis on ilmselt „lihtne“ valik, kui seisukoht pole kindel. Järgnesid kesised edasiõppimisvõimaluse ja kallidus (mõlemal 4,6%), läheduses pole waldorfkooli (3,95%), koolitöö kvaliteet (3,19%) ja on ka teisi häid koole (2,63%). Ülejäänud variantide osakaal jäi alla 2%. On ilmekas, et kooliga rahulolevatel inimestel (kõrge rahuloluhindega) tekitavad enam kahtlusi välised asjaolud (pole läheduses waldorfkooli, kallid, teised koolid ka head, lähedaste kahtlused) ning rahulolu hinde alanemisel hakkavad sagenema pigem viletsad koolimälestused ja erinevad „sisemised“ kahtlused pedagoogilise kontseptsiooni, õpisisu ja koolitöö kvaliteedi suhtes. Eraldi tuleks edaspidi uurida kehvade edasiõppimisvõimaluste kartuse tagamaid. Tuleks selgitada, kas see kartus põhineb vilistlaste endi kogemustele ning võimalike kitsaskohtade selgumisel hinnata, kas oleks võimalik konkreetse kooli töö korraldamisel teatud aspektidele rohkem tähelepanu pöörata. Ka teiste põhjuste detailsem analüüs aitaks koolidel saada kasulikku tagasisidet õppetöö paremaks korraldamiseks.

Kokkuvõte Vilistlased hindavad kõrgelt waldorfkooli koolikeskkonnana: uuesti valiks waldorfkooli oma õppimise kohaks kolmveerand vilistlastest, 11,8% kaaluks seda võimalust ning vaid 3,3% ei teeks seda. Kaks kolmandikku vilistlastest paneks oma lapse waldorflasteaeda ning seda võimalust kaaluks viiendik. Oma lapse paneks waldorfkooli veidi üle poolte vilistlastest ja seda kaaluks kolmandik. Mida suurem on vilistlase rahulolu kooliga, seda kõrgem on ka valmidus oma last waldorfkooli panna ehkki ka kõhklejate hulgas on piisavalt kooliga rahulolevaid. Kõhklusi waldorfkooli valikul tekitavad eelkõige: leidub ka teisi häid koole (19,4% esitatud põhjustest), hirm kehvade edasiõppimisvõimaluste suhtes (16,8%), koolis tehtava töö kvaliteet (11,6%), lähedaste inimeste kahtlused kooli suhtes (9,7%), oma halvad koolimälestused (8,4%), waldorfkooli pedagoogiline kontseptsioon (8,4%), õpisisu (7,7%), kallidus (7,1%), waldorfkooli puudumine elukoha läheduses (5,8%) ja muud põhjused (3,9%). Waldorfkooliga rahul olevatel vilistlastel tekitavad enam kahtlusi välised asjaolud (pole läheduses waldorfkooli, kallid, teised koolid ka head, lähedaste kahtlused) ning rahulolu hinde alanemisel hakkavad sagenema pigem viletsad koolimälestused ja erinevad „sisemised“ kahtlused pedagoogilise kontseptsiooni, õpisisu ja koolitöö kvaliteedi suhtes. Eraldi tuleks edaspidi uurida kehvade edasiõppimisvõimaluste kartuse tagamaid.

7. Vilistlaste väärtushinnangud

Üheks võimalikuks vilistlaste iseloomustamise viisiks on nende elufilosoofia ja väärtushinnangute hindamine. Selgitamaks vilistlaste väärtushinnanguid, paluti neil hinnata 31 tegevust/tunnet tähtsuse järgi oma elus 5-astmelisel skaalal (5 – tegevus/tunne on mulle väga tähtis kuni 1 – tähtsusetu). Vastuste põhjal arvutati igale tegevusele/tundele keskmine hinne, mis oli aluseks ka pingerea koostamisele. Järgnevas koondtabelis on esitatud tulemused keskmise hinde alusel reastatult. Eraldi on välja toodud tegevust/tunnet tähtsaks (kokku vastused „tähtis“ ja „väga tähtis“) ning tähtsusetuks (kokku vastused „vähetähtis“ ja „tähtsusetu“) pidavate vastajate osakaal. Keskmine hinne ja asukoht pingereas on esitatud ka sooti; eraldi on välja toodud erinevus sugude vahel nii keskmise hinde kui ka pingerea asukoha järgi.

Vastustest ilmneb, et Eesti waldorfkooli vilistlaste jaoks on olulised inimsuhted; seda nii tegevuse (koosolemine kalli inimesega või sõpradega) kui ka tunnetuse tasandil (tunded: teistele vajalik olemine, armastatud olemine, teiste jaoks olemas olemine). Kõik need nimetatud 5 asjaolu on tähtsuse pingerea tipus, kusjuures nende tähtsaks pidajaid on vastajate hulgas vähemalt üle 85% ja vähetähtsaks pidajaid alla 2,6% vastajatest. Keskmine hinne on kõrgeim tegevuse „koosolemine kalli inimesega“ puhul (4,5). Ka ülejäänud nimetatud tegevuste/tunnete keskmine hinne on kõrge (vähemalt 4,3). Naiste hinnangud inimsuhetele on meeste omadest mõnevõrra kõrgemad. Suurim on keskmise hinde vahe „tunde, et olen armastatud“ ja „teiste inimeste jaoks olemasolemise“ puhul (keskmise hinde erinevus 0,7 ja 0,6). Samas tuleb märkida, et ka teiste hinnatud tegevuste puhul on naiste hinnangud enamasti kõrgemad meeste vastustest või nendega samal tasemel. Vaid aktiivse sportimise, spordiürituste külastamise, poliitilise tegevuse ja kiire autosõidu puhul oli meeste keskmine hinne 0,2 hindepunkti või enam suurem naiste keskmisest hindest. Inimsuhete väärtustamise pingereas on naistel esimese 5 hulga samad asjaolud, mis kõigi vastajate osas kokku. Meeste puhul on 5. kohal seksuaalsus; „teiste inimeste jaoks olemasolemine“ on pingereas aga seitsmendal kohal. Võrdselt tähtsad on mõlemale soole (pingearea järgi teisel kohal) „kalli inimesega koosolemine“. Inimsuhetega seotud asjaoludest on pingereas suhteliselt tagapool „koosolemine lastega“ – keskmine hinne 3,4 (meestel 3,0 ja naistel 3,7). Seda asjaolu võib seletada vastajate suhtelise nooruse ja väheste oma laste osakaaluga. Pigem ollakse hetkel veel püsisuhte loomise või kujunemise faasis (põhitähelepanu endal ja oma elukaaslasel ja/või sõpradel) ning laste tähtsus tõuseb eeldatavasti paljude jaoks järgnevatel aastatel jooksul.

Väärtuste pingereas järgnevad inimsuhetele mitmesugused tegevused, mis on vastajate vaimsete, hingeliste ja füüsiliste eluvajaduste rahuldamisel ning eluteel „edenemisel“ olulised: igapäevane arvutikasutamine (hinne 4,0), muusika kuulamine (3,9), seksuaalsus (3,9), looduselamused (3,8), täiend- ja ametikoolitused (3,6), raamatute lugemine (3,6), õppeüritused (3,6), diskussioonid vaimsetel teemadel (3,6), sportimine (3,5) ja seltskondlikkus (3,5). Kui keskmine hinne jäi nimetatud asjaolude puhul vahemikku 3,5–4,0, siis nende tähtsaks pidajate osakaal varieerus vahemikus 46,7%–74% ning vähetähtsaks pidajate osakaal vahemikus 6,0%–14,5%. Kui inimsuhetega seotud asjaolusid võib pidada „üldinimlikeks“, siis konkreetsete eluvajaduste puhul ilmneb suuremal määral vastajate individuaalsus. Sugude vahel selles grupis suuri erinevusi keskmises hinded ei esine, vaid looduelamusi hindasid naised 0,4 hindepunkti võrra tähtsamaks. Küll olid suuremad vahed sugude pingeridade vahel. Seksuaalsus oli meestel 5. ja naistel 10. kohal, looduselamused vastavalt 11. ja 7. kohal, heade raamatute lugemine 15. ja 9. kohal; aktiivne sportimine 9. ja 19. kohal ja seltskondlikkus 10. ja 18. kohal.

Keskmise hinde järgi jäävad vahemikku 2,9–3,4 järgmised tegevused: puhkusereisid (hinne 3,4), koosolemine lastega (3,4), kunstiga tegelemine (3,4), loomapidamine (3,4), koolitusreisid (3,3), arvuti ja interneti kasutamine suhtlemiseks ja tutvuste loomiseks (3,3), ajalehtede/ajakirjade lugemine (3,3), meditatiivsed- kontemplatiivsed kogemused (3,3), muuseumi, ooperi ja teatrikülastused (3,2), musitseerimine (3,2), käsitöö tegemine (2,9) ja ühiskondlik (sh vabatahtlik töö) tegevus (2,9).

Tabel Vilistlaste väärtushinnangud sooti

Tegevus/tunne	eesti vilistlaste küsitlus								hinne (tähtsus)				Jrk nr			
	väga tähtis	tähtis	kord nii kord naa	vähetahtis	tähtsusetu	Kokku	Osakaal		Kokku	sugu			Kokku	sugu		
							tähtis *	Tähtsusetu **		mees	naine	erinevus		mees	naine	erinevus
Koosolemine abikaasa või elukaaslasega (kalli inimesega) on mulle	87	51	10	4	0	152	90,8	2,6	4,5	4,2	4,6	0,4	1	2	2	0
Tunne, et olen vajalik/kasulik, on mulle	85	54	10	2	1	152	91,4	2,0	4,4	4,3	4,5	0,2	2	1	3	2
Tunne, et olen armastatud, on mulle	88	45	15	4	0	152	87,5	2,6	4,4	4,0	4,7	0,7	3	4	1	3
Sõpradega koosolemine on mulle	69	63	17	2	1	152	86,8	2,0	4,3	4,1	4,4	0,2	4	3	5	2
Teiste inimeste jaoks olemas olemine on mulle	67	63	18	2	2	152	85,5	2,6	4,3	3,9	4,5	0,6	5	7	4	3
Arvuti kasutamine igapäevaelus on mulle	52	59	30	7	2	150	74,0	6,0	4,0	3,9	4,1	0,1	6	6	6	0
Muusika kuulamine (MP3 mängijast, CD, telefonist, arvutist, raadiost) on mulle	48	50	39	15	0	152	64,5	9,9	3,9	3,9	3,9	0,0	7	8	8	0
Seksuaalsus on mulle	33	78	31	7	3	152	73,0	6,6	3,9	3,9	3,8	0,1	8	5	10	5
Looduselamused (matkamine, aiatöö vmt) on mulle	35	61	46	8	2	152	63,2	6,6	3,8	3,5	3,9	0,4	9	11	7	4
Täiendkoolitus, ametikoolitus on mulle	21	71	44	13	3	152	60,5	10,5	3,6	3,5	3,7	0,2	10	12	14	2
Heade raamatute lugemine on mulle	36	46	48	19	3	152	53,9	14,5	3,6	3,3	3,8	0,5	11	15	9	6
Osalemine koolitustel ja õppeüritustel on mulle	17	70	53	9	3	152	57,2	7,9	3,6	3,4	3,7	0,3	12	14	11	3
Diskussioonid vaimsetel teemadel on mulle	27	54	50	17	4	152	53,3	13,8	3,5	3,4	3,6	0,2	13	13	16	3
Aktiivne sportimine on mulle	22	55	60	13	2	152	50,7	9,9	3,5	3,6	3,5	0,2	14	9	19	10
Seltskondlikkus (peod, tantsimine) on mulle	26	45	65	15	1	152	46,7	10,5	3,5	3,6	3,5	0,1	15	10	18	8
Puhkusereisid on mulle	20	61	41	27	3	152	53,3	19,7	3,4	3,2	3,6	0,4	16	17	17	0
Koosolemine (oma või teiste) lastega on mulle	38	30	52	24	8	152	44,7	21,1	3,4	3,0	3,7	0,8	17	21	12	9
Kunstiga tegelemine on mulle	33	40	41	30	8	152	48,0	25,0	3,4	2,9	3,7	0,9	18	24	13	11
Loomapidamine (nii lemmikloomad kui põllumajandusloomad) on mulle	31	46	33	31	11	152	50,7	27,6	3,4	2,9	3,7	0,8	19	23	15	8
Koolitusreisid on mulle	9	62	58	13	10	152	46,7	15,1	3,3	3,1	3,4	0,4	20	20	20	0
Arvuti ja interneti kasutamine suhtlemiseks ja tutvuste loomiseks (suhtluskeskkondade ja -võrgustike kasutamine) veebis on mulle	27	35	54	24	10	150	41,3	22,7	3,3	3,2	3,4	0,2	21	18	22	4
Ajalehtede/ajakirjade lugemine on mulle	8	58	58	22	6	152	43,4	18,4	3,3	3,2	3,3	0,1	22	16	25	9
Meditatiivsed, kontemplatiivsed kogemused on mulle	20	51	40	29	12	152	46,7	27,0	3,3	3,1	3,3	0,2	23	19	24	5
Muuseumi, ooperi ja teatrikülastused on mulle	15	41	59	31	6	152	36,8	24,3	3,2	2,8	3,4	0,7	24	25	21	4
Musitseerimine on mulle	29	32	40	40	11	152	40,1	33,6	3,2	2,9	3,4	0,5	25	22	23	1
Käsitöö tegemine on mulle	12	33	59	31	17	152	29,6	31,6	2,9	2,5	3,2	0,7	27	29	26	3
Ühiskondlik (sh vabatahtlik töö) tegevus on mulle	6	28	78	32	8	152	22,4	26,3	2,9	2,6	3,1	0,5	26	28	27	1
Poliitiline tegevus on mulle	9	19	45	55	24	152	18,4	52,0	2,6	2,7	2,5	0,3	28	26	28	2
Sportiürituste külastamine on mulle	3	18	56	52	23	152	13,8	49,3	2,5	2,6	2,4	0,2	29	27	30	3
TV vaatamine on mulle	1	12	58	53	28	152	8,6	53,3	2,4	2,3	2,4	0,2	30	31	29	2
Kiire autosõit on mulle	6	10	41	54	41	152	10,5	62,5	2,3	2,5	2,1	0,4	31	30	31	1

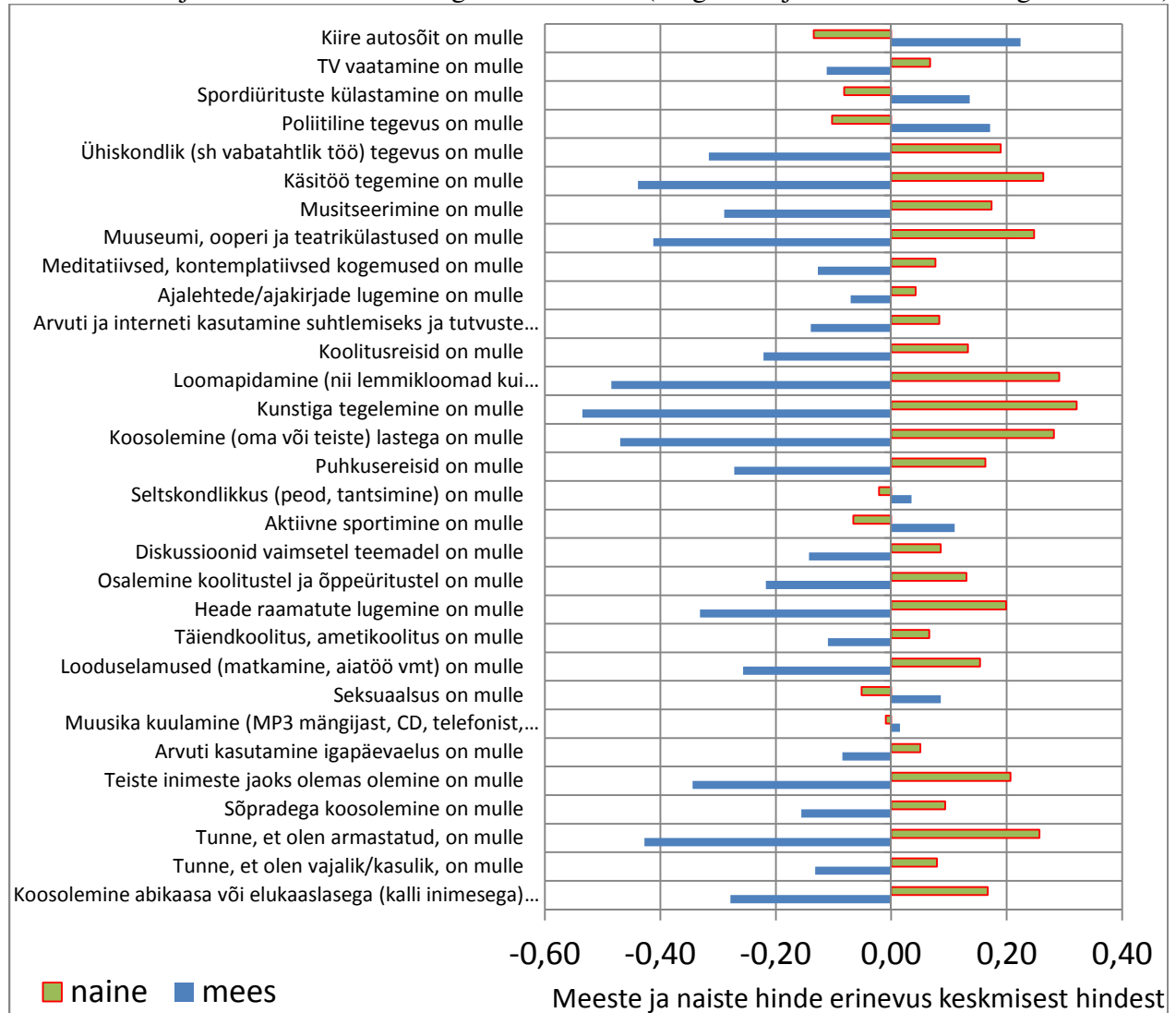
*Tähtis=väga tähtis+tähtis, **tähtsusetu=vähetahtis+tähtsusetu

Hinne=keskmine hinne 5-astmelisel skaalal, kus 5=väga tähtis kuni 1=tähtsusetu

Jrk nr – tegevuse/tunde järjekorranumber reastatuna hinde järgi suuremast väiksema väärtuseni

Viimati nimetatud grupis hakkab suurenema tegevust vähetähtsaks pidavate vastajate osakaal ehk veelgi suureneb tegevuste individuaalne tähendus konkreetsetele inimestele. Seejuures võib esile tuua, et pea pooled vastajatest peavad tähtsaks kunstiga tegelemist ja 40% musitseerimist ja muusikaürituste külastamist. Ka puhkusereiside ja loomapidamist tähtsaks pidavate vastajate arv ületas 50% ning 46,7% vastajatest on olulised koolitusreisid ja meditatiivsed kogemused. Igapäevast infohankimist kirjutavast meediast peab tähtsaks 43,4% ja IKT vahendite kasutamist suhtlemiseks 41,3%. Seejuures võib esile tuua, et arvuti kasutamist igapäevasteks toiminguteks peab tähtsaks 74% vastajatest. Arvuti ja andmeside võimaluste kasutamine on muutunud oluliseks igapäevaseks tarbeesemeks ning suhtlemine internetis ei ole alati kõige tähtsam selle kasutamise viis. Samas omab ka trükimeedia endiselt oma kohta teabe edastamisel noortele. Käsitöö ja ühiskondliku tegevuse puhul on seda tähtsaks ja tähtsusetuks pidajate osakaal peaaegu võrdne. Kokkuvõtvalt võib öelda, et suhteliselt paljudele vilistlastele on oluline kunstiline tegevus, reisimine, meditatiivsed kogemused, igapäevane info hankimine ja vahetamine ning loomapidamine.

Joonis Meeste ja naiste väärtushinnangute erinevused (kõigi vastajate keskmise hindegaga võrreldes)

Suhteliselt väikesed olid viimati käsitletud grupi sugudevahelised erinevused (tähtsuse hinde alusel) info hankimise ja meditatiivsete kogemuste tähtsuse puhul. Teiste tegevuste puhul pidasid naised tegevusi oluliselt tähtsamaks kui mehed: kunstiga tegelemisel 0,9 hindepunkti võrra, loomapidamise ja lastega koosolemise puhul 0,8, käsitöö ja kultuurürituste külastamise puhul 0,7 võrra. Pingeridade võrdlemisel sooti olid selles grupis suuremad erinevused kunstiga tegelemise puhul (meestel 24. koht ja naistel 13. koht), lastega koosolemise (21. ja 12. koht), ajalehtede lugemise (16. ja 25. koht)

ja loomapidamise puhul (23. ja 15. koht). Pingereas lähedasel kohal olid nii meestel kui naistel reisimine, musitseerimine ja ühiskondlik tegevus.

Kõige vähem tähtsateks hindasid vilistlased järgnevaid tegevusi: poliitiline tegevus (hinne 2,6), spordiürituste külastamine (2,5), TV vaatamine (2,4) ja kiire autosõit (2,3). Selles grupis on tegevust vähetähtsaks hindajate hulk tunduvalt suurem võrreldes tähtsaks pidajatega: nt TV vaatamist peab tähtsaks 8,6% ja vähetähtsaks 53,3%. Sooti on selles tegevuste grupis keskmine hinne kõrgem meestel nii poliitilise tegevuse, autosõidu kui ka spordiürituste külastamise puhul. Pingeridade võrdlusel on suurim vahe spordiürituste külastamise osas: meestel 27. koht ja naistel 30. koht.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et waldorfkoolide vilistlased hindavad kõrgelt inimsuhteid (hinne kõrgem kui 4). Järgnevad mitmesugused tegevused, mis on olulised vaimse, hingelise ja füüsilise tervise säilitamiseks ja parandamiseks, kuid mille puhul avalduvad enam vastajate individuaalsed vajadused (tähtsuse hinne vahemikus 2,9-4,0). Seejuures võib esile tuua küllalt suure kunstilisi tegevusi hindavate vilistlaste osakaalu. Madalaima tähtsusega on vastajatele poliitika osalemine, spordiürituste külastamine, TV vaatamine ja kiire autosõit: Naissoost vastajad hinnangud olid enamasti kõrgemad kui meessoost vastajatel. Vaid aktiivse sportimise, spordiürituste külastamise, poliitilise tegevuse ja kiire autosõidu puhul oli meeste keskmine hinne mõnevõrra kõrgem. Meeste ja naiste hinnangutes esineb olulisi erinevusi, kuid inimsuhted on tähtsuse pingerea tipus mõlema soo puhul.

Eluks oluliste tegevuste väärtustamise kõrval on oluline ka nende tegevustega tegelemise sagedus ehk kas väärtustatud tegevusi on võimalik kogeda. Eesti waldorfkoolide vilistlaste uuring seda aspekti ei uurinud. Arvestades küsitluse mahtu ja andmete kogumise meetodit (veebiküsitlus), mille käigus tuli küsimustik ühe korraga täita ja ei olnud võimalik selle juurde tagas vastama tulla, otsustati nende hinnangute küsimused välja jätta. Küll on seda aspekti käsitletud Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste uuringus ja Põhja-Ameerika waldorfkoolide vilistlaste uuringus. Järgnevas tabelis ja joonisel on esitatud nende uuringute tulemused kõrvuti Eesti vilistlaste küsitluse tulemustega. Seejuures ei saa andmeid otseselt võrrelda kuna vastajate profiil ei ole sarnane:

- Saksa ja Põhja-Ameerika puhul on tegemist gümnaasiumiastme lõpetajatega, Eesti uuringus osalesid ka põhikooli lõpetajad;
- Oluliselt erineb vastajate vanus; Saksamaa uuringust on tabelisse võrdluseks võetud noorim ehk Eesti vastajatele lähim vanusegrupp (542 vastajat, sünniaasta 1967–1974, vastamise ajal 30-37 aasta vanused), Ameerika puhul on esindatud tähtsuse puhul 487 ja kogemise sageduse puhul 483 vilistlaste vastused (kooli lõpetamise aasta 1943–2005 ehk vastajad vanuses 18-80 eluaastat); Eesti vilistlaste vanus vastamise hetkel oli 15-28 aastat.
- Arvestades Eesti olusid otsustati mõned küsimused Eesti küsitluses muuta. Saksamaa küsimus „Auametid on mulle“ asendati küsimusega „Ühiskondlik (sh vabatahtlik töö on mulle“; Saksa ja Ameerika küsitluse küsimust „Tegelemine antroposoofiliste teemadega“ muudeti Eestis küsitluses „Diskussioonid vaimsetel teemadel on mulle“. Pingeridade puhul tuleb arvestada, et Eesti küsitluses oli 2 lisaküsimust arvutikasutamisega seoses, Ameerika küsitluses oli küsimuste arv väiksem kui Saksamaa küsitluses (15 ja 29 küsimust vastavalt):
- Saksa ja Eesti keskmine hinne on arvutatud vastajate arvude järgi tähtsuse gruppides. Ameerika hinne on arvutatud protsentuaalse jagunemise alusel vastajate koguarvust. Lisaks olid Ameerika vastustes kokku liidetud vastused tähtsuse Puhul (väga tähtis ja tähtis ning vähetähtis ja tähtsusetu) ning kogemise puhul (väga sageli ja sageli ning harva ja ei kunagi); kuna vastused ei jagune gruppides enamasti ühtlaselt, siis see arvutus ei pruugi vastata tegelikule keskmisele hindele. Ameerika uuringu läbiviijatelt küsiti täpsemaid jaotusi, kuid kahjuks neid ei saadatud.

Tabel Eesti, Saksamaa ja Põhja-Ameerika waldorfkoolide vilistlaste väärtushinnangud

Tegevus/tunne	Hinne						Jrk nr											
	Eesti			Saksa (67-74)			Ameerika			Eesti			Saksa (67-74)			Ameerika		
	tähtsus	tähtsus	kogemise sagedus	erinevus	tähtsus	kogemise sagedus	erinevus	tähtsus	tähtsus1***	erinevus Saksaga	tähtsus	kogemise sagedus	erinevus	tähtsus	kogemise sagedus	erinevus		
Koosolemine abikaasa või elukaaslasega (kalli inimesega)	4,5	4,7	4,1	0,5				1	1	0	1	2	1					
Tunne, et olen vajalik/kasulik	4,4	4,0	4,0	0,0				2	2	7	9	3	6					
Tunne, et olen armastatud	4,4	4,6	4,2	0,3				3	3	1	2	1	1					
Sõpradega koosolemine	4,3	4,4	3,8	0,6	4,2	4,1	0,1	4	4	1	3	4	1	1	1	0		
Teiste inimeste jaoks olemas olemine	4,3	4,0	3,7	0,3				5	5	5	10	6	4					
Arvuti kasutamine igapäevaelus	4,0							6										
Muusika kuulamine	3,9	3,5	3,6	0,1	3,4	4,1	0,7	7	6	10	16	8	8	7	2	5		
Seksuaalsus	3,9	4,1	3,7	0,5				8	7	2	5	7	2					
Looduselamused	3,8	4,1	3,5	0,5				9	8	1	7	9	2					
Täiendkoolitus, ametikoolitus	3,6	4,0	3,3	0,8				10	9	1	8	13	5					
Heade raamatute lugemine	3,6	4,1	3,5	0,7	4,1	3,9	0,2	11	10	6	4	10	6	2	3	1		
Osalemine koolitustel ja õppeüritustel	3,6	3,2	2,6	0,6				12	11	9	20	20	0					
Diskussioonid vaimsetel teemadel**	3,5	2,4	2,3	0,1	2,4	2,2	0,2	13	12	15	27	25	2	12	14	2		
Aktiivne sportimine	3,5	3,8	3,3	0,5	3,3	3,3	0,1	14	13	1	12	12	0	9	7	2		
Seltskondlikkus	3,5	3,7	3,1	0,6				15	14	0	14	15	1					
Puhkuseraisid	3,4	3,8	3,0	0,8				16	15	2	13	17	4					
Koosolemine (oma või teiste) lastega	3,4	4,1	3,4	0,7	3,9	3,4	0,5	17	16	10	6	11	5	3	5	2		
Kunstiga tegelemine	3,4	3,5	2,8	0,7	3,8	3,5	0,3	18	17	0	17	19	2	4	4	0		
Loomapidamine	3,4	2,7	2,4	0,3	3,3	3,3	0,1	19	18	7	25	23	2	10	6	4		
Koolitusreisid	3,3	3,1	2,3	0,8				20	19	2	21	26	5					
Arvuti ja interneti kasutamine suhtlemiseks ja tutvuste loomiseks veebis	3,3							21										
Ajalehtede/ajakirjade lugemine	3,3	3,9	3,7	0,2				22	20	9	11	5	6					
Meditatiivsed, kontemplatiivsed kogemused	3,3	2,9	2,5	0,4	3,3	3,0	0,3	23	21	2	23	21	2	8	11	3		
Muuseumi, ooperi ja teatrikülastused	3,2	3,5	2,8	0,7	3,7	3,3	0,4	24	22	7	15	18	3	5	8	3		
Musitseerimine	3,2	3,3	2,4	0,8	3,2	2,8	0,4	25	23	4	19	22	3	11	12	1		
Käsitöö tegemine	2,9	3,4	3,0	0,4	3,4	3,2	0,2	26	24	6	18	16	2	6	9	3		
Ühiskondlik tegevus*	2,9	3,0	2,4	0,6				27	25	3	22	24	2					
Poliitiline tegevus	2,6	2,4	1,8	0,6				28	26	0	26	29	3					
Spordiürituste külastamine	2,5	2,0	2,1	0,1	2,0	2,3	0,3	29	27	1	28	28	0	14	13	1		
TV vaatamine	2,4	2,8	3,2	0,5	2,2	3,1	0,9	30	28	4	24	14	10	13	10	3		
Kiire autosõit	2,3	2,0	2,2	0,2	1,8	2,2	0,4	31	29	0	29	27	2	15	15	0		

*Saksa küsitluses: Auametid on mulle, ** Saksa ja Põhja-Ameerika küsitluses: Tegelemine antroposoofiliste teemadega on mulle; *** Ilma infotehnoloogia kasutamist puudutavate küsimusteta

Hinne=keskmine hinne 5-astmelisel skaalal, kus 5=väga tähtis kuni 1=tähtsusetu ning 5=väga sageli kuni 1=mitte kunagi, **Jrk nr** – tegevuse/tunde järjekorranumber reastatuna hinde järgi

Kollasega on esile tõstetud suuremad erinevused

Eeltoodud tabelis on esitatud keskmine hinne (5 astmelisel skaalal) ja järjekorra number pingereas (hinde järgi) riigiti. Kõrvutades riikide andmeid võib täheldada mitmeid erinevusi, mille põhjustajaks võivad olla nii tegelikud erinevused vastavas kultuuriruumis aga ka vastajate erinevast vanusest tulenevad erinevused. Seega tuleks seda võrdlust kasutada mitte konkreetsete erinevuste selgitamiseks riikide vahel vaid pigem mõtteaineks väärtushinnangute olulisusest ja nende muutumisest. Olulisemaks võib pidada tegevuste tähtsuse ja nende kogemise erinevuste võrdelemist Põhja-Ameerika ja Saksamaa uuringute puhul.

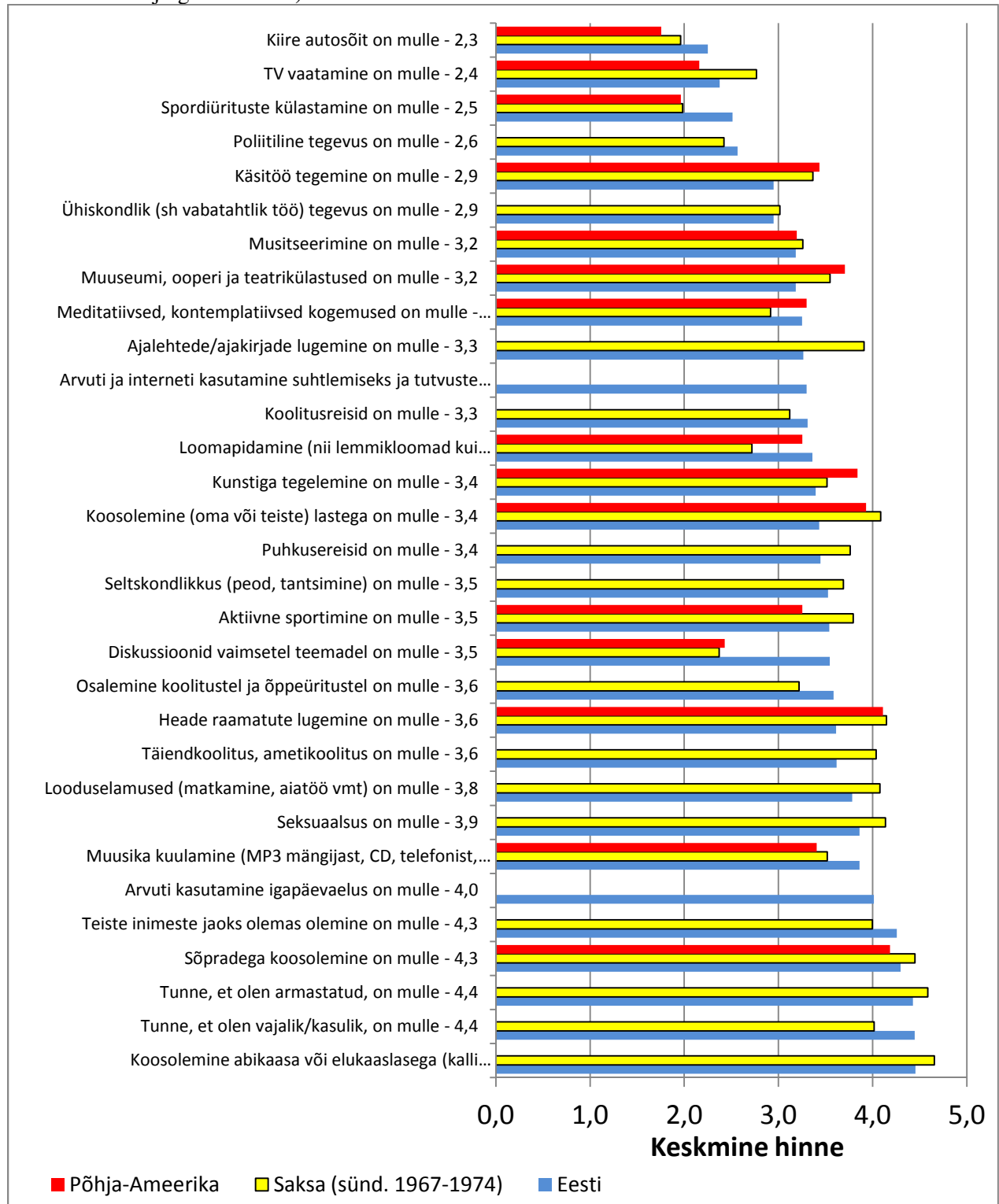
Sarnaselt Eesti vilistlastega hindavad ka Saksamaa ja Ameerika vilistlased kõrgelt inimsuhetega seotud tegevusi/tundeid. Nende puhul on keskmise hinde väärtus üle 4. Saksamaa vilistlaste puhul olid kõrgeimad tähtsuse hinded „kalli inimesega koosolemise“ (4,7), „tunde, et olen armastatud“ (4,6), „sõpradega koosolemise“ (4,4) ja „lastega koosolemise“ (4,1) puhul; ka Ameeriklastel oli kõrgeim hinne „sõpradega koosolemise“ (4,2) puhul. Sarnaselt on eri riikides madalaimad hinded antud pingerea lõpus. Kõigis riikides peetakse vähemtähtsateks kiiret autosõitu, TV vaatamist ja spordiürituste külastamist, Saksamaa ja Eesti puhul ka poliitilist tegevust.

Saksamaa vastuste puhul torkab võrreldes Eesti vastustega silma, et inimsuhetega sama kõrgelt on hinnatud ka mitmeid teisi tegevusi nagu seksuaalsus (keskmine hinne 4,1), looduselamused (4,1), heade raamatute lugemine (4,1), täiendkoolitused (4,0) ja ajalehtede/ajakirjade lugemine (3,9). Suhteliselt vähem hinnatakse muusika kuulamist (3,5), loomapidamist (2,7) ja meditatiivseid kogemusi (2,9). Ameerika vastuste puhul on võrreldes Eesti vastustega kõrgemalt hinnatud raamatute lugemist (4,1), lastega koosolemist (3,9), kunstiga tegelemist (3,8), käsitöö tegemist (3,4) ja kultuuriürituste külastamist (3,7), vähem aga muusika kuulamist (3,4), spordiürituste külastamist (2,0) ja kiiret autosõitu (1,8). Saksamaa vastuste puhul on suurimad erinevused tegevuse tähtsuse ja kogemise sageduse hinde vahel reisimise ja täiendkoolituse (hinde erinevus mõlemal 0,8), raamatute lugemise, lastega koosolemise, kunstiga tegelemise ja kultuuriürituste külastamise (0,7), ühiskondliku tegevuse (auametid), poliitilise tegevuse, õppeüritustel osalemise ja sõpradega koosolemise (0,6) puhul. Enamasti on kogemise hinne madalam kui tähtsuse hinne, vaid muusika kuulamise, spordiürituste külastamise, TV vaatamise ja kiire autosõidu puhul on kogemise hinne kõrgem tähtsusest. Tähtsuse ja kogemise hinne on sarnane „tunde, et olen vajalik“, muusika kuulamise, antroposoofiliste teemadega tegelemise, ajalehtede lugemise ja spordiürituste külastamise puhul. Ameerika vastuste puhul on need vahed hinnete vahel väiksemad. Suurim on seal erinevus TV vaatamise (erinevus 0,9 kogemise kasuks), muusika kuulamise (0,7 kogemise kasuks) ja lastega koosolemise (0,5 tähtsuse kasuks) puhul. Tulemuste põhjal võib väita, et Ameerika vastajate puhul on tegevuse tähtsus leidnud mõnevõrra paremini väljenduse ka elutegevustes.

Keskmise hinde alusel koostatud järjekorra pingeridade võrdlemisel võib esile tuua järgnevaid tähelepanekuid:

- Saksamaa vastuste puhul on kogemise sagedus võrreldes tähtsusega pingereas tunduvalt kõrgemal „tunde, et olen vajalik“ (erinevus pingereas 6 kohta), teiste inimeste jaoks olemasolemise (4), muusika kuulamise (8), ajalehtede lugemise (6) ja TV vaatamise (10) puhul; tähtsuse pingereas võrreldes kogemise sagedusega on tunduvalt kõrgemal raamatute lugemise (5), koolitustel osalemise (6), puhkuseraiside (4) ja lastega koosolemise (5) puhul.
- Ameerika vastuste puhul on kogemise sagedus tähtsusest pingereas tunduvalt kõrgem muusika kuulamise (erinevus 5 kohta), loomapidamise (4) ja TV vaatamise (3) puhul; tähtsus on suhteliselt kõrgemal positsioonil meditatiivsete kogemuste (3), kultuuriürituste külastamise (3), musitseerimise (3) ja käsitöö (3) puhul.
- Võrreldes Eesti ja Saksamaa vastajate tähtsuse hinnangute pingerida, siis suuremad erinevused on: Eesti pingereas koht kõrgem – „tunne, et olen vajalik“ (erinevus 7 kohta), teiste inimeste jaoks olemasolemine (5), muusika kuulamine (10), diskussioonid vaimsetel teemadel (15, küsimus ei olnud sama, Saksamaal: tegelemine antroposoofiliste teemadega) ja loomapidamine (7); Saksamaa pingereas koht kõrgem – raamatute lugemine (6), koosolemine lastega (10), ajalehtede lugemine (9), kultuuriürituste külastamine (7) ja käsitöö tegemine (6).

Joonis Tegevuste tähtsus Eesti, Saksamaa ja Põhja-Ameerika waldorfkoolide vilistlastele (Eesti vastajate keskmise hinde järgi reastatuna)

*Saksa küsitluses: „Ühiskondlik töö on mulle“ asemel oli „Auametid on mulle“,

** Saksa ja Põhja-Ameerika küsitluses: „Diskussioonid vaimsetel teemadel“ asemel oli „Tegelemine antroposoofiliste teemadega on mulle“

Lisaks väärtushinnangutele on oluline, kas vilistlased tunnevad huvi maailmas toimuvate sündmuste suhtes ehk kas nad on huvitatud maailmas toimuvast. Selle selgitamiseks paluti vilistlastel hinnata, kas nad hangivad regulaarselt infot aktuaalsete päevateemade kohta. Tulemused on esitatud järgnevas tabelis sooti ja vilistlaste ajakirjanduse tarbimise ning arvuti kasutamise olulisuse järgi.

Kõigist vastajatest 61,8% hangib regulaarselt infot päevateemade kohta ja 38,2% ei tee seda regulaarselt. Samas tuleb rõhutada, et küsimuse vastused ei võimalda otseselt hinnata huvi maailmasündmuste vastu, vaid info hankimise regulaarsust. Mehed on info hankimisel aktiivsemad (66,7% meestest hangib infot regulaarselt) kui naised (58,9% hangib infot regulaarselt). Ajalehtede ja ajakirjade lugemise tähtsus mõjutab ka üldist info hankimist: mida olulisem on vastajale trükimeedia tarbimine, seda enam on nende hulgas ka info regulaarseid hankijaid. Näiteks oli ajalehtede/ajakirjade lugemist väga tähtsaks pidajate hulgas regulaarselt info hankijaid 87,5%, tähtsaks pidajate korral 81% ja kahtlejate hulgas 48,3%. Samas suureneb tähtsuse vähenemisel info regulaarselt mittehankijate osakaal. Ajakirjanduse tähtsuse hinne oli selgelt kõrgem regulaarsetel infohankijatel (3,5) võrreldes mittehankijatega (2,8). Sarnased suundumused kehtivad ka arvuti kui ühe igapäevase info hankimise kanali kasutamise tähtsuse puhul ehkki erinevused on mõnevõrra väiksemad. Arvuti kasutamist väga tähtsaks pidajate hulgas oli info regulaarselt hankijaid 69,2%, tähtsaks pidajatest 62,7%, kahtlejatest 56,7% ja vähetähtsaks pidajatest 28,6%; tähtsusetuks pidajatest ei hangi keegi regulaarset infot päevateemade kohta. Ka keskmine hinne arvuti tähtsuse osas erineb mõnevõrra vähem – regulaarsetel infohankijatel 4,1 ja mittehankijatel 3,8.

Tabel Info hankimine päevateemade kohta soo, ajakirjanduse tarbimise ja arvuti kasutamise olulisuse järgi

Sugu	Kas hangite regulaarselt teavet aktuaalsete päevateemade kohta				
	Vastajate arv			Osakaal	
	jah	ei	Kokku	jah	ei
mees	38	19	57	66,7	33,3
naine	56	39	95	58,9	41,1
Kokku	94	58	152	61,8	38,2
Osakaal	61,8	38,2	100,0		
Ajalehtede/ ajakirjade lugemine on mulle	jah	ei	Kokku	jah	ei
väga tähtis	7	1	8	87,5	12,5
tähtis	47	11	58	81,0	19,0
kord nii kord naa	28	30	58	48,3	51,7
vähetähtis	12	10	22	54,5	45,5
tähtsusetu		6	6	0,0	100,0
Kokku	94	58	152	61,8	38,2
Hinne	3,5	2,8	3,3		
Arvuti kasutamine igapäevaelus	jah	ei	Kokku	jah	ei
väga tähtis	36	16	52	69,2	30,8
tähtis	37	22	59	62,7	37,3
kord nii kord naa	17	13	30	56,7	43,3
vähetähtis	2	5	7	28,6	71,4
tähtsusetu		2	2	0,0	100,0
vastus puudub	2		2	100,0	0,0
Kokku	94	58	152	61,8	38,2
Hinne	4,1	3,8	4,0		

Inimeste elufilosoofiale ja maailmavaatele annab põhitooni tema suhe ümbritseva maailmaga ehk kuidas inimene end keskkonnas tajub ja seostab ennast maailmaga. Üheks selle asjaolu kirjeldajaks on inimese religioossus. Küsitluses ei palutud nimetada kuulumist religioossetesse ühendustesse või nimetada maailmavaadet. Küll paluti vastata kahele valdkonda puudutavale küsimusele:

- Ma olen veendunud kõrgema jõu/vaimse maailma olemasolus;
- Mõte kõrgemast kosmilisest korrast annab mulle elu mõtte ja suuna.

Vastata sai skaalal nõustun-ei nõustu. Tulemused on esitatud sooti ning meditatiivsete kogemuste ja vaimsete diskussioonide tähtsustamise järgi järgnevatel tabelitel.

Vaimse maailma või kõrgema jõu olemasoluga nõustub 57,9% vastajatest, seejuures on selles veendunud enam naised (65,3%) kui mehed (45,6%). Selge seos on meditatiivsete kogemuste tähtsuse ja vaimse maailma olemasolemise veendumise vahel. Nii on meditatiivseid kogemusi väga tähtsaks

pidajate hulgas 90% vaimse maailma olemasolus veendunud, tähtsaks pidajatest 62,7%, ja kahtlejatest 60,0%. Vähetähtsaks ja tähtsusetuks pidajate puhul oli vaimse maailma olemasolus veendunute osakaal samal tasemel (vastavalt 34,55% ja 33,3%). Vastupidiselt suureneb vaimse maailma olemasoluga mittenõustujate osakaal meditatiivsete kogemuste tähtsuse vähenemisel. Selge erinevus on ka meditatiivsete kogemuste tähtsuse hinde: vaimse maailma olemasolu kinnitajatel 3,6 ja eitajatel 2,7. Samasuguseid seoseid võib täheldada ka vaimsete diskussioonide tähtsuse puhul. Vaimse maailma olemasolus veendunud oli vaimseid diskussioone väga tähtsaks pidajate hulgas 70,4%, tähtsaks pidajatest 63%, kahtlejatest 54%, vähetähtsaks pidajatest 41,2% ja tähtsusetuks pidajatest 25%. Samamoodi suureneb vaimse maailma olemasolu eitajate osakaal vaimsete diskussioonide tähtsuse vähenemisel. Erinevus on ka vaimsete diskussioonide tähtsuse hinde: vaimse maailma olemasolu kinnitajatel on see 3,7 ja eitajatel 3,3. Seega võib väita, et meditatiivseid kogemusi hindavad enam vaimse maailma olemasolus veendunud inimesed, samas vaimsetel teemadel diskussioonide osas ei ole seos nii selge ehk need teemad on sageli olulised ka vaimse maailma eitajatele. Nii on vaimse maailma eitajate seas meditatiivsete kogemuste vähetähtsaks (vähetähtis ja tähtsusetu kokku) pidajaid 42,2% , samas kui vaimseid diskussioone vähetähtsaks pidajaid poole vähem (20,3%). Oma maailmavaate kujundamine aga ka teistega selle üle arutamine on vastajatele üsna tähtis eluaspekt.

Tabel Vaimse maailma olemasolu tunnistamine soo, meditatiivsete kogemuste ja vaimsete diskussioonide olulisuse järgi

Sugu	Ma olen veendunud kõrgema jõu/vaimse maailma olemasolus				
	Vastajate arv			Osakaal	
	nõustun	ei nõustu	Kokku	nõustun	ei nõustu
mees	26	31	57	45,6	54,4
naine	62	33	95	65,3	34,7
Kokku	88	64	152	57,9	42,1
Osakaal	57,9	42,1	100,0		
meditatiivsed/kontemplatiivsed kogemused on mulle	nõustun	ei nõustu	Kokku	nõustun	ei nõustu
väga tähtis	18	2	20	90,0	10,0
tähtis	32	19	51	62,7	37,3
kord nii kord naa	24	16	40	60,0	40,0
vähetähtis	10	19	29	34,5	65,5
tähtsusetu	4	8	12	33,3	66,7
Kokku	88	64	152	57,9	42,1
Hinne	3,6	2,8	3,3		
Diskussioonid vaimsetel teemadel	nõustun	ei nõustu	Kokku	nõustun	ei nõustu
väga tähtis	19	8	27	70,4	29,6
tähtis	34	20	54	63,0	37,0
kord nii kord naa	27	23	50	54,0	46,0
vähetähtis	7	10	17	41,2	58,8
tähtsusetu	1	3	4	25,0	75,0
Kokku	88	64	152	57,9	42,1
Hinne	3,7	3,3	3,5		

Inimese elufilosoofia puhul omab tähtsust asjaolu kuivõrd inimene oma maailmavaadet ka elus järgib ehk kuidas see mõjutab tema käitumist ja eesmärgi. Järgnevas tabelis on esitatud vastajate hinnangud asjaolule „mõte kõrgemast kosmilisest korrast annab mulle elu mõtte ja suuna“. Väitega nõustub 24,3% vastajatest, seejuures on ka selle küsimuse puhul nõustujate seas enam naisi (26,3% vastanud naistest) kui mehi (21,1%). Sarnaselt eelmise küsimusega on olemas seos meditatiivsete kogemuste tähtsuse ja kõrgema kosmilise korra tähtsuse vahel. Meditatiivseid kogemusi väga tähtsaks pidajate hulgas on 60% kosmilist korda oma elus tähtsaks pidajaid, tähtsaks pidajatest 29,4% ja kahtlejatest 20,0%. Vähetähtsaks ja tähtsusetuks pidajate puhul oli kosmilist korda oma elu suunavaks pidajate osakaal väike (vastavalt 6,9% ja 0%). Vastupidiselt suureneb kosmilise korra tähenduse mittetähtsustajate osakaal meditatiivsete kogemuste tähtsuse vähenemisel. Ilmneb

ka selge erinevus meditatiivsete kogemuste tähtsuse hinde: kosmilise korra tähtsuse hindajatel on hinne 4,0 ja eitajatel 3,0. Sarnaseid seoseid võib täheldada ka vaimsete diskussioonide tähtsuse puhul. Seejuures on käesoleva küsimuse puhul vahed meditatiivsete kogemuste ja vaimsete diskussioonide tähtsuse hinnangute vahel väiksemad kui eelmise küsimuse puhul. Kõrgema kosmilise korra tähendust kõrgelt hindajaid on vaimseid diskussioone väga tähtsaks pidajate hulgas 51,9%, tähtsaks pidajatest 25,9%, kahtlejatest 14%, vähetahtsaks pidajatest 11,8% ja tähtsusetuks pidajatest 0%. Sarnaselt suureneb kosmilise korra vähetahtsaks pidajate osakaal vaimsete diskussioonide tähtsuse vähenemisel. Samasuunaline erinevus on ka vaimsete diskussioonide tähtsuse hinde: kosmilise korra tähenduse hindajatel on see 4,1 ja eitajatel 3,4. Nii meditatiivseid kogemusi kui ka vaimsetel teemadel diskussioone hindavad oluliselt kõrgemalt kosmist korda väga tähtsaks pidavad inimesed. Kuigi kõrgema kosmilise korra olulisust oma elus tunnistavate vastajate osakaal (24,3%) on tunduvalt väiksem kui vaimse maailma olemasolu tunnistajate osakaal (57,9%), omab see asjaolu veerandi vastajate elus olulist tähendust.

Tabel Kõrgema kosmilise korra idee mõju vilistlaste elule soo, meditatiivsete kogemuste ja vaimsete diskussioonide olulisuse järgi

Sugu	Mõte kõrgemast kosmisest korrast annab mulle elu mõtte ja suuna				
	Vastajate arv			Osakaal	
	nõustun	ei nõustu	Kokku	nõustun	ei nõustu
mees	12	45	57	21,1	78,9
naine	25	70	95	26,3	73,7
Kokku	37	115	152	24,3	75,7
Osakaal	24,3	75,7	100,0		
meditatiivsed/kontemplatiivsed kogemused on mulle	nõustun	ei nõustu	Kokku	nõustun	ei nõustu
väga tähtis	12	8	20	60,0	40,0
tähtis	15	36	51	29,4	70,6
kord nii kord naa	8	32	40	20,0	80,0
vähetahtis	2	27	29	6,9	93,1
tähtsusetu		12	12	0,0	100,0
Kokku	37	115	152	24,3	75,7
Hinne	4,0	3,0	3,3		
Diskussioonid vaimsetel teemadel	nõustun	ei nõustu	Kokku	nõustun	ei nõustu
väga tähtis	14	13	27	51,9	48,1
tähtis	14	40	54	25,9	74,1
kord nii kord naa	7	43	50	14,0	86,0
vähetahtis	2	15	17	11,8	88,2
tähtsusetu		4	4	0,0	100,0
Kokku	37	115	152	24,3	75,7
Hinne	4,1	3,4	3,5		

Kokkuvõte Waldorfkoolide vilistlased hindavad kõrgelt inimsuhteid. Tähtsuselt järgnevad mitmesugused tegevused, mis on olulised vaimse, hingelise ja füüsilise tervise säilitamiseks ja parandamiseks, kuid mille puhul avalduvad enam vastajate individuaalsed vajadused. Seejuures võib esile tuua küllalt suure kunstilisi tegevusi hindavate vilistlaste osakaalu. Madalaima tähtsusega on vastajatele poliitikas osalemine, spordiürituste külastamine, TV vaatamine ja kiire autosõit: Naissoost vastajad hinnangud olid enamasti kõrgemad kui meessoost vastajatel. Vaid aktiivse sportimise, spordiürituste külastamise, poliitilise tegevuse ja kiire autosõidu puhul oli meeste keskmine hinne mõnevõrra kõrgem. Meeste ja naiste hinnangutes esineb olulisi erinevusi, kuid inimsuhted on tähtsuse pingerea tipus mõlema soo puhul. Sarnaselt Eesti vilistlastega hindavad ka Saksamaa ja Ameerika vilistlased kõrgelt inimsuhetega seotud tegevusi/tundeid. ning vähemtähtsateks kiiret autosõitu, TV vaatamist ja spordiürituste külastamist. Kõigist vastanud Eesti vilistlastest 61,8% hangib regulaarselt infot päevateemade kohta. Vaimse maailma või kõrgema jõu olemasoluga nõustub 57,9% vastajatest, kusjuures meditatiivsete kogemuste ja vaimsetel teemadel diskussioonide hindajate hulgas on nõustujaid rohkem. Mõte kõrgemast kosmisest korrast annab elule mõtte ja suuna veerandile vilistlastest.

8. Hinnang waldorfkoolile ja oma kooliajale

Lisaks waldorfkoolide vilistlaste elukäigule ja väärtushinnangutele uuriti küsitluses vilistlaste üldiseid hinnanguid waldorfkoolile, oma kooliajale ning kooli rollile elupädevuste kujunemisel. Kokku esitati üldiste hinnangute osas 21 küsimust, kooliaja kohta 30 ja elupädevuste kujunemise kohta küsimust. Kõigile küsimustele tuli vastata 5-astmelisel skaalal (5–nõustun väitega täielikult kuni 1–ei nõustu üldse, vastata sai ka „ei oska vastata“). Vastuste põhjal arvutati keskmine hinne, mille alusel on reastatud tabelites ka erinevad väited suuremast hindest väiksemani. Tabelis on esitatud ka väitega nõustujate (vastused „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ kokku) ja mittenõustujate (vastused „pigem ei nõustu“ ja „ei nõustu üldse“ kokku) osakaalud vastajate koguarvust. Keskmine hinne ja järjekorra number pingereas arvutati eraldi mees- ja naissoost vastajatele, samuti esitatakse tabelis nende näitajate erinevus sugude vahel. Lisaks esitatakse võrdlus Saksa waldorfkoolide vilistlaste andmetega. Analoogiliselt väärtushinnangute andmetega tuleb vastuste võrdlemisel silmas pidada asjaolu, et

- Saksamaa uuringu puhul on tegemist gümnaasiumiastme lõpetajatega, Eesti uuringus osalesid ka põhikooli lõpetajad;
- Oluliselt erineb vastajate vanus; Saksamaa uuringust on tabelisse võrdluseks võetud noorim ehk Eesti vastajatele lähim vanusegrupp (542 vastajat, sünniaasta 1967–1974, vastamise ajal 30-37 aasta vanused), Eesti vilistlaste vanus vastamise hetkel oli 15–28 aastat.
- Üht küsimust Eesti küsitluses muudeti. Saksamaa küsitluse väide „Kool oli minu jaoks hädavajalik faas, et teha pärast seda, mida mulle meeldib“ asendati väitega „Waldorfkoolis käimine mõjutas oluliselt minu elukäiku“. Pingeridade puhul tuleb arvestada, et Eesti küsitluses oli 4 lisaküsimust võrreldes Saksamaa küsitlusega:
 - Waldorfkooli õpilaste ja õpetajate vahel oli hea läbisaamine;
 - Olen rahul waldorfkoolis omandatud teadmiste ja oskustega;
 - Koolikaaslastest on saanud sõbrad, kellest olen hiljemgi tuge leidnud;
 - Waldorfkoolis omandatud haridus on võimaldanud elus hästi hakkama saada.

Seega tuleb riikidevahelist võrdlust käsitleda pigem indikatiivsena kui konkreetsete trendide esitajana. Esimeses alapeatükis esitatakse üldised hinnangud waldorfkoolile, teises alapeatükis hinnangud kooliajale ning kolmandas alapeatükis samu küsimusi käsitletakse temaatiliselt grupeerituna, kus võimalusel on lisatud ka waldorfkoolide lapsevanemate ja õpetajate hinnangud. Neljandas alapeatükis on esitatud vilistlaste hinnangud kooli rolli kohta elupädevuste kujundamisel.

8.1 Üldised hinnangud waldorfkoolile

Kokku esitati küsitluses 21 väidet waldorfkooli kohta. Väited olid nii õpilaste üldise rahulolu (inimsuhted, haridus) kui ka waldorfkooli iseloomulike joonte⁴ kohta (põhitund perioodõppe kujul, 8. klassini üks klassiõpetaja, kujundav hindamine, kunstiliste ainete suurem osakaal), waldorfkooli avatuse ja koha kohta haridussüsteemis. Väited olid esitatud nii positiivselt (nt „waldorfkoolid pakuvad kõigile õpilastele võrdseid haridusvõimalusi“) kui ka negatiivselt sõnastatuna (nt „waldorfkoolides antakse liiga vähe üldteadmisi“).

Kõige kõrgemalt hindasid vastajad väidet „Waldorfkooli õpilaste ja õpetajate vahel oli hea läbisaamine“, selle väitega oli nõus 91% vastajatest ning ei olnud nõus 1% ning keskmine hinne oli 4,3. Seega kogesid vilistlased koolis soodsaid inimsuhteid, mis olid väga kõrgel kohal ka vilistlaste väärtushinnangutes. Keskmise hinne 4,3 sai vastajatelt ka väide „waldorfkoolides kasutatav põhitund epohhi (perioodõppe) vormis on mõttekas“, selle väitega oli nõus 84% vastajatest ja ei olnud nõus 3%. Põhitund on kõikides maailma waldorfkoolides 1.–12. klassini kasutatav 1,5-2 tunni pikkune tund koolipäeva alguses, mida võib pidada waldorfkooli üheks iseloomulikuks tunnuseks.

⁴ Waldorfkooli põhimõtete kohta vaata uuringust „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ (peatükk 6.2) ning käesoleva uuringu lisa 6. Steiner-waldorfhariidus Euroopas. Põhimõtete ja püüdluste avaldus ja lisa 7. Waldorf/steinerkoolide rahvusvaheline konverents (Haagi ring) poolt koostatud waldorfpedagoogika oluliste tunnuste kirjeldus

Tabel Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnangud waldorfkoolile sooti

Tegevus	Eesti vilistlaste küsitlus							Osa-kaal		hinne (tähtsus)				Jrk nr		
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõus*	ei ole nõus**	kokku	sugu			mees	naine	erinevus
											mees	naine	vahe			
Waldorfkooli õpilaste ja õpetajate vahel oli hea läbisaamine	67	71	13	1	0	0	152	91	1	4,3	4,3	4,4	0,1	1	1	0
Waldorfkoolides kasutatav põhitund epohhi (perioodõppe) kujul on mõttekas	68	59	17	4	0	4	152	84	3	4,3	4,2	4,3	0,2	2	2	0
Waldorfkoolid pakuvad kõigile õpilastele võrdseid haridusvõimalusi	52	71	19	3	1	6	152	81	3	4,2	4,0	4,2	0,2	5	4	1
Olen rahul waldorfkoolis omandatud teadmiste ja oskustega	58	63	26	4	1	0	152	80	3	4,1	3,9	4,3	0,4	7	3	4
Waldorfkoolides kasutatav kuni 8. klassini ühe klassiõpetaja printsiip on hea	61	45	25	9	2	10	152	70	7	4,1	3,8	4,2	0,4	8	5	3
Waldorfkoolides õpetatakse ka lapsi, kes tavakoolis hakkama ei saaks	45	75	20	5	5	2	152	79	7	4,0	4,1	3,9	0,1	4	7	3
Koolikaaslastest on saanud sõbrad, kellest olen hiljemgi tuge leidnud	61	43	32	12	3	1	152	68	10	4,0	4,1	3,9	0,3	3	8	5
Waldorfkoolis omandatud haridus on võimaldanud elus hästi hakkama saada	46	54	44	4	3	1	152	66	5	3,9	3,7	4,0	0,3	9	6	3
Et waldorfkoolides kuni 8. klassini hindeid ei ole, on mulle sümpaatne	51	56	25	8	9	3	152	70	11	3,9	3,9	3,9	0,1	6	9	3
Waldorfkoolid on parimad koolid, mida tean	42	42	45	17	4	2	152	55	14	3,7	3,6	3,7	0,2	12	10	2
Waldorfkoolid on uuemate pedagoogiliste suundumuste suhtes avatud	15	53	34	9	0	41	152	45	6	3,7	3,6	3,7	0,1	11	11	0
Waldorfkoolid on sisu poolest tugevasti Rudolf Steineri antroposoofiast kujundatud	13	53	31	7	1	47	152	43	5	3,7	3,7	3,7	0,0	10	13	3
Waldorfkoolid on kõigi maailma religioonide suhtes avatud	24	64	28	15	6	15	152	58	14	3,6	3,5	3,7	0,2	13	12	1
Waldorfkoolid nõuavad õpetajatelt liiga palju hõivatust ja kaastööd	12	26	49	25	9	31	152	25	22	3,1	3,2	3,0	0,3	14	14	0
Waldorfkoolid on liiga vähe saavutustele/tulemustele orienteeritud	6	20	52	43	15	16	152	17	38	2,7	2,8	2,6	0,1	15	15	0
Waldorfkoolid on liiga ühekülgsest kunstilisele orienteeritud	4	22	36	48	38	4	152	17	57	2,4	2,7	2,2	0,5	16	17	1
Waldorfkoolides antakse liiga vähe üldteadmisi	0	17	30	67	31	7	152	11	64	2,2	2,3	2,2	0,1	18	16	2
Waldorfkoolid peaksid end põhjalikult muutma	3	11	26	64	35	13	152	9	65	2,2	2,4	2,0	0,3	17	18	1
Waldorfkoolides käivad eelkõige kõrgema sissetulekuga vanemate lapsed	0	5	26	67	44	10	152	3	73	1,9	1,9	2,0	0,1	19	19	0
Waldorfkoolid ei tule piisavalt toime üksikute õpilaste individuaalsete võimete ja vajaduste arvestamisega	1	3	24	58	61	5	152	3	78	1,8	1,9	1,8	0,1	20	20	0
Õieti öeldes ei eristu waldorfkoolid tavakoolidest (riigi ja munitsipaalkoolid)	2	8	20	41	78	3	152	7	78	1,8	1,8	1,7	0,1	21	21	0

*Nõus=nõustun täielikult+ pigem nõustun, **Ei nõustu=pigem ei nõustu ja ei nõustu üldse

Kollase taustaga on esile toodud suuremad erinevused;

Hinne=keskmine hinne 5-astmelisel skaalal, kus 5=nõustun täielikult kuni 1=ei nõustu üldse

Suhteliselt kõrgelt (hinne üle 4,0) on vastajad hinnanud ka asjaolu, et waldorfkool pakub võrdseid haridusvõimalusi (4,2); vastajad on rahul koolist saadud teadmiste ja oskustega (4,1); kuni 8. klassini ühe klassiõpetaja olemasolu (4,1); leetakse, et waldorfkoolis õpetatakse lapsi, kes teistes koolides hakkama ei saaks (4,0) ning nõustutakse väitega, et koolikaaslastest on saanud sõbrad, kellelt hiljem on tuge saadud (4,0). Nende väidetega jäi nõusse üle kahe kolmandiku vastajatest. Suur hulk vastajaid jääb nõusse ka väidetega: „et waldorfkoolides kuni 8. klassini hindeid ei ole, on mulle sümpaatne“ (nõus 70% vastajatest, hinne 3,9) ja „et waldorfkoolides kuni 8. klassini hindeid ei ole, on mulle sümpaatne“ (nõus 66% ja hinne 3,9).

Järgneb väidete grupp, mille vastustes nõustujate osakaal jääb vahemikku 43-58% ehk nende väidete osas leidub enam kahtlejaid, kuid mittenõustujate osakaal oluliselt ei tõuse (mittenõustujaid 5-14%). Siia gruppi kuuluvad väited: waldorfkoolid on parimad koolid, mida tean (hinne 3,7), waldorfkoolid on uuemate pedagoogiliste suundumuste suhtes avatud (hinne 3,7), waldorfkoolid on sisu poolest tugevasti Rudolf Steineri antroposoofiast kujundatud (hinne 3,7), waldorfkoolid on kõigi maailma religioonide suhtes avatud (hinne 3,6). Nende väidete puhul võib hinnata, et kuigi paljud vastajad nõustuvad, leidub piisavalt ka kahtlejaid. Nõustujate ja mittenõustujate osakaal on ligilähedane (vastavalt 25% ja 22%) väite waldorfkoolid nõuavad õpetajatelt liiga palju hõivatust ja kaastööd puhul (hinne 3,1).

Pingereas järgnevad väited, mille puhul mittenõustujate osakaal ületab nõustujate osakaalu. Need on ka väited, kus küsimus on waldorfkooli suhtes esitatud negatiivses vormis. Siia kuuluvad väited: waldorfkoolid on liiga vähe saavutuste/tulemustele orienteeritud (hinne 2,7), waldorfkoolid on liiga ühekülgsest kunstilisele orienteeritud (2,4), waldorfkoolides antakse liiga vähe üldteadmisi (2,2), waldorfkoolid peaksid end põhjalikult muutma (2,2). Nende väidete puhul oli nõustujate osakaal (positiivse küsimuse korral oleksid need mittenõustujad) vahemikus 11-17%. Alla 10% jääb nõustujate hulk viimases väidete grupis : waldorfkoolides käivad eelkõige kõrgema sissetulekuga vanemate lapsed (1,9), waldorfkoolid ei tule piisavalt toime üksikute õpilaste individuaalsete võimete ja vajaduste arvestamisega (1,8) ja õieti öeldes ei eristu waldorfkoolid tavakoolidest (riigi ja munitsipaalkoolid) (1,8). Nende väidete puhul on mittenõustujate osakaal üle 65%.

Kokkuvõte Waldorfkoolide vilistlased on üldiselt rahul koolis valitsenud suhete ja koolis kasutatavate pedagoogiliste meetoditega/põhimõtetega ning hindavad üsna kõrgelt omandatud haridust. Seejuures arvatakse enamasti, et koolist saadakse piisavalt üldteadmisi ja õppekava pole ühekülgsest kunstilise suunas kallutatud. Leetakse, et koolid pakuvad võrdseid haridusvõimalusi kõigile, ka koolis kehvalt edasijõudvatele lastele, ning koolides käivad erineva sissetulekuga vanemate lapsed. Vastajad leiavad, et koolid eristuvad selgesti „tavakoolidest“ ning, et koolid ei peaks end põhjalikult muutma. Mõnevõrra enam kahtlusi on koolide avatuse osas uute pedagoogiliste suundumuste ja kõigi maailma religioonide suhtes. Ka Rudolf Steineri ja antroposoofia rolli suhtes waldorfkoolides jäädakse mõnevõrra kahtlevale seisukohale. Küll on õpilased märganud õpetajate suurt töökoormust koolis.

Meeste ja naiste vastuste keskmiste hinnete võrdlemisel võib täheldada, et üldiselt ei ole erinevused nii suured kui väärtushinnangute puhul. Mehed leiavad enam, et koolid on liigselt kunstilisele orienteeritud (hinnete erinevus 0,5 meeste kasuks), koolikaaslastest sõprade tähtsust (0,3), õpetajad on liiga hõivatud (0,3) ning, et koolid peaksid end põhjalikult muutma (0,3). Naised on enam rahul omandatud teadmiste ja oskustega ning klassiõpetaja printsiibiga (mõlemal 0,4 naiste kasuks) ja omandatud hariduse kasulikkusega (0,3). Vastustest võib täheldada, et mehed on waldorfkoolide suhtes mõnevõrra kriitilisemalt meelestatud. Ka keskmise hinde pingeridade vahel ei ole vahed väga suured. Suurim on erinevus kooliaegsete sõprade tähtsuse osas (meestel 3. ja naistel 8. koht), waldorfkoolist omandatud teadmiste ja oskuste osas (7. ja 3. koht), klassiõpetaja printsiibi osas (8. ja 5. koht), õpiraskustega õpilaste abistamise osas (4. ja 7. koht), hariduse kasulikkuse osas (9. ja 6.

koht), kujundava hindamise kasutamise osas (6. ja 9. koht) ning antroposoofia koha osas waldorfkoolis (10. ja 13. koht).

Tabel Eesti ja Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste üldised hinnangud waldorfkoolile

	hinne			jrk nr				väitega nõus osakaal (%):		
	Eesti	Saksa (67-74)	vahe	Eesti	Eesti 1*	Saksa (67-74)	vahe	Eesti	Saksa (67-74)	vahe
ÜLDISED HINNANGUD WALDORFKOOLILE										
Waldorfkooli õpilaste ja õpetajate vahel oli hea läbisaamine	3,4			1				95		
Waldorfkoolides kasutatav põhitund epohhi (perioodõppe) kujul on mõtteka	3,4	3,5	0,1	2	1	1	0	89	86	3
Waldorfkoolid pakuvad kõigile õpilastele võrdseid haridusvõimalusi	3,3	3,1	0,1	3	2	4	2	87	75	12
Olen rahul waldorfkoolis omandatud teadmiste ja oskustega	3,3			4				88		
Waldorfkoolides kasutatav kuni 8. klassini ühe klassiõpetaja printsiip on hea	3,3	3,1	0,2	5	3	6	3	78	73	5
Koolikaaslastest on saanud sõbrad, kellest olen hiljemgi tuge leidnud	3,2			6				79		
Waldorfkoolides õpetatakse ka lapsi, kes tavakoolis hakkama ei saaks	3,1	3,4	0,3	7	4	2	2	86	88	2
Waldorfkoolis omandatud haridus on võimaldanud elus hästi hakkama saada	3,1			8				80		
Et waldorfkoolides kuni 8. klassini hindeid ei ole, on mulle sümpaatne	3,1	3,2	0,1	9	5	3	2	79	77	2
Waldorfkoolid on parimad koolid, mida tean	3,0	2,7	0,2	10	6	9	3	70	61	9
Waldorfkoolid on uuemate pedagoogiliste suundumuste suhtes avatud	2,9	2,2	0,7	11	7	13	6	56	31	25
Waldorfkoolid on sisu poolest tugevasti Rudolf Steineri antroposoofiast kujundatud	2,9	3,1	0,2	12	8	5	3	54	73	20
Waldorfkoolid on kõigi maailma religioonide suhtes avatud	2,9	3,0	0,1	13	9	7	2	67	66	1
Waldorfkoolid nõuavad õpetajatelt liiga palju hõivatust ja kaastööd	2,5	2,9	0,3	14	10	8	2	41	64	23
Waldorfkoolid on liiga vähe saavutustele/tulemustele orienteeritud	2,3	2,6	0,3	15	11	10	1	34	60	26
Waldorfkoolid on liiga ühekülgsest kunstilisele orienteeritud	2,1	2,2	0,1	16	12	14	2	29	39	10
Waldorfkoolides antakse liiga vähe üldteadmisi	2,0	2,4	0,3	17	13	11	2	21	47	26
Waldorfkoolid peaksid end põhjalikult muutma	2,0	2,2	0,2	18	14	15	1	18	34	16
Waldorfkoolides käivad eelkõige kõrgema sissetulekuga vanemate lapsed	1,8	2,3	0,5	19	15	12	3	12	44	32
Waldorfkoolid ei tule piisavalt toime üksikute õpilaste individuaalsete võimete ja vajaduste arvestamisega	1,7	2,1	0,4	20	16	16	0	11	33	23
Õieti öeldes ei eristu waldorfkoolid tavakoolidest (riigi ja munitsipaalikoolid)	1,6	1,3	0,3	21	17	17	0	13	5	8

*Järjekorra number hinde alusel küsimustes, mida esitati nii Saksa kui ka Eesti waldorfkoolide vilistlaste küsitluses

Hinne=keskmine hinne 4-astmelisel skaalal, kus 4=nõustun täielikult kuni 1=ei nõustu üldse

Kollase taustaga on esile tõstetud suuremad erinevused

Eelnevas tabelis on esitatud Eesti ja Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste poolt waldorfkooli kohta antud hinnangute võrdlus. Seejuures tuleb märkida, et kuivõrd Saksa vastused olid 4-astmelisel skaalal, siis tuli andmete võrdlemiseks Eesti vastused ümber arvutada. Saksa vastustes puudus kahtleva seisukoha võimalus. Seetõttu jagati Eesti vastuste puhul kahtleval seisukohal olevate vastuste arv kaheks ning liideti üks pool vastustega „pigem nõustun“ ja teine pool vastustega „pigem ei nõustu“. Seejärel arvutati Eesti vastustele uus keskmine hinne. Seetõttu ei ole ka keskmised hinded kahes eelmises tabelis võrreldavad. Tabelis on esitatud ka väitega nõustujate (vastused „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ kokku).

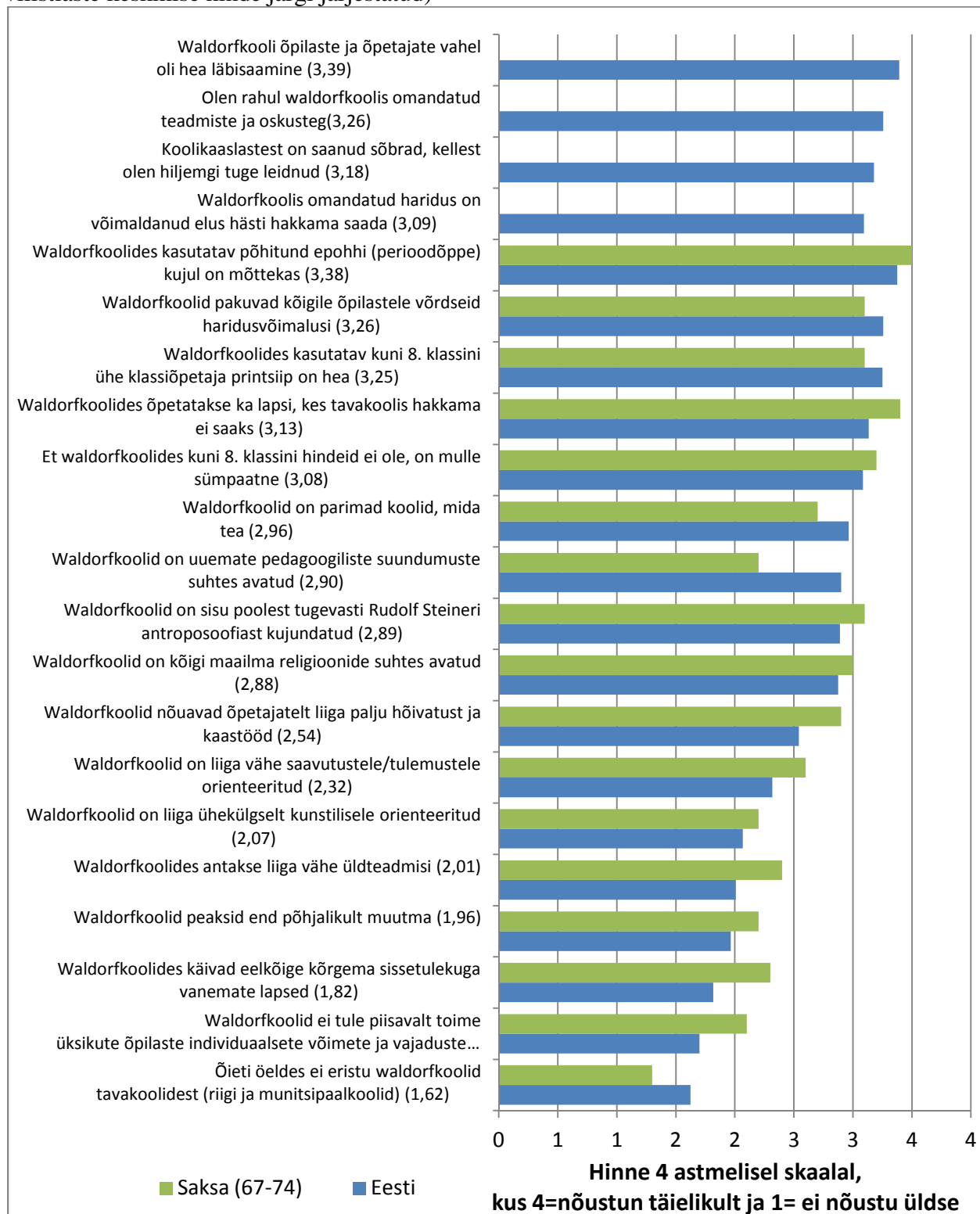
Eesti ja Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste hinnangutes on vahed keskmises hinde suhteliselt väiksemad kui väärtushinnangute puhul. Järgnevalt on esitatud üle 0,3 hindepunkti võrra erinevate hinnetega väited. Saksamaa vilistlased leiavad Eesti vastajatest enam, et koolis aidatakse probleemidega lapsi (0,3 hindepunkti võrra Saksa hinne kõrgem), et õpetajad on liiga hõivatud (0,3), koolid on liiga vähe tulemustele suunatud (0,3), koolis antakse liiga vähe üldteadmisi (0,3), koolis käivad kõrgema sissetulekuga vanemate lapsed (0,5) ning, et koolid ei tule toime õpilaste individuaalsete vajaduste arvestamisega (0,4). Eesti vilistlased leiavad Saksamaa vilistlastest enam, et waldorfkoolid on uuemate pedagoogiliste suundumuste suhtes avatud (hinne kõrgem 0,7 hindepunkti võrra) ning, et waldorfkoolid ei eristu oluliselt „tavakoolidest“ (0,3).

Ka keskmise hinde järgi koostatud pingeridade võrdlemisel võib täheldada, et Saksamaa ja Eesti vilistlaste hinnangud waldorfkooli suhtes üldiselt oluliselt ei erine. Suurim on erinevus avatuse osa uuemate pedagoogiliste suundumuste suhtes (Eesti järjekorra number 7. ja Saksamaal 13.). Võib vaid oletada, et pikkade traditsioonidega Saksamaa waldorfkoolides tajutakse teatud väljakujunenud meetodeid ja õppeaineid (eurütmiat, vormijoonistamine, Bothmer-võimlemine, kõnekujundus) waldorfkooli juurde „kinnistatuna“ ning nn uute meetodite kasutamine ei pruugi olla nii hästi tajutav. Klassiõpetaja printsiip on Eesti vastustes 3. kohal ja Saksamaa vastustes 6. kohal, sama suur erinevus esineb ka väite „waldorfkoolid on parimad koolid“ puhul (6. ja 9. koht). Saksamaa vastuste pingereas on võrreldes Eesti pingereaga kõrgemal kohal puhul tajumine, et waldorfkoolid on sisu poolest oluliselt antroposoofiast mõjutatud (Saksa 5. koht ja Eesti 8. koht) ning, et waldorfkoolis käivad jõukamate vanemate lapsed (12. ja 15. koht).

Väidet toetavate vastajate osakaalu järgi olid suuremad erinevused väite, et waldorfkoolis käivad jõukamate vanemate lapsed (32% enam nõustujaid Saksamaal) puhul, waldorfkoolis antakse liiga vähe üldteadmisi ja koolid on liiga vähe tulemustele orienteeritud (mõlemal 26% enam nõustujaid Saksamaal). Eesti vastajate seas on tunduvalt suurem nõustujate osakaal väite, et waldorfkoolid on uutele pedagoogilistele suundumustele avatud (25% kõrgem) puhul.

Kokkuvõte Antud vilistlaste gruppide võrdluse põhjal on Saksamaa vilistlased koolide suhtes pisut kriitilisemad, ehkki enamikes küsimustes jäävad vastused võrdlemisi lähedasele tasemele.

Joonis Eesti ja Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste üldised hinnangud waldorfkoolile (Eesti vilistlaste keskmise hinde järgi järjestatud)

8.2 Hinnangud kooliajale

Kokku esitati küsitluses 30 väidet waldorfkoolis veedetud aja kohta. Väited olid nii õpilaste üldise rahulolu (suhted kaaslaste ja õpetajatega, hariduse erinevate aspektid) kui ka waldorfkooli mõju kohta (võimalused oma võimeid kasutada, üldised nõudmised koolis). Väited olid esitatud nii positiivselt (nt „Ma tundsin end koolis turvaliselt“) kui ka negatiivselt sõnastatuna (nt „Paljude reglementeeringute (eeskirjade) tõttu tundsin end koolis piiratuna/ahistatuna“).

Kõige kõrgema hinde said kooli õhkkonda kirjeldavad väited: koolis tundsin ma ennast sinna kuuluvana ja ma tundsin end koolis hästi (hinne mõlemal puhul 4,4, väitega nõus 87 ja 88% vastajatest). Järgnesid kõrge hinde 4,3 saanud väited: Waldorfkoolis käimine mõjutas oluliselt minu elukäiku (nõus 84%), ma tundsin end koolis turvaliselt (88%) ja enamik minu õpetajatest olid mõistvad vestluspartnerid (88%). Ka õpetajate poolse tunnustamine, õpetajate tõsine suhtumine õpilastesse (mõlemal hinne 4,2, nõus 78 ja 80%) ning õpilaste arvamuste, tunnete ja hoiakute arvestamine (4,1 ja 80%) said kõrge hinde. „Pigem nõustun“ tasemel (hinne 4,0) hinnati teadmiste kasulikkust edasises elus, õpetajate pädevust ja õpetajate pedagoogilist ettevalmistust. Üldiselt hinnati õpetajaid pädevateks ja leiti, et koolis tutvuti erinevate maailmnägemisviisidega (mõlemal hinne 3,9). Kõigi eeltoodud väidete puhul oli väitega nõustujaid üle kahe kolmandiku ja mittenõustujais alla 10% (enamasti isegi alla 5%).

Järgneb vastuste grupp, kus väitega nõustujate osakaal jääb vahemikku 40–59% ja mittenõustujate osakaal 12–28% ehk kahtlejate ja mittenõustujate osakaal tasapisi suureneb. Siia gruppi kuuluvad väited: enamik minu õpetajaid oli mulle eeskujuks (hinne 3,7), aastatööd aitasid kaasa minu iseseisva mõtlemise, töötamise, õppimise arendamisele (3,6), kõige tähtsamad olid koolis mulle kaasõpilased (3,4) ja loodusteaduslikke aineid (nt füüsika ja keemia) oli koolis liiga vähe (3,1). Viimati esitatud väide on pingereas esimene negatiivses vormis asjaolu, mis on saanud ka võrdlemisi kõrge hinde: väitega nõustub 40% ja sellega ei ole nõus 28% vastajatest. See asjaolu vajaks põhjalikumalt uurimist, et selgitada, kas probleem on ainete mahus või selle õpetamise kvaliteedis. Igal juhul on märkimisväärne hulk vastanutest tajunud, et neid aineid õpetati ebapiisavalt.

Järgnevate väidete puhul on mittenõustujate osakaal suurem nõustujate osakaalust ehk väitega pigem ei nõustuta. Mittenõustujate osakaal kasvab ning jääb grupis vahemikku 28–50%. Siia gruppi kuuluvad väited: teatud teemad (sport, poliitika, sotsiaalküsimused) tulid koolielus liiga harva ette (hinne 2,8, nõustujaid 28%), alates 9. klassist tõusis saavutussurve tohutult (2,8, 18%), antroposoofia ei etendanud igapäevases koolielus pea mingit mõju (2,8, 18%), ma tundsin end koolis antroposoofia poole kallutatuna (2,5, 11%), ma sain kooli ajal täiendavat õpet või järeldamistunde (2,5, 31%), ühiskondlikult olulisi teemasid (globaliseerumine, rahu, keskkond jne) väärtustati liiga vähe (2,5, 11%) ning ainult vähesed õpisisud/teemad puudutasid mind isiklikult (2,4, 12%). Nende küsimustele antud vastused annavad waldorfkoolidele vihjeid, millises suunas võiks tegevust tõhustada. Ehkki negatiivses vormis esitatud väidetega nõustujate osakaal ei ole suur ning alati ei üle üheselt mõistetav vastajate motiiv (nt mida peeti silmas täiendava õppe saamise all ning milliseid teemasid siis koolis harva ette tuli), on nende asjaolude täpsem selgitamine vajalik.

Viimase vastuste grupi moodustavad väited, millega nõustujate osakaal on alla 10% ja mittenõustujate osakaal ligikaudu kaks kolmandikku vastajatest. Nende väidete puhul võib väita, et valdav enamus vastajatest sellise küsimuse püstitusega nõusse ei jää. Siia kuuluvad väited: paljugi õpitust oli üleliigne (hinne 2,2), kool nõudis minult mittemõttekat pingutust (kohandumist/kohanemist) (hinne 2,0), asjaolu, et õppisin waldorfkoolis, mõjus ebasoodsalt suhetele teiste lastega (hinne 2,0), koolis tundsin ma, et nõudmised olid ainult ühekülgsed (minult nõuti täiesti ühekülgselt) (hinne 2,0) ja paljude reglementeeringute (eeskirjade) tõttu tundsin end koolis piiratuna/ahistatuna (hinne 1,8).

Tabel Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnang waldorfkoolis veedetud ajale sooti

Hinnang waldorfkoolis veedetud ajale	Vastajate arv (Eesti waldorf-koolide vilistlaste küsitlus)							Osa-kaal		hinne (tähtsus)				Jrk nr		
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	kokku	nõus	ei ole nõus	kokku	sugu			mees	naine	erinevus
											mees	naine	vahe			
Koolis tundsin ma ennast sinna kuuluvana	83	49	15	4	1	0	152	87	3	4,4	4,4	4,4	0,0	2	3	1
Ma tundsin end koolis hästi	79	55	14	3	1	0	152	88	3	4,4	4,4	4,4	0,0	1	4	3
Waldorfkoolis käimine mõjutas oluliselt minu elukäiku	74	54	16	4	0	4	152	84	3	4,3	4,3	4,4	0,1	4	2	2
Ma tundsin end koolis turvaliselt	74	59	10	4	3	2	152	88	5	4,3	4,3	4,3	0,0	3	5	2
Enamik minu õpetajatest olid mõistvad vestluspartnerid	68	65	15	2	1	1	152	88	2	4,3	4,2	4,4	0,2	5	1	4
Õpetajad tunnustasid mind koolis (kogesin tunnustust)	66	52	19	10	0	5	152	78	7	4,2	4,0	4,3	0,3	7	6	1
Ma tundsin, et õpetajad võtavad mind tõsiselt	57	64	21	5	0	5	152	80	3	4,2	4,1	4,2	0,2	6	7	1
Enamik õpetajaid olid koolis huvitatud minu arvamustest, tunnetest ja hoiakutest	46	75	19	4	1	7	152	80	3	4,1	3,9	4,2	0,3	8	8	0
Koolis anti mulle teadmisi, mida sain hilisemas (kutse-) elus hästi kasutada	49	59	27	6	1	10	152	71	5	4,0	3,9	4,2	0,3	9	9	0
Koolis sain ma teostada omi ideid ja mõtteid	44	64	30	6	1	7	152	71	5	4,0	3,8	4,1	0,3	11	12	1
Enamik õpisisust/teemadest oli mõttekas	34	87	22	7	0	2	152	80	5	4,0	3,9	4,1	0,2	10	13	3
Õpetajad olid enamasti õpetamiseks (metoodilis-didaktiliselt) hästi ette valmistatud	39	72	26	7	1	7	152	73	5	4,0	3,8	4,1	0,3	12	11	1
Õpetajad olid reeglina omas aines pädevad	32	84	27	5	3	1	152	76	5	3,9	3,7	4,0	0,3	13	14	1
Koolis tutvusin ma erinevate maailmanägemisviisidega	41	65	26	12	2	6	152	70	9	3,9	3,5	4,1	0,6	14	10	4
Enamik minu õpetajaid oli mulle eeskujuks	34	56	43	12	6	1	152	59	12	3,7	3,3	3,9	0,6	18	15	3
Aastatööd aitasid kaasa minu iseseisva mõtlemise, töötamise, õppimise arendamisele	26	45	20	16	6	39	152	47	14	3,6	3,3	3,8	0,5	17	16	1
Kõige tähtsamad olid koolis mulle kaasõpilased	19	50	56	12	10	5	152	45	14	3,4	3,5	3,3	0,2	15	17	2
Loodusteaduslikke aineid (nt füüsika ja keemia) oli koolis liiga vähe	13	48	41	30	12	8	152	40	28	3,1	3,3	3,0	0,3	16	18	2
Teatud teemad (sport, poliitika, sotsiaal-küsimused) tulid koolielus liiga harva ette	4	39	44	43	14	8	152	28	38	2,8	2,8	2,9	0,1	19	20	1
Alates 9. klassist tõusis saavutussurve tohutult	9	19	26	28	14	56	152	18	28	2,8	2,6	2,9	0,3	21	19	2
Antroposoofia ei etendanud igapäevases koolielus pea mingit mõju	2	25	35	28	13	49	152	18	27	2,8	2,8	2,8	0,0	20	21	1
Ma tundsin end koolis antroposoofia poole kallutatuna	4	13	35	33	19	48	152	11	34	2,5	2,5	2,5	0,0	24	22	2
Ma sain kooli ajal täiendavat õpet või järelaitamistunde	13	34	22	19	57	7	152	31	50	2,5	2,5	2,5	0,0	25	23	2
Ühiskondlikult olulisi teemasid (globaliseerumine, rahu, keskkond jne) väärtustati liiga vähe	3	13	47	57	19	13	152	11	50	2,5	2,5	2,4	0,1	23	24	1
Ainult vähesed õpisisud/teemad puudutasid mind isiklikult	0	18	40	47	23	24	152	12	46	2,4	2,6	2,3	0,2	22	25	3
Paljud õpitust oli üleliigne	1	8	30	86	24	3	152	6	72	2,2	2,4	2,0	0,4	26	27	1
Kool nõudis minult mittemõttekat pingutust (kohandumist/kohanemist)	3	11	24	45	49	20	152	9	62	2,0	2,2	2,0	0,2	28	28	0
Asjaolu, et õppisin waldorfkoolis, mõjus ebasoodsalt suhtele teiste lastega	3	11	27	49	57	5	152	9	70	2,0	1,9	2,0	0,1	29	26	3
Koolis tundsin ma, et nõudmised olid ainult ühekülgse (minult nõuti täiesti ühekülgsest)	2	6	23	53	44	24	152	5	64	2,0	2,2	1,8	0,4	27	29	2
Paljude reglementeeringute (eeskirjade) tõttu tundsin end koolis piiratud/ahistatuna	2	9	18	42	76	5	152	7	78	1,8	1,9	1,7	0,2	30	30	0

*Nõus=nõustun täielikult+ pigem nõustun, **Ei nõustu=pigem ei nõustu ja ei nõustu üldse

Kollase taustaga on esile toodud suuremad erinevused;

Hinne=keskmine hinne 5-astmelisel skaalal, kus 5=nõustun täielikult kuni 1=ei nõustu üldse

Võrreldes meeste ja naiste keskmisi hindeid, võib täheldada, et enamasti on üsna sarnasel tasemel. Suurim erinevus oli koolis erinevate maailmanägemistega tutvumise ja õpetajate eeskujuks pidamise osas (naiste hinne 0,6 võrra kõrgem). Järgnes aastatööde tähtsuse hindamine (naiste hinne 0,5 võrra kõrgem). Meeste hinded olid kõrgemad väidete paljugi õpitust oli üleliigne ja kooli ühekülgsede nõudmiste osas (0,4 hindepunkti võrra) ja loodusteaduslike ainete vähese õpetamise osas (0,3). 0,3 hindepunkti võrra olid naiste vastuses kõrgemad väidete õpetajate poolse tunnustamise, õpetajate õpilastest huvitatuse, koolis õpitu kasulikkuse, oma ideede rakendamise, õpetajate pädevuse ja ettevalmistuse ning põhikooli lõpus tõusva saavutussurve hinnete osas. Nagu varasemate vastustegi puhul on enamasti naiste hinnangud pisut kõrgemad kui meestel ehk mehed on pisut kriitilisemalt meelestatud.

Meeste ja naiste vastuste hinnete pingeridade võrdlemine annab sama tulemuse, et suuri erinevusi sugude vahel vastustes ei ole. 4 asukoha võrra on naiste vastused pingereas kõrgemal väidete õpetajad olid mõistvad vestluspartnerid (meestel 5. ja naistel 1. koht) ja koolis tutvusin erinevate maailmanägemisviisidega (14. ja 10.). 3 asukoha võrra sugude pingeridade vahel erinesid ka väited ma tundsin end koolis hästi (meestel 1. ja naistel 4. koht), enamik õpitust oli mõttekas (meestel 10. ja naistel 13. koht), õpetajad olid eeskujuks (meestel 18. ja naistel 15. koht), vähesed teemad puudutasid isiklikult (meestel 22. ja naistel 25. koht) ja waldorfkool mõjus halvasti suhetele teiste lastega (meestel 29. ja naistel 26. koht).

Kokkuvõte Eesti waldorfkoolide vilistlased tundsid end koolis õppimise ajal hästi ja turvaliselt. Õpetajad olid nende arvates mõistvad ja suhtusid õpilastesse tõsiselt ja tunnustasid neid enamasti, nad olid enamasti ka pädevad ja pedagoogiliselt hästi ettevalmistatud. Enamik õpitust oli mõttekas ja kasulik ka edasises elus. Mõningaid kahtlusi tekitasid aastatööde tähtsus ja asjaolud, et loodusteaduslikke aineid ning mõningaid teemasid käsitleti mõningatel juhtudel vähem kui oodati. Antroposoofia rolli waldorfkoolis tajuvad vastajad erinevalt ning mõned vastajad on koolis tundnud, et neid on antroposoofia suunas kallutatud, samas tuleb rõhutada, et tervelt 31% vastajatest ei osanud sellele küsimusele vastata. Kooli õppekava on üldiselt mitmekülgne ja nõuab õpilastelt mõistlikku pingutust, samas on ligikaudu kolmandik vastajatest kooli ajal saanud täiendavat õpet.

Järgnevas tabelis on esitatud Eesti ja Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste poolt waldorfkoolis veedetud aja kohta antud hinnangute võrdlus. Seejuures tuleb märkida, et kuna Saksamaa vastused olid 4-astmelisel skaalal, siis tuli andmete võrdlemiseks Eesti vastused ümber arvutada. Saksa vastustes puudus kahtleva seisukoha võimalus. Seetõttu jagati Eesti vastuste puhul kahtleval seisukohal olevate vastuste arv kaheks ning liideti üks pool vastustega „pigem nõustun“ ja teine pool vastustega „pigem ei nõustu“. Seejärel arvutati Eesti vastustele uus keskmine hinne. Seetõttu ei ole ka keskmised hinded eelmises tabelis esitatutega võrreldavad. Tabelis on esitatud ka väitega nõustujate (vastused „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ kokku). Üht küsimust Eesti küsitluses muudeti: Saksamaa küsitluse väide „Kool oli minu jaoks hädavajalik faas, et teha pärast seda, mida mulle meeldib“ asendati väitega „Waldorfkoolis käimine mõjutas oluliselt minu elukäiku“. Seega ei ole selle küsimuse vastused tabelis võrreldavad.

Eesti ja Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste hinnangutes on vahed keskmises hinde kuni 0,6 hindepunkti. Järgnevalt on esitatud üle 0,4 hindepunkti võrra erinevate hinnetega väited. Saksamaa vilistlased tajuvad antroposoofia rolli kooli igapäevaelus vähem kui Eesti vilistlased (hinde erinevus 0,6) ning on ka vähem tundnud end antroposoofia poole kallutatuna (vahe 0,5 punkti). Samas hindavad Saksamaa vilistlased kõrgemalt aastatööde tähtsust (0,4 punkti võrra) ning tunnetavad teravamalt teatud oluliste teemade vähest käsitlemist (0,5 punkti võrra). Eesti vilistlased leiavad Saksamaa vilistlastest enam, et õpetajad on mõistvad vestluspartnerid (hinne kõrgem 0,4 hindepunkti võrra) ning õpilastele eeskujuks (0,5 punkti võrra). Samuti leiavad Eesti vilistlased sagedamini, et vähesed õpisisud puudutasid isiklikult (0,4 punkti võrra).

Tabel Eesti ja Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste üldised hinnangud waldorfkoolis veedetud ajale

	hinne			jrk nr**			Osakaal: nõustun		
	Eesti	Saksa (67-74)	vahe	Eesti	Saksa (67-74)	vahe	Eesti	Saksa (67-74)	vahe
Üldised hinnangud waldorfkoolis veedetud ajale									
Koolis tundsin ma ennast sinna kuuluvana	3,5	3,5	0,0	1	1	0	92	85	7
Ma tundsin end koolis hästi	3,4	3,4	0,0	2	2	0	93	84	9
Ma tundsin end koolis turvaliselt	3,4	3,1	0,3	3	7	4	91	74	16
Enamik minu õpetajatest olid mõistvad vestluspartnerid	3,4	2,9	0,4	4	12	8	92	68	25
Õpetajad tunnustasid mind koolis (kogesin tunnustust)	3,3	3,2	0,1	5	6	1	84	81	3
Ma tundsin, et õpetajad võtavad mind tõsiselt	3,3	3,2	0,0	6	4	2	87	82	5
Enamik õpetajaid olid koolis huvitatud minu arvamustest, tunnetest ja hoiakutest	3,2	3,0	0,2	7	9	2	86	74	12
Koolis anti mulle teadmisi, mida sain hilisemas (kutse-)elus hästi kasutada	3,2	3,0	0,2	8	11	3	80	70	10
Koolis sain ma teostada omi ideid ja mõtteid	3,1	3,0	0,1	9	10	1	81	72	9
Õpetajad olid enamasti õpetamiseks (metoodilis-didaktiliselt) hästi ette valmistatud	3,1	2,8	0,3	10	16	6	82	62	19
Enamik õpisisust/teemadest oli mõttekas	3,1	3,2	0,1	11	5	6	87	81	6
Koolis tutvusin ma erinevate maailmanägemisviisidega	3,1	2,8	0,3	12	15	3	78	63	15
Õpetajad olid reeglina omas aines pädevad	3,0	3,1	0,1	13	8	5	85	74	11
Enamik minu õpetajaid oli mulle eeskujuks	2,9	2,4	0,5	14	19	5	73	47	26
Aastatööd aitasid kaasa minu iseseisva mõtlemise, töötamise, õppimise arendamisele	2,9	3,3	0,4	15	3	12	53	73	20
Kõige tähtsamad olid koolis mulle kaasõpilased	2,7	2,7	0,0	16	18	2	64	60	3
Loodusteaduslike aineid (nt füüsika ja keemia) oli koolis liiga vähe	2,6	2,7	0,2	17	17	0	54	60	6
Teatud teemad (sport, poliitika, sotsiaalküsimused) tulid koolielus liiga harva ette	2,4	2,9	0,5	18	13	5	43	70	27
Alates 9. klassist tõusis saavutussurve tohutult	2,4	2,1	0,3	19	21	2	27	33	6
Antroposoofia ei etendanud igapäevases koolielus pea mingit mõju	2,3	2,9	0,6	20	14	6	29	61	32
Ma tundsin end koolis antroposoofia poole kallutatuna	2,2	1,7	0,5	21	29	8	23	19	4
Ühiskondlikult olulisi teemasid (globaliseerumine, rahu, keskkond jne) väärtustati liiga vähe	2,2	2,2	0,1	22	20	2	26	39	13
Ainult vähesed õpisisud/teemad puudutasid mind isiklikult	2,1	1,7	0,4	23	27	4	25	18	7
Ma sain kooli ajal täiendavat õpet või järelaitamistunde	2,1	2,1	0,0	24	22	2	38	37	1
Paljud õpitust oli üleliigne	2,0	2,0	0,0	25	24	1	16	30	14
Kool nõudis minult mittemõttekat pingutust (kohandumist/kohanemist)	1,8	1,7	0,2	26	28	2	17	20	3
Koolis tundsin ma, et nõudmised olid ainult ühekülgse (minult nõuti täiesti ühekülgsest)	1,8	1,7	0,1	27	26	1	13	21	8
Asjaolu, et õppisin waldorfkoolis, mõjus ebasoodsalt suhetele teiste lastega	1,8	2,1	0,2	28	23	5	18	36	18
Paljude reglementeeringute (eeskirjade) tõttu tundsin end koolis piiratuna/ahistatuna	1,6	1,9	0,2	29	25	4	13	27	13
Waldorfkoolis käimine mõjutas oluliselt minu elukäiku*	3,4	2,1	1,3				89	35	54

*Vastused ei ole võrreldavad, Saksa küsitluses oli küsimuseks: Kool oli minu jaoks hädavajalik faas, et teha pärast seda, mida mulle meeldib

**Järjekorra number hinde alusel küsimustes, mida esitati nii Saksa kui ka Eesti waldorfkoolide vilistlaste küsitluses

Hinne=keskmine hinne 4-astmelisel skaalal, kus 4=nõustun täielikult kuni 1=ei nõustu üldse

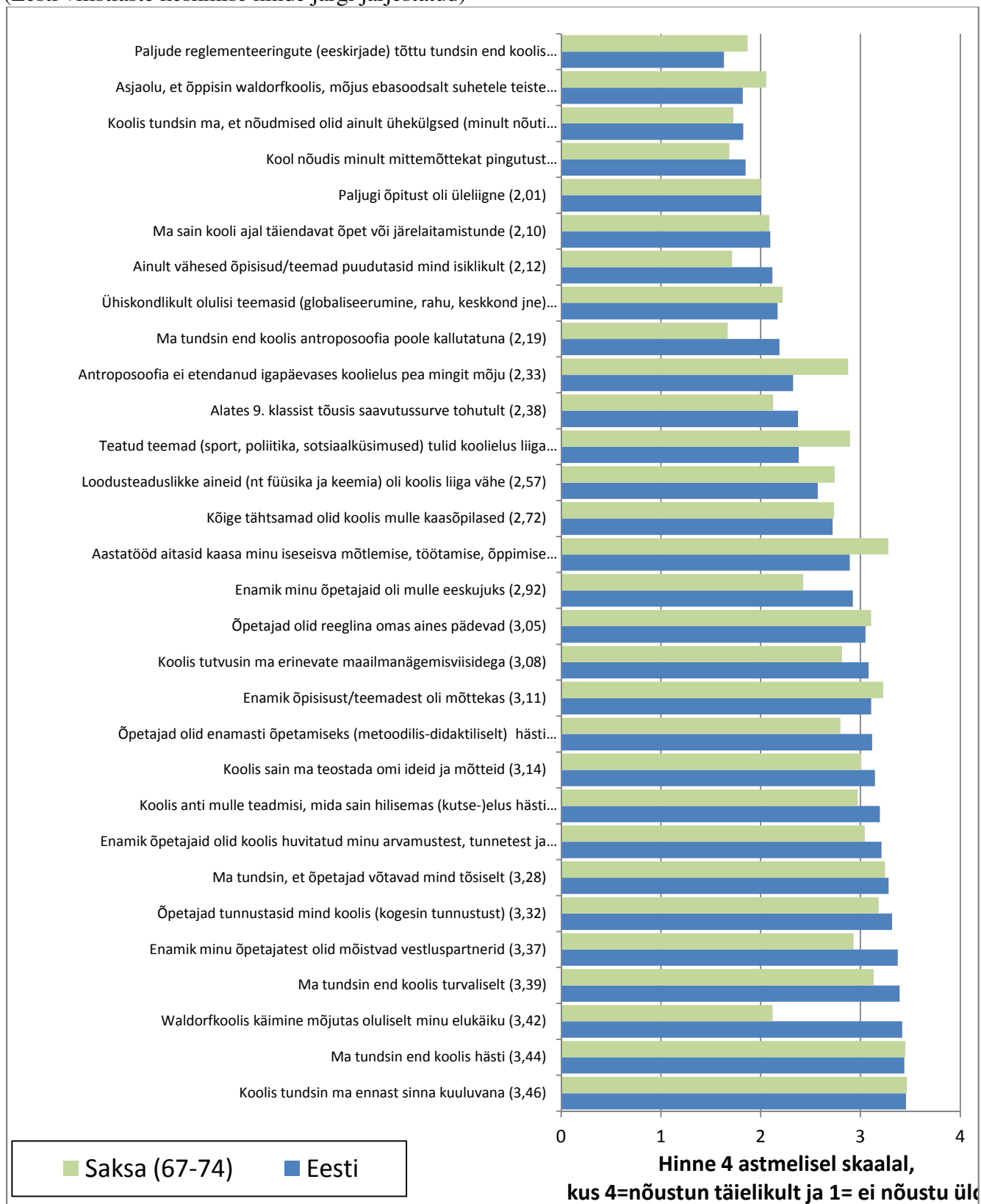
Kollase taustaga on esile tõstetud suuremad erinevused

Keskmise hinde järgi koostatud pingeridade võrdlemisel võib täheldada, et Saksamaa ja Eesti vilistlaste hinnangud waldorfkooli suhtes radikaalselt ei erine. Küll võib täheldada olulisi erinevusi teatud üksikutes küsimustes. Suurim on erinevus aastatööde tähtsustamise osas (Eesti järjekorra number 15. ja Saksamaal 3.). Siin võib mõju avaldada asjaolu, et paljud Eesti koolide põhikooli lõpetajad on teinud aastatöö vaid 8. klassis, kuid pole seda 11. klassis teinud. Õpetaja rolli vestluspartnerina hindavad Eesti vilistlased kõrgemalt (4. kohal ja Saksamaa vastustes 12. kohal), sama suur erinevus esineb ka väite „tundsin end koolis antroposoofia poole kallutatuna“ (21. ja 29. koht). Õpetajate ettevalmistust hindavad Eesti vilistlased kõrgemalt (10. ja 16. koht), samuti ka õpetaja eeskujuks olemist (14. ja 19. koht). Saksamaa vastuste pingereas on võrreldes Eesti pingereaga kõrgemal kohal tutvumine erinevate maailmanägemisviisidega (Saksa 5. koht ja Eesti 11. koht), õpetajate ainepädevus (8. ja 13. koht), teatud teemade õppetöös harv esinemine (13. ja 18. koht), antroposoofia rolli väiksem tajumine koolielus (14. ja 20. koht) ning koolis õppimise negatiivne mõju teiste lastega suhtlemisel (23. ja 28. koht).

Samad suundumused tulevad esile ka väitega nõus olevate vastajate osakaalu võrdlemisel. Väidet toetavate vastajate osakaalu järgi olid suuremad erinevused antroposoofia väikese rolli osas koolielus (32% enam nõustujaid Saksamaal), teatud teemade ebapiisava esinemise osas (27% enam nõustujaid Saksamaal) ja aastatööde hindamise osas (20% enam nõustujaid Saksamaal). Eesti vastajate seas on tunduvalt suurem nõustujate osakaal õpetajate vestluspartnerina hindamise osas (25% kõrgem) ja õpetaja eeskujuks olemise osas (26% kõrgem osakaal).

Kokkuvõte Antud vilistlaste gruppide võrdluse põhjal on Saksamaa vilistlased on koolide suhtes pisut kriitilisemad, ehkki enamikes küsimustes jäävad vastused võrdlemisi lähedasele tasemele. Eesti vilistlased hindavad õpetajaid vestluspartneri ja eeskujuna mõnevõrra enam. Samas on Eesti vilistlased koolis mõnevõrra enam tajunud antroposoofia rolli ja vahel tundnud end selle poole kallutatuna (ehkki pea kolmandik vastajatest ei osanud küsimuses seisukohta võtta). Saksamaa vilistlased hindavad kõrgemalt aastatööde tähtsust ning tajuvad teravamalt teatud oluliste teemade (sport, poliitika, sotsiaalküsimused) harva esinemist.

Joonis Eesti ja Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste üldised hinnangud waldorfkoolis veedetud ajale (Eesti vilistlaste keskmise hinde järgi järjestatud)

*Vastused ei ole võrreldavad küsimuse „Waldorfkoolis käimine mõjutas oluliselt minu elukäiku“ puhul; Saksamaa küsitluses oli küsimuseks: „Kool oli minu jaoks hädavajalik faas, et teha pärast seda, mida mulle meeldib“

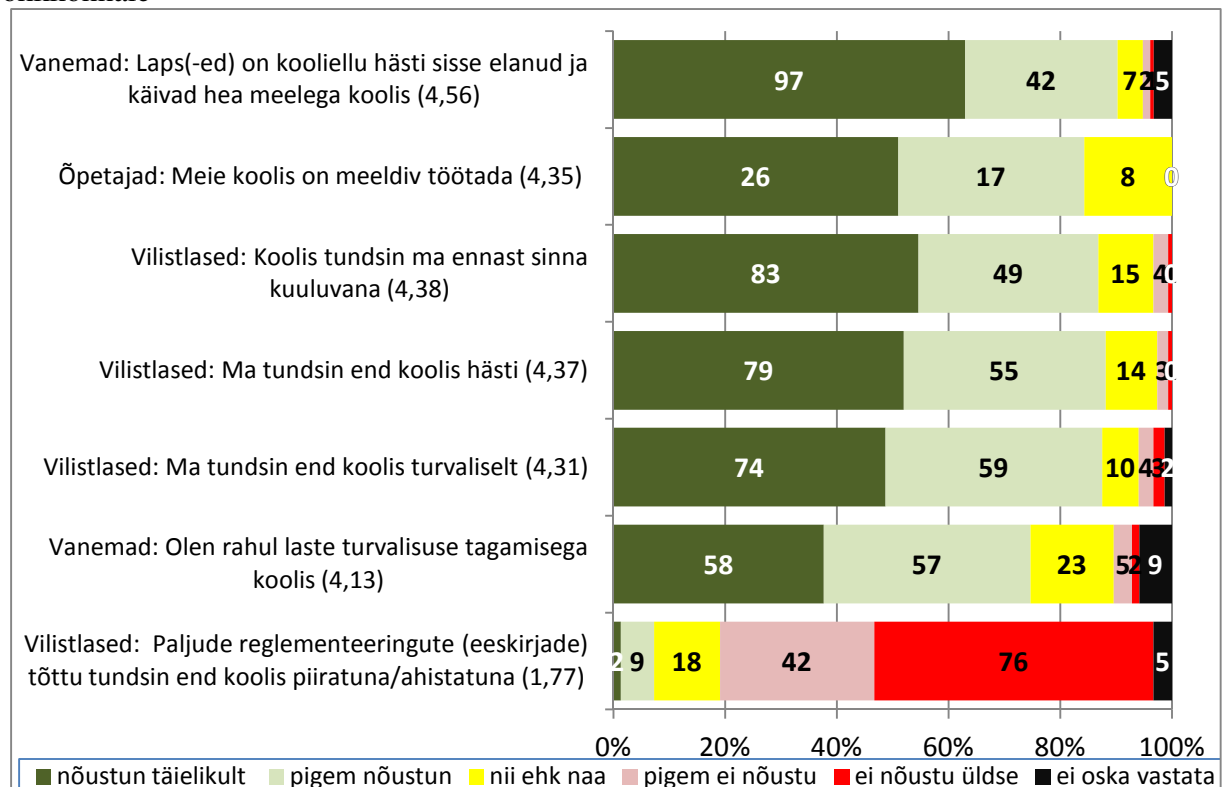
8.3 Waldorfkoolide vilistlaste, lapsevanemate ja õpetajate hinnangud waldorfkooli kohta

Käesolev alapeatükk esitab kahes eelnevas esitatud Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnangud waldorfkoolile ja oma kooliajale temaatiliselt grupeerituna. Kõigi väidete kõrval on joonistel esitatud vastuste keskmine hinne 5-astmelisel skaalal (5–nõustun täielikult kuni 1–ei nõustu üldse, vastuseid „ei oska vastata“ keskmise hinde arvutamisel ei kasutatud). Joonistel on esitatud hinnangute jaotused osakaaludena vastajate koguarvust, tulpadel on näidatud ka iga hinnangu osas vastajate arv. Võimalusel on vilistlaste hinnangutele lisatud waldorfkoolide õpetajate ja lapsevanemate hinnangud, mis pärinevad Eesti waldorfkoolide uuringust 2010. Soovitav on antud alapeatükiga tutvumisel lugeda lisaks ka lisasid 6 ja 7, kus on toodud waldorfkooli aluspõhimõtted ja eesmärgid.

Õhkkond ja meeleolu

Kooliõpilaste eduka õppimise eelduseks võib pidada koolis valitsevat meeleolu ehk kas välised faktorid ja inimsuhted võimaldavad õpilasel keskenduda õppimisele ja sotsiaalsete kogemuste omandamisele. Seejuures laste ja noorte vajadused muutuvad vanuse kasvades nii õpetamise vormi, kasutatavate õpimeetodite, eneseaktiivsuse ja -väljendamise, õpetajaga suhte jmt osas. Muutuvad ka vajadused sotsiaalse keskkonna osas klassis. Juhul kui koolis suudetakse nendele vajadustele muutumistele piisavalt reageerida, siis tajuvad õpilased koolikeskkonda soodsana. See on omakorda aluseks edukale õppimisele. Kooli õhkkonna kujundajateks on nii õpilased ise, õpetajad, töötajad kui ka lapsevanemad. Järgneval joonisel on toodud waldorfkoolide vilistlaste, vanemate ja õpetajate hinnangud waldorfkoolis valitseva õhkkonna ja meeleolu kohta.

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste, õpetajate ja lapsevanemate hinnangud kooli üldisele õhkkonnale

Allikas: Vilistlaste küsitlus, Eesti waldorfkoolide uuring 2010

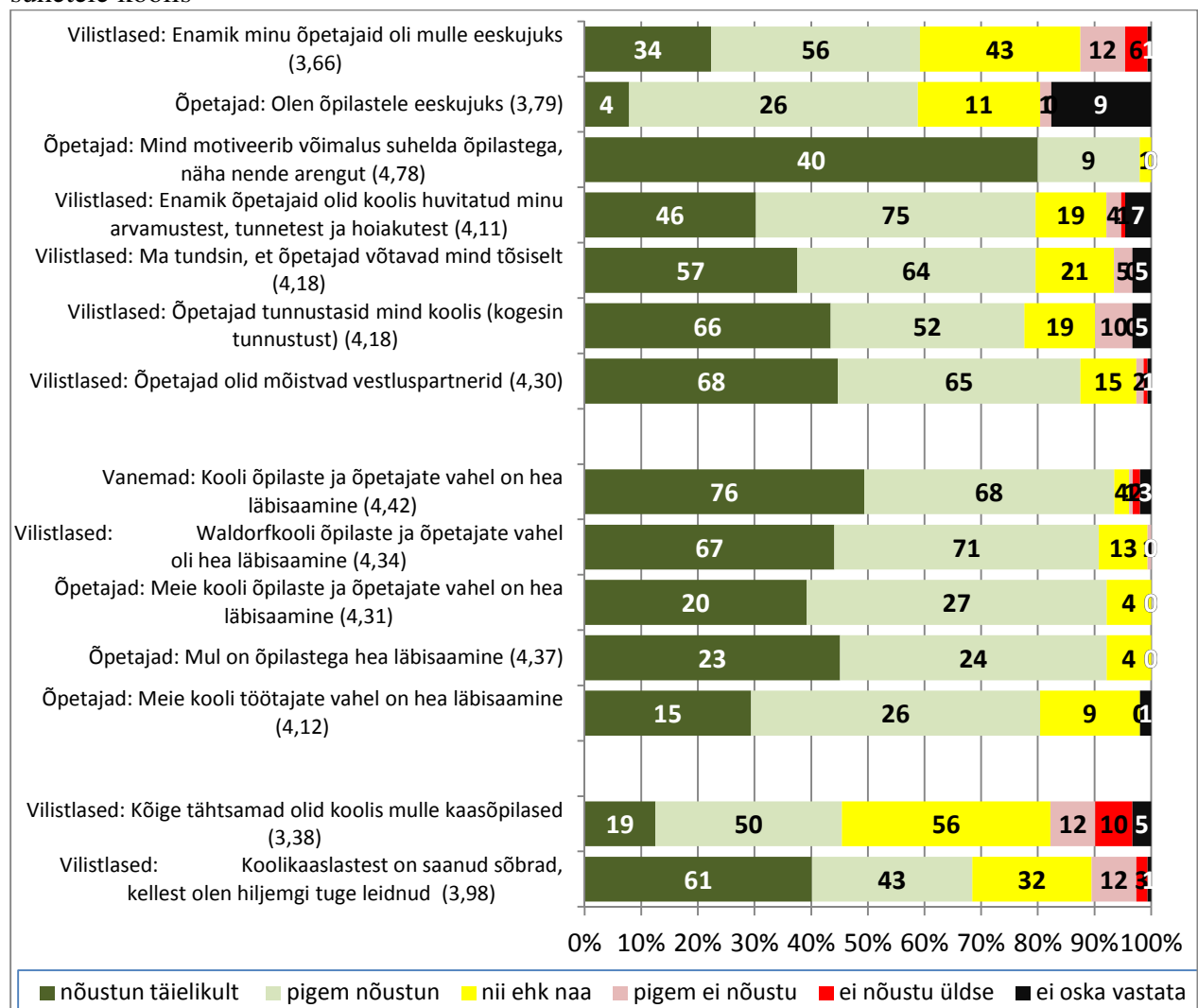
Waldorfkooli lapsevanemad on üldiselt rahul (90% on väitega nõus, keskmine hinne 4,56). oma laste kooliellu „sulandumise“ ja koolis käimisega. Ka õpetajad tajuvad kooli meeldiva

töökeskonnana (84%, 4,35). Ligikaudu sama positiivne on ka vilistlaste hinnang koolikeskkonnale: tunti end kooli kuuluvana (87% nõustub, hinne 4,38), koolis tunti end hästi (88%, 4,37) ja turvaliselt (88%, 4,31). Laste turvalisuse tagamisega on enamasti rahul ka lapsevanemad (75%, 4,13). Negatiivses vormis esitatud väitega „paljude reglementeeringute (eeskirjade) tõttu tundsin end koolis piiratuna/ahistatuna“ nõustus vaid 7% vastanud vilistlastest (hinne 1,77). Seega võib vastuste põhjal väita, et üldiselt on waldorfkoolide vilistlased, lapsevanemad ja õpetajad rahul koolis valitseva õhkkonnaga ning õpilased tunnevad end koolis hästi.

Suhted kaasõpilaste ja õpetajatega

Koolikeskkonna kujundamise üheks põhialuseks on koolis tegutsevate inimeste omavahelised suhted. Seejuures mängivad rolli nii õpetajate, vanemate ja õpilaste vahelised kui ka nende gruppide sisesed suhted. Oluliseks lüliks tuleb siin pidada õpetajat, kelle roll muutub oluliselt laste kasvades, muutudes jälgendamist väärivast autoriteedist põhikoolis mõistvaks kaaslaseks ja mentoriks ülaastmes. Koolikogemust kujundavad oluliselt ka klassi- ja koolikaaslased, kes võivad olla raskel hetkel toeks aga ka kehvemal juhul muuta kooliskäimise ebameeldivaks sündmuseks. Järgneval joonisel on esitatud õpilaste, õpetajate ja vanemate hinnangud inimsuhetele waldorfkoolis. Seejuures tuleb rõhutada, et waldorfkooli vilistlased hindasid väärtushinnangute seas kõrgeimalt just inimsuhetega seotud väärtusi.

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste, õpetajate ja lapsevanemate hinnangud inimestevahelistele suhetele koolis

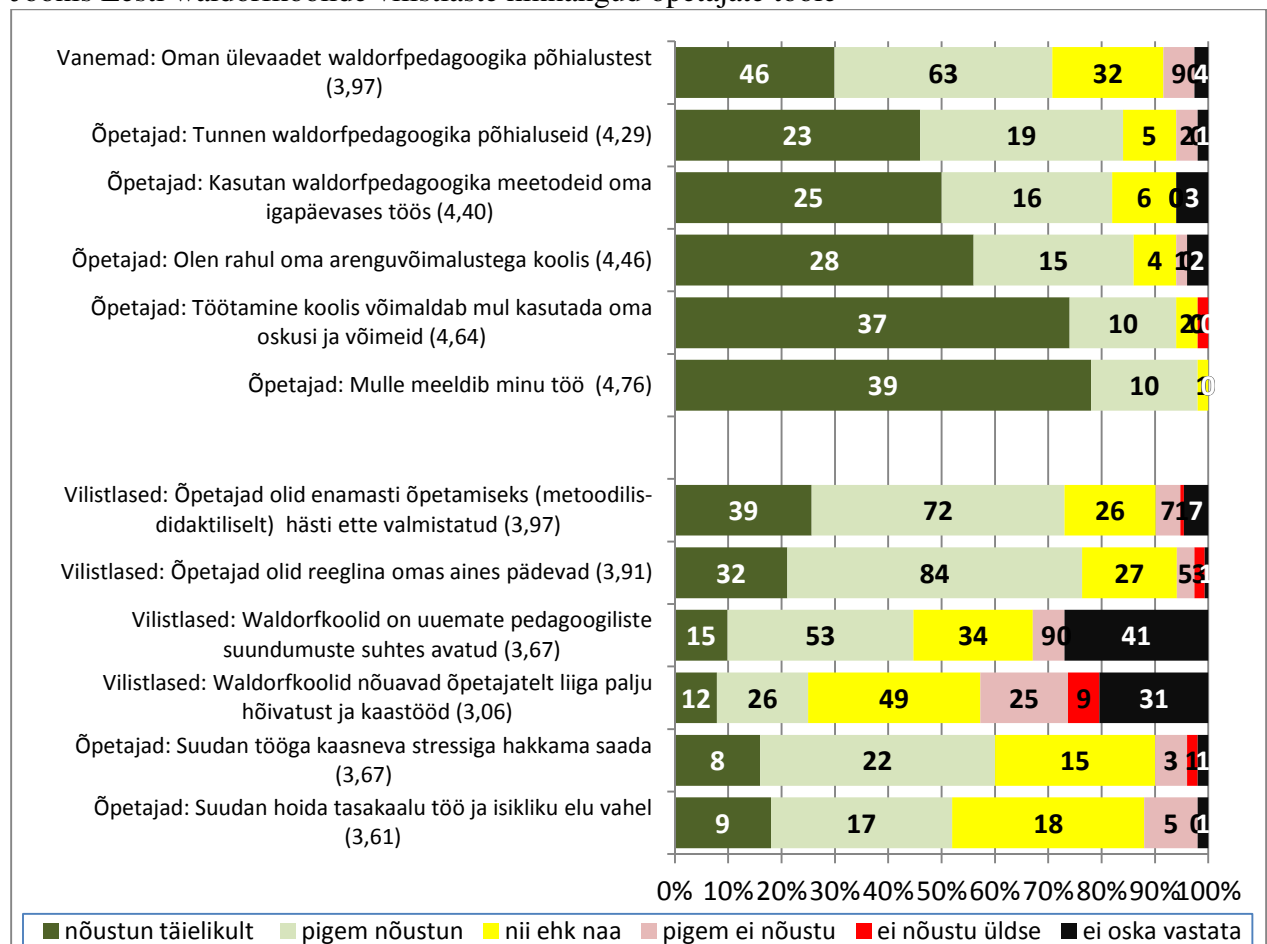
Allikas: Vilistlaste küsitlus, Eesti waldorfkoolide uuring 2010

Kuigi paljud vilistlased leiavad, et koolist leidsid nad sõpru, kellelt on hiljem elus tuge saadud (nõustub väitega 68%, ei nõustu 10%; hinne 3,98), ei pea nad sõprade olemasolu alati kõige tähtsamaks teguriks (nõustub, et sõbrad olid tähtsaimad 45%, hinne 3,38). Kooli õpetajate ja õpilaste omavahelist läbisaamist hindavad kõrgelt nii vilistlased (nõustub 91%, hinne 4,34), vanemad (nõustub 94%, hinne 4,42) kui ka õpetajad (nõustub 92%, hinne 4,31). Õpetajad ise hindasid oma suhet õpilastega heaks (nõus 92%, hinne 4,37). Vaid pisut madalam on õpetajate hinnang kooli töötajate vahelistele suhetele (80% peab koostööd heaks, hinne 4,12). Vilistlased hindavad oma õpetajaid kõrgelt vestluspartneritena (88% nõus, hinne 4,3), nad kogesid sageli õpetajate tunnustust (78%, 4,18), leiavad, et õpetajad võtsid neid enamasti tõsiselt (80% , 4,18) ning, et õpetajad tundsid huvi nende arvamuste, tunnete ja hoiakute vastu (80%, 4,11). Neid hinnanguid kinnitab ka õpetajate väide, et neid motiveerib võimalus suhelda õpilastega ja näha nende arengut (väitega nõus 98%, hinne 4,78). 59% õpetajatest leidis, et nad on õpilastele eeskujuks (hinne 3,79), sama suur hulk vilistlastest (59%) leidis, et õpetajad olid neile koolis eeskujuks. Seejuures on väitega täiesti nõustujaid õpilaste hulgas enam (22%, õpetajate seas 8%). Kokkuvõtvalt võib öelda, et waldorfkoolis valitsevad enamasti eluterved suhted nii õpetajate ja õpilaste kui õpilaste endi vahel. See ei tähenda probleemide puudumist vaid võib pigem osutada probleemide tekkimisel nendega õigeaegsele ja piisavale tegelemisele. Õpetajad tunnevad elavat huvi õpilaste käekäigu vastu ning seda hindavad vilistlased kõrgelt.

Õpetajad

Järgneval joonisel on esitatud waldorfkoolide vilistlaste hinnangud õpetajate pädevusele ja õpetajate hinnanguid arenguvõimalustele ja oskuste kasutamisele koolis.

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnangud õpetajate tööle

Allikas: Vilistlaste küsitlus, Eesti waldorfkoolide uuring 2010

Eesti waldorfkoolide uuring 2010 tõi esile waldorfkoolitusega õpetajate erilise rolli waldorfkoolides: „Eesti waldorfkoolid hindasid kõige enam koole mõjutavateks faktoriteks: waldorfkoolitusega õpetajate olemasolu, antroposoofiale toetuvate õpetajate olemasolu ning vanemate osalust ja kaasamist.“ Motiveeritud ja heade oskustega pedagoogide rolli on raske koolis üle tähtsustada. Waldorfkoolides lisandub sellele vajadus vallata waldorfpedagoogika põhimõtteid ja olla valmis oma oskusi selles vallas järjepidevalt uuendama. Samas ei ole Eestis täismahus waldorfpedagoogilist õpetajate seminari ning sageli toimub koolitus kursuste baasil. Õpetajate endi hinnangul tunnevad nad enamasti waldorfpedagoogika põhialuseid (nõus 84% vastajatest, hinne 4,29) ning kasutab neid ka igapäevatoos (82%, 4,4). Õpetajad on üldiselt rahul arenguvõimalustega koolis (86%, 4,46) ning leiavad, et töö võimaldab neil rakendada oma oskusi ja võimeid (94%, hinne 4,64). Kokkuvõtvalt hindavad õpetajad oma tööd meeldivaks (98%, 4,76). Õpetajate oluliseks partneriks laste kooliteel on vanemad. Ka nende kaastöö waldorfpedagoogika põhimõtete rakendamisel on oluline. Enamus lapsevanemaid väidab, et nad on üldiselt kursis waldorfpedagoogika põhialustega (71%, hinne 3,97).

Vilistlased tajusid õpetajate ettevalmistust pigem heana (73% nõustub, hinne 3,97) ning hindab neid enamasti ainealaselt pädevaks (76%, 3,91). Ka leiavad pea pooled vastanud vilistlastest, et waldorfkoolid on uuematele pedagoogilistele suundumustele avatud (45% nõus, hinne 3,67); samas valmistas see küsimus paljudele vastajatele raskusi ning tervelt 27% ei osanud seisukohta võtta. Veerandile vilistlastest on silma jäänud, et õpetajatöö nõuab suurt pühendumist (eriti nt 1.-8. klassi klassiõpetaja puhul) ning sageli ka ülemäära hõivatust (25% nõustub, hinne 3,06). Sama fenomeni tõi esile ka Eesti waldorfkoolide uuring 2010: „Enamus vastanud õpetajatest (88%) käib tööl hea meelega, kuid paljud tunnistavad, et neil on probleeme tasakaalu hoidmisega töö ja isikliku elu vahel; vaid veidi üle poolte õpetajatest suudab seda ja 36% õpetajatest on see aeg-ajalt probleemiks. Sarnane on ka olukord tööga kaasneva stressiga toimetulekul; 60% vastanutest saab sellega hakkama, 30% on aeg-ajalt probleeme ja 8% ei saa hakkama. Tegemist on olulise probleemiga, millele on viidanud ka rahvusvahelised waldorfkoolide uuringud. Õpetajate väsimus ja „läbipõlemine“ on waldorfkoolis probleemiks.“

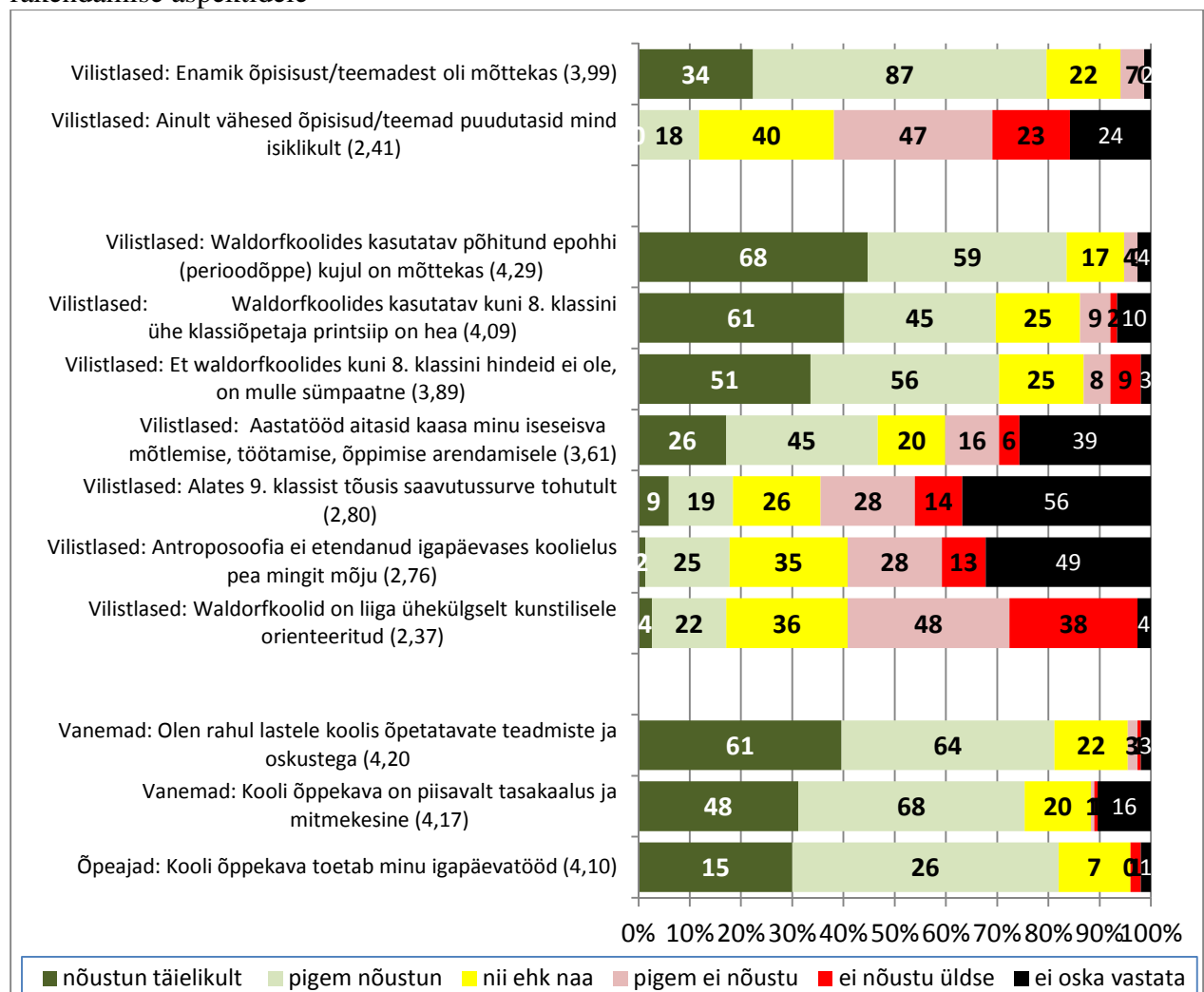
Kokkuvõtvalt võib öelda, et waldorfkool pakub õpetajatele huvitavat tööd ja head arengukeskkonda. Õpetajad tunnevad enamasti waldorfpedagoogika põhimõtteid ja rakendavad neid. Vilistlased hindavad õpetajate ettevalmistust ja ainealast pädevust üsna kõrgelt, kuid on vahel märganud ka õpetajate liigsuurt koormust ja hõivatust.

Kooli õppekava aspektid

Õpetuse ja kasvatus korralduse aluseks on waldorfkooli õppekava. Waldorf/steinerkoolide rahvusvahelise konverentsi (Haagi ring) poolt koostatud waldorfpedagoogika oluliste tunnuste kirjeldus kirjeldab õppekava aluspõhimõtteid järgmiselt (vt ka lisa 7) : „Õpetamise ja kasvatus alus waldorfkoolis on raamõppekava, mis pakub õpetajale ajendeid tema õpetamise individuaalseks kujundamiseks. Waldorfkool on ühtluskooli mudel eelkoolieast kuni keskkooli lõpuni. Raamõppekavas on erinevates klassiastmetes õppeained üksteisega seotud. Kuna ained on orienteeritud lapse ja nooruki arengusammude järgi, siis pakuvad need individuaalsele lapsele/ õpilasele eakohaseid ja mitmekesiseid arenguvõimalusi. Need sisaldavad muuhulgas teadmiste omandamist, kultuurilisi pädevusi, sotsiaalseid ja emotsionaalseid võimeid nagu ka erinevaid praktilisi ja kunstilisi oskusi (modaalset intelligentsust).“ Samas dokumendis on kirjeldatud ka mõned waldorfkoolide jaoks olulised põhimõtteid õppekava rakendamisel ja koolielu korraldamisel: „akadeemiliste nõueteta koolieelne kasvatus; reeglina üks õpetaja kui klassiõpetaja 6.–8. klassini; eurütmiõpetus; tsükliõpe, aineõpe ja muud õppetöö vormid; võõrkeeõpe esimesest klassist; tunniplaanid, mis on niipalju kui võimalik üles ehitatud psühhohügieeniliste lähtekehtade alusel; klassikollektiiv jääb püsima, sõltumata õpilaste individuaalsetest saavutustest; mitte mingeid puhtkvantitatiivseid hinnanguid ja teste ainult testimise enda pärast; tunnistused, mis saavutatu hindamise kõrval kirjeldavad ja väärtustavad eelkõige õpilase arengut, pakkudes samas ka ajendeid edasiseks tööks; distsipliiniküsimuste pedagoogiline käsitlemine; kollektiivi kujundavad ja edendavad tegevused nagu kuupeod, aastapäevad, väljasõidud, praktikad, näidendid jms.; konfessionaalset religiooniõpet võib korraldada vanemate soovil, muidu võivad koolid pakkuda iseseisvat mittekonfessionaalset religiooniõpetust.“

Mõningate õppekava rakendamise seotud aspektide kohta esitasid oma arvamuse ka waldorfkoolide vilistlased, tulemused on esitatud järgneval joonisel. Kui vanemad pidasid kooli õppekava pigem tasakaalus olevaks ja mitmekesiseks (75% nõus, hinne 4,17) ning olid seejuures rahul lastele koolis õpetatavate teadmiste ja oskustega (81%, 4,2), siis ka õpetajad nõustusid, et kooli õppekava toetab nende tööd (82%, 4,1). Vilistlastel paluti hinnata konkreetsemaid koolitöö korralduse aspekte. Vilistlased pidasid enamasti põhitundi (1,5–2 tunni pikkune õppetund koolipäeva alguses) epohhi kujul mõttekaks (nõus 84%, hinne 4,29) ja oli üldiselt rahul ka 1-8. klassini ühe klassiõpetaja printsiibi kasutamisega (nõus 70%, hinne 4,09). Ka kujundava hindamise rakendamine 8. klassini oli enamasti vastuvõetav (70%, hinne 3,89). Aastatöö tähtsuse hindamisel ei osanud seisukohta öelda 26% vastajates ning aastatöö tähtsuse hindajate osakaal oli vaid 47% (hinne 3,61). Vastamist ilmselt raskendas asjaolu, et waldorfkooli põhikooli lõpetanud vastajad on ilmselt kogenud vaid 8. klassi aastatööd ning vaid gümnaasiumis käinud teinud ka 11. klassi aastatöö. Samuti ei selgu vastustest, kas õpilastel oli ebaseeldivaid kogemusi aastatööde korraldusliku külje osas (juhendamine, tööde kaitsmine, selgete juhtnööride olemasolu jmt). Vilistlastel paluti hinnata, kas põhikooli lõpetamisel kasvab (eksamid, koolilõpetamine, numbriliste hinnete kasutuselevõtt) saavutussurve oluliselt võrreldes varasemate kooliaastatega. Selle väitega jäi nõusse 18% vastajatest (hinne 2,80, 37% ei osanud küsimusele vastata) ehk enamasti väga järsku surve tõusu põhikooli lõpul ei tajuta. Antroposoofia rolli igapäevases koolielus tajus selgemalt 27% vilistlastest (32% ei osanud vastata). 17% vastanud vilistlastest leidis, et waldorfkool on liigselt kunstilisele orienteeritud ning 57% ei nõustunud väitega.

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste, õpetajate ja lapsevanemate hinnang kooli õppekavale ja selle rakendamise aspektidele

Allikas: Vilistlaste küsitlus, Eesti waldorfkoolide uuring 2010

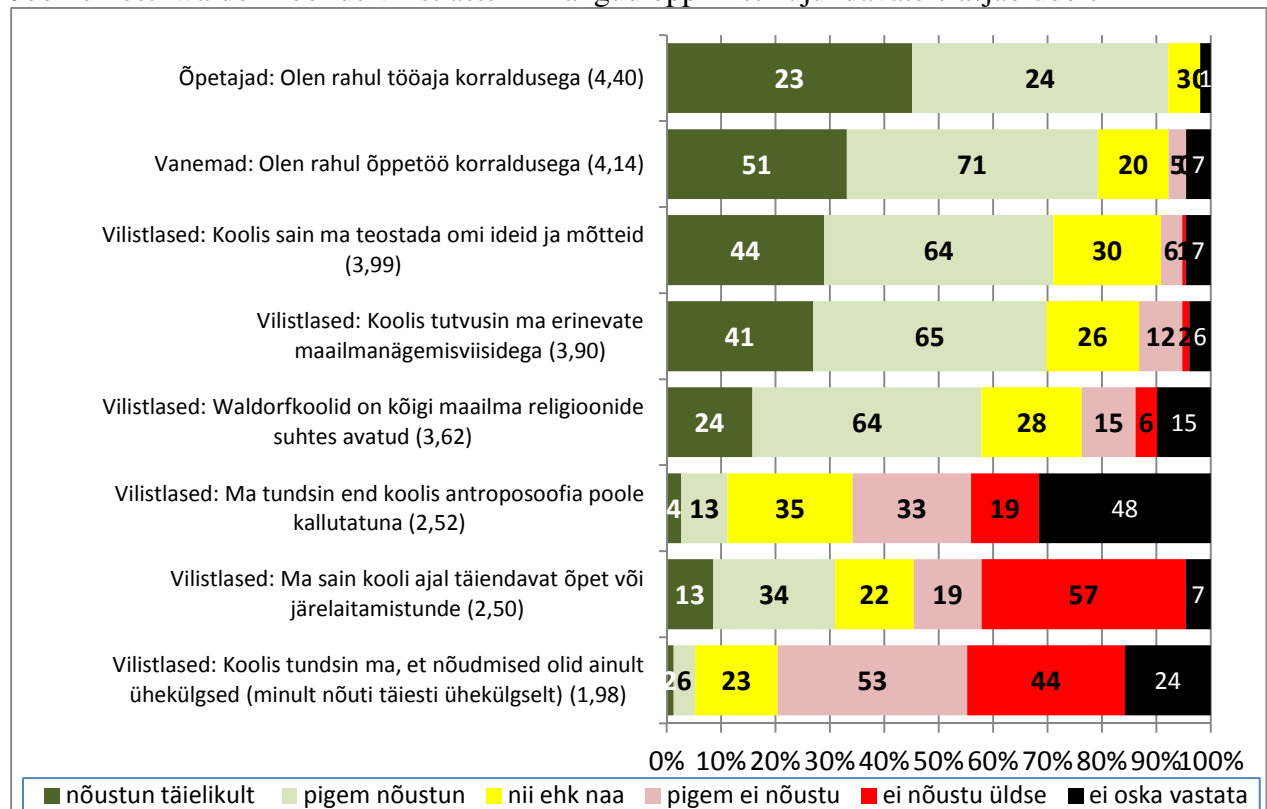
Õppesisu hindas üldiselt mõttekaks 80% vastajatest (hinne 3,99) ning 12% vilistlastest leidis, et vähesed õpisisud/teemad puudutasid neid isiklikult.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et üldiselt hinnatakse õppekava tasakaalukaks ja mitmekesiseks ning see võimaldab anda õpilastele häid teadmisi ja oskusi. Vilistlased on enamasti rahul õppekava rakendamise meetoditega (põhitund, klassiõpetaja printsiip, kujundav hindamine). Mõningaid kahtlusi tekitas aastatöö tähtsus ning vilistlased olid kohati selgelt tajunud antroposoofia mõju koolielus. Kõigi nende küsimuste puhul vajaks täpsemat selgitamist rahulolematust tekitanud asjaolud, sest puuduste teadvustamine aitaks kaasa õppetöö korralduse parandamisele.

Õppimine

Õppimist mõjutab otseselt õppetöö korraldus, aga ka koolis valitsev suhtumine (nt avatus, võimalus end teostada), nende asjaolude kohta esitatud vastused on esitatud järgneval joonisel.

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnangud õppimist kujundavatele asjaoludele

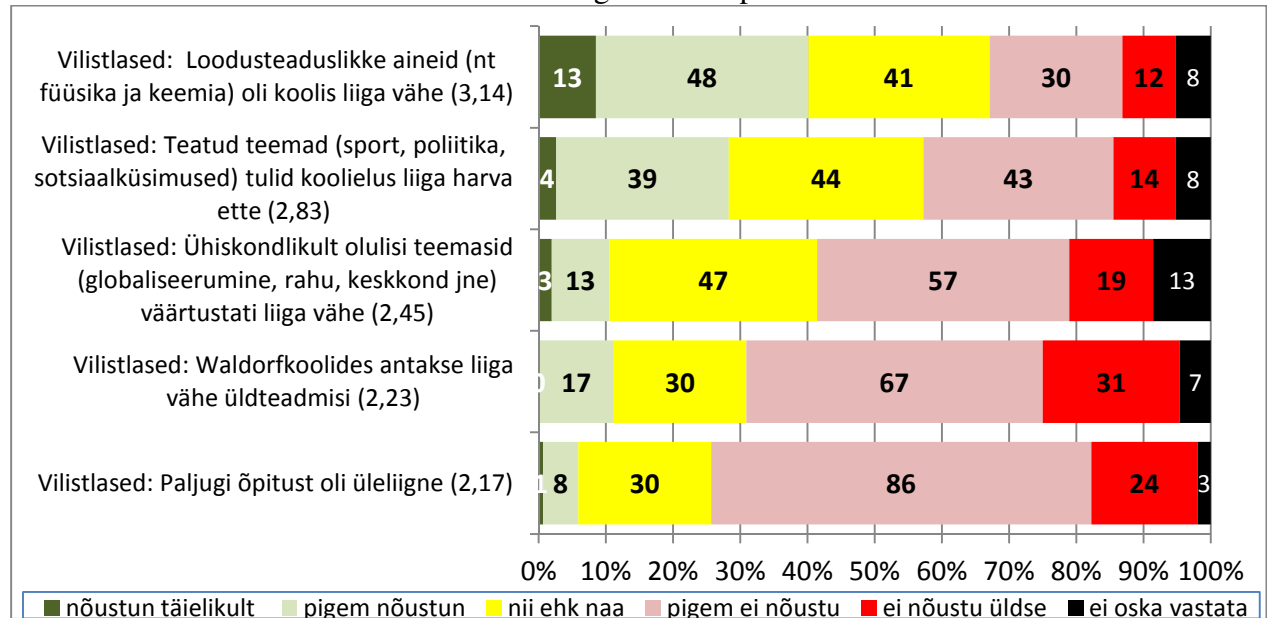
Allikas: Vilistlaste küsitlus, Eesti waldorfkoolide uuring 2010

Õpetajad on üldiselt rahul kooli tööaja korraldusega (92% nõus, hinne 4,4) ja vanemad õppetöö korraldusega koolis (79%, 4,14). Vilistlastel paluti hinnata pigem koolitöös valitsevat suhtumist. Ligikaudu kaks kolmandikku vastajatest leidis, et nad said kooli teostada oma mõtteid ja ideid (nõus 71%, hinne 3,99). Õppetöös tajusid nad kooli ajal enamasti avatust erinevate maailmanägemisviiside (nõus 70%, 3,9), kuid mõnevõrra vähem kõigi maailma religioonide suhtes (58%, 3,62). Antroposoofia suunas kallutatuna tundis end kooliajal 11% vilistlastest (32% ei osanud vastata, hinne 2,52). Vaid 5% vilistlastest leidis, et nõudmised olid kooli ühekülgse (hinne 1,98). Samas märkis tervelt 31% vastajatest, et nad said kooli ajal täiendavat õpet või järeldamistunde (hinne 2,5), kusjuures ei ole üheselt selge, kas see toimus koolis või väljaspool kooli. Kokkuvõtvalt võib öelda, et enamasti saavad waldorfkoolis õpilased omi ideid ja mõtteid teostada ning koolis ollakse üldiselt avatud erinevatele maailmanägemisviisidele (küll mõnevõrra vähem erinevatele maailma religioonidele). Mõningatel juhtudel on õpilased tajunud end kallutatuna antroposoofia suunas. Üldiselt on nõudmised õpilaste suhtes mitmekesised.

Õpetuse kitsaskohti

Vaatamata üldisele tõdemusel, et waldorfkooli õppekava peaks olema tasakaalus ja mitmekesine, sooviti vilistlastelt teada, millest nad tundsid waldorkoolis õppetöös enim puudust. Selle kohta esitati negatiivses võtmes küsimused, mille kohta antud vastused on esitatud järgneval joonisel.

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnangud kooli õpetuse kvaliteedile

Allikas: Vilistlaste küsitlus

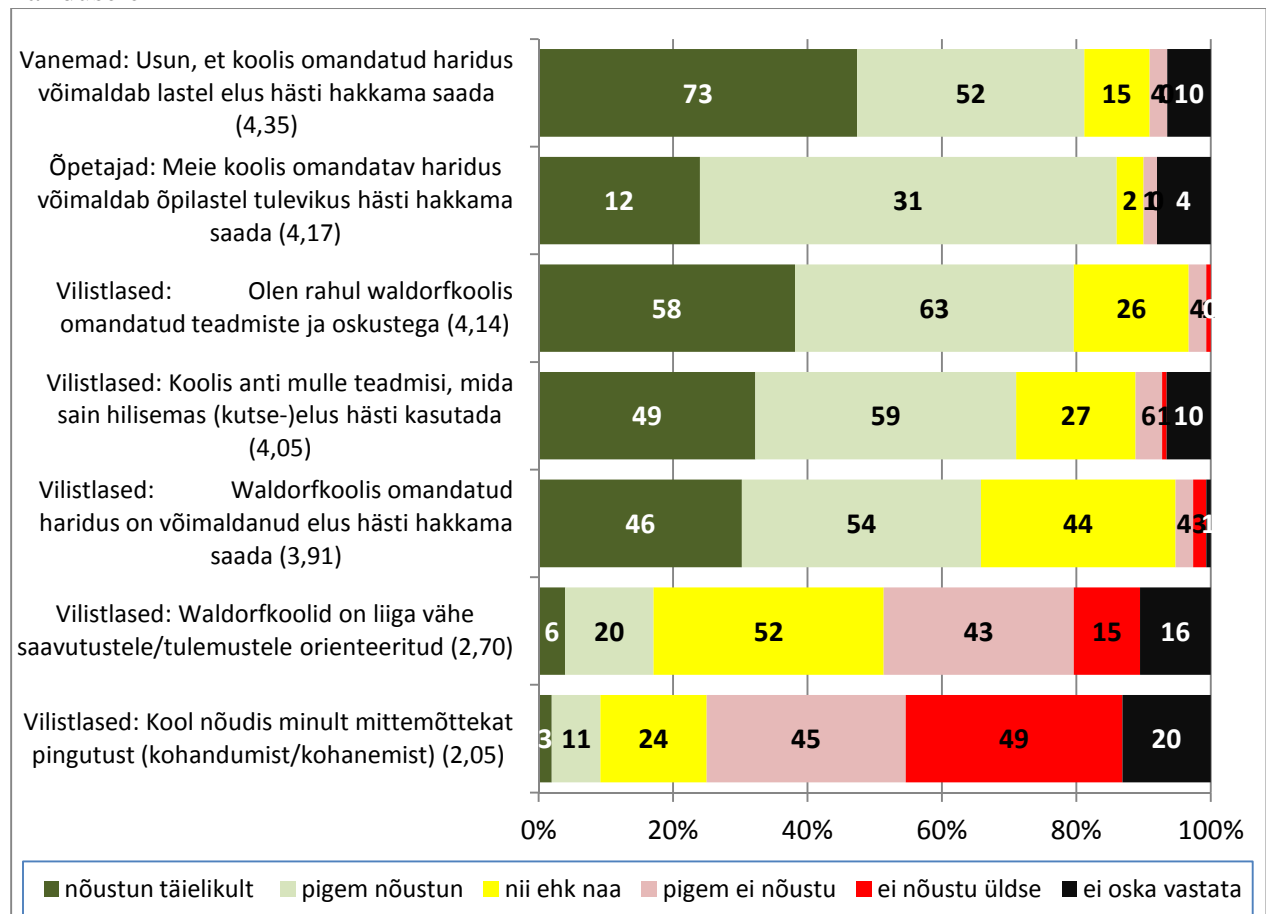
Vaid 6% vastanud vilistlastest leidis, et palju õpitust oli üleliigne (hinne 2,17) ehk sellest võiks järeldada, et suurem enamus õpitust oli mõttekas. Kümnendik vastajatest (11% nõus, hinne 2,3) leidis, et waldorfkoolis antakse liiga vähe üldteadmisi. Sama suur osakaal vastajatest leidis ka, et ühiskondlikult olulisi teemasid väärtustati liiga vähe (hinne 2,45). Mõnevõrra rohkem vilistlasi (nõus 18%, hinne 2,83) leidis, et teatud teemasid (sport, poliitika, sotsiaalküsimused) käsitleti koolis liiga harva. Suurimat puudust tundsid vilistlased loodusteaduslike ainete õpetamisest waldorfkoolis (40% nõus, hinne 3,14), kusjuures ei ole teada, kas koolis õpetati neid aineid vastajate arvates vähe või kehvalt tasemel. Kokkuvõtvalt võib öelda, et waldorfkoolis õpitu on vilistlaste jaoks enamasti mõttekas. Kümnendiku vilistlaste arvates antakse koolis liiga vähe üldteadmisi ja käsitletakse vähe ühiskondlikke teemasid. Ligi viiendiku vastajate arvates esineb teatud eluliselt olulisi teemasid koolis liiga harva. Suurimat puudust tuntakse loodusteaduslike ainete õpetamise suhtes.

Rahulolu haridusega

Kooli lõppedes tuleb vilistlastel teha olulisi valikuid elutee jätkamisel. Olgu valik edasiõppimise, töötamise või muu tegutsemisviisina kasuks, peagi leiab kinnitust, kas koolis omandatud teadmisi ja oskusi on võimalik edukalt kasutada ning kas nad pakuvad tuge ka uute oskuste omandamiseks. Järgneval joonisel on esitatud waldorfkoolide vilistlaste, õpetajate ja vanemate hinnangud waldorfkoolis antavale haridusele. Nii vanemad kui ka õpetajad leiavad, et waldorfkoolis omandatud haridus võimaldab õpilastel tulevikus hästi hakkama saada (vanematest nõus 81%, hinne 4,35; õpetajatest nõus 86% hinne 4,17). Vilistlased ise on waldorfkoolis omandatud teadmiste ja oskustega samuti enamasti rahul (nõus 80%, hinne 4,14) ning arvavad, et koolis anti neile edasiseks eluks hästi kasutatavaid teadmisi ja oskusi (71%, hinne 4,5). Viimase hinnangu puhul oli ilmselt paljudel vilistlastel raske hinnangut anda kuna nende koolitee on veel käimas või alles hiljuti

lõppenud. Sama asjaolu võis mõjutada ka hinnanguid väitele „waldorfkoolis omandatud haridus on võimaldanud elus hästi hakkama saada“ (nõus 66%, hinne 3,91). Sageli väidetakse, et waldorfkoolid asetava õpilased olukorda, mis ei valmista neid piisavalt ette konkurentsiolekordadeks ning, et waldorfkool on liiga vähe tulemustele orienteeritud. Vilistlased selle väitega enamasti nõusse ei jäänud (nõus 17%, hinne 2,7). Nn kontrollküsimuseks oli esitatud negatiivses vormis väide, et waldorfkool nõudis õpilaselt mittemõttekat pingutust; selle väitega nõustus 9% vastajatest (hinne 2,05) ehk enamik vastajaid hindab waldorfkoolis käimist mõttekaks ettevõtmiseks. Kokkuvõtvalt võib öelda, et enamasti on waldorfkooli haridusega rahul nii vanemad, õpetajad kui vilistlased. Vilistlased leiavad, et saadud haridus pigem võimaldab teadmisi ja oskusi edukalt elus kasutada.

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste, õpetajate ja lapsevanemate hinnang koolis antavale haridusele

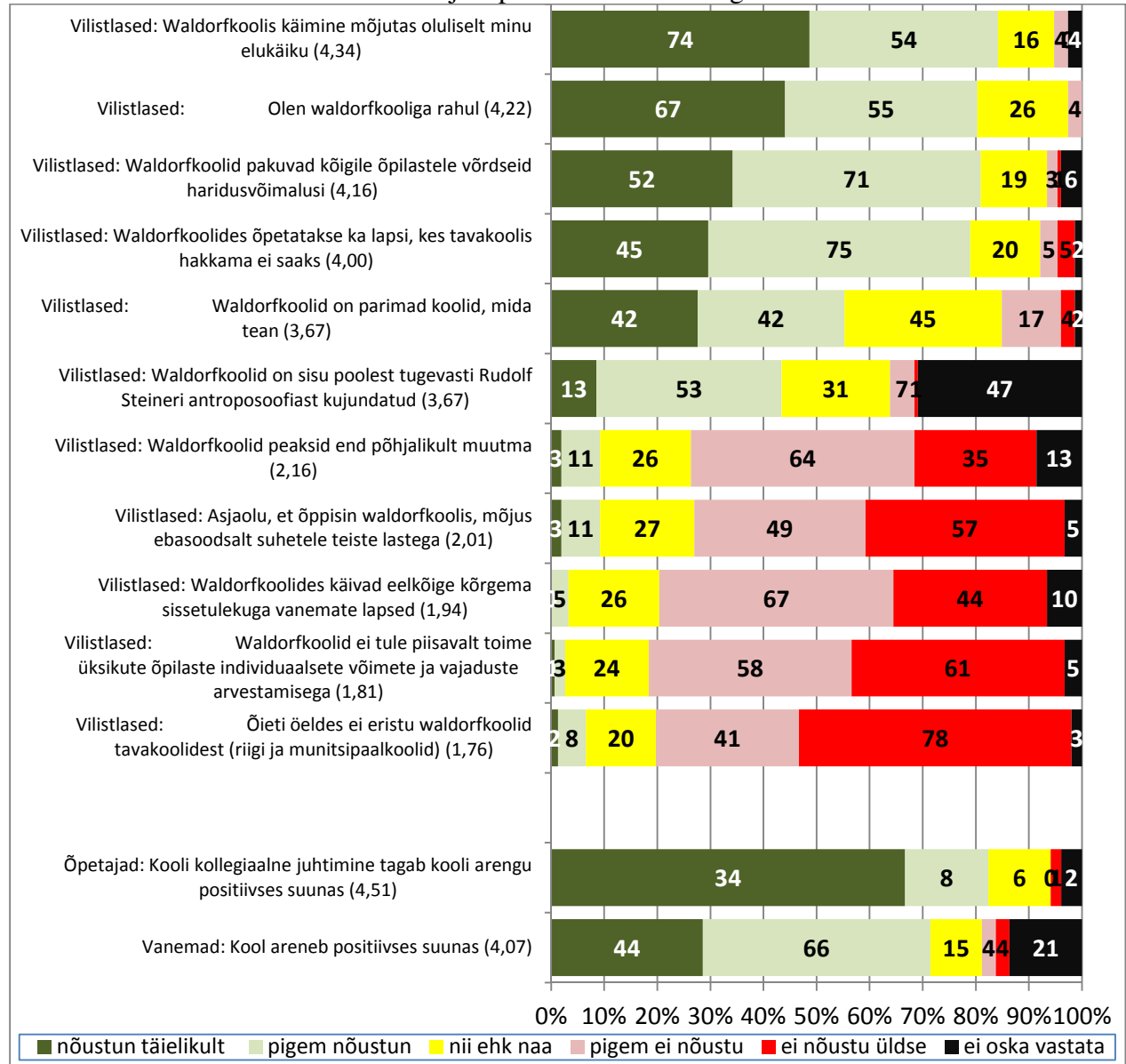
Allikas: Vilistlaste küsitlus, Eesti waldorfkoolide uuring 2010

Üldhinnang waldorfkoolile

Eeltoodud hinnangud andsid ülevaate waldorfkoolide erinevatele olulistele tahkudele. Nende koosmõjul kujunevad üldised hinnangud waldorfkooli suhtes. Üldiste hinnangute kohta esitatud küsimuste vastused on esitatud järgneval joonisel. Suurem enamus vilistlastest leiab, et waldorfkoolis käimine mõjutas oluliselt nende elukäiku (84% nõus, hinne 4,34) ning nad on enamasti waldorfkooliga rahul (80%, 4,22). Lisaks isiklikule rahulolule leiavad vilistlased enamasti, et waldorfkoolid pakuvad võrdseid haridusvõimalusi kõigile õpilastele (81%, 4,16) ning, et waldorfkoolis õpetatakse lapsi, kes tavakoolis hakkama ei saaks (79%, 4,0). Samas tunnustatakse ka teiste heade koolide olemasolu, waldorfkooli peab parimaks kooliks 55% vastajatest (hinne 3,67). Alla poole vastanud vilistlastest teadvustab endale, et waldorfkoolide sisu on Rudolf Steineri antroposoofiast tugevasti kujundatud (hinne 3,67, vastata ei osanud 31%). Valdav enamus vilistlasi ei pea vajalikuks waldorfkooli oluliselt muuta, seda pooldab vaid 9% vastajatest (hinne 2,16). Vaid

väiksel osal vilistlastest (9%, hinne 2,01) halvendas waldorfkoolis käimine suhteid teiste lastega. Väga väike osa vastajatest (3%) nõustus väidetega „waldorfkoolid ei tule piisavalt toime üksikute õpilaste individuaalsete võimete ja vajaduste arvestamisega“ (hinne 1,81) ja „waldorfkoolis käivad eelkõige kõrgema sissetulekuga vanemate lapsed“ (hinne 1,94). Üldistava väitega, et waldorfkoolid ei erine õigupoolest tavakoolidest, nõustub 7% vastajatest ning tervelt 78% ei nõustu (hinne 1,76). Kooli arengusuundade osas hindasid vanemad enamasti, et waldorfkoolid arenevad õiges suunas (nõus 71%, hinne 4,07). Õpetajad leidsid, et koolis rakendatav kollegiaalne juhtimismudel tagab kooli arengu positiivses suunas (nõus 82%, hinne 4,51).

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste ja lapsevanemate hinnangud kooli üldisele

Allikas: Vilistlaste küsitlus

Kokkuvõte Waldorfkoolid üldiselt täidavad endale seatud ülesandeid: kooliga on vilistlased enamasti rahul, hinnatakse waldorfkooli oskust tulla toime õpilaste individuaalsete vajaduste arvestamisega ning waldorfkoolide tähtsust haridusvõimaluste pakkumisel ja õpiraskustega õpilaste abistamisel. Koolid eristuvad vilistlaste jaoks oluliselt teistest koolidest. Suuri muutusi ei peaks waldorfkool oma tegevuses ette võtma, kuid eelpool esitatud kitsaskohti koolielus ja õppetöös tuleks tõsiselt analüüsida ja teadvustada. Selline lähenemine võib koolidele kasuks tulla kiiresti muutuvates oludes hakkama saamiseks. Waldorfkoolid on vilistlaste hinnangul head koolid, mis on oluliselt mõjutanud nende elukäiku.

8.4 Elupädevused koolist

Koolis veedavad lapsed ja noorukid olulise aja oma lapsepõlvest. Kooli võib pidada ka üheks oluliseks inimese eluliste oskuste kujundamise keskkonnaks. Lisaks aineteadmistele omavad elus tähtsust oskused ja omadused, mis võimaldavad inimesel hakkama saada iseenda, kaasinimeste ja ümbritseva keskkonnaga. Selliseid oskusi ja omadusi võib üldistavalt nimetada elupädevusteks ning need on aluseks koolis õpitu edukaks kasutamiseks nii koolis kui ka edasises elus. Elupädevuste omandamine koolis on sama tähtis kui teadmiste omandamine, nad on vastastikku üksteist täiendavad protsessid. Kooli kõrval omavad elupädevuste kujundamisel olulist ning sageli samaväärset rolli kodu, sõbrad, meedia jmt.

Selgitamaks kooli mõju waldorfkooli vilistlaste elupädevuste kujunemisele, paluti neil hinnata 11 pädevuse osas, kas koolis pöörati nende oskuste arendamisele piisavalt tähelepanu. Kõigile küsimustele tuli vastata 5-astmelisel skaalal (5–nõustun väitega täielikult kuni 1–ei nõustu üldse, vastata sai ka „ei oska vastata“). Vastuste põhjal arvutati keskmine hinne, mille alusel on reastatud tabelis erinevad väited suuremast hindest väiksemani. Tabelis on esitatud ka väitega nõustujate (vastused „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ kokku) ja mittenõustujate (vastused „pigem ei nõustu“ ja „ei nõustu üldse“ kokku) osakaalud vastajate koguarvust. Keskmine hinne ja järjekorra number pingereas arvutati eraldi mees- ja naissoost vastajatele, samuti esitatakse tabelis nende näitajate erinevus sugude vahel. Tulemuste võrdlemisel tuleb arvestada vastajate suhtelise noorusega ehk neil ei pruugi vanusest tulenevalt alati olla piisavalt elukogemusi hindamiseks enda oskusi (nt valmisoleku elukestvaks õppeks, oskuse õpitut töös rakendada puhul).

Tabel Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnang elupädevuste kujunemisele koolis sooti

Tegevus	järgmiste omaduste ja oskuste arendamisele pöörati koolis piisavalt tähelepanu									hinne (tähtsus)				Jrk nr			
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Osakaal		kokku	sugu			Kokku	Sugu		
								nõus*	ei ole nõus**		mees	naine	vahe		mees	naine	erinevus
loovus	111	35	2	2	0	2	152	96,1	1,3	4,7	4,4	4,9	0,4	1	1	1	0
abivalmidus	77	60	7	5	0	3	152	90,1	3,3	4,4	4,3	4,5	0,2	2	3	2	1
sallivus ja teistega arvestamine	77	57	12	4	1	1	152	88,2	3,3	4,4	4,3	4,4	0,0	3	2	4	2
meeskonnatöö oskus	75	46	23	4	0	4	152	79,6	2,6	4,3	4,1	4,4	0,4	4	6	3	3
positiivne ellusuhtumine	64	67	14	4	0	3	152	86,2	2,6	4,3	4,2	4,3	0,1	5	4	5	1
suhtlemisoskus	57	69	19	5	0	2	152	82,9	3,3	4,2	4,1	4,2	0,2	6	5	7	2
oskus õpitut töös rakendada	53	63	22	7	0	7	152	76,3	4,6	4,1	3,8	4,3	0,5	7	8	6	2
probleemide lahendamise oskus	55	53	33	4	2	5	152	71,1	3,9	4,1	3,9	4,1	0,2	8	7	9	2
iseseisvus	53	58	27	9	1	4	152	73,0	6,6	4,0	3,8	4,2	0,5	9	9	8	1
valmisolek elukestvaks õppeks	43	59	31	5	2	12	152	67,1	4,6	4,0	3,7	4,1	0,4	10	11	10	1
kohusetundlikkus	51	53	32	13	1	2	152	68,4	9,2	3,9	3,7	4,1	0,3	11	10	11	1

*Nõus=nõustun täielikult+ pigem nõustun, **Ei nõustu=pigem ei nõustu ja ei nõustu üldse

Kollase taustaga on esile toodud suuremad erinevused;

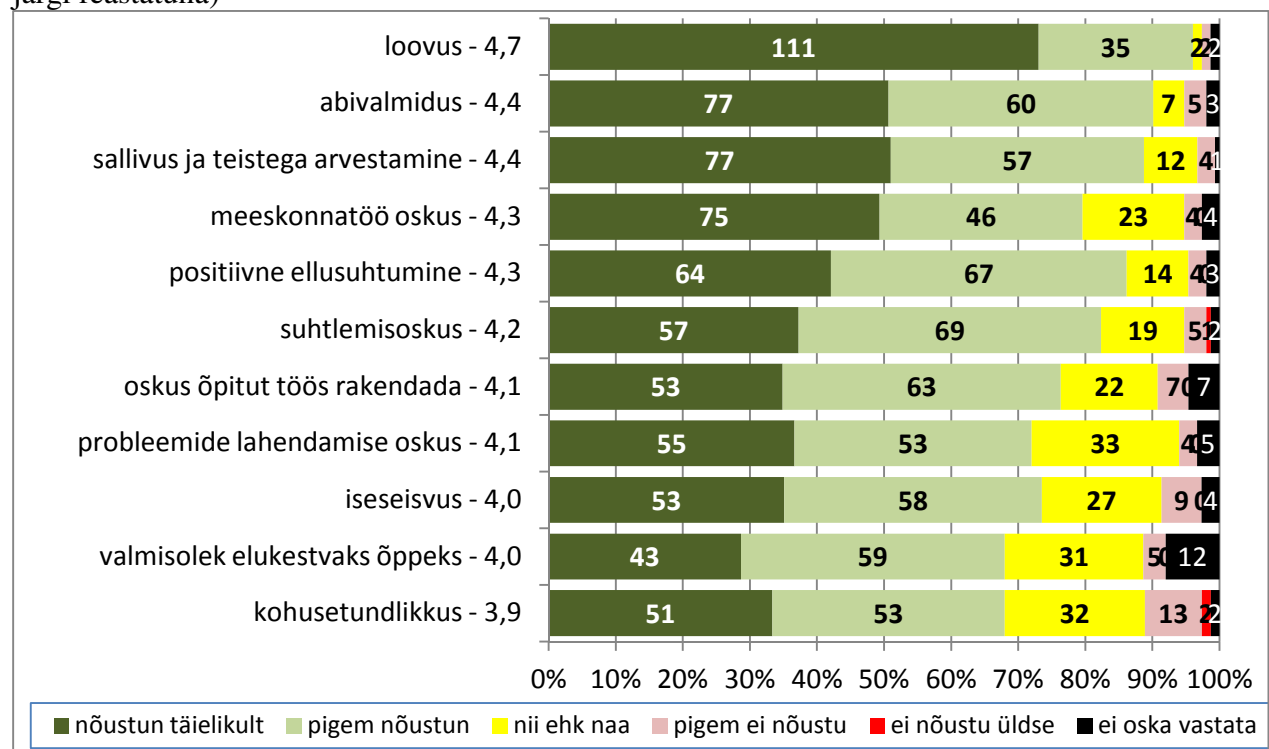
Hinne=keskmine hinne 5-astmelisel skaalal, kus 5=nõustun täielikult kuni 1=ei nõustu üldse

Vilistlaste vastuste põhjal võib järeldada, et nad tajuvad kooli arendavat mõju kõige enam enda loovuse kujunemisele (nõustus 96%, ei nõustunud 1,3%). Keskmise hinne on selle näitaja puhul väga kõrge – 4,7. Oskuste pingereas järgnevad suhteliselt kõrge keskmise hinde tasemel abivalmidus (kooli piisava tähelepanuga oskuse kujunemisele nõustub 90,1% vastajatest, hinne 4,4), sallivus ja teistega arvestamine (88,2%, 4,4), meeskonntöö oskus (79,6%, 4,3), positiivne ellusuhtumine (86,2%, hinne 4,3), suhtlemisoskus (82,9%, 4,2) ja oskus õpitut töös rakendada (76,3%, hinne 4,1). Kõigi eeltoodud oskuste/omaduste puhul leiab enam kui kolmveerand vastajatest, et koolis pöörati nende kujunemisel piisavalt tähelepanu, sellega mittenõustujate osakaal jääb alla 5%.

Ka pingereas järgnevate oskuste ja omaduste puhul on vilistlaste hinnang kooli soodsale mõjule suhteliselt kõrge – nõustub ligikaudu kaks kolmandikku ja ei nõustu alla 10% vastajatest. Probleemide lahendamise oskuse puhul on nõustujate osakaal 71,1% (hinne 4,1), järgnevad iseseisvus (vastavalt 73%, 4,0) ja valmisolek elukestvaks õppeks (67,1%, 4,0) ning pingerea lõpetab kohusetundlikkus (68,4%, hinne 3,9).

Kokkuvõtvalt võib tõdeda, et vilistlased hindavad kõrgelt waldorfkooli mõju oma elupädevuste kujunemisele. Eriti kõrge on hinnang kooli piisavale tegevusele loovvõimete kujunemisel. Abivalmiduse, sallivuse, meeskonnatöö oskuse, suhtlemisoskuse ja positiivse ellusuhtumise kujunemisel on leitud koolist piisavalt tuge. Ka kõigi ülejäänud käsitletud oskuste ja omaduste puhul hindavad vilistlased kooli mõju pigem soodsaks.

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnang elupädevuste kujunemisele koolis (keskmise hinde järgi reastatuna)

Mees- ja naissoost vastajate vastuste keskmiste hinnete võrdlemisel paistab silma kogu küsitlust läbiv suundumus, et mehed on vastustes pisut konservatiivsemad. Kõigi hinnatud oskuste ja omaduste puhul olid meeste keskmised hinded mõnevõrra madalamad. Suurim oli erinevus „oskuse õpitut töös rakendada puhul“ (keskmise hinne erinevus naiste kasuks 0,5), järgnesid loovus, meeskonnatöö oskus ja valmisolek elukestvaks õppeks (kõigil erinevus keskmises hinde 0,4 naiste kasuks). Kohusetundlikkuse puhul oli naiste keskmine hinne 0,3 hindepunkti võrra kõrgem. Väikseid erinevusi esines ka keskmise hinde järgi koostatud pingeridades. Kui kooli roll loovuse kujunemisele oli mõlema soo puhul esikohal, siis teisel kohal oli meestel „sallivus ja teistega

arvestamine“ ning naistel abivalmidus, kolmandal kohal meestel abivalmidus ja naistel meeskonnatöö oskus, neljandal kohal meestel positiivne ellusuhtumine ja naistel „sallivus ja teistega arvestamine“ ning viiendal kohal meestel suhtlemisoskus ja naistel positiivne ellusuhtumine. Erinevused pingereas ei ole väga suured, suurim on vahe meeskonnatöö oskuse puhul (vahe 3 kohta asukohas). 2 asukoha võrra erinesid sugude vahel pingeridades sallivus ja teistega arvestamine, suhtlemisoskus, oskus õpitut töös rakendada ja probleemide lahendamise oskus.

Lisaks etteantud oskuste ja omaduste hindamisele paluti igal vastajal nimetada 3 omadust või oskust, mis on vajalikud elus hästi hakkama saamiseks. Kokku vastas küsimusele 147 vilistlast, kes nimetasid 433 oskust ja omadust, mis on kõige tähtsamad elus hakkama saamiseks. Vastused grupeeriti sisulise sarnasuse põhjal eelnevalt kasutatud 11 oskuse ja omaduse gruppi. Lisaks tuli moodustada 2 vastuste gruppi: „ettevõtlikkus, tahe“ ja „teadmised, mõtlemine“. Vastajatel oli võimalus omadusi vabalt pakkuda, kuid ilmselt mõjutasid pakutud variante küsitluses vahetult enne selle küsimuse täitmist toimunud oskuste ja omaduste hindamine. Neid oskusi ja omadusi oli ka kõige enam pakutud (75% kõigist variantidest) ehk üldiselt võib hinnata, et küsitluses hinnatud 11 oskust ja omadust on vilistlastele ka eluliselt olulised.. Tulemused on esitatud järgnevas tabelis.

Tabel Olulisemad oskused elus hakkama saamiseks waldorfkoolide vilistlaste hinnangul

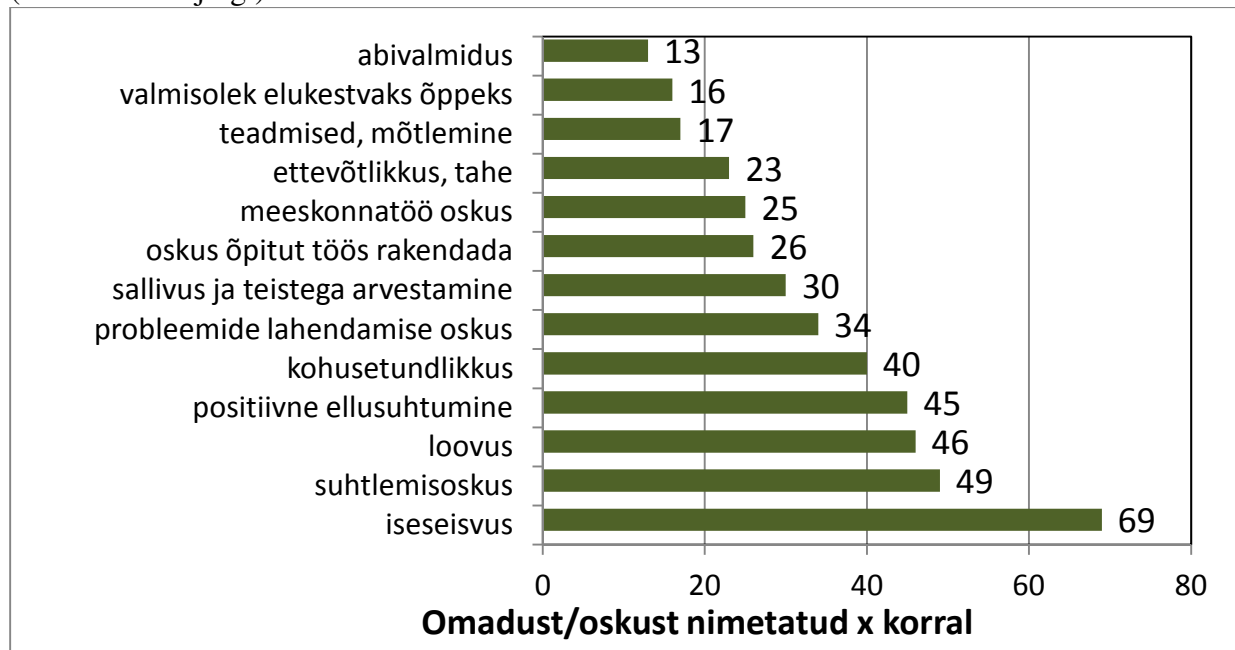
Oskuse/omaduse grupp	vastuste arv	sama nime all*		Osakaal kõigist vastustest	Keskmine hinne**
		arv	osakaal grupis		
iseseisvus	69	51	74	15,9	4,0
suhtlemisoskus	49	45	92	11,3	4,2
loovus	46	44	96	10,6	4,7
positiivne ellusuhtumine	45	37	82	10,4	4,3
kohusetundlikkus	40	34	85	9,2	3,9
probleemide lahendamise oskus	34	31	91	7,9	4,1
sallivus ja teistega arvestamine	30	24	80	6,9	4,4
oskus õpitut töös rakendada	26	20	77	6,0	4,1
meeskonnatöö oskus	25	19	76	5,8	4,3
ettevõtlikkus, tahe	23			5,3	
teadmised, mõtlemine	17			3,9	
valmisolek elukestvaks õppeks	16	7	44	3,7	4,0
abivalmidus	13	12	92	3,0	4,4
Kokku	433	324	75	100,0	

*vastused, kus nimi kattus grupi nimetusega (ülejäänud oskused olid teise nimetusega, kuid sisuliselt sobisid gruppi)

**keskmine hinne konkreetsete grupi nimetustele vastavate oskuste ja omaduste hindamisel

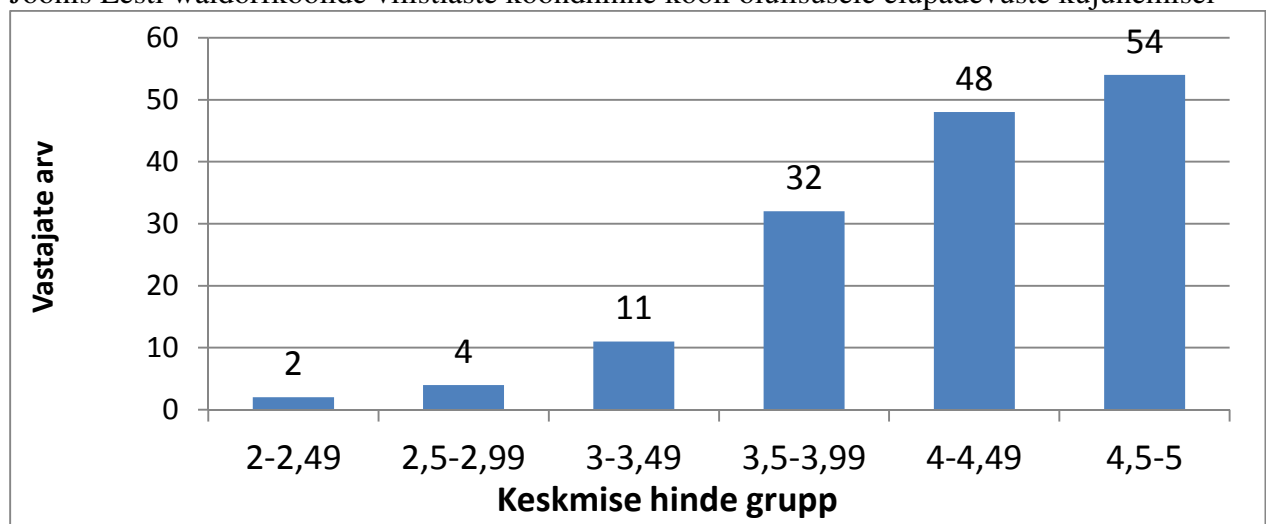
Kõige tähtsamaks hindasid vilistlased elus hakkama saamisel iseseisvust (15,9% vastustest), suurt tähtsust omavad ka suhtlemisoskus (11,3%), loovus (10,6%), positiivne ellusuhtumine (10,4%) ja kohusetundlikkus (9,2%). Mõnevõrra harvem on nimetatud probleemide lahendamise oskust (7,9%), sallivust ja teistega arvestamist (6,9% vastustest), oskust õpitut töös rakendada (6,0%), meeskonnatöö oskust (5,8%) ja „ettevõtlikkust, tahet“ (5,3%). Kõige vähem esines vastuseid gruppide „teadmised, mõtlemine“ (3,9%), valmisolekut elukestvaks õppeks (3,7%) ja abivalmidust (3,0%). Seejuures tuleb andmete tõlgendamisel arvestada küsitluse eelnevate küsimuste mõju, andmete grupeerimist, vastajate suhtelist noorust ja asjaolu, et paljud vastajad lahkusid waldorfkoolist põhikooli järel. Kooli mõju teadvustatud tajumine suureneb just ülaastmes. Kui waldorfkooli ülaastmes pole käidud, siis võib olla adekvaatse hinnangu andmine olla keerukas. Oskuste ja omaduste esinemine tabelis ei pruugi tähendada, et vastajad samavõrra ka seda väärtustavad. Madalam positsioon tabelis ei väljenda otseselt selle oskuse väiksemat tähtsust vilistlastele. Näiteks teadmiste ja ettevõtlikkuse gruppide tähtsus vilistlastele võib olla alahinnatud kuna selliseid oskusi polnud eelnevalt küsitluses käsitletud.

Joonis 3 olulisemat oskust ja omadust elus hakkama saamiseks waldorfkoolide vilistlaste hinnangul (vastuste arvu järgi)

Vilistlaste jaoks elus hakkama saamiseks vajalike oskuste ja omaduste pingereas (grupeeritud vastuste arvu järgi) on esimese viie hulgas kaks, mille puhul keskmine hinne waldorfkooli mõju osas oli teistest madalam (iseseisvus – hinne 4,0, ja kohusetundlikkus – 3,9). Nende puhul vilistlased olid kooli soodsa mõjuga pigem nõus. Samas ei ole nende oskuste keskmine hinne ülejäänutest oluliselt madalam. Samuti võib tõdeda, et kuigi inimsuhetega seotud väärtused olid vilistlaste jaoks väga olulised, on kolme peamise eluks vajaliku oskuse ja omaduse hulgas suhteliselt harva esindatud sallivus ja teistega arvestamine, meeskonnatöö oskus ja abivalmidus. Küll on pingereas teisel kohal suhtlemisoskus. Ühest küljest võib see iseloomustada kui isiklikku edu väärtustava üldise sotsiaalse keskkonna mõju, teisest küljest kui vastajate elueast tulenevat vajadust ennast elus kehtestada ja „oma tee leida“.

Joonis Eesti waldorfkoolide vilistlaste koondhinne kooli olulisusele elupädevuste kujunemisel

Iga vastaja puhul arvutati tema vastuste põhjal 11 hinnatud oskuse ja omaduse kohta keskmine hinne (5-astmelisel skaalal, kus 5–nõustun täielikult ja 1–ei nõustu üldse, „ei oska vastata“ vastused jäeti arvutusest välja), mida võib käsitleda koondhindena waldorfkooli olulisusele elupädevuste kujunemisel. Eelneval joonisel on esitatud tulemused grupeerituna keskmise hinde gruppidesse. Kokku on joonisel esindatud 151 vilistlaste koondhinnang, 1 vastaja oli vastanud kõigil 11 juhu „ei

oska vastata“. Ligikaudu kolmandiku (54 vastajat, 35,8%) vastajate koondhinne on väga kõrge vahemikus 4,5–5,0, pea sama suure hulga vastajate hinnang oli pisut madalam (48, 31,6%), kuid jäi ikkagi kõrgemaks kui tase „pigem nõustun koolipoolse piisava tähelepanuga“ (hinne 4,0-4,49). Kokku moodustavad need 2 gruppi kaks kolmandikku kõigist vastajatest. Viiesiku vastajate (21%) koondhinne jääb hind vahemikku 3,5-3,99 ja 7,2% vastajatest vahemikku 3,0–3,49 ehk tasemele, kus juba enam kaheldakse kooli soodsas mõjus. Kooli soodsa mõjuga pigem ei nõustu hind vahemikku 2–2,99 jäävad vilistlased (4,0%). Ehkki enamasti hinnatakse kooli tähendust elupädevuste kujunemisel kõrgelt, vajaks täiendavat uurimist nende vilistlaste seisukohad, kelle arvates kool ei pööranud piisavalt tähelepanu elupädevustele arendamisele. Sarnast analüüsi oleks vaja ka eraldi oskuste lõikes.

Lapsevanemate ja õpetajate hinnangud kooli mõju kohta elupädevuste kujunemisel esitas Eesti waldorfkoolide uuring 2010: „Valdav enamus vastanud õpetajatest ja lapsevanematest hindavad ... esitatud omaduste ja oskuste omandamist koolis positiivselt. Sealjuures ilmnes huvitav asjaolu, et täielikult nõustunute protsent lapsevanemate hulgas on märgatavalt kõrgem kui õpetajate hulgas. Lapsevanemate ja õpetajate hinnangute erinevused üldisel positiivsel foonil võivad tuleneda erinevatest ootustest lapsele/õpilasele, samuti erinevast keskkonnast, kus last põhiliselt nähakse (kool vs kodu) ja erinev hindamisbaas (oma laps kodu vs palju õpilasi koolis). Oskustest on vanemad hinnanud kõige kõrgemalt suhtlemisoskust, meeskonnatööoskust, omadustest positiivset ellusuhtumist, loovust, abivalmidust, sallivust ja iseseisvust“.

Järgnevas tabelis on esitatud kolme rahuloluuuringu tulemused kooli mõju kohta elupädevuste kujunemisele. Seejuures tule rõhutada, et küsimus oli kõigil kolme juhul erinev:

- vilistlaste puhul: kas waldorfkoolis pöörati õpilaste järgmiste oskuste ja omaduste arendamisele piisavalt tähelepanu;
- õpetajate puhul: Palun andke hinnang kooli õpilaste oskustele ja omadustele;
- lapsevanemate puhul: Palun andke hinnang, kas koolis omandavad õpilased järgmisi oskusi ja omadusi:

Sisuliselt hindasid vanemad kooli võimalikku mõju, vilistlased kooli mõju tagasivaates ja õpetajad õpilaste hetkel avalduvaid oskusi ja omadusi

Tabel Waldorfkooli mõju elupädevuste kujunemisele vilistlaste, vanemate ja õpetajate hinnangul

Oskus/omadus	Keskmine hinne					Jrk nr				
	Lapse- vanem	Õpe- taja	Vilist- lane	Erinevus vilistlastega		Lapse- vanem	Õpe- taja	Vilist- lane	Erinevus vilistlastega	
				Lapse- vanem	Õpe- taja				Lapse- vanem	Õpe- taja
loovus	4,7	4,2	4,7	0,0	0,5	1	2	1	0	1
abivalmidus	4,4	4,0	4,4	0,0	0,4	4	5	2	2	3
sallivus ja teistega arvestamine	4,3	3,8	4,4	0,0	0,6	6	8	3	3	5
meeskonnatöö oskus	4,4	4,1	4,3	0,1	0,2	5	3	4	1	1
positiivne ellusuhtumine	4,5	4,2	4,3	0,3	0,0	3	1	5	2	4
suhtlemisoskus	4,5	4,0	4,2	0,4	0,1	2	4	6	4	2
oskus õpitut töös rakendada	4,3	3,9	4,1	0,2	0,2	7	6	7	0	1
probleemide lahendamise oskus	4,1	3,7	4,1	0,0	0,4	10	9	8	2	1
iseseisvus	4,2	3,6	4,0	0,2	0,4	8	10	9	1	1
valmisolek elukestvaks õppeks	4,2	3,8	4,0	0,2	0,2	9	7	10	1	3
kohusetundlikus	3,9	3,3	3,9	0,0	0,7	11	11	11	0	0

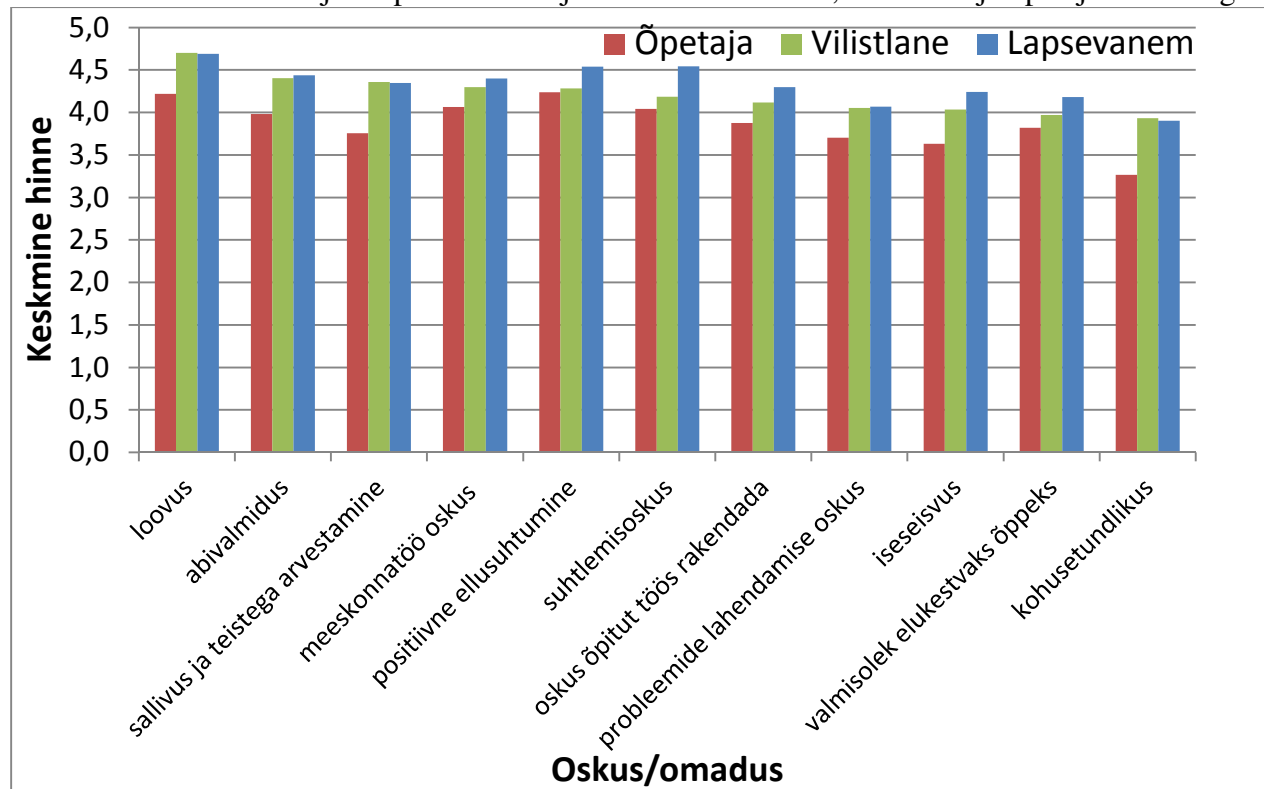
Järjekorra number keskmise hinne alusel, NB küsimused olid erinevad vt tekstist

Hinne=keskmine hinne 5-astmelisel skaalal, kus 5=nõustun täielikult kuni 1=ei nõustu üldse

Kollase taustaga on esile tõstetud suuremad erinevused

Kui lapsevanemate ja vilistlaste hinnangud kooli mõjule elupädevuste kujunemisel on üsna sarnased, siis tulenevalt küsimuste erinevusest on õpetajate hinnangud enamasti madalamad (õpetajad hindasid õpilaste juba avalduvaid oskusi ja omadusi). Mõnevõrra kõrgemalt vilistlastest hindavad vanemad kooli mõju suhtlemisoskuse (hinde erinevus 0,4) ja positiivse ellusuhtumise (hinde erinevus 0,4) osas. Õpetajate puhul on suurimad erinevused (hinne madalam) vilistlastest kohusetundlikkuse (erinevus 0,7), sallivuse ja teistega arvestamise (0,6), loovuse (0,5) ning abivalmiduse, probleemide lahendamise oskuse ja iseseisvuse puhul (kõigil erinevus 0,4). Ka keskmise hinde järgi koostatud pingeridade võrdlemisel ei ole vilistlaste ja vanemate vahel suuri erinevusi: suhtlemisoskus on vanematel teisel ja õpilastel kuuendal kohal, sallivus on vilistlastel kolmandal ja vanematel kuuendal kohal. Ka õpetajate erinevus vilistlastega on kõrgeim sallivuse puhul (õpetajatel 8. koht ja vilistlastel 3.), 4 kohta on vahe positiivse ellusuhtumise puhul (õpetajatel 1. ja õpilastel 5. koht). 3 kohta on erinevus abivalmiduse (õpetajatel 5. ja vilistlastel 2. koht) ja elukestvaks õppeks valmiduse osas (õpetajatel 7. ja vilistlastel 10. koht). Kokkuvõtvalt võib öelda, et lapsevanemad ja õpilased tajuvad üsna ühtemoodi kooli mõju elupädevuste kujunemisele. Samas on need oskused koolis alles kujunemise järgus ning kooli mõju ilmneb sageli alles hilisema elu käigus.

Joonis Waldorfkooli mõju elupädevuste kujunemisele vilistlaste, vanemate ja õpetajate hinnangul

NB küsimused:

Vilistlased: Kas waldorfkoolis pöörati õpilaste järgmiste oskuste ja omaduste arendamisele piisavalt tähelepanu;

Õpetajad: Palun andke hinnang kooli õpilaste oskustele ja omadustele;

Lapsevanemad: Palun andke hinnang, kas koolis omandavad õpilased järgmisi oskusi ja omadusi:

9. Kokkuvõte

Uuring „Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnang haridusele“ põhineb waldorfkoolide vilistlaste küsitlusele ning kirjandusallikatele, tulemuste võrdlemiseks on kasutatud uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ (2010) raames läbi viidud lapsevanemate ja õpetajate rahuloluküsitluste tulemusi. Lisaks kasutati andmete võrdlemisel Põhja-Ameerika ja Saksamaa waldorfkoolide vilistlaste uuringute tulemusi. Uuring teostati EVWLÜ poolt Kodanikuühiskonna Sihtkapitali finantseerimisel aprillist 2011 kuni aprillini 2012.

Kokkuvõtavad järeldused uuringust:

- **Uuringus osalejad** Uuringus osales kokku 152 Eesti waldorfkoolide vilistlast 4 waldorfkoolist (Tartu Waldorfgümnaasium, Aruküla Vaba Waldorfkool, Johannese Kool Rosmal ja Viljandi Vaba Waldorfkool)) vanuses 15–28 aastat. Põhikooli vilistlastest osales küsitluses 28,% siiani lõpetanute ja gümnaasiumi vilistlastest 43,4% Tartu Waldorfgümnaasiumi vilistlast. Vaatamata veebiküsitlusele osalevate vilistlaste valimi nn isekujunemisele (vastajaid ei valitud eelmääratletud tunnuste järgi valikukriteeriumite alusel) e-posti aadresside olemasolust sõltuvalt, võib üldiselt hinnata vastajate jagunemist rahuldavaks. Esindatud on mitmekesine spekter vastajaid nii soo, vanuse, eluvormi, hariduse, elukoha ja põhitegevusala järgi. Valimis on suhteliselt ülesindatud naissoost vastajad. Keskmiselt oli küsitluses osalejate õpiaeg waldorfkoolis 8,3 aastat. Ligikaudu 2/3 vastajatest asus õppima waldorfkooli esimesse klassi ning esimese kolme klassi jooksul alustas õpinguid 78,3% vastanutest. Enim on vastanute hulga 9. klassi lõpetanud – 65 vastajat (42,8%), kui neile lisada 53 gümnaasiumi lõpetajat, kes olid ka waldorfkooli põhikoolis lõpetanud (53), siis oli vastanute hulgas 118 põhikooli lõpetanut (77,6%). Gümnaasiumi lõpetanud oli 63 (41,4%).
- **Koolijärgsed valikud** Waldorfkooli lõpetanutest 5,2% jäi kooli järgselt koduseks, neist pooled last kasvatama. 39,5% jätkas õpinguid üldhariduskoolis, 20,4% kutseõppeasutuses ja 21,1% kõrgkoolis. 5,9% läks tööle, 5,3% võttis vaheaasta (sotsiaaltöö, enesetäiendus vm) ja 2,6% läks ajateenistusse. Põhikooli lõpetamise järel olid peamisteks valikuteks õpingute jätkamine üldhariduskoolis (60% lõpetajatest) ja kutsekoolis (36,9%); 3% vastanutest jäid koduseks. Gümnaasiumi lõpetamise järgselt oli suurima osakaaluga õppimise jätkamine kõrgkoolis (50,8%), 14,3% läks tööle ja, 12,7% võttis vaheaasta, 9,5% jätkas õpinguid kutseõppeasutuses, 6,4% jäi koduseks ja 6,3% läks ajateenistusse. Waldorfkooli järgselt on asunud õppima väga erinevatel erialadel nii kutseõppeasutustes kui ka kõrgkoolides. Esindatud on pea kõik põhilised erialade valdkonnad. Nii geograafiliselt kui sisuliselt on mitmekesine ka õppeasutuste spekter. Kokkuvõtvalt võib hinnata võimalusi waldorfkooli järel haridustee jätkamiseks soodsateks. Waldorfkoolis õppimine ei takista otseselt edasiõppimisvõimalusi ega ole hariduslikus mõttes „tupiktee“, kust edasi liikuda pole võimalik. Edaspidi vajaks täiendavat uurimist waldorfkooli mõju erialavalikule ning selgitada võimalikke waldorfkooli õppekava rakendamise kitsaskohti, mis mõjutavad vilistlaste arvates negatiivselt edasist õppimis- ja töötamist.
- **Tööelu** Waldorfkoolide vilistlased on töötamas kõigis põhilistes valdkondades. Enim töötab vilistlasi teeninduses (32,6%), ehituses (10,5%), tööstuses ja tootmises (8,4%), hariduses ja koolituses (7,4%) ning põllumajanduses-kalanduses-metsanduses ja riigisektoris (mõlemas 5,3%). Ülejäänud töövaldkondades töötas alla 5% vastanutest. Teenindussektori kõrge osakaal on seletatav õppimise kõrvalt töötamisega. Enim on töötavate vilistlaste seas esindatud spetsialistid (25,3%), järgnevad teenindustöötajad (22,1%), oskustöölised (17,9%), lihttöölised ja juhid (7,4% vastanutest). Kõigi vastanute seas oli tööga rahul olevaid 60% ning rahulolematuid 9,5%. Vilistlasi motiveerivad töötamisel enim asjaolud, et nende tööd hinnatakse ning, et nad tajuvad oma töö tulemuslikkust. Ka enesearendamise võimalused, töötingimused ja töö huvitavus ning töötasu omavad innustavat mõju.

Madalaimaks hindavad vilistlased karjäärivõimaluste tähtsust. Waldorfkoolis omandatud haridus ei oma hetkel Eesti tööandjate silmis olulist tähendust.

- **Koostöö kooliga** Waldorfkoolide vilistlased peavad koostööd kooliga oluliseks, seejuures on oluliseks pidajaid kolmveerand vastanutest ning ebaoluliseks pidajaid vaid 4,0%. Vilistlasena on koolitöö aktiivsel korraldamisel osalenud 10,5% vastajatest, mis ei ole madal osalusmäär. Kuid arvestades üldist koostöö tähtsustamise kõrget taset waldorfkooli vilistlaste poolt, on ilmselt potentsiaali enamaks. Koolist info saamisel on enimsoovitud infoedastamise viisiks e-kirjad ja kooli koduleht. Enim sooviksid vilistlased osaleda koolielu korraldamises vilistlaskogu kaudu, vähem ollakse valmis tööandjana pakkuma õpilastele praktikavõimalusi, aitama kooli materiaalselt või osalema kooli õppekavade koostamisel. Kooli ja vilistlaste koostööks on ilmselt oluliselt rohkem võimalusi kui seni kasutatud.
- **Waldorfkooli kuvand** Vilistlased on waldorfkooliga enamasti rahul: 80,3% on rahul ning vaid 2% vastanutest ei ole rahul. Rahuloluhinde suur kõikumine näitab, et vastajate seas leidub nii neid, kes on kooliga väga rahule jäänud, kui ka koolis teatud määral pettunuid (keskmine rahuloluhinne 5-pallilisel skaalal 4,22). Võrreldes vilistlaste rahulolu näitajaid lapsevanemate koolivaliku rahulolu näitajatega, võib tõdeda, et vanemate rahulolu kooliga on olnud õigustatud ning vanemate ootused on üldiselt täitunud ning ka nende lapsed on kooliga rahule jäänud. Vilistlased tunnevad sarnaselt waldorfkooli lapsevanemate ja õpetajatega enamasti uhkust, et nad on waldorfkooliga seotud (hinne 4,12). Vilistlaste rahulolu kooliga väljendub ka nende valmiduses kooli teistele soovitada – enamus vilistlastest on valmis seda tegema. Vaid 12,5% vilistlastest peab waldorfkooli mainet heaks, 54% hindab kooli mainet ühiskonnas vastuoluliseks ning kolmandik peab mainet pigem halvaks. Vilistlased on võrreldes lapsevanemate ja õpetajatega kooli maine suhtes ühiskonnas pisut kriitilisemad.
- **Tulevikuplaanid seoses waldorfkooliga** Vilistlased hindavad kõrgelt waldorfkooli koolikeskkonnana: uuesti valiks waldorfkooli oma õppimise kohaks kolmveerand vilistlastest, 11,8% kaaluks seda võimalust ning vaid 3,3% ei teeks seda. Kaks kolmandikku vilistlastest paneks oma lapse waldorflasteaeda ning seda võimalust kaaluks viiendik. Oma lapse paneks waldorfkooli veidi üle poolte vilistlastest ja seda kaaluks kolmandik. Mida suurem on vilistlase rahulolu kooliga, seda kõrgem on ka valmidus oma last waldorfkooli panna ehkki ka kõhklejate hulgas on piisavalt kooliga rahulolevaid. Kõhklusi waldorfkooli valikul tekitavad eelkõige: leidub ka teisi häid koole (19,4% esitatud põhjustest), hirm kehvade edasiõppimisvõimaluste suhtes (16,8%), koolis tehtava töö kvaliteet (11,6%), lähedaste inimeste kahtlused kooli suhtes (9,7%), oma halvad koolimälestused (8,4%), waldorfkooli pedagoogiline kontseptsioon (8,4%), õpisisu (7,7%), kallidus (7,1%), waldorfkooli puudumine elukoha läheduses (5,8%) ja muud põhjused (3,9%). Waldorfkooliga rahul olevatel vilistlastel tekitavad enam kahtlusi välised asjaolud (pole läheduses waldorfkooli, kallid, teised koolid ka head, lähedaste kahtlused) ning rahulolu hinde alanemisel hakkavad sagenema pigem viletsad koolimälestused ja erinevad „sisemised“ kahtlused pedagoogilise kontseptsiooni, õpisisu ja koolitöö kvaliteedi suhtes. Eraldi tuleks edaspidi uurida kehvade edasiõppimisvõimaluste kartuse tagamaid.
- **Vilistlaste väärtushinnangud** Waldorfkoolide vilistlased hindavad kõrgelt inimsuhteid. Tähtsuselt järgnevad mitmesugused tegevused, mis on olulised vaimse, hingelise ja füüsilise tervise säilitamiseks ja parandamiseks, kuid mille puhul avalduvad enam vastajate individuaalsed vajadused. Seejuures võib esile tuua küllalt suure kunstilisi tegevusi hindavate vilistlaste osakaalu. Madalaima tähtsusega on vastajatele poliitikas osalemine, spordiürituste külastamine, TV vaatamine ja kiire autosõit: Naissoost vastajad hinnangud olid enamasti kõrgemad kui meessoost vastajatel. Vaid aktiivse sportimise, spordiürituste külastamise, poliitilise tegevuse ja kiire autosõidu puhul oli meeste keskmine hinne

mõnevõrra kõrgem. Meeste ja naiste hinnangutes esineb olulisi erinevusi, kuid inimsuhted on tähtsuse pingerea tipus mõlema soo puhul. Sarnaselt Eesti vilistlastega hindavad ka Saksamaa ja Ameerika vilistlased kõrgelt inimsuhetega seotud tegevusi/tundeid, ning vähemtähtsateks kiiret autosõitu, TV vaatamist ja spordiürituste külastamist. Kõigist vastanud Eesti vilistlastest 61,8% hangib regulaarselt infot päevateemade kohta. Vaimse maailma või kõrgema jõu olemasoluga nõustub 57,9% vastajatest, kusjuures meditatiivsete kogemuste ja vaimsetel teemadel diskussioonide hindajate hulgas on nõustujaid rohkem. Mõte kõrgemast kosmilisest korrast annab elule mõtte ja suuna veerandile vilistlastest.

- **Üldised hinnangud waldorfkoolidele** Waldorfkoolide vilistlased on üldiselt rahul koolis valitsenud suhete ja koolis kasutatavate pedagoogiliste meetoditega/põhimõtetega ning hindavad üsna kõrgelt omandatud haridust. Seejuures arvatakse enamasti, et koolist saadakse piisavalt üldteadmisi ja õppekava pole ühekülgsest kunstilise suunas kallutatud. Leitakse, et koolid pakuvad võrdseid haridusvõimalusi kõigile, ka koolis kehvalt edasijõudvatele lastele, ning koolides käivad erineva sissetulekuga vanemate lapsed. Vastajad leiavad, et koolid eristuvad selgesti „tavakoolidest“ ning, et koolid ei peaks end põhjalikult muutma. Mõnevõrra enam kahtlusi on koolide avatuse osas uute pedagoogiliste suundumuste ja kõigi maailma religioonide suhtes. Ka Rudolf Steineri ja antroposoofia rolli suhtes waldorfkoolides jäädakse mõnevõrra kahtlevale seisukohale. Küll on õpilased märganud õpetajate suurt töökoormust koolis. Saksamaa waldorfkoolide vilistlased on võrreldes Eesti vilistlastega koolide suhtes pisut kriitilisemad, ehkki enamikes küsimustes jäävad vastused võrdlemisi lähedasele tasemele.
- **Vilistlaste hinnangud kooliajale** Eesti waldorfkoolide vilistlased tundsid end koolis õppimise ajal hästi ja turvaliselt. Õpetajad olid nende arvates mõistvad ja suhtusid õpilastesse tõsiselt ja tunnustasid neid enamasti, nad olid enamasti ka pädevad ja pedagoogiliselt hästi ettevalmistatud. Enamik õpitust oli mõttekas ja kasulik ka edasises elus. Mõningaid kahtlusi tekitasid aastatööde tähtsus ja asjaolud, et loodusteaduslikke aineid ning mõningaid teemasid käsitleti mõningatel juhtudel vähem kui oodati. Antroposoofia rolli waldorfkoolis tajuvad vastajad erinevalt ning vilistlased on kohati koolis tundnud, et neid on antroposoofia suunas kallutatud. Kooli õppekava on üldiselt mitmekülgne ja nõuab õpilastelt mõistlikku pingutust, samas on ligikaudu kolmandik vastajatest kooli ajal saanud täiendavat õpet. Saksamaa vilistlased on koolide suhtes pisut kriitilisemad, ehkki enamikes küsimustes jäävad vastused võrdlemisi lähedasele tasemele. Eesti vilistlased hindavad õpetajaid vestluspartneri ja eeskujuna mõnevõrra enam. Samas on Eesti vilistlased koolis mõnevõrra enam tajunud antroposoofia rolli ja vahel tundnud end selle poole kallutatuna (ehkki pea kolmandik vastajatest ei osanud küsimuses seisukohta võtta). Saksamaa vilistlased hindavad kõrgemalt aastatööde tähtsust ning tajuvad teravamalt teatud oluliste teemade (sport, poliitika, sotsiaalküsimused) harva esinemist.

Koolielu aspekte:

- **Õhkkond ja meeleolu** Waldorfkooli lapsevanemad ja õpetajad tajuvad waldorfkooli meeldiva töö- ja õpikeskkonnana ning ka vilistlased on sama meelt: kooli ajal tunti end kooli kuuluvana, koolis tunti end hästi ja turvaliselt. Vaid 7% vilistlastest väidab, et paljude reglementeeringute (eeskirjade) tõttu tundsin end koolis piiratud/ahistatuna“.
- **Suhted kaasõpilaste ja õpetajatega** Waldorfkoolis valitsevad enamasti eluterved suhted nii õpetajate ja õpilaste kui õpilaste endi vahel. Õpetajad tunnevad elavat huvi õpilaste käekäigu vastu ning seda hindavad vilistlased kõrgelt. Kooli õpetajate ja õpilaste omavahelist läbisaamist hindavad väga kõrgelt nii vilistlased, vanemad kui ka õpetajad. Vilistlased hindavad oma õpetajaid kõrgelt vestluspartneritena, nad kogesid sageli õpetajate tunnustust, leiavad, et õpetajad võtsid neid enamasti tõsiselt ning, et õpetajad tundsid huvi nende arvamuste, tunnete ja hoiakute vastu. Õpetajaid

motiveerib võimalus suhelda õpilastega ja näha nende arengut Kaks kolmandikku vilistlastest leiab, et koolist leidsid nad sõpru, kellelt on hiljem elus tuge saadud.

- **Õpetajad** Waldorfkool pakub õpetajatele huvitavat tööd ja head arengukeskkonda. Õpetajad tunnevad enamasti waldorfpedagoogika põhimõtteid ja rakendavad neid. Vilistlased hindavad õpetajate ettevalmistust ja ainealast pädevust üsna kõrgelt, kuid on vahel märganud ka õpetajate liigsuurt koormust ja hõivatust.
- **Kooli õppekava aspektid** Üldiselt hinnatakse õppekava tasakaalukaks ja mitmekesiseks, mis võimaldab anda õpilastele häid teadmisi ja oskusi. Vilistlased on enamasti rahul õppekava rakendamise meetoditega (põhitund, klassiõpetaja printsiip, kujundav hindamine). Mõningaid kahtlusi tekitas aastatöö tähtsus ning vilistlased olid kohati selgelt tajunud antroposoofia mõju koolielus. Õppesisu hindas üldiselt mõttekaks 80% vastajatest ning 12% leidis, et vähesed õpisisud/teemad puudutasid neid isiklikult.
- **Õppimine** Enamasti saavad waldorfkoolis õpilased omi ideid ja mõtteid teostada ning koolis ollakse üldiselt avatud erinevatele maailmanägemisviisidele (küll mõnevõrra vähem erinevatele maailma religioonidele). Mõningatel juhtudel on õpilased tajunud end kallutatuna antroposoofia suunas. Üldiselt on nõudmised õpilaste suhtes mitmekesised. Samas märkis ligikaudu kolmandik vastajatest, et nad said kooli ajal täiendavat õpet või järelaitamistunde (vastustest ei selgu, kas see toimus koolis või väljaspool kooli).
- **Õpetuse kitsaskohti** Waldorfkoolis õpitu on vilistlaste jaoks enamasti mõttekas. Kümnendiku vilistlaste arvates antakse koolis liiga vähe üldteadmisi ja käsitletakse vähe ühiskondlikke teemasid. Ligi viiendiku vastajate arvates esineb teatud eluliselt olulisi teemasid koolis liiga harva. Suurimat puudust tuntakse loodusteaduslike ainete õpetamise suhtes, kusjuures ei ole selge, kas koolis õpetati neid aineid vastajate arvates vähe või kehvval tasemel. Vaid 6% vastanud vilistlastest leidis, et paljugi õpitust oli üleliigne
- **Rahulolu haridusega** Enamasti on waldorfkooli haridusega rahul nii vanemad, õpetajad kui vilistlased. Vilistlased leiavad, et saadud haridus pigem võimaldab teadmisi ja oskusi edukalt elus kasutada Vilistlased üldiselt ei nõustu väitega, et waldorfkool on liiga vähe tulemustele orienteeritud (väitega nõus 17% vastajatest) ning, et waldorfkool nõudis õpilaselt mittemõttekat pingutust (nõustus 9% vastajatest).
- **Üldhinnang waldorfkoolile** Waldorfkoolid üldiselt täidavad endale seatud ülesandeid: kooliga on vilistlased enamasti rahul, hinnatakse waldorfkooli oskust tulla toime õpilaste individuaalsete vajaduste arvestamisel ning waldorfkoolide tähtsust haridusvõimaluste pakkumisel ja õpiraskustega õpilaste abistamisel. Koolid eristuvad vilistlaste jaoks oluliselt teistest koolidest. Suuri muutusi ei peaks waldorfkool oma tegevuses ette võtma, kuid eelpool esitatud kitsaskohti koolielus ja õppetöös tuleks tõsiselt analüüsida ja teadvustada. Selline lähenemine võib koolidele kasuks tulla kiiresti muutuvates oludes hakkama saamiseks. Waldorfkoolid on vilistlaste hinnangul head koolid, mis on oluliselt mõjutanud nende elukäiku.
- **Elupädevused waldorfkoolist** Vilistlased hindavad kõrgelt waldorfkooli mõju oma elupädevuste kujunemisele. Eriti kõrge on hinnang kooli piisavale tegevusele loovvõimete kujunemisel. Abivalmiduse, sallivuse, meeskonnatöö oskuse, suhtlemisoskuse ja positiivse ellusuhtumise kujunemisel on leitud koolist piisavalt tuge. Ka kõigi ülejäänud käsitletud oskuste ja omaduste puhul hindavad vilistlased kooli mõju pigem soodsaks. Vilistlastel lasti nimetada 3 oskust, mida nad peavad oluliseks elus hakkama saamisel. Kõige tähtsamaks hindasid vilistlased iseseisvust (15,9% vastustest), järgnesid suhtlemisoskus (11,3%), loovus (10,6%), positiivne ellusuhtumine (10,4%) ja kohusetundlikkus (9,2%). Kõigi nende oskuste ja omaduste kujundamisele oli koolis enamasti piisavalt tähelepanu pööratud. Ehkki üldiselt hinnatakse kooli tähendust elupädevuste kujunemisel kõrgelt, vajaks täiendavat uurimist nende vilistlaste seisukohad, kelle arvates kool ei pööranud piisavalt tähelepanu nende

elupädevustele arendamisele. Sarnast analüüsi oleks vaja ka eraldi oskuste lõikes. Lapsevanemad ja õpilased tajuvad üsna ühtemoodi kooli mõju elupädevuste kujunemisele. Samas on need oskused koolis alles kujunemise järgus ning kooli mõju ilmneb sageli alles hilisema elu käigus.

Ettepanekud:

- Arvestades vastajate hulka ning vastajate üsna erinevat staatust vastamise ajal, tuleb andmete interpreteerimisel olla ettevaatlik ning kaugeleulatuvaid kindlapiirilisi järeldusi ei ole antud uuringu põhjal veel võimalik teha, Uuringut tuleks käsitleda hetkeolukorra kirjeldusena, mis oleks aluseks 5-7 aasta tagant korratavatele vilistlaste jätkuuringutele.
- Käesolev raport on vilistlaste küsitluse analüüsi esimene etapp. Täiendavat uurimist vajavad vilistlaste kirjalikud vastused. Antud etapis kasutati neid vaid üldiste seisukohtade kujundamiseks. Samuti oleks kogutud andmestiku põhjal vajalik selgitada erinevaid seoseid hinnatud tunnuste vahel.

Lisa 1. Uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ kokkuvõte ja ettepanekud

Uuring „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ põhineb kirjandusallikatele ning waldorfkoolide lapsevanemate, õpetajate ja koolide küsitlustele. Uuring teostati EVWLÜ poolt HTM tellimusel 2009. aasta märtsist 2010. a märtsini.

Kokkuvõtvad järeldused uuringust:

- **Waldorfhariidus** on paljudes riikides üheks peamiseks alternatiivseks hariduskäsitluseks „peavoolu“ haridusele. Waldorfhariidust kirjeldatakse kui suurimat ülemaailmset sõltumatute koolide liikumist. Maailmas õpib hetkel 65 riigis ligikaudu 1000 waldorfkoolis 200 000 õpilast. Lisaks on veel 10 riigis olemas vähemalt waldorflasteaed, kokku on lasteaedu ligikaudu 1500. Waldorfkoolid on levinud kõikjal maailmas, kuid endiselt on suurem enamus koole Saksamaal, USA-s, Hollandis ja Rootsis. Waldorfkoolide arvu kasv on olnud eriti kiire alates 1970. aastatest. 1990. aastatel rajati koolid ka Ida-Euroopas. 1990. aastast tegutsevad esimesed Eesti waldorfkoolid Tartus ja Põlva lähistel Rosmal.

- Waldorfliikumise areng põhineb **lapsevanemate ja õpetajate vabal initsiatiivil** loodud koolidele. Olulist tuge koolide rajamisel ja haldamisel ning õpetajate koolitamisel pakuvad rahvusvahelised organisatsioonid ja koostöövõrgustikud.

- **Waldorfkoolide** toimimise hindamiseks on läbi viidud mitmeid **rahvusvahelisi uuringuid**, mille põhijäreldus on: waldorfhariidus omab toetavat mõju õpilase arengule, ühiskondlikule ärksusele ja tasakaalu-otsivaks inimeseks kujunemisele. Waldorfhariidus mõjutab enim õpilaste loovvõimete, õpiarmastuse, eneseväljenduse ja erinevate vaatepunktide otsimise vajaduse kujunemist. Samas vajab ka waldorfhariiduse rakendamine pidevat uuendamist ja peab suutma kohaneda muutuvate oludega ühiskonnas.

- Eestis tegutses uuringu läbiviimise ajal **5 waldorfkooli**: 4 põhikooli ja üks gümnaasium. Koolides õppis 386 õpilast 308 perekonnast ja õpetas 77 õpetajat. Koole võib pidada „piirkonnata“ koolideks, kuna neis õpib õpilasi suhteliselt paljudest erinevatest omavalitsustest. Eesti Waldorfkoolid on väikesed üldharidust andvad erakoolid. Waldorfkoolid ei tee laste vastuvõtmisel vahet lapse soo, rahvuse, usu, akadeemilise võimekuse või vanemate majandusliku seisuse alusel. Waldorfkoolide eesmärgiks ei ole kasumi teenimine; kõigi Eesti waldorfkoolide pidajateks on mittetulundusühingud.

- **Waldorfkoolide õpilaste** arv kasvas koolide loomise järel kiiresti ning saavutas maksimumi 1997. aastal. 1998. aasta kriisi järel võtsid paljud vanemad oma lapsed koolidest ära. ning alles 2008. aastaks on õpilaste arv tõusnud kriisieelsele tasemele. 1998. a lõpetas Tartu waldorfkoolis I põhikooli lend. Tänapäevaks on Eestis waldorfkoolis omandanud põhikoolihariduse 353 õpilast ja gümnaasiumi on lõpetanud Tartu Waldorgümnaasiumis 115 noort aastail 2002–2009.

- **Eesti waldorfkoolide õpetajatele** meeldib waldorfkoolis töötada ning nii õpetajate omavaheline kui ka õpilastega läbisaamine on hea. Õpetajad on rahul tööaja korraldusega, kuid samas rahulolematud kooli ruumide ja olmetingimustega. Kooliruumide puudus on üks waldorfkoolide teravatest probleemidest. Õpetajatele meeldib nende töö, mis võimaldab neil oma oskusi ja võimeid kasutada. Tööd toetab waldorfõppekava ning enamasti on piisavalt täiendkoolitusvõimalusi ja infovahetust kolleegidega teistest koolidest. Waldorfkoolid pakuvad õpetajatele soodsat arengukeskkonda. Uuringutulemuste alusel võib järeldada, et õpetajatele soodne arengukeskkond ja eneseteostamisvõimalused kaaluvad enamasti üles mõningase rahulolematuse madala töötasu ja ebapiisava tunnustamise suhtes. Õpetajaid innustab töös eriti võimalus näha õpilaste arengut. Kuigi õpetajad käivad tööl meelsasti, esineb neil küllalt tihti raskusi tasakaalu hoidmisega töö ja isikliku elu vahel ning stressiga toimetulekul. Samuti vajab tähelepanu õpetajate tunnustamine koolides.

- Eesti waldorfkoolides õppis uuringu läbiviimise ajal lapsi 308 perekonnast. **Lapsevanemad** on koolivalikuga enamasti rahul ja hindavad kõrgelt koolis valitsevat õhkkonda. Enamik vanematest on teadlikult otsinud lastele waldorfkooli või teinud otsuse usaldusväärse info

põhjal. "Juhuslikke lapsi" satub waldorfkooli suhteliselt harva. Vanemad on enamasti rahul koolis õpetavate teadmiste ja oskustega, koolis omandatava haridusega ning õppekavaga. Samas on vajalik vanematele järjepidevalt tutvustada waldorfpedagoogika põhialuseid. Õppetingimuste puhul on vanemad sarnaselt õpetajatega kriitilised vajalike ruumide ja olmetingimuste ning õppevahendite osas.

- Eesti waldorfkoolide esindusorganisatsiooniks ja koostöökohaks on **Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühendus**, mis koordineerib koolidevahelist suhtlust ja korraldab koolitusi ja teostab projekte. Õpetajate koolituse korraldamine on olnud üheks ühenduse tööülesandeks, selleks tegutseb ühenduse juures alates 1992. aastast Tartu Waldorfpedagoogika Seminar. Praeguseks töövormiks on kursused nädalavahetustel. Täismahulise kvalifikatsiooni tagava waldorfopetaja koolituse puudumine on üheks oluliseks waldorfhariduse arengut takistavaks teguriks Eestis. Vastavat haridust on võimalik omandada vaid välismaal.

- Eesti waldorfkoolid hindasid kõige enam **koole mõjutavateks faktoriteks**: waldorfkoolitusega õpetajate olemasolu, antroposoofiale toetuvate õpetajate olemasolu ning vanemate osalust ja kaasamist. Pingereas järgnesid waldorfoppekava järgimine, õpilaste arv, õpetajaskonna säilitamine ja kvalifitseeritud õpetajate olemasolu; järgnesid koolide finantseerimine, waldorfprintsipiide rakendamine, erinevad kooli mõjutavad regulatsioonid, kooli ruumide olukord ja olemasolu, klasside suurus, õpetajate palgad ja koolivahendite olemasolu. Koolidele on kriitilise tähtsusega koolitatud waldorfopetajate olemasolu, vanemate kaasamine ja võimalus waldorfoppekava järgida. Nende teemade edukas käsitlemine loob eeldused ka teiste loetletud teemade lahendamiseks.

- Mittetulundusühingu vormis **erakooli pidamise eeliseks** on võimalus koolielu paindlikult korraldada ja waldorfprintsipi rakendada. Kohapeal jääb rohkem otsustusvõimalust ning ka vastutust. Waldorfkoolides kasutatav juhtimismudel tagab enamasti ka vanemate suurema osaluse kooli juhtimises ja koolielu korraldamises. Samas on olulisteks probleemideks juriidilisest staatusest ja koolide väiksusest tulenev finantsvahendite vähesus. Oluliseks tuleb pidada waldorfkoolide tegevusvabaduse suurendamist Põhikooli riikliku õppekava raames.

- Waldorfkoolid ei vaja täpselt ettekirjutatud **õppekava**. Samas on maailma koolides kasutatavates waldorfkavades palju ühiseid jooni. Põhiosas sarnaneb Eesti koolides rakendatav waldorfoppekava maailmas kasutatavaga, kompromisse tuleb teha seoses eksamitega ja kogenud waldorfpedagoogide nappusega, seda eriti vanemates klassides. EVWLÜ eestvedamisel on aastatel 2007–2009 koostatud waldorfkoolide tuumõppekava, mille alusel koolid koostavad kooli õppekava. Vaatamata erinevatele takistustele on õppekava võimalik siiski küllaltki efektiivselt rakendada, samas vajab tõhustamist õpetajate koolitus. Waldorfkoolid tegelevad aktiivselt hariduslike erivajaduste väljaselgitamise ja toe pakkumisega; samas ei võimalda nii ebapiisavad finantsvõimalused kui ka pädevate terapeutide puudumine pakkuda piisavat toetust kõigile.

- Eesti waldorfkoolid kasutavad õpilaste **hindamisel** enamasti kirjeldavaid-iseloomustavaid tunnistusi peaeesmärgiga toetada õppimist tulevikus. Vaatamata vormilistele erinevustele on Eesti waldorfkoolides põhilähenedamine hindamisele ühesugune ning see sarnaneb ka maailma waldorfkoolide praktikale.

- **Waldorfkoolide ülesehitus ja organisatsiooniline struktuur** võib erineda oluliselt nii riikides kui ka riikide vahel. Waldorfkoolidel ei ole enamasti traditsioonilist hierarhilist struktuuri. Nad koosnevad kolmest omavahel seotud sfäärist: ühingu/seltsi eestseisus/juhatus, õpetajaskond ja vanemad. Koolide pidajaks on mittetulundusühingud, mille liikmeskonna moodustavad lapsevanemad ja õpetajad/töötajad. Waldorfkoolide peamisteks juhtorganiteks on seltsi/ühingu juhatus/eestseisus ja õpetajaskonnast moodustunud õpetajate kolleegium. Õpetajate kolleegium tegeleb kooli igapäevaelu korraldamisega. Kooli juhatus ehk majanduskolleegium tegeleb kooli majanduselu korraldamise ja finants- ning õigusküsimustega. Juhatusse kuuluvad vanemad ja õpetajad. Vajadusel moodustatakse töögrupe konkreetsete ülesannete lahendamiseks. Kollegiaalne koolijuhtimine esitab olulisi väljakutseid protsessi juhtimise kvaliteedile ning võib põhjustada vastutuse ja töökohustuste ebaühtlast jagunemist. Kuigi tööjaotus ja vastutusala ei ole alati selgelt määratletud, hindavad õpetajad ja vanemad kõrgelt probleemide ühise lahendamise võimalust ja osaliste kaasatust juhtimisprotsessi.

- **Õpetajate kolleegiumi** puhul on tegemist juhtimis- ja tööorganiga, mis on olemas kõigis Eesti waldorfkoolides ning ka enamikus maailma waldorfkoolides. Otsustamine kolleegiumis toimub lähtudes kollegiaalsest juhtimisprintsibist konsensuse alusel, mitte hääletamise teel. Kolleegiumi liikmeteks on õpetajad. Kolleegiumi töös osaleb meelsasti enamik õpetajaid, kes hindavad kollegiaalse juhtimise mõju kooli juhtimisele positiivselt. Kollegiaalse juhtimise eelisteks peetakse ühtse meeskonna kujunemist, ülesannete paindliku jagamise võimalust ja iga osaleja vastutuse kasvu koolielus. Samas esineb selle printsibi rakendamisel koolides ka osade õpetajate ülekoormatust, isiksustevahelisi konflikte ja probleeme ajakasutusega (aeglane otsustusprotsess).

- **Vanemad on kaasatud** Eesti waldorfkoolide töösse kooli juhatuses, kooli üritustel, kooli hoonete hooldamisel jmt. Koolid peavad vanemate toetust koolile oluliseks. Oodatud on nii moraalne kui ka rahaline toetus, aktiivne osalus ja praktiline abi koolielu korraldamisel ning kooli arendamisel ja majanduselus kaasärääkimine. Valdav enamus vanematest peab õpilaste, õpetajate ja vanemate koostööd oluliseks. Samas ei vasta vanemate panus alati õpetajate koostööootustele. Vanemad leiavad enamasti oma probleemidele lahenduse ning nende arvamustega koolis arvestatakse.

- **Vanemate koolitus** on waldorfkooli üks ülesannetest, sest kooli eripära eeldab vanema teadlikkust lapse arengust ja õppekavast. Enamus vanematest on teadlikud waldorfkooli ja waldorfhariduse põhialustest ning hindavad õppekava mitmekesisust ja tasakaalustatust. Uute vanemate lisandumine ning laste “edasiliikumine õppekavas” eeldab vanemate pidevat teavitamist ja koolitamist.

- Eestis tegutsevate **waldorfkoolide finantseerimise** peamised allikad on riiklik pearaha, õppemaksud ja munitsipaaltoetused. Waldorfkoolide õpetajate personalikulu on kaetud riiklikest vahenditest, teenindava personali kulud tasuvad lapsevanemad. Õppemaksu suurus kõigub kooliti 6000–12000 kroonini. Kuna seadus jätab kohalikele omavalitsustele võimaluse erakoole mitte toetada, siis puudub näiteks Tallinna koolil omavalitsuse toetus täielikult. Esile toodi probleemidena ka omavalitsuste õpilaskoha tasu kõikumist, koolimaksude ebaregulaarset laekumist, ebapiisavaid vahendeid investeringuteks. Koolide finantseerimine on maailma waldorfkoolide tegevust kõige enam mõjutavaks faktoriks.

- Eesti waldorfkoolidest omab ainsana oma **koolimaja** Rosma Haridusselts. Kõik teised koolid on rentniku staatuses. Koolidel on puudus klassiruumidest, spordisaalidest ja töökodadest. Koolid on asunud otsima ruumikitsikuse lahendamise võimalusi. Ruumipuudus on oluliseks takistuseks koolide laienemisele tulevikus ning õppekava tõhusale elluviimisele.

- Koolide **suhtlus avalikkusega** toimub erinevate kanalite kaudu. Infot pakutakse koolide kodulehekülgedel, kohalikes väljaannetes, kirjutatakse artikleid, antakse intervjuusid ajakirjandusväljaannetele, korraldatakse avalikke üritusi (laadad, kursused, avatud uste päevad) ja osaletakse nendel. Kooliti on avalikkusega suhtlemise oskused ja praktika erineval tasemel.

- Enamus waldorfkooli vanematest ja õpetajatest ei häbene waldorfkooliga seotust. Samas kooli **mainet ühiskonnas** peetakse pigem madalaks. Vaid 34% vastanud vanematest ja 22% õpetajatest hindab waldorfkooli mainet ühiskonnas heaks. Waldorfkoolide kohta adekvaatse ja piisava info edastamine on koolidele jätkuvaks väljakutseks. Avatus nii ühiskonnale info edastamisel, hariduspoliitika kujundamisel kaasärääkimine kui ka koolist „väljapoole“ suunatud ürituste korraldamine nõuab koolide õpetajatelt ja lapsevanematelt olulist pingutust. Teadlik ja pidev info edastamine nõuab koordineeritud tegutsemist nii kooli sees kui koolide vahel.

Ettepanekud

Waldorfkoolid on iseseisvad organisatsioonid, mille arenguprioriteetid seavad kooli omanikud. Terviklikku arengukava waldorfkoolide arenguks ei ole koostatud ning selle vajalikkus on kaheldav. Küll võib olulise arengutõuke anda ühistegevuse strateegiline planeerimine Eesti Vabade Waldorfkoolide ja –lasteadeade Ühenduse raames. Õpetajakoolituse korraldamine, koordineeritud suhtlus avalikkusega, kooli kvaliteedijuhtimise alase tegevuse korraldamine, waldorfliikumise esindamine Eestis ja välismaal ning arendusprojektide elluviimine on mõned olulisemad väljakutsed ühendusele lähiaastatel. Strateegilise valdkonnana kerkib esile ka waldorfkoolide koostöö tugevdamine HTM-i, haridusasutuste, kohalike omavalitsuste, teiste waldorfkoolide, koostöövõrgustike ja organisatsioonidega. Waldorfkoolidel on partneritelt õppida ning ka piisavalt vastu pakkuda. Vaatamata uuringus kirjeldatud probleemidele võib waldorfkoolide tulevikuväljavaadet hinnata mõõdukalt optimistlikuks. Probleemvaldkondade lahendamiseks on juba alustatud aktiivset tegevust või seatakse selleks sihte. Järgnevad ettepanekud on koostatud üldistatud uuringutulemustest lähtudes ning iga üksiku kooli puhul võivad vajalikuks osutuda kooli eripärast lähtuvad tegevused. Eeldatavalt peaksid pakutud tegevused olema kasulikud kõikidele waldorfkoolidele ja Eesti haridussüsteemile tervikuna.

Waldorfkoolide arengu toetamiseks peavad uuringu koostajad oluliseks järgnevate tegevuste elluviimist lähiaastatel.

- Waldorfpedagoogika põhialuste, waldorfkoolide tegevuse ja õppekava aktiivne ja sihipärane tutvustamine koolide ja EVWLÜ poolt sh waldorfkoolide lapsevanematele, huvilistele ja avalikkusele.
- Waldorfkooli õpetajate koolitussüsteemi tõhustamine koostöös HTM-i ja ülikoolidega nt waldorfkooli klassiõpetaja (1.–8. klassi õpetaja) koolitus Tartu Ülikoolis vmt.
- Terapeutide kaasamine ja õpetajate koolitamine tööks HEV õpilastega, vajalik on töö koordineerimine koolide vahel, kuna üks spetsialist võiks vajadusel töötada mitme kooli heaks;
- Waldorfkoolide juhtimise tõhustamine kollegiaalsete juhtimismeetodite alaste koolituste abil, oluline koordineeriv roll on EVWLÜ-l; võimalusel kaasata väliseksperte waldorfkoolidest;
- Kooli õppeprotsessi ja kooli haldamise kvaliteedijuhtimise meetodite sh sisehindamise meetodite juurutamine ja tõhustamine, oluline koordineeriv roll on EVWLÜ-l, võimalusel kaasata väliseksperte waldorfkoolidest;
- Järjepideva töö tagamine waldorfkoolide tuumõppekava arendamiseks, oluline koordineeriv roll on EVWLÜ-l; võimalusel kaasata väliseksperte waldorfkoolidest; sh ülaastme ja „waldorfõppeainete“ (eurütmia, vormijoonistamine, Bothmer-võimlemine) rakendamise osas;
- Koolide finantseerimist käsitleva seadusandluse menetlemisel arvestada waldorfkoolide kui piirkonnata koolide vajadusi ning tagada kohamaksu tasumine waldorfkoolidele KOV-de poolt – õpilase pearaha peaks liikuma koos õpilasega. Oluline on koolide ja EVWLÜ aktiivne osalus seadusandlikus protsessis;
- Kaaluda võimalusi toetada waldorfkooli ruumivajaduse lahendamiseks vajalike investeeringute hankimisel – kaasfinantseerimise garanteerimine, KOV-ga ühiste rahastamisvõimaluste esitamine, waldorfkoolide pidajatele juurdepääsu „võimaldamine“ struktuurifondide rahadele; vajadusel ja võimalusel riigile või KOV-le kuuluvate hoonete või maa rentimine või võõrandamine; kooli õppetegevuseks tarbeks riigi või munitsipaalmaa kasutusõiguse andmine waldorfkoolidele;
- EVWLÜ aktiivne osalus haridusseadusandluse kujundamisel sh jätkuv koostöö HTM-i ja REKK-ga waldorfkoolide tuumõppekava tunnustamiseks.

Lisa 2. Kahe suurema waldorfkoolide vilistlaste uuringu kokkuvõte

Põhja-Ameerika waldorfkoolide lõpetajate uuring⁵ käsitles Põhja-Ameerika waldorfkoolide lõpetajate käekäiku. Aastal 2005–2006 teostatud uuringus küsitleti waldorfkoolide ülaastme lõpetanuid (*High school graduates*); kokku saadi küsitlusele vastused 26 erinevas waldorfkoolis õppinud 556 inimeselt (sh 523 täielikult täidetud küsimustikku). Vastanute 60% oli lõpetanud kolledži või ülikooli, 29% õppis seal uuringu ajal ning 11% ei õppinud kõrgharidust andvates koolides uuringu ajal. Vastajad olid waldorfkooli lõpetanud ajavahemikul 1943–2004. Uuring käsitles järgmisi teemavaldkondi: üldandmed, haridustee, elukutse, töökogemus, kultuuriline ja ühiskondlik tegevus, suhted, elukogemused, waldorfhariduse mõju, tervis ja heaolu.

Uuringu tulemuste üldistamisel väidavad autorid, et enamik waldorfkoolide ülaastme lõpetajatest jagavad sarnaseid jooni, millest 3 valitsevat on, et waldorfkooli lõpetajad

- hindavad iseseisvat mõtlemist ja oma uute ideede teostamise võimalust. Nad nii hindavad kui praktiseerivad elukestvat õppimist ja omavad kõrgelt arenenud esteetilist meelt;
- hindavad kestvaid inimsuhteid ja otsivad võimalusi teiste inimeste aitamiseks;
- tajuvad oma elus „sisemist moraalsel kompassi“, mis aitab neil „seilata“ läbi töö- ja eraelu katsumuste ja kiusatuste. Nad kasutavad oma eetilisi põhimõtteid ka valitud elukutsel töötades.

Uuritud lõpetanud hindasid, et suudavad elult saada seda, mida soovivad, ja on õnnelikud oma eesmärkide poole püüdlemisel. Nad teavad, kuidas elada, aga ka kuidas elu kujundada. Sealjuures hindavad ülikoolide professorid ja tööandjad lõpetanute moraalseid ja eluoskusi kõrgemalt kui lõpetajad ise.

Uuringu tulemuste põhjal koostati Põhja-Ameerika waldorfkooli lõpetanute profiil. Waldorfkooli ülaastme lõpetanute:

- 94 % asub ülaastme järel omandama kõrgharidust;
- valib peamiseks õppeaineteks kolledžis/ülikoolis kunstid/humanitaarained (47%) ning loodusteadused/matemaatika (42%);
- 88% kolledži või ülikooli sisseastunudest lõpetab selle;
- 91% hindab elukestvat õpet ja tegeleb sellega;
- 93% hindab kõrgelt verbaalset väljendusvõimet ja 92% kriitilist mõtlemist;
- 94% on iseseisvad ja hindavad kõrgelt enesekindlust;
- väljendab kõrget teadlikkuseastet suhete loomisel nii töö- kui ka kodus;
- 89% on rahul elukutse valikuga;
- 96% hindab kõrgelt isikutevahelisi suhteid;
- 90% on tolerantsed erinevate vaatekohtade suhtes;
- 82% hoolib tööd tehes eelkõige eetilistest printsiipidest;
- 82% hindab teiste aitamist.

Waldorfhariduse osas rõhutasid vastajad eriti selle toetavat mõju oma arengule, ühiskondlikule ärksusele ja tasakaalu-otsivaks inimeseks kujunemisele. Waldorfharidus mõjutas enim vastanute loovvõimete, õpiarmastuse, eneseväljenduse ja erinevate vaatepunktide otsimise vajaduse kujunemist. Valdava enamuse vastajate hinnangul ei ole neile koolis õpetatud antroposoofiat⁶.

⁵ Baldwin, F., Gerwin, D., Mitchell D.; Research on Waldorf Graduates in North America. Phase I; Research Institute for Waldorf Education, 2005 http://www.steinerwaldorfeurope.org/wren/documents/Graduate_Research.pdf ; Gerwin, D., Mitchell D.; Survey of Waldorf Graduates Phase II; Research Institute for Waldorf Education, 2007; http://www.steinerwaldorfeurope.org/wren/documents/phase_II_03-08-07.pdf

⁶ Üks levinud „müütidest“ waldorfkoolide kohta on, et nendes koolides õpetatakse lastele antroposoofiat ning tegemist on „maailmavaate koolidega“. Antud uuringu tulemused seda väidet ei kinnita.

Saksamaa ja Šveitsi waldorfkoolide vilistlaste uuringus⁷

Saksa ja Šveitsi waldorfkoolide lõpetanud - Empiiriline uuring haridusest ja loovast elust

Metoodika ja valim

- 24 kvalitatiivset intervjuud 8 isikuga igast kolmest vanusegrupist: 62–66, 50–59 ja 30–37 aastat
- 6 grupidiskussiooni peeti kahes grupis, igaüks neist samast vanuserühmast: 62-66, 50-59, 30-37
- 1124 kirjalikku ankeeti täideti endiste waldorfpilaste poolt igast vanusegrupist (48,5% naisi; 51,5 % mehi, keskmine vanus 46 aastat; tagastusmäär 32,9 %).

Diskussiooniteemad olid:

- Ametibiograafia ja rahulolu tase elukutsega (toim. Anne Bonhoeffer ja Michael Brater, GAB München)
- Isikliku elu kontekstuaalne orientatsioon (toim. Thomas Gensicke, TNS Infratest Freiburg)
- Usk ja religioon (toim. Michael N. Ebertz, Katoliiklik Rakenduskõrgkool Freiburg)
- Tervis (toim. Arndt Büssing, Thomas Ostermann, Frank Jacobi ja Peter F. Mathiessen; Witten/ Herdecke Ülikool)
- Isiklikud kogemused kooliajast (toim. Dirk Randoll, Alanus Kõrgkool, Alfter)
- Intervjuude ja grupidiskussioonide analüüs (toim. Heiner Barz ja Sylvia Panyr, Düsseldorf ja Müncheni Ülikool)

Põhitulemused

Lõpetatud koolitase (need tasemed on omased mitmekihilisele Saksa koolisüsteemile)

- 61% endisi waldorfkooli õpilasi lõpetas abituuriumi,
- Sh 67% 30-37 aastaseid (mis on üle kahe korra enam kui riigikoolides), 7,7% lõpetas piiratud akadeemilise teega (Fachschulreife), mis võimaldab astuda eri-, tehnilistesse ja kunstikõrgkoolidesse.
- 21,2 % lõpetas kutseharidust võimaldava teega (Realschule)
- 2 % lõpetas põhikooli (Hauptschule)

Elukutse/ karjäär

Õpitud elukutsete võrdlus tegeliku elukutsega (Märkus: üldine elanike statistika) annab järgmised tulemused (arvestades haridustasemetega võrdlust):

- Endiste waldorfkooli õpilaste hulgas on oluliselt rohkem õpetajaid, insenere, arste/ farmatseute ja kunstnikke. Teisest küljest on vähem äriinimesi ja kontoritöötajaid.
- Endistel waldorfkooli õpilastel on kõrge rahulolulase oma elukutsega; nad väärtustavad vähem rahateenimist ja ambitsioonikaid karjäärieesmärke kui isiksuse teostamist oma elukutses ja nende jaoks mõtteka töö tegemist.
- Ainult 2,4 % vilistlastest on valinud tüüpiliselt antroposoofilise elukutse (nt eurütmiaspetsialist või waldorfkooli klassiõpetaja)

Kontekstuaalne orientatsioon elus

- Endiste waldorfkooli õpilaste profiilid on väärtuste ja orientatsiooni osas sarnased ülejäänud elanikkonna omadele. Elueesmärk hõlmab isikliku heaolu eest hoolitsemist perekonna ja sõprade ringi kontekstis.

⁷ Allikas: Barz, Heiner; Randoll, Dirk (koost): Absolventen von Waldorfschulen. Eine empirische Studie zu Bildung und Lebensgestaltung, (Waldorfkoolide lõpetanud – empiiriline uuring hariduse ja elu kujundamise kohta), VS Verlag für Sozialwissenschaften/GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden 2007. Uuringust täpsemalt aadressil: <http://www.waldorf-absolventen.de/> . Inglise keelne kokkuvõte: http://www.waldorf-absolventen.de/files/Abstract_Steiner_School_Leavers.pdf

- Kultuuri rikutus ja elu loovad aspektid etendavad waldorfvilistlaste jaoks tähtsamat osa kui üldisele elanikkonnale, seevastu elektrooniliste seadmete ja muude meediavahendite kasutamine on vähemtähtis — eriti meelelahutuse puhul.
- Endistel waldorfkooli õpilastel on kõrgem vaimne orientatsioon üle organiseeritud konventsionaalse – kitsarinnalise religiooni.
- Veel on neil suurem sotsiaalne kaasatus ja suurem hulk vabatahtlikke.

Religioon

- Endised waldorfkooli õpilased ei kaldu religiooni institutsionaalsete vormide poole; suur hulk ei kuulu formaalsesse kirikusse ega pea kinni protestantlikust usust; katoliiklaste hulk kasvab märgatavalt vanemates eagruppides.
- Kristlaste ühenduse liikmete arv kahaneb.
- Enamikul on ükskõikne, skeptiline või negatiivne hoiak antroposoofia suhtes.
- Waldorfkooli ei peeta antroposoofiliste ideede aktiivseks propageerijaks, vaid tajutakse suurel määral religioonide ja maailmavaadete suhtes avatust edendavana.
- Waldorfkool rikastab hinge ja vaimuelu sellisel moel, et enamik vastanutest leiavad, et on võimelised olla avatud erinevatele usuküsimustele ja arendada omaenda „vaimset teed“.

Tervis

- Hüpoteesi, et endised waldorfkooli õpilased on tervemad kui üldine elanikkond tänu erilistele pedagoogilistele ideedele, millest see pedagoogika juhendub, saab kinnitada vaid teatud piirangutega. Me vajame edasist spetsiifilist uuringut, eriti terviskäitumise osas, mis ei olnud selle uuringu teemaks.

Kool

- Endised waldorfkooli õpilased näitavad kõrget identifikatsiooni oma kooliga: 87 % tundis kuuluvustunnet ja 80 % tundis end seal väga hästi (mugavalt). Samuti valiks enamik taas waldorfkooli. 47 % neist, kellel olid lapsed, saatsid ka nemad waldorfkooli. Põhjused mitte valida waldorfkooli olid: „Läheduses pole waldorfkooli,“ „Teised koolid pakuvad samuti häid pedagoogilisi lähenemisi,“ „Liiga kallis, ma ei saanud seda endale lubada.“
- Õpetamist hinnati huvitavaks, mitmekesiseks ja mõttekaks, kuid sisu ei peetud tingimata kaasaja sotsiaalseid teemasid peegeldavaks. (viimane hinnang esines eriti 30–37 aastaste hulgas). Iga teine vastaja osutas, et waldorfkoolid pole väga avatud uuematele pedagoogilistele arengutele.
- Hinnang õpetajate metoodilistele-didaktilistele pädevustele kaldus olema kriitiline, samal ajal kui suhteid õpetajate ja õpilaste vahel hinnati positiivseks. See tähendab: suhet õpetaja ja õpilase vahel ei määra kraadid ja punktid, vaid pigem inimliku kohtumise kvaliteet. Enamik vastanuist koges õpetajaid pidevalt ülekoormatuna, tulemus, mida peaks võtma väga tõsiselt seoses „psühholoogilise hügieeniga õpetaja elukutses.“
- 74,1 % meeldib klassiõpetaja kontseptsioon kahaneva tendentsiga üle earühma piiride.
- Waldorfkooli nähakse avaldavat soodsat mõju isiksuse arengule (nt isiklik väärtus, enesekindlus, loovus, paindlikkus) ja sotsiaalsetele pädevustele (nt empaatilised võimed, arvestamine, koostöövõime) nagu ka võime arengule luua oma arvamus ja muutuda ennastusaldavaks.
- Kontrastiks, waldorfkoolid avaldavad vähe mõju, kuigi isiklikult seisukohast, järgmistele aspektidele: oma saavutusvõime ja selle piiride hindamine; õppima õppimine; praktiliste oskuste arendamine; üldiste teadmiste omandamine.

Veel probleemseid valdkondi:

- Enamik vastanuist kinnitab, et nende koolis olid liiga väikesed nõudmised (akadeemilistele) tulemustele ja et tagasiside nende saavutuste taseme osas polnud sageli samaulatuslik nende tegeliku individuaalse sooritusega. Vastavalt oli paljudel vilistlastel hiljem, pärast kooliaastaid, raskusi kohaneda saavutustele orienteeritud ühiskonna nõudmistega. Mitte

vähesed ei mõtle, et oleks võinud korda saata rohkem, kui nõudmised saavutustele ja pingutustele oleksid olnud suuremad.

- Poistel näib koolis olevat rohkem raskusi sotsialiseerumisega kui tüdrukutel. Sama fenomeni võib täheldada riiklikes algkoolides. Õpetamise kunstiline ja muusikaline fookus ja fakt, et võistlus etendab waldorfkoolides teisejärgulist osa, koos faktiga, et waldorfõpetajad on enamasti naised, võib seda tulemust seletada.
- Vilistlased peavad selgesti, et võõrkeelte õpetamine waldorfkoolides ebapiisavaks ja mitterahuldavaks. Mõningate reservatsioonidega kehtib see ka loodusainete ja kehalise kasvatuses osas.
- 38 % ütleb, et neil olid koduõpetajad või nad said lisaõpet. See on märkimisväärselt kõrgem protsent, kui võib leida riigikooli õpilaste hulgas. (2004/05: täielik akadeemiline tee (gümnaasium) – 30%, kõrgem kutsetee (reaalkool) – 29%, kutseharidus (põhikool) – 14%). Seetõttu kerkib küsimus: kas waldorfkool suudab tänapäeval oma ülesandeid täita vaid väljastpoolt tuleva abiga (nt vanemad ja koduõpetajad)?

Kokkuvõte

Waldorfkoolid on nende vilistlaste hinnangul tervikuna head koolid. Siiski peavad nad arvestama täielikult tänapäeva ühiskonna nõuetega ja peavad põhjalikult üle vaatama oma õppekava, eriti võõrkeelte ning loodusainete osa. Edasi tuleb tingimata täiustada õpetajate kvalifikatsiooni, eriti professionaalset kvalifikatsiooni ja didaktilisi- metoodilisi võimeid.

Lisa 3. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse ja õpetajate küsitluse taustandmed

2009. a läbi viidud uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ käigus koguti Waldorfkoolide vanemate ja õpetajate küsitlusega andmeid järgmiste temaatiliste valdkondade kohta:

- **vanemate küsitluse puhul:** hinnang kooliperele, haridus, kooli leidmine ja rahulolu, koostöö kooliga, kooli ülesehitus, kooli areng ja muutused, õppetingimused, maine, vastaja üldandmed;
- **õpetajate küsitluse puhul:** koolipere, info liikumine, töötingimused, kooli juhtimine ja kolleegiumitöö, töötaja arenguvõimalused, motivaatorid, kindlus ja tasakaal, õpilased, maine ja üldandmed vastaja kohta.

Õpetajate küsitlus viidi läbi 2009. aasta märtsi- ja aprillikuus. Tartu Waldorfgümnaasiumi puhul vastasid vaid need õpetajad, kes aasta varem läbi viidud uuringus ei osalenud. Seega oli enamik Tartu Waldorfgümnaasiumi vastustest pärit 2008. a kevadest. Kokku vastas õpetajate küsitlusele 51 õpetajat. Suurim vastajate arv oli Tartu Waldorfgümnaasiumist, järgnesid Johannese Kool Rosmalt, Viljandi Vaba Waldorfkool, Aruküla Vaba Waldorfkool ja Tallinna Vaba Waldorfkool. Küsitluses osales ka 2 tollal waldorfkooli staatuse poole püüdleva erakooli Läte õpetajat, kuigi seda kooli uuringus eraldi ei käsitletud. Eeldusel, et uuritavates koolides töötas vastamise ajal 77 õpetajat (ei sisalda kõiki väikese koormusega õpetajaid), moodustasid 49 vastanut (ilma erakooli Läte 2 vastuseta) 64% õpetajate koguarvust. Enamus vastajatest (86%) olid naised. Ligikaudu kolmveerandil vastajatest oli kõrgharidus. Vastajate vanuselises jagunemises valitses vanusegrupp 36-45 eluaastat (41 % vastajatest), järgnesid vanusegrupid 46-55 ja 26-35 (mõlemad 25%). Nn „keskmise vastanud waldorfkooli õpetaja“ oli 40 aasta vanune kõrgharidusega naisterahvas.

Tabel Waldorfkoolide õpetajate küsitluse vastanute jaotus kooli, vanuse, soo ja hariduse järgi

Vastajate arv							
Töökoht	vastajate arv	vanus-grupp	vastajate arv	sugu	vastajate arv	haridus-tase	vastajate arv
Tartu Waldorfgümnaasium	21	>55	4	mees	7	kõrg	39
Aruküla Vaba Waldorfkool	6	46-55	13	naine	44	kesk	1
Viljandi Vaba Waldorfkool	7	36-45	21			keskeri	9
Tallinna Vaba Waldorfkool	4	26-35	13			muu	2
Johannese Kool Rosmal	11	<25	0				
Erakool Läte	2						
Kokku	51		51		51		51
Osakaal vastajatest (%)							
Tartu Waldorfgümnaasium	41,2	>55	7,8	mees	13,7	kõrg	76,5
Aruküla Vaba Waldorfkool	11,8	46-55	25,5	naine	86,3	kesk	2,0
Viljandi Vaba Waldorfkool	13,7	36-45	41,2			keskeri	17,6
Tallinna Vaba Waldorfkool	7,8	26-35	25,5			muu	3,9
Johannese Kool Rosmal	21,6	<25	0,0				
Erakool Läte	3,9						
Kokku	100		100		100		100

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Vastanud õpetajatest töötas aineõpetajana 46 õpetajat ehk 90,2% vastanutest sh 39% lisaks ka klassiõpetajana ning 12% täitis kooli abi- ja tugipersonali ülesandeid. Ainult klassiõpetajana töötas 4 vastanut (8%). Algastmes õpetas 30 vastanut (59%) sh lisaks ka keskastmes 15 õpetajat

(29%), ülaastmes 1 õpetaja ning kõigis kolmes astmes 3 õpetajat. Keskastmes õpetas kokku 75% vastanutest sh ainult keskastmes 24%. Ülaastmes õpetas 26% vastanutest sh ainult ülaastmes 1 õpetaja. Täiskoormusega õpetajaid oli vastajate seas 29 ehk 57%, osalise koormusega oli 43% õpetajatest, kusjuures nendes hulgas olid võrdselt esindatud nii alla 0,5 kohaga kui ka üle 0,5 kohaga õpetajad (vastavalt 11 vastanut ehk 21,6%). Kogenud õpetajaid, kellel waldorfkoolis tööstaaži on üle 10 aasta, osales küsitluses 19 (37%), 4–10 aastase tööstaažiga vastajaid oli 13 (26%), 1–3 aastase staažiga 10 (20%) ja esimest aastat waldorfkoolis töötavaid õpetajaid 9 (18%).

Tabel Waldorfkoolide õpetajate küsitlusele vastanute jaotus töö iseloomu, töökoha, -koormuse ja -staaži järgi

Vastajate arv							
Vastaja töötab	vastajate arv	Vastaja õpetab	vastajate arv	Vastaja töökoormus	vastajate arv	Vastaja tööstaaž waldorfkoolis	vastajate arv
aineõpetajana	20	algastmes	11	täiskoormus	29	üle 10 a	19
klassiõpetajana	4	alg- ja keskastmes	15	osaline koormus üle 0,5 koha	11	4-10 aastat	13
klassi- ja aineõpetajana	20	alg- ja ülaastmes	1	osaline koormus alla 0,5 koha	11	1-3 aastat	10
klassiõpetaja, abi- ja tugipersonal	1	alg-, kesk- ja ülaastmes	3			vähem kui 1 aastat	9
aineõpetaja, abi- ja tugipersonal	6	keskastmes	12				
		kesk- ja ülaastmes	8				
		ülaastmes	1				
Kokku	51	Kokku	51	Kokku	51	Kokku	51
Osakaal vastanutest (%)							
aineõpetajana	39,2	algastmes	21,6	täiskoormus	56,9	üle 10 a	37,3
klassiõpetajana	7,8	alg- ja keskastmes	29,4	osaline koormus üle 0,5 koha	21,6	4-10 aastat	25,5
klassi- ja aineõpetajana	39,2	alg- ja ülaastmes	2,0	osaline koormus alla 0,5 koha	21,6	1-3 aastat	19,6
klassiõpetaja, abi- ja tugipersonal	2,0	alg-, kesk- ja ülaastmes	5,9			vähem kui 1 aastat	17,6
aineõpetaja, abi- ja tugipersonal	11,8	keskastmes	23,5				
		kesk- ja ülaastmes	15,7				
		ülaastmes	2,0				
Kokku	100	Kokku	100	Kokku	100	Kokku	100

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Lapsevanemate küsitlus viidi läbi 2009. aasta märtsi- ja aprillikuus samaaegselt õpetajate küsitlusega ning samasuguste põhimõtete alusel. Tartu Waldorfgümnaasiumi puhul vastasid vaid need lapsevanemad, kes varem läbi viidud uuringus ei osalenud. Kokku vastas küsitluse 154

vanemat. Suurim vastajate arv oli Tartu Waldorfgümnaasiumist, järgnesid Johannese Kool Rosmal, Tallinna Vaba Waldorfkool, Aruküla Vaba Waldorfkool ja Viljandi Vaba Waldorfkool. Eeldusel, et koolis käisid 308 pere lapsed ning iga vastanu esindas ühte peret, moodustas vastanute arv 50% perede koguarvust. Mõne pere puhul vastasid mõlemad vanemad, aga kuna osad vastused on anonüümsed, siis täpselt ei õnnestunud selliste juhtumite arvu välja selgitada. Valdav enamus (80%) vastanutest olid naised. Vastanutest pooltel oli kõrgharidus ja ligikaudu kolmandikul keskeriharidus. Vastajate vanuselises jagunemises valitses vanusegrupp 36–45 eluaastat (53% vastajatest), järgnesid vanusegrupid 46–55 ja 26–35 (vastavalt 23% ja 20%). „Keskmine vastanud lapsevanem” oli sarnane “keskmise vastanud õpetajaga”: 40 aasta vanune kõrgharidusega naisterahvas. Sealjuures tuleb märkida, et sageli käivad waldorfkoolide õpetajate lapsed samas waldorfkoolis ning seetõttu vastasid mõned inimesed nii õpetajate kui ka lapsevanemate küsitlusele.

Vastajatel õppis/oli õppinud waldorkoolis kokku 233 last ehk keskmiselt 1,5 last vastaja kohta). 104 vastanul (67% kõigist vastanutest) käis/oli käinud waldorkoolis 1 laps, 31-1 (20%) 2 last, 12-1 (8%) 3 last, 4-1 (3%) 4 last ja 3-1 (2%) 5 last. Uuringu läbiviimise ajal õppis waldorkoolides 386 õpilast. Eeldades, et uuringu ajal käis vastanud vanematel koolis 203 last (õpilaste koguarvust on lahutatud kooli lõpetanute arv), siis oli uuringusse kaasatud 53% waldorkoolides käivate laste vanemad.

Vastanute koolis õppivatest lastest käis küsitluse läbiviimise ajal 86 algkoolis (37% kõigist vastajate waldorkoolis õppivatest/õppinud lastest), sama palju lapsi käis põhikoolis. Peaaegu võrdselt esindatud olid ka gümnaasiumiõpilased ja vilistlased (vastavalt 31 ja 30 õpilast). Enim on vastajate hulgas esindatud vanemaid, kelle lapsed on käinud waldorkoolis 1–3 aastat, järgnevad 9 aastase ja 4 aastase waldorkoolikogemusega laste vanemad. 1–4 aastat waldorkoolis käinud laste suurem esindatus võib osutada suundumusele, kus waldorkoolidesse tuleb lapsi teistest koolidest, seda eriti laste kooliprobleemide ilmnemisel 5.–7. klassis. Antud oletus vajab täpsemat uurimist. Vastajate waldorkoolis käivate laste keskmine õpiaeg waldorkoolis on 4,8 aastat. Suhteliselt vähem on vastanute hulgas 10–13 aastat koolis õppinud noorte vanemaid. See tuleneb vaid ühe waldorfgümnaasiumi olemasolust.

Tabel Waldorkoolide lapsevanemate küsimustikule vastajate jaotus kooli, vanuse, soo ja hariduse järgi

Vastajate arv							
Kool	vasta-jate arv	vanus-grupp	vasta-jate arv	sugu	vasta-jate arv	haridus-tase	vasta-jate arv
Tartu Waldorfgümnaasium	63	>55	5	mees	32	kõrg	77
Aruküla Vaba Waldorfkool	18	46-55	36	naine	122	kesk	25
Viljandi Vaba Waldorfkool	14	36-45	83			keskeri	47
Tallinna Vaba Waldorfkool	23	26-35	30			muu	5
Johannese Kool Rosmal	36	<25	0				
Kokku	154		154		154		154
Osakaal vastanutest (%)							
Tartu Waldorfgümnaasium	40,9	>55	3,2	mees	20,8	kõrg	50,0
Aruküla Vaba Waldorfkool	11,7	46-55	23,4	naine	79,2	kesk	16,2
Viljandi Vaba Waldorfkool	9,1	36-45	53,9			keskeri	30,5
Tallinna Vaba Waldorfkool	14,9	26-35	19,5			muu	3,2
Johannese Kool Rosmal	23,4	<25	0,0				
Kokku	100,0		100,0		100		100

Allikas: Waldorkoolide vanemate küsitlus

Tabel Vanemate küsitlusele vastanud lapsevanemate waldorkoolis õppivate/õppinud laste jaotus waldorkoolis õpitud aastate arvu ja kooliastme järgi.

Laps õpib/õppis	vastaja	vastaja	vastaja	vastaja	vastaja	Kokku	Osakaal	Lastel kooliaastaid
-----------------	---------	---------	---------	---------	---------	-------	---------	---------------------

waldorfkoolis	1. laps	2. laps	3. laps	4. laps	5. laps		laste kogu- arvust (%)	waldorfkoolis kokku
	laste arv							
1 aastat	32	4	1	1	0	38	16,3	38
2 aastat	27	7	4	1	0	39	16,7	78
3 aastat	23	7	3	0	0	33	14,2	99
4 aastat	15	6	1	1	0	23	9,9	92
5 aastat	10	4	0	0	0	14	6,0	70
6 aastat	8	2	0	1	0	11	4,7	66
7 aastat	10	6	0	0	0	16	6,9	112
8 aastat	8	1	2	0	1	12	5,2	96
9 aastat	14	8	2	2	2	28	12,0	252
10 aastat	3	0	1	1	0	5	2,1	50
11 aastat	2	0	1	0	0	3	1,3	33
12 aastat	2	5	2	0	0	9	3,9	108
13 aastat*	0	0	2	0	0	2	0,9	26
Kokku	154	50	19	7	3	233	100,0	1120
Osakaal laste koguarvust (%)	66,1	21,5	8,2	3,0	1,3	100,0		
Laps õpib/lõpetanud								
algkoolis	62	18	5	1	0	86	36,9	
põhikoolis**	58	17	5	4	2	86	36,9	
gümnaasiumis	23	5	3	0	0	31	13,3	
lõpetanud	11	10	6	2	1	30	12,9	
Kokku	154	50	19	7	3	233	100,0	

* 13. kooliaasta võib sisaldada näiteks välismaal õpitud kooliaastat või tervislikel põhjustel pikenenud õpiaega.

** põhikooli 2. ja 3. kooliaste

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Allikas: Uuring „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ (EVWLÜ, 2010)

Lisa 4. Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%)							
	küsimumele vastajate koguarvust							küsimumele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Koolipere															
Meie koolis on meeldiv töötada	26	17	8	0	0	0	51	51	33	16	0	0	0	100	84
Meie kooli töötajate vahel on hea läbisaamine	15	26	9	0	0	1	51	29	51	18	0	0	2	100	80
Meie kooli õpilaste ja õpetajate vahel on hea läbisaamine	20	27	4	0	0	0	51	39	53	8	0	0	0	100	92
Mul on õpilastega hea läbisaamine	23	24	4	0	0	0	51	45	47	8	0	0	0	100	92
Olen õpilastele eeskujuks	4	26	11	1	0	9	51	8	51	22	2	0	18	100	59
Olen rahul õpetajate ja vanemate vahelise koostööga	7	17	19	4	1	3	51	14	33	37	8	2	6	100	47
Võtan hea meelega osa õppetöö välistest üritustest	21	23	6	1	0	0	51	41	45	12	2	0	0	100	86
Võtan hea meelega osa õppetöö väliste ürituste korraldamisest	12	22	13	2	1	1	51	24	43	25	4	2	2	100	67
Olen rahul koolisisese info liikumisega	4	25	14	6	2	0	51	8	49	27	12	4	0	100	57
Tööks vajalik informatsioon on mulle õigeaegselt kättesaadav	12	22	12	3	1	1	51	24	43	24	6	2	2	100	67
Töötingimused															
Olen rahul tööaja korraldusega	23	24	3	0	0	1	51	45	47	6	0	0	2	100	92
Olen rahul ametijuhendite ja töösisekorraeskirjade vastavusega tööülesannetele	15	19	6	3	0	8	51	29	37	12	6	0	16	100	67
Olen rahul ruumide ja olmetingimustega	11	8	18	11	3	0	51	22	16	35	22	6	0	100	37
Mul on olemas kõik tööks vajalikud vahendid	7	20	16	7	1	0	51	14	39	31	14	2	0	100	53
Olen rahul töötervishoiu ja -ohutuse tagamisega	16	22	5	2	1	5	51	31	43	10	4	2	10	100	75
Olen rahul interneti kättesaadavusega koolis	30	9	4	3	2	3	51	59	18	8	6	4	6	100	76

Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Kooli juhtimine, kolleegiumitöö															
Tean ja mõistan kooli missiooni, visiooni ning põhiväärtusi	26	15	7	1	0	2	51	51	29	14	2	0	4	100	80
Kooli missioon, visioon ning põhiväärtused on kooliperele teada	9	19	10	7	1	5	51	18	37	20	14	2	10	100	55
Osalen meelsasti kolleegiumi töös	31	12	6	1	0	1	51	61	24	12	2	0	2	100	84
Kooli kollegiaalne juhtimine tagab kooli arengu positiivses suunas	34	8	6	0	1	2	51	67	16	12	0	2	4	100	82
Kollegiaalne juhtimine on meie koolis töötajate tegevust ja arengut toetav	26	16	5	1	1	2	51	51	31	10	2	2	4	100	82
Kolleegiumi liikmete arvamusi ja ettepanekuid peetakse kolleegiumis olulisteks, nendega arvestatakse	29	14	6	1	0	1	51	57	27	12	2	0	2	100	84
Probleeme ei varjata, vaid püütakse neid koos lahendada	18	20	11	1	0	1	51	35	39	22	2	0	2	100	75
Meie kollektiivis on tööjaotus ja vastutusala selgelt paigas	5	19	15	6	3	2	50	10	38	30	12	6	4	100	48
Tean millised töögrupid koolis tegutsevad	29	15	4	0	0	2	50	58	30	8	0	0	4	100	88
Tean kuhu oma probleemide ja ettepanekutega pöörduda	22	21	3	1	2	1	50	44	42	6	2	4	2	100	86
Töögrupis vastuvõetud otsused viiakse täide	4	23	15	2	0	6	50	8	46	30	4	0	12	100	54
Töötaja arenguvõimalused															
Mulle meeldib minu töö	39	10	1	0	0	0	50	78	20	2	0	0	0	100	98
Töötamine koolis võimaldab mul kasutada oma oskusi ja võimeid	37	10	2	0	1	0	50	74	20	4	0	2	0	100	94
Kooli õppekava toetab minu igapäevatööd	15	26	7	0	1	1	50	30	52	14	0	2	2	100	82
Kool võimaldab mulle piisavalt täiendkoolitust	30	10	6	0	1	3	50	60	20	12	0	2	6	100	80
Mul on piisavalt võimalusi vahetada kogemusi kolleegidega teistest koolidest	26	15	5	4	0	0	50	52	30	10	8	0	0	100	82
Olen rahul oma arenguvõimalustega koolis	28	15	4	1	0	2	50	56	30	8	2	0	4	100	86
Viimase poole aasta jooksul olen saanud rääkida koolis oma soovidest ja arenguvõimalustest	21	18	5	2	3	1	50	42	36	10	4	6	2	100	78
Tunnen waldorfpedagoogika põhialuseid	23	19	5	2	0	1	50	46	38	10	4	0	2	100	84
Kasutan waldorfpedagoogika meetodeid oma igapäevases töös	25	16	6	0	0	3	50	50	32	12	0	0	6	100	82

Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%)							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Motivaatorid															
Koolis peetakse minu tööd oluliseks	22	16	3	1	1	7	50	44	32	6	2	2	14	100	76
Minu töö tulemused on mulle nähtavad	19	22	7	2	0	0	50	38	44	14	4	0	0	100	82
Meie koolis tunnustatakse töötajaid	18	15	7	4	2	4	50	36	30	14	8	4	8	100	66
Olen rahul oma töökoormusega koolis	20	19	9	1	1	0	50	40	38	18	2	2	0	100	78
Olen rahul oma töö eest saadava tasuga	7	19	11	9	1	2	49	14	39	22	18	2	4	100	53
Mind innustab töö tegemisel huvitav töö	41	7	2	0	0	0	50	82	14	4	0	0	0	100	96
, et minu tööd hinnatakse ja tunnustatakse	17	15	11	5	0	2	50	34	30	22	10	0	4	100	64
võimalus suhelda õpilastega, näha nende arengut	40	9	1	0	0	0	50	80	18	2	0	0	0	100	98
enesearengu võimalus	32	13	4	0	1	0	50	64	26	8	0	2	0	100	90
töötasu	7	11	17	4	10	1	50	14	22	34	8	20	2	100	36
Kindlus ja tasakaal															
Suudan hoida tasakaalu töö ja isikliku elu vahel	9	17	18	5	0	1	50	18	34	36	10	0	2	100	52
Hommikuti tulen tööle hea tundega	21	23	6	0	0	0	50	42	46	12	0	0	0	100	88
Suudan tööga kaasneva stressiga hakkama saada	8	22	15	3	1	1	50	16	44	30	6	2	2	100	60
Soovin töötada meie koolis ka kolme aasta pärast	29	10	5	0	1	4	49	59	20	10	0	2	8	100	80
Maine															
Olen uhke, et töötan meie koolis	26	16	6	1	0	1	50	52	32	12	2	0	2	100	84
Koolil on ühiskonnas hea maine	0	11	25	8	3	3	50	0	22	50	16	6	6	100	22
Soovitan tuttavatele tulla meie kooli	17	12	14	2	1	3	49	35	24	29	4	2	6	100	59
Soovitan tuttavatele koolis toimuvatel täiendõppe kursustel osalemist	23	17	4	2	0	3	49	47	35	8	4	0	6	100	82
Meie koolis omandatav haridus võimaldab õpilastel tulevikus hästi hakkama saada	12	31	2	1	0	4	50	24	62	4	2	0	8	100	86

Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Õpilased: Palun andke hinnang, kas koolis omandavad õpilased järgmisi oskusi ja omadusi															
positiivne ellusuhtumine	11	35	0	0	0	4	50	22	70	0	0	0	8	100	92
suhtlemisoskus	11	29	9	0	0	1	50	22	58	18	0	0	2	100	80
kohusetundlikkus	0	19	24	6	0	1	50	0	38	48	12	0	2	100	38
abivalmidus	14	22	13	1	0	0	50	28	44	26	2	0	0	100	72
probleemide lahendamise oskus	5	24	17	1	0	3	50	10	48	34	2	0	6	100	58
sallivus ja teistega arvestamine	6	27	14	2	0	1	50	12	54	28	4	0	2	100	66
iseseisvus	4	25	13	4	0	4	50	8	50	26	8	0	8	100	58
valmisolek elukestvaks õppeks	9	21	12	1	1	6	50	18	42	24	2	2	12	100	60
oskus õpitut töös rakendada	8	22	9	2	0	9	50	16	44	18	4	0	18	100	60
loovus	16	24	6	0	0	4	50	32	48	12	0	0	8	100	80
meeskonnatöö oskus	10	30	7	0	0	3	50	20	60	14	0	0	6	100	80

Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv			Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust		
	jah	ei	Kokku	jah	ei	Kokku
Sisehindamine						
Olen huvitatud sellest, et koolis toimiks sisehindamissüsteem	43	7	50	86	14	100
Olen nõus kooli sisehindamissüsteemi arendamisele kaasa aitama	44	6	50	88	12	100

Allikas: Uuring „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“; EVWLÜ 2010

Lisa 5. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Hinnang kooliperele															
Kooli õpilaste ja õpetajate vahel on hea läbisaamine	76	68	4	1	2	3	154	49	44	3	1	1	2	100	94
Laps(-ed) on kooliellu hästi sisse elanud ja käivad hea meelega koolis	97	42	7	2	1	5	154	63	27	5	1	1	3	100	90
Võtan hea meelega osa kooli korraldatud üritustest	70	52	18	5	4	5	154	45	34	12	3	3	3	100	79
Olen kooliperega leidnud hea kontakti oma murede lahendamisel	65	51	19	7	2	10	154	42	33	12	5	1	6	100	75
Haridus															
Olen rahul lastele koolis õpetatavate teadmiste ja oskustega	61	64	22	3	1	3	154	40	42	14	2	1	2	100	81
Usun, et koolis omandatud haridus võimaldab lastel elus hästi hakkama saada	73	52	15	4	0	10	154	47	34	10	3	0	6	100	81
Oman ülevaadet waldorfpedagoogika põhialustest	46	63	32	9	0	4	154	30	41	21	6	0	3	100	71
Kooli õppekava on piisavalt tasakaalus ja mitmekesine	48	68	20	1	1	16	154	31	44	13	1	1	10	100	75
Palun andke hinnang, kas koolis omandavad õpilased järgmisi oskusi ja omadusi															
positiivne ellusuhtumine	93	40	10	1	1	9	154	60	26	6	1	1	6	100	86
suhtlemisoskus.	91	46	7	1	1	8	154	59	30	5	1	1	5	100	89
kohusetundlikkus .	51	47	32	12	3	9	154	33	31	21	8	2	6	100	64
abivõime.	82	49	12	3	0	8	154	53	32	8	2	0	5	100	85
probleemide lahendamise oskus	51	50	21	9	1	19	151	34	33	14	6	1	13	100	67
sallivus ja teistega arvestamine	75	56	10	4	2	7	154	49	36	6	3	1	5	100	85
iseseisvus	68	50	22	4	1	9	154	44	32	14	3	1	6	100	77
valmisolek elukestvaks õppeks	58	38	17	5	3	33	154	38	25	11	3	2	21	100	62
oskus õpitut töös rakendada	64	56	15	1	2	16	154	42	36	10	1	1	10	100	78
loovus	111	30	6	0	1	6	154	72	19	4	0	1	4	100	92
meeskonnatöö oskus	74	50	10	3	1	15	153	48	33	7	2	1	10	100	81
Kooli leidmine, rahulolu															
Olen koolivalikuga rahul	99	41	7	2	1	4	154	64	27	5	1	1	3	100	91
Soovitan kooli kõigile oma tuttavatele	53	38	32	14	7	10	154	34	25	21	9	5	6	100	59
Koostöö kooliga															
Pean õpilaste, õpetajate ja vanemate koostööd oluliseks	133	15	3	1	0	2	154	86	10	2	1	0	1	100	96
Tahan olla kursis koolis toimuvaga	123	23	4	1	1	2	154	80	15	3	1	1	1	100	95

Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Kooli areng ja muutused															
Kool areneb positiivses suunas	44	66	15	4	4	21	154	29	43	10	3	3	14	100	71
Vanemate arvamusi ja ettepanekuid peetakse olulisteks, nendega arvestatakse	61	50	20	4	2	17	154	40	32	13	3	1	11	100	72
Plaanitud muudatused viiakse ellu	29	56	29	6	3	31	154	19	36	19	4	2	20	100	55
Probleeme ei varjata vaid püütakse neid koos lahendada	67	45	21	6	3	12	154	44	29	14	4	2	8	100	73
Õppetingimused															
Olen rahul kooli ruumide ja olmetingimustega	25	45	49	22	11	2	154	16	29	32	14	7	1	100	45
Lastel ja õpetajatel on olemas kõik tööks vajalikud vahendid	24	48	45	17	2	18	154	16	31	29	11	1	12	100	47
Olen rahul õppetöö korraldusega	51	71	20	5	0	7	154	33	46	13	3	0	5	100	79
Olen rahul laste turvalisuse tagamisega koolis	58	57	23	5	2	9	154	38	37	15	3	1	6	100	75
Olen teadlik kooli sisekorranõuetest	79	35	17	6	6	11	154	51	23	11	4	4	7	100	74
Maine															
Olen uhke, et minu lapsed õpivad waldorfkoolis	84	41	14	6	1	8	154	55	27	9	4	1	5	100	81
Koolil on ühiskonnas hea maine	10	43	46	27	11	17	154	6	28	30	18	7	11	100	34

Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv				Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust			
	jah	ei	ei tea	Kokku	jah	ei	ei tea	Kokku
Info koolis toimuvast on õigeaegselt kättesaadav	124	30		154	81	19		100
Olen käinud kooli korraldatud kursustel	74	80		154	48	52		100
Soovin saada informatsiooni kooli poolt korraldatavate kursuste kohta	132	22		154	86	14		100
Olen kooliseltsi liige	77	48	29	154	50	31	19	100

Allikas: Uuring „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“; EVWLÜ 2010

Lisa 6. Steiner-waldorfharidus Euroopas. Põhimõtete ja püüdluste avaldus

Steiner-Waldorfhariduse Euroopa Nõukogu (ECSWE)

Neile, keda see puudutab

Euroopas on koolil õigus nimetada ennast Steiner või waldorfkoolis, kui kool on rahvusliku organisatsiooni liige või, selle puudumisel, Steiner-Waldorfhariduse Euroopa Nõukogu liige. Kuna waldorfkoolide liikumine on rahvusvaheline, tunnustavad ja töötavad ECSWE-sse kuuluvad koolid kindla ühiste printsiipide koondi alusel.

Steiner-waldorfharidust toetav filosoofia põhineb keha, hinge ja vaimu ühendava inimolevuse tunnistamisel. Ideede kogumit ja uurimistegevust, mis inspireerib hariduslikke põhimõtteid, nimetatakse “antroposoofiaks” ning see tähendab inimolevuse ja maailma olemuse terviklikku ja põhjalikku uurimist.

Mõiste „antroposoofia” võttis kasutusele Rudolf Steiner 20. sajandi alguses, et kirjeldada oma tööd ja uuringuid elu, inimkonna ja maailma põhiolemusest. See uurimistöö üritas haarata käegakatsutavaid, materiaalselt tõestatavaid komponente ja vähem käegakatsutavaid vaimseid olemasolu ja reaalsuse dimensioone. Antroposoofia on teadmiste, tegevuste ja uuringute arenev kogu. Töö sisaldab tahte-, emotsionaalsete ja tunnetuslike võimete uurimist. Neid võimeid pole sageli võimalik haarata kaasaegsete tõendamise-, tõestus- ja kontrollistandardite alusel, siiski on need olemuslikud vahendid, mille kaudu inimolevus, ja eriti kasvav laps, on võimeline looma kogemusi, õppimisprotsesse ja võimekusi, mis teenivad teda kogu elu jooksul.

Steiner-waldorfhariduse andjad õpivad ja uurivad antroposoofia aspekte, et täiendada ja arendada oma tööd õpetajana koolides ja õppeasutustes. Antroposoofia aluseks olevaid filosoofilisi ja metoodilisi lähenemisviise käsitletakse kui isikliku ja ametialase arengu abivahendeid, neid ei õpetata koolis õppeaine või uskumusena.

Sellele kirjale on lisatud põhimõtete ja püüdluste avaldus, mis kooskõlastati ECSWE kokkusaamisel Timisoaras Rumeenias 2009.a mais. ECSWE on katusorganisatsiooniks 650 steiner-waldorfkoolile Euroopas.

Christopher Clouder
(CEO) ECSWE

Steiner-waldorfhariidus Euroopas Põhimõtete ja püüdluste avaldus – mai 2009

Sissejuhatus

Steiner-waldorfhariiduse keskmes on austus iga lapse ja tema lapsepõlve puutumatuse vastu, mis on omakorda aluseks lastele omastele õigustele ja aktiivseks toeks inimlikule ja kultuurilisele mitmekesisusele. Hariidusliku lähenemisviisi aluseks on idee, et inim- ja maailmakogemused on ühinenud vaimses aspektis ja mõõtmes.

Steiner-waldorfkoolid ja koolieelsed lasteasutused püüavad ülal hoida eetilisi põhimõtteid ja väärtusi, säilitades professionaalse ülesehituse ja tegutsedes neile sobivas õiguslikus raamistikus. Nad on loodud mittetulundusorganisatsioonidena.

Hariidustegevuse aluseks koolides ja lasteasutustes on antroposoofia - arenev tööde kogum, mille rajas teadlane, filosoof ja õpetlane Rudolf Steiner (1861-1925), keskendudes kasvava lapse loomusele ja integreeritud lähenemisele õpetamises ja õppimises. Rõhutatakse hoolivuse ja õppimise duaalset aspekti. Hariiduslikud lähenemisviisid hõlmavad pedagoogikat, õppekava, õpetamise ning õppimise hindamist ja väärtustamist ning ka koolide ja asutuste organisatsiooni, majandamist ja haldamist. Hariiduselu ja -tegevuse kujundamine tugineb järgmistel printsiipidel:

Hariidus:

- Hariiduse eesmärgiks on ühiskondliku teadlikkuse, enesetunnetuse ja eetilise intelligentsuse arendamine aktiivse globaalse kodanikkonnani.
- Hariidus on ühiskondlik ja kultuuriline ülesanne, mida teostatakse avalikus sfääris ja mis omab unikaalset tähtsust igale isikule.
- Hariiduse inspiratsiooniks on kasvava lapse loomuse vaatlemine ja mõistmine selleks, et võimaldada õpetajal vastata iga lapse potentsiaalile, avalduvatele oskustele ja arenevatele omadustele.
- Pedagoogiline lähenemine, õppekava sisu ja materjalid ning õpetamismeetodid seostuvad õpilaste ea ja arenguvajadustega⁸.
- Hariidus pakub toitu kehale, hingele ja vaimule, soosides praktilisi, esteetilisi ja tunnetuslikke õppimise ja arenemise meetodeid.
- Hariidus püüab võimaldada isiksuse unikaalse potentsiaali avaldumist. Selles mõttes on hariidus heaolu ja tervise mõjur – salutogenees⁹.
- Pedagoogiline lähenemine on terviklik (holistiline), kunstiline ja kujutluslik (imaginatiivne); ainetevaheline (interdistsiplinaarne) ja laiendatud¹⁰,
- Keskseteks punktideks on kohaste ja mitmekesiste oskuste omandamine, erinevate mitmekülgsuste pädevuste ning sobivate ja positiivsete õpiharjumuste arendamine.
- Hariiduslik eetos (vaim) on kõikehõlmav ja mittevalikuline soo, rahvuse, religioossete või muude uskumuste, etnilise ja sotsiaalse tausta suhtes. Koolid ja hariidusasutused töötavad, et vastata õpilaste individuaalsetele võimetele ja pädevustele ning, kus ressursid ja kontekst seda võimaldavad, laste ja noorte inimeste täiendavatele õpivajadustele.

⁸ Hariiduslik lähenemine (hariiduskäsitlus) rajaneb arusaamal, et iga isik areneb kogu elu käigus ja eriti lapsepõlves läbi üksteisele järgnevate füüsiliste, emotsionaalsete ja tunnetuslike astmete ning muutuste. Hariiduse ülesanne on tegeleda õppijaga lähtuvalt arengumuutuste ja kasvamise etappidest.

⁹ Salutogenees – salus, salutis (Ladina k) = tervis + genesi (kreeka k) = päritolu, algus. Salutogeneesi all mõeldakse „tervise päritolu“ vastandina traditsioonilisele patogeneesi (pathein = kannatama) mõistele. See uus paradigma meditsiinis sai alguse USA-s möödunud sajandi 60-ndatel, aga kinnitas Euroopas kanda alles 90-ndatel, kui kasvavad tervishoiuteenuste kulud tõmbasid enam rahvusvahelist tähelepanu uuele „tervise“ kontseptsioonile.

¹⁰ Laiendatud õppimine – ilmneb kui õppimist ja õpetamist taaskäsitletakse või teistes tundides või õppeperioodides lisaks määratud aine- või tunniajale (-mahule). Näiteks teemat „kohalik geograafia“ võib laiendada muusika, maalimise ja inglise keele tundidesse. Elkind (1999) märgib seda „laiendatud õppimise“ kontseptsiooni steiner-waldorfhariiduse post-modernse kvaliteedi käsitlemisel.

Väikelaps:

- Väikelapsee tähelepanu keskpunktis on väikelapse meelte harimine kogemusliku õppega.
- Rütmi olemasolu (fenomen) ja kvaliteet on põhiliseks liikumapanevaks jõuks varases lapseas.
- Väikelaps on oma loomult jälgendav (matkiv) ja väikelapse kasvataja teostab sobivaid praktilisi tegevusi, mis väärivad jälgendamist.
- Lapse algatatud kujutlusele põhinev (imaginatiivne) mäng, mis vaheldub juhendatud loodus- ja inimtegevuse kogemisega, on õppimise ja arenemise lähtekoht esimestel eluaastatel. Individuaalse loovuse seeme hakkab idanema sel ajal.

Koolilaps:

- Ametlik õpetamine ja õppimine algab koolivalmiduse hindamise alusel. Koolivalmiduse hindamisel eelistatakse „ajalisusele” pigem kasutada lapse arengutaseme ja sotsiaalse vanuse näitajaid.
- Rütm ja jätkuvus, kujutlusvõime, uurimine ja aktiivne kaasatus on õppimise protsessi põhijooned.
- Klassiõpetaja kannab alg- ja keskastmes peamist vastutust klassi eest, et tagada õpilaste ja õpetajate vahelise koostöö järjepidevust.
- Õpetaja kujundab klassiruumi ja õpikeskkonna tundide kavandamise, ettevalmistamise ja ülesehitamisega (struktureerimisega) ning klassikogukonna (koosluse) siseste ehedate (autentsete) suhete arendamisega.
- Õpilaste õppimist ja edusamme toetatakse pakutud õppimisvõimaluste ja käsitletud õppematerjali alusel toimuvate õpetajate poolsete jätkuvate kontekstualiseeritud vaatluste, hindamiste ja väärtustamisega.

Nooruk:

- Vastukaaluna arutlemisele, kriitilisele mõtlemisele ja probleemilahendamisele, mida koolitatakse noorukieas, ilmnevad noores inimeses individuaalne sisemine tundeelu ja identiteet.
- Haridus püüab pakkuda noortele inimestele kogemuslikku ettevalmistust saamaks ühiskonna aktiivseks osaliseks, kes on haaratud elukestvasse õppimisse, enda ja maailma avastamisse.
- Noore inimese hariduse põhiosised on ratsionaalse loogilise mõtlemise arendamine, ühiskondliku ja emotsionaalse õppimise pädevuste edendamine, praktilisse ellu kaasamise võimaldamine ning elu ja tähenduse kohta küsimuste loomise ja esitamise toetamine.
- Noore inimese elu ja haridusteed toetatakse kunstipärase lähenemisega õppimisele ning õpetamisele ja huvituva ning uuriva suhtumise julgustamisega.
- Õppekava materjal (sisu) ja hariduslik lähenemine püüavad tasakaalustada sisu ulatust detailse analüütilise teravustamisega õppeainete ja õppekava teemade üleselt.
- 16. eluaastast alates on noore inimese õpiprotsessi ja haridustee võtmeaspektideks teistsugused õpistiilid, õppesisu ning -metoodika. Neid aspekte toetatakse ja rikastatakse juhendatud õppimise (uurimise) ulatusliku kogemisega põhiainetes, iseseisvate projektide ja õpimapi (portfolio) töödega, praktilis-kutsealase tööga ja sotsiaaltöoga. Sellise õppimise ja arenemise protsessiga omandab ja arendab noor inimene pädevusi kaalutlevaks otsustamiseks, eneseteadlikkuseks, isiklikuks vastutuseks ja enesest lähtuvaks eetiliseks käitumiseks.

Rakendamine - ained ja harud:

- Õpetamise ja õppimise kava viitab rahvusvahelise raamõppekava materjalidele ja õpipädevustele.
- Igal koolil on oma visioon, kooli arengukava ja hariduskava sh sõnastatud hariduslikud eesmärgid ja suunad.

- Seal kus võimalik, on õppekavas ära toodud waldorfpedagoogikale iseloomulikud õppeained – eurütmia, vormijoonistamine, botmervõimlemine –, mille eesmärgiks on parendada ja kasvatada ruumilist teadlikkust, kindlustunnet ja väljendusoskust.
- Võõrkeele õppimine algab esimesest kooliaastast.
- Erinevate tehnoloogiate arenemist ja kasutamist ühiskonnas käsitletakse laiaulatuslikult erinevates õppeainetes sh loodus- ja ühiskonnaainetes (teadustes). Info ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) ulatuslikku kasutamist ühiskonnas tunnustatakse ning hariduslik lähenemine IKT-le ja IKT rakendamine noorte inimeste elus asetatakse ajalooliste, kultuuriliste, ühiskondlike ja tehnoloogiliste muutuste konteksti. IKT kirjaoskust käsitletakse tähtsa eluks vajaliku oskusena ning ametlikult tutvustatakse ja arendatakse seda alates puberteedieast.
- Loodusmaailmale ja -teadustele lähenetakse vaatlusel põhinevatest ja teoreetilistest vaatenurkadest.

Õpetamine:

- Haridustegevust käsitletakse kutsena, professionaalse asjatundlikkuse tee ning kunstina.
- Õpetajad ja haridustöötajad läbivad steiner-waldorfhariduse põhimõtteid ja praktikat käsitleva spetsiaalse koolituse.
- Kõik kolleegid osalevad isiklikus ja erialases arendustöös ja õppimises, mis põhineb individuaalsel ning kollegiaalsel uurimistegevusel ja õppimisel.
- Õpetajaid ja haridustöötajaid toetatakse aktiivselt eneserefleksiooni pädevuste arendamisel ning efektiivseks õpetamiseks vajalike loovjõudude ja oskuste omandamisel.
- Lugude jutustamine ja ettevalmistatud materjali vaba esitamine on hariduselus mõjuvõimas ning omanäolist väljakutset esitav vahend.

Väline kontekst ja kogukond:

- Hariduselu on kooskõlas kohaliku kultuuri ja oludega ning koolid on aktiivselt haaratud oma kohalikes kogukondades.
- Õpetamise ja õppimise kavad püüavad noori ette valmistada kohasteks hindamiseks ja eksamiteks, mis kaasnevad steiner-waldorfharidusest riiklikusse haridussüsteemi astumisega.
- Sidusa teadlikkuse arendamine on kooliteed läbiv iseloomulik joon.
- Koolid on õpi-, praktika- ning ühiskondlik-kultuurilised organismid, kus õpetajad ja vanemad aktiivselt osalevad koolikogukonna elus, kandes jagatud rolle ja vastutust.
- Õpetajad ja töötajad kohtuvad nõuandva koguna, mis kannab igapäevast erialast vastutust hariduselu ja kooli õppimise kvaliteedi eest.
- Koolid ja haridusasutused pürgivad koostööle põhineva majandamis- ja juhtimismudeli poole, kus kogu organisatsiooni vastutus ja aruandekohustus on määratletud ja jagatud läbipaistvalt.

Vastu võetud ECSWE poolt Timisoaras, Rumeenias 10. mail 2009. a,

Lisa 7. Waldorf/steinerkoolide rahvusvahelise konverentsi (Haagi ring) poolt koostatud waldorfpedagoogika oluliste tunnuste kirjeldus¹¹

Waldorf/ steinerkoolide rahvusvaheline konverents töötas oma istungil 19.–22. novembril 2009 Dornachis läbi ja kiitis heaks waldorfpedagoogika oluliste tunnuste kirjelduse. Need tunnused on üldkehtivalt formuleeritud ja neid saab täiendada iga maa spetsiifiliste joontega. Need kirjeldused on mõeldud ergutuseks ja orienteerumiseks.

„Waldorf“

Waldorfpedagoogika oluliste tunnuste iseloomustus

Preambul

Waldorfpedagoogika on aluseks koolieelsele kasvatusel ja kogu maailma koolidele, mis eksisteerivad Waldorf-, Rudolf Steiner- ja Vabade koolide või lasteaedade nime all. Nimest ja rikkalikust kultuurilisest mitmekesisusest sõltumata ühendavad neid mitmed olulised tunnused, mida järgnevalt kirjeldatakse. Koolid või lasteaiad, millel need tunnused puuduvad, ei kuulu ülemaailmsesse Waldorfkooli- või Waldorflasteaialiikumisse.

Waldorfpedagoogika põhijooned

Waldorfpedagoogika aluseks on inimeseõpetus ja arengupsühholoogia, nagu Rudolf Steiner (1861–1925) selle esialgselt „Üldise inimeseõpetuse“ (1919) tsükli esitas. Sellest alates on diferentseeriv töö laiendanud niihästi arengupsühholoogiat ja -füsioloogiat kui ka metoodikat ning didaktikat, samuti on tulnud uued õppeained, mis samuti kuuluvad waldorfpedagoogika aluste hulka.

See on pedagoogika, mis lähtub lapsest ja mille sihiks on iga lapse individuaalse potentsiaali arendamine. Ta arvestab kultuurilist mitmekesisust ja järgib üldinimlikke eetilisi põhimõtteid (vt Inimõiguste ülddeklaratsioon 10. detsember 1948, ÜRO Lapse õiguste konventsioon 20. november 1989, ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioon 13. detsember 2006).

Ta on aluseks erinevatele haridus-, kasvatus- ja koolitusasutustele (nt koolieelse kasvatusel asutused, lasteaiad, koolid, kutseharidusasutused, erikoolid jms).

Kasvatajad ja õpetajad vajavad waldorfpedagoogilist koolitust ja tunnevad kohustust tegeleda vastava enesekasvatuse ning järjepideva tööalase täiendkoolitusega.

Sobiv õiguslik vorm koolidele, lasteaedadele ja teistele kasvatusasutustele on sõltumatu institutsioon, mida organiseeritakse kõigi kasvatusprotsessis osalejate koostöös.

Varase lapseea kasvatusel, waldorflasteaedade ja waldorfkoolide olulised tunnused

Esimesel seitsmel eluaastal toimub lapse terve areng armastusega täidetud soojuse ning juhtimise õhkkonnas, mis tekitab rõõmu, imestust ja aukartust. Väikese lapsega tehtava töö tähtsaim aspekt on kasvataja sisemine hoiak, mis pakub lapsele matkimiseks eeskujut. Seetõttu nõuab see töö pidevat enesekasvatust. Waldorflasteaedades, väikelaste gruppides, vanemate- laste programmides ja muudes varase lapseea ja väikelaste kasvatusasutustes pannakse alus kehalisele tervisele ja elujõule, hämmastumisele ja maailmahuvile, sisemisele valmidusele õppida ja avastada maailma isiklike elamuste läbi, võimele luua suhteid ja eluaegsele füüsilisele, emotsionaalsele, intellektuaalsele ja vaimsele arengule.

Õpetamise ja kasvatusel alus waldorfkoolis on raamõppekava, mis pakub õpetajale ajendeid tema õpetamise individuaalseks kujundamiseks. Õpetamine on orienteeritud eelpoolnimetatud

¹¹ Allikas: Rundbrief der Pädagogischen Sektion nr. 37, Jõulud 2009. Ajakirja annab välja Goetheanumi Vaba Vaimuteadusliku Kõrgkooli pedagoogika sektsioon

põhijoonte. Iga õpetaja on ise vastutav oma õpetuse eest ja vastutab ka kollektiivi ees. Õpetamist hinnatakse.

Waldorfkool on ühtluskooli mudel eelkoolieast kuni keskkooli lõpuni. Raamõppekavas on erinevates klassiastmetes õppeained üksteisega seotud. Kuna ained on orienteeritud lapse ja nooruki arengusammude järgi, siis pakuvad need individuaalsele lapsele/ õpilasele eakohaseid ja mitmekesiseid arenguvõimalusi. Need sisaldavad muuhulgas teadmiste omandamist, kultuurilisi pädevusi, sotsiaalseid ja emotsionaalseid võimeid nagu ka erinevaid praktilisi ja kunstilisi oskusi (modaalset intelligentsust).

Õpetaja ülesanne on nii ennast kasvatuskunstnikuks koolitada, et õppetöö muudaks õpilase intellektuaalselt loovaks, sotsiaalselt vastutavaks ja tegutsemisvõimeliseks. Selle oluliseks eelduseks on õpetaja enesekasvatus ning ainealane koolitus ja täiendkoolitus.

6.–8. klassini on reeglina üks õpetaja kui klassiõpetaja. Aineõpetajad ja mentorid, eriti vanemates klassides, vajavad lisaks waldorfpedagoogilisele veel vastavat ainealast või teaduslikku kvalifikatsiooni.

Metoodilis-didaktilised põhimõtted

Kasvatus- ja õpetamismeetodid erinevad vastavalt laste ja noorte eale. Kõik tegevused lähtuvad easpetsiifilistest arenguvajadustest, st enam tahte orienteeritud arengust esimesel kolmel eluaastal piltlikule mängule ja kasvavale kognitiivsele tegevusele lasteaiast kooli üleminekul.

Väike laps matkib ja teda kasvatatakse eeskuju ja näite abil. Varase lapsega kasvatuse jaoks on olulised tunnused vaba mäng, samuti ka liikumis- ja reaalsed meelegogemused. Kasvataja hoolitseb muuhulgas päeva, nädala, aastaegade rütmilise kujundamise abil lapse terve kehalise ning psüühilise arengu eest ja paneb seega aluse paindlikkusele (resilientsusele).

Koolilaps õpib õpetajalt, kelle kasutada on mitmekesised meetodid. Õpetaja kujundab õppetöö loovalt ning juhib lapse teadmiste põhilistele aladele (tsükliõpe). Õpetaja, eriti klassiõpetaja loob tõe suhte oma õpilastega (ja tema kasvatuse eest vastutajatega) ning praktiseerib laste vanemaks saades formaalsemat õppimist kunstilise õpetamise raames. Saavutuslikud nõuded tähendavad klassiõpetaja jaoks, et ta formuleerib ja realiseerib õppeeesmärgid vastavalt oma klassi intelligentsuseskaalale (sisemine diferentseerimine).

Noorukid ülaastmes peavad õppima kriitiliselt ning analüütiliselt õppesisuga toime tulema, jõudma iseseisva otsustusvõimeni, mis avaldub üha iseseisvamas õpisisu läbitöötamises. Lisaks harjutatakse enesekindlust, isiklikku vastutust ja võimet siduda end pühendunult maailmaga. Ülaastmes pakutakse õppimiseks üha rohkem individualiseeritud teid. Klassi koosseisu säilimine kinnistab sotsiaalseid pädevusi.

Detailsemalt on waldorfkooli jaoks olulised järgnevad tunnused:

- Akadeemiliste nõueteta koolieelne kasvatus
- Reeglina üks õpetaja kui klassiõpetaja 6.-8. klassini.
- Eurütmiaõpetus
- Tsükliõpe, aineõpe ja muud õppetöö vormid
- Võõrkeeõpe esimesest klassist
- Tunniplaani, mis on niipalju kui võimalik üles ehitatud psühhohügieeniliste lähtekohtade alusel
- Klassikollektiiv jääb püsima, sõltumata õpilaste individuaalsetest saavutustest
- Mitte mingeid puhtkvantitatiivseid hinnanguid ja teste ainult testimise enda pärast
- Tunnistused, mis saavutatu hindamise kõrval kirjeldavad ja väärtustavad eelkõige õpilase arengut, pakkudes samas ka ajendeid edasiseks tööks.

- Distsipliiniküsimuste pedagoogiline käsitlemine
- Kollektiivi kujundavad ja edendavad tegevused nagu kuupeod, aastapähad, väljasõidud, praktikad, näidendid jms.
- Konfessionaalset religiooniõpet võib korraldada vanemate soovil. Muidu võivad koolid pakkuda iseseisvat mittekonfessionaalset religiooniõpetust.

Hindamine

Kasvatajad ning õpetajad osalevad nii sisemises kui ka välises hindamises. See on väga tähtis, kuna suurt väärtust omistatakse omavastutusega ning isekujundatud õpetamisele.

Waldorfkoolide ja waldorflasteaedade organisatsioon

Pedagoogiliselt juhivad waldorflasteaedu või waldorfkooli kolleegiumid.

Majanduslikult ja õiguslikult haldavad ja juhivad lasteaedu või kooli antud organisatsiooni õiguslikus raamistikus vanemad ning õpetajad ühiselt, kusjuures vormid ning struktuurid detailsemalt sõltuvad vastavatest inimestest, kultuurikeskkonnast ja antud õiguslikest võimalustest.

Selline waldorfkoolide ning -lasteaedade isevalitsemise (*self-administration*) vorm hõlmab teatud ajaks ülesannete delegeerimist üksikutele isikutele ja/või väiksematele gruppidele. Isevalitsemise raames on võimalikud erinevad organisatsioonivormid.

Lasteaia- või koolijuhtimise koondumist üksikisikule tuleks vähemalt sisemise (pedagoogilise) juhtimise osas vältida.

Koostöö

Iga kolleeg tunneb kohustust osaleda iganädalasel ühisel pedagoogilisel konverentsil. See on kooli või lasteaia pedagoogiline juhtorgan, mis tegeleb aluspõhimõtetega (Inimeseõpetus/ pedagoogika), käsitleb pedagoogilisi küsimusi, tegeleb lapsevaatlustega, organisatoorsete küsimuste ning koostöös teiste gruppidega ka koolikorralduslike ja –juhtimisülesannetega.

Õpetajate konverents on täiendkoolituse koht ja lisaks veel kooli tajumise, hindamise, õppimise ja uute impulsside andmise koht, samuti ühise teadvuse arenemise koht terviku suhtes.

Lisaks koostööle oma kooli konverentsil tegeletakse kogemuste vahetamise ning koolitusega omamaisel ning rahvusvahelisel tasandil. Selle eest on vastutavad Goetheanumi Pedagoogiline Sektsioon ning Sektsiooniringid maades koostöös rahvuslike assotsiatsioonidega.

Pedagoogilises Sektsioonis on ka vastav organ koolide tunnustamiseks waldorfkoolidena ja lasteaedade tunnustamiseks waldorflasteaedadena. Pärast tunnustamist antakse nimeõigus. Selle ülesande võib delegeerida ka vastavatele rahvuslikele kogudele. Tunnustatud waldorfkoolid on Rahvusvahelises koolide nimekirjas, mida antakse välja Saksamaa Vabade Waldorfkoolide Liidu poolt.

Heaks kiidetud Rahvusvahelise Waldorf/steinerkoolide konverentsi (Haagi ring) poolt

Dornach, 21.november 2009

Rahvusvahelise Waldorf/steinerkoolide konverentsi (Haagi ring) kontaktaadress:

Pädagogische Sektion am Goetheanum

Postfach1

CH-4143 Dornach

Tel.: 0041 (0)61 706 43 15

Fax: 0041 (0)61 706 44 74

e-mail: paed.sektion@goetheanum.ch